

Teollistuva maaseutu

Lauri Hautamäki

Teollistuva maaseutu

– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana

KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ
KAKS

TEOLLISTUVA MAASEUTU
– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana

Kunnallisalan kehittämissäätiön
tutkimusjulkaisut, nro 34

© Pole-Kuntatieto Oy
ja Lauri Hautamäki

Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2002

ISBN 952-9740-95-6

ISSN 1235-6956

Lukijalle

Käsillä oleva raportti on jatkoa edelliselle tutkimukselleni (Hautamäki 2000), joka käsitteli maaseudun menestyviä yrityksiä. Tutkimus on herättänyt suurta mielenkiintoa, mikä on kannustanut jatkamaan aiheen tutkimista. Menestyneiden teollisuusyritysten ja niiden toimintaympäristön välinen suhde tuntui kiinnostavalta jatkotutkimusongelmalta ennen kaikkea siksi, että tällä tavoin voisi saada viitteitä siitä, miten maaseudun teollistumista voitaisiin edistää. Aikaa myöten teollisuuden kehittämismahdollisuuksista maaseudulla tulikin tutkimuksen päätavoite. Tavoite on äärimmäisen kunnianhimoinen, eikä sitä pysty saavuttamaan kuin vähäiseltä osalta. Pienikin edistysaskel näin tärkeässä asiassa on kuitenkin arvokas.

Tutkimus on tarkoitettu kuntien johdon, maaseudun kehittäjien, aluetutkijoiden ja muiden alueellisesta kehityksestä kiinnostuneiden luettavaksi. Tästä syystä alueellisen kehittämisen ja kuntien näkökulma tulee vahvasti esille.

Tämän tutkimuksen loppuun saattamisessa ovat auttaneet monet tahot ja henkilöt, joille esitän lämpimät kiitokseni. Kunnallisalan kehittämissäätiö on tukenut tutkimusta taloudellisesti ja ottanut sen julkaisusarjaansa. Kiitän erityisesti tutkimuksen kohteena olevien kuntien johtoa ja yrityksien toimitusjohtajia, jotka ovat kuluttaneet arvokasta aikaansa tutkimusaineistoa hankkiessani. Osastosihteeri Sisko Rytköstä ja tutkija Ville Viljasta kiitän siitä avuliaisuudesta, jota he ovat osoittaneet tutkimuksen eri vaiheissa. Lopuksi kiitän Tampereen yliopiston aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitosta siitä, että se on luovuttanut käyttööni työtilan ja siten turvannut hyvät ulkoiset puitteet tutkimustyölleni.

Tampereella 22. lokakuuta 2002

Lauri Hautamäki
Aluetieteen emeritusprofessori

Sisällys

1	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSONGELMA	9
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET	11
3	TUTKIMUSKOHTEET	16
4	AINEISTO JA SEN KERUU	17
5	TUTKIMUSKUNTIEN TEOLLINEN YRITYSTOIMINTA JA SEN KEHITYS	19
5.1	Tutkimuskuntien teollisuuden juuret	19
5.2	Kankaanpään teollinen yritystoiminta ja sen kehitys	21
5.2.1	Yritystoiminnan kehitys	21
5.2.2	Nykyinen yritystoiminta	26
5.2.3	Kankaanpää yritys ympäristönä	33
5.3	Kauhajoen teollinen yritystoiminta ja sen kehitys	34
5.3.1	Yritystoiminnan kehitys	34
5.3.2	Nykyinen yritystoiminta	39
5.3.3	Kauhajoki yritys ympäristönä	56
5.4	Sievin teollinen yritystoiminta ja sen kehitys	57
5.4.1	Yritystoiminnan kehitys	57
5.4.2	Nykyinen yritystoiminta	59
5.4.3	Sievi yritys ympäristönä	73
5.5	Ylihärman teollinen yritystoiminta ja sen kehitys	76
5.5.1	Yritystoiminnan kehitys	76
5.5.2	Nykyinen yritystoiminta	82
5.5.3	Ylihärma yritys ympäristönä	90
5.6	Kuntien erilaiset kehityspolut	94
6	TUTKIMUSKUNNAT YHDYSKUNTARAKENNE-, ASUIN- JA YRITYSYMPÄRISTÖINÄ	98
6.1	Yhdyskuntarakenneympäristö	98
6.2	Asuin-, liiketoiminta- ja yritys kulttuurinen ympäristö	103
6.2.1	Asuin ympäristö	104
6.2.2	Liiketoimintaympäristö	109
6.2.3	Kulttuurinen yritys ympäristö	118

6.3	Yrittäjien ja kunnan johdon käsitykset kunnista asuin-, liiketoiminta- ja yrityskulttuurisena ympäristönä	122
6.4	Tutkimuskuntien vertailu	123
7	ALUEIDEN MENESTYMINEN JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	126
7.1	Mitä alueiden menestyminen tarkoittaa?	126
7.2	Menestykseen vaikuttavat ulkoiset kehitystekijät	128
7.3	Alueiden sisäiset kehitystekijät	130
7.3.1	Aluekohtaiset tekijät	130
7.3.2	Yrityskohtaiset tekijät	133
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	137
	LÄHTEET	145
	LIITE: Tutkimuskuntien kehitys väestöllisten ja elinkeinollisten tunnuslukujen valossa	153

1 Tutkimuksen tausta ja tutkimusongelma

Teollisuudella oli suomalaisessa aluepolitiikassa 1960- ja 1970-luvuilla merkittävä rooli. Samanaikaisesti maassa tapahtui voimakas rakennemuutos, jolloin maa- ja metsätalouden työpaikat vähenivät nopeasti. Niiden korvaamiseksi aloitettiin koko maan ja maaseudun teollistaminen. Pystyttiin luomaan ns. perustyöpaikkoja, jotka eivät olleet riippuvaisia väestöpohjasta kuten palvelutyöpaikat. Maaseudun teollisuus kehittyikin suotuisasti kehitysaluetukien ja työvoiman hyvän saatavuuden ansiosta.

Viime aikoina maaseudun teollistamisesta ei ole juuri puhuttu, vaikka maaseudun muiden elinkeinojen työpaikat vähenevät nopeasti. Teollisuutta kehitetään koko maan mittakaavassa, eikä maaseutupolitiikassakaan teollistaminen ole ollut esillä. Maaseutua kehitetään kyllä erilaisten projektien avulla, mutta tuloksena ei ole ollut paljonkaan uusia työpaikkoja. Sen sijaan teollisuus työllistää edelleen paljon ihmisiä. Teollisuusyritykset aikovat Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton (2002) mukaan palkata vuonna 2002 yli 70 000 uutta työntekijää, ja henkilöstötarve pysyy arvioiden mukaan yhtä suurena myös lähivuosina. Ammattitaitoisesta työvoimasta ennustetaan olevan pulaa. Vaikka uusien työntekijöiden tarve keskittyy tällä hetkellä eteläiseen Suomeen ja pääkaupunkiseudulle, teollisuus voi laajeta myös maaseudulla, mikäli sitä kehitettäisiin määrätietoisesti.

Tutkimuksessani (Hautamäki 2000) olen osoittanut, että maaseudulla on paljon menestyviä teollisuusyrityksiä ja että niitä on joillakin alueilla enemmän kuin muilla. Ilmeisesti näiden alueiden toimintaympäristö on suosinut yritystoimintaa. Tällaiset menestyneet yritykset ovat joissakin tapauksissa saaneet koko kunnan menestymään, vaikka tällaista syy-yhteyttä ei ole aiemmin tutkittu. Käsillä olevan tutkimuksen lähtökohtana on, että juuri teollisuuden kehittäminen saisi monet muutkin maaseutualueet menestymään. Teollisuuden kehittämisessä voitaisiin ottaa oppia menestyvistä teollisuusyrityksistä ja niiden toimintaympäristöstä aidon benchmarking-prosessin hengessä.

Useat tutkijat olettavat paikallisella toimintaympäristöllä olevan kiinteän yhteyden yritysten menestymiseen. Niinpä on luontevaa ottaa tutkimuskohteeksi menestyvien teollisuusyritysten lisäksi niiden toimintaympäristö. Yritysten ja niiden toimintaympäristön väliset suhteet ovat hyvin monimutkaisia ja jäävät helposti piiloon tavanomaisessa pinnallisessa tutkimuksessa. Vaikka toimintaympäristö saattaisi näyttää rakenteellisesti erittäin hyvältä, menestystä ei aina synny esimerkiksi siksi, että kulttuurisessa ympäristössä on puutteita. Kiinnostavaa on nykytilanteen kartoituksen lisäksi tutkia, millä tavalla menestyvien yritysten toimintaympäristö on kehittynyt, millaisia kehitysuria tai -polkuja on havaittavissa. Ovatko esimerkiksi laajenevat kehityspolut syntyneet yritysten itsensä toimesta vai onko niitä pystytty luomaan tietoisella politiikalla?

Tutkitaan myös, millä tavalla menestyvät yritykset ovat vaikuttaneet sijaintialueensa kehitykseen. Ovatko ne veturiyrityksinä pystyneet saamaan monia muitakin yrityksiä ja koko sijaintikuntansa menestyksen tielle vai ovatko ne jääneet yksittäisiksi ilmiöiksi ja niiden aikaansaamat työpaikat, verotulot ja muut hyödyt yleisen taantuvan kehityksen varjoon?

Tutkimuksen pääpaino on empiirisessä yritysmaantieteellisessä tutkimuksessa, mutta sen perustaksi on laadittu vankka teoreettinen viitekehys hyödyntämällä aiempia tutkimuksia. Empiirisiksi tutkimuskohteiksi on valittu vain muutama paikkakunta, joilla on monia menestyviä yrityksiä ja joita tutkitaan monipuolisesti niin, että monimutkaisetkin kehityspolut ja syy-yhteydet paljastuvat. Tällaisia perusteellisia ja monipuolisia analyysejä ei ole tähän mennessä tehty.

Tutkimuksen keskeiset ongelmat ovat seuraavat:

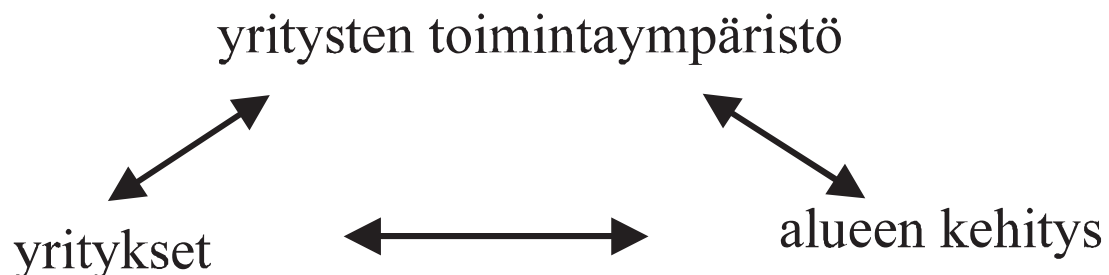
1. Millaisia kehityssuuntia kunnissa on esiintynyt ja miten eri tekijät ovat vaikuttaneet kehityksen kulkuun? Kehityssuuntia tutkitaan monipuolisesti elinkeinojen, väestön ja kunnallistalouden eri osatekijöiden perusteella.
2. Millainen tutkimuskuntien yritystoiminta on ja miten se on kehittynyt nykyiselle? Tutkitaan eri teollisuudenalojen supistuvia ja laajenevia kehityspolkuja ja syitä niiden esiintymiseen. Eritystä huomiota kiinnitetään menestyviin teollisiin yrityksiin ja toimialakeskittymiin, joiden ansiosta on syntynyt paljon uusia työpaikkoja.
3. Millaisia yritysten toimintaympäristöjä tutkimuskunnat ovat ja miten ne ovat muotoutuneet? Eritellään myös teollisuusyritysten vaikutusta niiden oman toimintaympäristön muotoutumiseen. Toimintaympäristö käsitetään moniulotteiseksi. Liiketoimintaympäristön lisäksi tutkitaan yhdyskuntarakenteellista ja kulttuurista yritys ympäristöä sekä asuin ympäristöä. Kahta ensin mainittua ympäristöä on tutkittu paljon, mutta asuin ympäristöä ja kulttuurista ympäristöä yritystoiminnan kannalta vain vähän. Syvällisimmin kulttuurisia tekijöitä on tähän mennessä tutkinut Havusela (1996 ja 1999), ja hänen tutkimuksiaan on voitu käyttää hyväksi teoreettisen viitekehyksen rakentamisessa.
4. Mitkä tekijät vaikuttavat teollisuusyritysten ja sitä tietä koko kunnan menestymiseen? Menestystekijät saattavat olla ulkoisia tai alueen sisäisiä, jotka puolestaan voivat olla joko aluekohtaisia tai yrityskohtaisia. Tutkitaan muun muassa eri toimijoiden – yritysten ja yrittäjien, kunnan johdon ja alueen ulkopuolisten tekijöiden – roolia menestyksen tekijöinä.
5. Miten maaseudun teollisuutta voitaisiin parhaiten kehittää? Edellä olevien tutkimusongelmien ratkaisun kautta hahmotellaan suuntaviivoja, joiden mukaan teollisuutta voitaisiin maaseudulla kehittää.

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Alueiden menestymistä on ulkomailla tutkittu paljon ja menestymisen edellytyksistä on luotu erilaisia teorioita, joissa kussakin korostetaan jotakin tai joitakin menestyneen alueen ominaisuuksia ja prosesseja. Tällaisia ovat muun muassa uudet tuotannolliset alueet (Scott 1988), innovatiiviset miljööt (Aydalot 1988), luovat (creative) alueet (Andersson & Strömquist 1988) ja oppivat alueet (Saxenian 1994). Suomessakin alueiden menestymistä on tutkittu, mutta ensi sijassa teoriatasolla tai varsin pinnallisin empiirisin kartoituksin.

Yritykset kiinnittyvät sijaintipaikkaansa monin tavoin. Ensinnäkin ne sijaitsevat fyysisesti tietyssä paikassa, jossa on tarvittavat rakenteet, tontti sekä koneet ja laitteet ja jossa tuotanto tapahtuu. Laajempi käsite on yrityksen toimintaympäristö. Se käsittää koko sen ympäristön, johon yritys on toiminnassaan yhteydessä. Tutkimuksen lähtökohtana on yritysten, niiden toimintaympäristön sekä alueen kehityksen välinen riippuvuus (kuvio 1). Riippuvuussuhteet ovat kaksisuuntaisia, ja kukin niistä vaikuttaa kahteen muuhun.

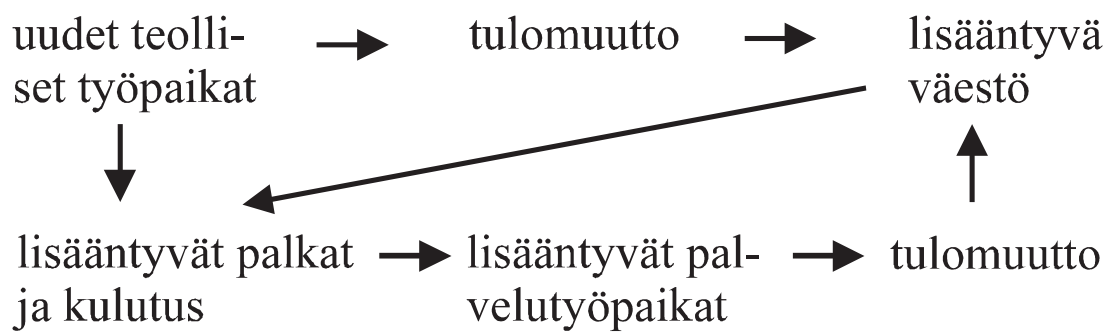
Kuvio 1: Yritysten, niiden toimintaympäristön ja alueen kehityksen välinen suhde.

Lähtökohtana on economic base -teoria, jossa työpaikat erotetaan sen mukaan, riippuvatko ne alueen väestöpohjasta (palvelutyöpaikat) vai ei (perustyöpaikat) (Wuori 1986, 36–37). Viimeksi mainittu käsitetään tässä yhteydessä ensi sijassa teollisiksi työpaikoiksi, vaikka ne voivat olla myös väestöpohjasta riippumattomia palveluita, esimerkiksi matkailuyrityksiä.

Uudet teolliset työpaikat vaikuttavat alueen väestö- ja työpaikkakehitykseen kuvion 2 mukaisesti, jossa kehitystä on kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Vaikutussuhteet ovat luonteeltaan kasautuvasti positiivisia. Uudet teolliset työpaikat saavat aikaan alueelle suuntautuvaa muuttoliikettä, ja sitä tietä väkiluku kasvaa. Tämä yhdessä kasvavien palkkatulojen kanssa lisää kulutusta, minkä ansiosta palvelutyöpaikat lisääntyvät. Tästä aiheutuu taas tulomuuttoa ja väkiluvun lisääystä.

Kuvio 2: Uusien teollisten työpaikkojen vaikutus alueen kehitykseen.

Menestyvälle alueelle on tyypillistä sekä teollisten työpaikkojen että väkiluvun kasvu, joiden tulee olla keskenään tasapainossa. Mikäli työpaikkoja on vähemmän kuin työikäistä ja -kykyistä väestöä, syntyy työttömyyttä. Päinvastaisessa tapauksessa koetaan työvoiman puutetta. Keskeisessä asemassa kasautuvassa kehityksessä onkin muuttoliike. Alueella avautuvat työpaikat saavat yleensä aikaan tulomuuttoa, mutta näin ei ole aina. Alueella voidaan käydä työssä kaukaakin. Syynä tähän voi olla työn määräaikaisuus, mutta vakinaisetkaan työsuhteet eivät aina houkuttele muuttamaan, jos asuinympäristöä ei koeta hyväksi. Alue saattaa kärsiä jopa muuttotappiota, vaikka työpaikkoja olisi tarjolla runsaastikin. Niinpä yritys ympäristön rinnalla onkin tutkittava myös asuinympäristöä.

Yritysten ja yritys ympäristön välinen suhde on kiistelty. Jotkin tutkijat ovat sitä mieltä, että ympäristö saa aikaan sille ominaista yritystoimintaa (esimerkiksi Johannisson 1987, 1–14). Toiset taas korostavat yrityksen omaa päätöksentekoa, jolloin yritys valitsee itse sijaintipaikkansa huolellisesti vertailemalla eri sijaintipaikkoja (Havusela 1996, 38). Yritykset voivat myös vaikuttaa toimintaympäristöönsä ja muovata sitä ajan mittaan mieleisekseen, kuten esimerkiksi maaseudulle perustetut puunjalostuslaitokset ja niiden patruunat ovat tehneet. Molemmat ajattelutavat ovat osaltaan oikeassa, koska vaikutussuhde on molemminpuolinen. Menestyviä yrityksiä koskevassa tutkimuksessani (Hautamäki 2000, 114) tuli selvästi esille, että useimmat (65 %) tutkituista 51 yrityksestä oli perustettu yrittäjän omalle asuin- ja/tai synnyinpaikkakunnalle ja monet niistä olivat

vaikuttaneet huomattavasti toimintaympäristönsä muotoutumiseen. Vain pieni osa yrityksistä oli huolellisesti vertaillut eri sijaintipaikkoja ja valinnut niistä sen, joka parhaiten soveltui oman yrityksen tarpeisiin.

Oleellisempaa kuin yritysten sijoittumisperusteita on tarkastella yrityksen ja yritys ympäristön välisiä suhteita yrityksen kaikissa toimintavaiheissa. Yritys ympäristön ja yritysten väliset suhteet ovat vivahteikkaita ja monimutkaisia. Niitä on tutkittu todella paljon. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpiä ovat sellaiset tutkimukset, jotka käsittelevät toimintaympäristön merkitystä yrityksen menestymiselle.

Littusen (1991, 64–66) mukaan eri toimialojen yritykset edellyttävät sijaintipaikaltaan erilaisia ominaisuuksia. Niinpä maaseudulle ovat perinteisesti sijoittuneet muun muassa sahat ja meijerit raaka-ainelähteidensä lähelle. Tästä syystä samalle seudulle saattaa syntyä ns. toimialakeskittymiä.

Toimintaympäristön pitää suosia luovuutta, innovatiivisuutta ja oppimista. Tässä ovat määrääviä henkilökohtaiset kontaktit sekä toimintaympäristön kulttuuriset ja sosiaaliset ominaisuudet. Tiiviin vuorovaikutuksen aikaansaaminen edellyttää toimijoilta usein myös fyysistä läheisyyttä (Tammilehto 1999, 45). Tieto ja osaaminen kasautuvat alueen toimijoiden muodostamissa verkostoissa (Amin & Thrift 1995, 11–12; Goddard 1997, 179–183; Malmberg & Maskell 1997, 26–27; Oinas & Virkkala 1997, 268–270).

Camagni (1995) esittelee teorian innovatiivisesta ympäristöstä. Teoria perustuu kahteen ulottuvuuteen, joista pystysuora ulottuvuus ilmaisee innovatiivisuuden asteen ja vaakasuora synergian asteen, joka tässä yhteydessä voidaan yksinkertaistaen ymmärtää alueelliseksi yhteistyöksi. Esimerkiksi Ritsilä (1997a) on tutkinut innovatiivisia ympäristöjä määrällisten muuttujien perusteella. Innovatiivisuutta hän on mitannut alueen väestön koulutustasolla, aloittaneiden yritysten määrällä suhteutettuna väestön määrään sekä korkean teknologian yritysten määrällä suhteutettuna alueen pinta-alan ja väestömäärään. Synergiaa hän on mitannut klusteriyritysten määrällä suhteutettuna maapinta-alan ja väestömäärään, kuntien yhteistyön määrällä ja kuntien välisen työmatkaliikenteen vilkkaudella.

Ihanteellinen tilanne on silloin, kun sekä synergia että innovatiivisuus ovat korkealla tasolla. Tällöin syntyy innovatiivinen ympäristö, joka sisäsyntyisesti ruokkii itse kasvuaan. Huonoin tilanne on sen sijaan, kun molemmat ulottuvuudet ovat heikkotasoisia. Jos alueella on innovatiivisuutta ilman synergiaa, strategiana on vahvistaa synergiaa. Jos taas alueella on runsaasti synergiaa mutta ilman suurta innovatiivisuutta, strategiana on vahvistaa innovatiivisuuden astetta.

Menestyviä alueita on yleensä kaupungeissa tai niiden lähiympäristössä, mutta Keeblen (1997, 289) ja Tammilehdon (1999, 44–46) mukaan myös syrjäiset alueet voivat menestyä. Se edellyttää heidän mukaansa kuitenkin teknologian hallitsemisen lisäksi vahvaa yhteistyökulttuuria sekä vuorovaikutusta kansallisten ja kansainvälisten tiedon ja osaamisen keskusten kanssa. Tämä onnistuu kehittämällä paikallisia innovaatioverkkoja, jotka ovat yhteydessä kansallisiin ja kansainvälisiin innovaatioverkkoihin sekä osaamisen keskuksiin. Yhteistyön ja alueellisen uudelleenorganisoinnin avulla voidaan purkaa etäisyyden ja sosiaalisten esteiden tuomia haittoja. Useat menestyneet yritykset ovat perusta-

neet sivutoimipaikkoja suuriin keskuksiin ja jopa ulkomaille, vaikka niiden päätoimipaikka on maaseutukunnassa (Hautamäki 2000).

On oletettavaa, että useimmat menestyneet alueet ovat sellaisia, joilla on myös hyvä toimintaympäristö. Hyvä toimintaympäristö syntyy ajan mittaan erilaisten kehityspolkujen tuloksena. Ne voivat syntyä itsestään yritysten toimesta tai niitä voidaan myös tietoisesti synnyttää. Elinkeinopolitiikka käsitetään laajasti, esimerkiksi kunnan tasolla koko organisaation lävistäväksi (Kettunen 1998, 94). Parhaimmillaan voidaan puhua yrittävästä yhteisöstä, jonka johdolla on vahva myönteinen asenne ja kyky motivoida koko yhteisö hyödyntämään uusia tilaisuuksia selviytymiseen. Alueellinen kehitys tarvitsee johtajia, joilla tulee olla laaja luottamus, näkemystä asioiden tulevasta tilasta ja sen mukaiset kehittämisstrategiat (Luther & Wall 1989; Laukkanen 1999, 154–156).

On myös menestystä, vaikka toimintaympäristö näyttäisi heikkolaatuiselta, esimerkiksi jossakin pienessä kunnassa. Maaseudun yritykset eivät aina vaadi erinomaista aineellista toimintaympäristöä vaan pystyvät toimimaan keskinkertaisissakin oloissa, jos kulttuurinen toimintaympäristö on hyvä. Niinpä on aiheellista erottaa erikseen yrittäjyyden ympäristö, joka vaikuttaa siihen, kannustaako vai jarruttaako ympäristö yrittäjäksi ryhtymistä. Edellisessä tapauksessa on kyse suotuisasta (munificent) ympäristöstä, jälkimmäisessä karusta (sparse) ympäristöstä. Ympäristön vaikutukset yrittäjyyteen voivat olla joko työntäviä (push) tai vetäviä (pull) (Gilad & Levine 1986; Dubini 1989; Malecki 1997; Laukkanen 1999, 40–45). Suotuisalla alueella on vahva yrittäjäperinne ja -kulttuuri, runsaasti pien- ja perheyriksii ja näkyviä roolimalleja, innovatiivisia ja yleensä liiketoimintaa synnyttäviä (spin-off) toimialoja. Tärkeitä ovat myös pienyrittäjyydelle soveltuvat arvot, monipuolinen paikallistalous, hyvä infrastruktuuri, korkeatasoinen osaaminen, hyvät rahoitusmahdollisuudet ja julkiset kannusteet yrittämiselle. Karusta ympäristöstä nämä puuttuvat tai ovat niukkoja.

Alueiden menestys ja sen edellytykset eivät ole luonteeltaan pysyviä, vaan menestys vaatii aina uudistumista ja yhä uusia ja uusia innovaatioita, kun kilpailukyky entisillä vahvuuksilla heikkenee. Tiedyt menestystekijät ovat luonteeltaan pysyviä, kun taas toiset ovat luonteeltaan muuttuvia.

Yritysten toimintaympäristö jaetaan seuraaviin kolmeen osaan:

1. yhdyskuntarakenneympäristö, joka koostuu paikkakunnan taloudellisista ja väestöllisistä tekijöistä
2. liiketoimintaympäristö, joka koostuu niistä tekijöistä, jotka liittyvät liiketoimintaan
3. kulttuurinen ympäristö, joka sisältää paikkakunnalla vallitsevia arvoja, mielipiteitä ja käyttäytymismalleja, jotka liittyvät yritystoimintaan.

Koska yritysten alueellisia rakennetekijöitä ja toimintaedellytyksiä on tutkittu paljon ja kulttuurista ympäristöä vain vähän, tämä tutkimus painottuu kulttuuriseen ympäristöön. Tutkittaviksi valitaan vain tärkeimmät rakenne- ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät. Tutkitaan myös erikseen asuinympäristöä, koska se vaikuttaa monella tavalla yritystoimintaan.

Davidssonin (1993) mukaan kulttuuriset ja rakenteelliset tekijät ovat sidoksissa tiiviisti toisiinsa, niin että missä on suotuisa rakenne, siellä myös kulttuuriset tekijät ovat suotuisia uusien yritysten perustamiselle.

Ongelmana on kulttuuritekkijöiden mittaamisen vaikeus, kuten jo Davidsonkin (1993, 134–136) toteaa. Rakennetekijöitä on sen sijaan helppo mitata, ja niitä on monia. Vaikeutena on ensi sijassa valita tärkeimmät rakennetekijät, jotta ei hukuttaisi laajan aineiston tulvaan.

Menestyksen kannalta ovat tärkeitä alueella havaittavat kehityspolut ja niiden muodostumistavat sekä innovaatioiden syntyminen ja leviäminen (Camagni 1995, 325; Laukkanen 1999, 145–147; Kautonen & Tiainen 2000, 10–11). Suo-
tuisten kehityspolkujen ansiosta yritykset saattavat kasvaa alueellisiksi klustereiksi (Männistö 2002, 59–62), joita tässä tutkimuksessa nimitän Kosken (2002) tavoin toimialakeskittymäksi. Sen yritykset toimivat samalla toimialalla yhteistyöverkostoina, joiden avulla ne saavat kasautumisetuja. Toimialakeskittymälle on myös ominaista maantieteellinen läheisyys ja yritysten sitoutuminen keskinäiseen toimintaan. Yritysverkoston yritykset tekevät yhteistyötä ja erikoistuvat omiin vahvuuksiinsa. Yrittäjät tuntevat itsensä pikemminkin kollegoiksi kuin kilpailijoiksi. Yrittäjät tapaavat usein toisiansa, vaihtavat kokemuksia, antavat toisilleen neuvoja ja osallistuvat aktiivisesti yhdistystoimintaan. Yhteistyö edellyttää luottamusta, joka syntyy vasta pitkän ajan kuluessa. Toimialakeskittymässä on usein veturiyritys, jonka järjestelmätoimittajia ja alihankkijoita muut alan yritykset ovat. (Aydalot & Keeble 1988, 11–16; Keeble 1988, 83; Storper 1995; Grotz & Braun 1997, 552; Hautamäki 2000; Koski 2002, 184–185.)

Yrittäjäksi rupeavalla on lähipiirissä usein hyviä esikuvia, jotka ovat menestyneet yritystoiminnassa. Perheen ja sukulaisten tuella on suuri merkitys yrittäjyyteen kannustamisessa. Tuki voi olla aineellista, esimerkiksi lainojen takaus-
ta ja toimitilojen järjestämistä, mutta myös henkinen tuki on tärkeätä. Niinpä yrityksen perustavat usein aviopari, veljekset sekä isä ja pojat (Hautamäki 2000).

3 Tutkimuskohteet

Tutkimuskohteina ovat neljä sellaista maaseutukuntaa, joissa on monia menestyneitä yrityksiä. Koska yritysten toimintaympäristöön kuuluu laajempi alue kuin kunta, tarkasteltavaksi otetaan yleisellä tasolla myös se seutukunta, johon tutkittavat kunnat kuuluvat. Kankaanpää ja Kauhajoki ovat kaupunkikuntia, mutta ne ovat määritelmäni mukaan silti maaseutukuntia, koska laaja osa niistä on haja-asutusaluetta ja koska kaupungistuminen on tapahtunut lyhyen ajan kuluessa. Ylihärmä ja Sievi edustavat viime vuosina yritystoiminnassaan erittäin hyvin menestyneitä kuntia, vaikka ne ovat pieniä eikä niiden yhdyskuntarakenteellinen yritys ympäristö ole kovin hyvä. Kankaanpää ja Kauhajoki edustavat sen sijaan suuria kuntia, joiden yhdyskuntarakenneympäristö on hyvä. Niiden kehitys oli harvinaisen menestyksellinen 1970- ja 1980-luvuilla, mutta ne joutuivat erittäin suuriin vaikeuksiin 1990-luvun suuren laman aikana. Vaikka laman jälkeen on tapahtunut myönteistä kehitystä, työttömyys on vielä suurta, väkiluku vähenee ja väestörakenne on epäedullinen. Vaikka viimeksi mainitut kunnat ovat hyviä ympäristöjä yrittää, niissä sijaitsevat useatkaan menestyvät yritykset eivät ole pystyneet johdattamaan koko kuntaa menestyksen tielle.

4 Aineisto ja sen keruu

Taustaksi analysoidaan tutkimuskohteiden historiallista kehitystä. Selvitetään, miten tutkimuskunnat ja niiden yritystoiminta ovat kehittyneet nykyiselleen. Varhaisimpien aikojen kehitystä selvitetään pitäjänhistorioiden ja muiden historiallisten lähteiden perusteella. Aineistoa on kerätty myös eri aikoina julkaistuista tietokirjoista ja tietosanakirjoista. Päähuomio kiinnitetään toisen maailmansodan jälkeisiin väestön ja yritystoiminnan muutoksiin. Selvitetään, millaisia kehitysvaiheita ja -polkuja on ollut.

Yritystoiminnan kehitystä tutkittaessa on osin käytetty hyväksi menestyviä yrityksiä koskevaa tutkimustani (Hautamäki 2000), osin on tehty uusia yritys-haastatteluja ja kerätty kokonaan uutta tietoa muun muassa Sinisestä kirjasta, paikallislehdistä, talouselämän lehdistä ja yritysten www-sivuilta. Professori Pentti Yli-Jokipii, Kankaanpään kehittämispäällikkö Risto Annala, Sievin kunnanvaltuuston puheenjohtaja Veikko Kalliokoski ja Kauhajoen kaupunginjohtaja Jorma Rasinmäki ovat antaneet arvokkaita tietoja tutkimukseni perustaksi. Tutkimuskuntien johdolle on lähetetty tarkistettavaksi oleelliset kuntaa koskevat kuvaukset, samoin sellaisten yritysten johdolle, joiden yrityksiä tutkimuksessa on laajahkosti kuvattu.

Kuntien nykytilannetta ja noin 20 viime vuoden aikana tapahtunutta kehitystä on kuvattu seuraavien Tilastokeskuksen Altikasta ja Suomen Kuntaliiton www-sivuilta kerättyjen muuttujien avulla:

- teollisten työpaikkojen määrän muutos (%)
- työpaikkaomavaraisuus (%)
- kokonaisväestön muutos (%) (1950-luvun alusta lähtien)
- muuttotase % väkiluvusta
- työttömien prosenttiosuus
- verotetun tulon per capita muutos (%)
- kunnallistalouden vakavaraisuus (vain vuodet 2000 ja 2001).

Asuin- ja yritysympäristöä on tutkittu sekä tilastotietojen että laadullisen aineiston avulla. Kunnallisvaltuutetuille on tehty kysely, jossa on käytetty hy-

väksi tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tehtyä teoreettista viitekehystä. Kysely toteutettiin syksyllä 2001. Kyselylomake postitettiin kaikille kunnallisvaltuutetuille. Tavoitteeksi asetettiin vähintään 50 %:n vastausprosentti. Se ylitettiin Kauhajoella jo ensimmäisellä kierroksella. Uusintakyselyn jälkeen tavoite katsottiin saavutetuksi kaikissa kunnissa, vaikka Sievin vastausprosentiksi tuli vain 48 (taulukko 1).

Taulukko 1: Valtuutetuille suunnatun kyselyn vastausten kattavuus.

	Valtuu- tettuja	Vastausten lukumäärä		Yhteensä	Vastaus prosentti
		1. kysely	uusintakysely		
Kankaanpää	35	13	10	23	66
Kauhajoki	35	21	–	21	60
Sievi	27	9	4	13	48
Ylihärmä	21	10	2	12	57

Kyselylomakkeet on yleensä täytetty asiallisesti ja huolellisesti. Jotkut vastaukset ovat kuitenkin joiltakin osin puutteellisia. Tämä johtuu osaksi kysymyksenasettelusta. Tästä syystä kaikkia kysymyksiä ei ole käytetty hyväksi aineiston analyysissä. Muutamia vastauksia on jouduttu hylkäämään. Vastaus on hylätty, jos siinä on ollut ristiriitaisuuksia ja epä johdonmukaisuuksia: esimerkiksi toisessa kohdassa lomaketta saatetaan samaa asiantilaa pitää hyvänä ja toisessa huonona. Tässä tapauksessa molemmat vastaukset on hylätty. Vastaus on hylätty myös silloin, kun se on selvästi tosiasioiden vastainen, esimerkiksi henkilökohtaisesti väritetty ja asenteellinen, vaikka kysymys koskee yleistä asiantilaa kunnassa.

Tutkimuksessa käytetään hyväksi myös vuonna 1999 tehtyjä tutkimuskuntien johdolle ja niissä oleville menestyville yrityksille tehtyjä kyselyjä (Hautamäki 2000). Niiden avulla pystytään muun muassa vertailemaan kunnan johdon ja yritysten edustajien käsityksiä omasta kunnastaan.

Lisäksi on tehty paikallislehtien sisällön analyysi. Se tehtiin huhtikuun ja marraskuun 2001 välisen ajan paikallislehdistä. On tutkittu, millä tavalla yritystoiminta, ensi sijassa teollisuus sekä tutkimuskunnat yritys- ja asuin ympäristönä tulevat esille lehdessä. Lähtökohtana on se, että paikallislehdet ikään kuin peilaavat paikkakunnan elämää ja niistä paljastuu, mitä siellä tapahtuu ja mitä asioita arvostetaan.

5 Tutkimuskuntien teollinen yritystoiminta ja sen kehitys

Yhteistä kaikille tutkimuskunnille on, että ne sijaitsevat Länsi-Suomessa. Niiden yrityskulttuurinen ja historiallinen perusta on varsin yhtenäinen, vaikka erojakin kuntien kesken ilmenee.

5.1 Tutkimuskuntien teollisuuden juuret

Maaseudun teollisuuden juuret juontuvat suurelta osin ansiokotiteollisuuteen. Varsinkin nälkävuosien aikana 1860-luvun alkupuolella kotiteollisuutta ruvettiin edistämään, koska siitä toivottiin saatavan lisäansioita. Pentti Virrankosken (1963, 433–434) mukaan ansiokotiteollisuus oli yleisintä Varsinais-Suomessa ja yleensä meren rannalla tai lähellä merta tiheään asutuilla ja melko vauraillakin seuduilla. Vain harvoin sitä harjoitettiin merkittävästi sataa kilometriä kauempana merestä. Syinä ovat pitkät etäisyydet kulutuskeskuksiin ja vähäinen kysyntä lähialueella.

Virrankoski esittää ansiokotiteollisuuden syntymisen syiksi kotiteollisuuden tekniset edellytykset ja tuotteiden edulliset myyntimahdollisuudet. Raaka-ainevarat eivät vaikuttaneet teollisuuden kehitykseen kovinkaan paljon, ja niillä oli merkitystä vain paikallisesti. Tärkeimpiä raaka-aineita, erityisesti metalleja, oli saatavissa rannikolla paremmin kuin sisämaassa, koska niitä tuotiin ulkomailta. Rannikon asukkaat oppivat myös enemmän uutuuksia kuin sisämaan asukkaat, koska uutuuksia opittiin nimenomaan ulkomailta ja koska rannikolla oli enemmän yhteyksiä ulkomaille kuin sisämaassa. Sisämaan käsityöteollisuuden laajenemista hidastivat myös maakaupan rajoitukset, koska kaupunkeja oli harvassa ja ne olivat pieniä. (Virrankoski 1963, 444–453.)

Virrankosken (1963, 446–451) mukaan talonpoikaisväestön käsityötaito ja nimenomaan kätevyys oli kehittyneintä Pohjanmaan rannikkotasangon keski-

ja eteläosissa. Tämä johtui hänen mukaansa vilkkaista yhteyksistä ja työmatkoista Pohjanlahden yli Ruotsiin. Käsityön kehittymistä edisti myös 1600-luvulta lähtien harjoitettu laivanrakennus, jossa vaadittiin korkeatasoista puun ja metallin käsittelytaitoa. Veistämöissä kävi työssä sisämaankin asukkaita, jotka levittivät sitten taitojaan kotipitäjäänsä. Pohjanmaalla käsityötä voi tehdä varsin vapaasti, koska kaupunkeja ruvettiin perustamaan vasta 1600-luvun alkupuolella. Ne eivät keskittyneet käsityöelinkeinojensa kehittämiseen ja samalla rajoittamaan maaseudun käsityön kehittymistä vaan harjoittivat ensi sijassa vientikauppaa. Esimerkiksi laivanrakennuksessa kaupungit tekivät yhteistyötä maaseudun seppien, kirvesmiesten ja muiden ammattimiesten kanssa. Pohjanmaan käsityöteollisuudelle oli myös edullista se, että ulkomaisen ja kotimaisen teollisuuden ja ammattikäsitöläisten tuotteiden kilpailu häiritsi vähemmän kuin Etelä-Suomen rannikkoalueilla.

Tärkein edellytys ansiokotiteollisuuden kehitykselle olivat tuotteiden myyntimahdollisuudet, jotka olivat paremmat tiheään asutuilla ja vaurilla rannikkoseuduilla kuin sisämaassa. Rannikolta käsin pystyi viemään tuotteita myös ulkomaille. (Virrankoski 1963, 448.)

Ansiokotiteollisuuden kehityksestä koko maassa 1860-luvulta lähtien on saatavissa vain vähän tietoja. Tarkimmat tiedot koko autonomian ajan kehityksestä ovat saatavissa Raimo Rannan (1980) tutkimuksesta, joka koskee Etelä-Pohjanmaata.

Suurten nälkävuosien aikana 1860-luvun alkupuolella Vaasan läänin kuvernööri ja maanviljelysseura ottivat tavoitteekseen kohentaa Etelä-Pohjanmaan käsitöitä ja kotiteollisuutta. Erityisesti Vaasan läänin maanviljelysseuran panos oli suuri. Se pyrki kohottamaan kotiteollisuuden tasoa erilaisin näyttelyin ja palkinnoin sekä pyrki saamaan aikaan käsityökoulutusta. Ansiokotiteollisuus yleisty nopeasti 1800-luvun lopulla. Samalla tapahtui keskittymistä, jolloin yhdessä pitäjässä valmistettiin samaa tuotetta. Esimerkiksi Vähässäkyrössä oli 1900-luvun alussa yli sata ”pläkkyriä”, läkkiseppää. Jurva tuli puolestaan kuuluisaksi huonekaluteollisuudestaan, joka on saanut alkunsa ensi sijassa Tainuun kartanon omistajan Gustav Hobinin ansiosta. Ajokalujen tärkeimpiä valmistajapitäjiä olivat Kurikka ja Ilmajoki. Yksistään Ilmajoen Nopankylässä oli ennen ensimmäistä maailmansotaa ajokaluja valmistamassa miltei sata henkeä. Huonekalujen ja ajoneuvojen valmistuksen laatu rupesi kärsimään valmistajien määrän kasvaessa. Kilpailu painoi myös hinnat liian alhaisiksi. Kriiseistä selvittiin koulutuksen aloittamisen ansiosta. Ansiokotiteollisuutta harjoittivat päätoimisesti valtaosin maatomat mutta myös talolliset sivuelinkeinona. Ansiokotiteollisuuden merkitys väheni 1910-luvulle tultaessa, mutta se alkoi myös muuttua tehdasmaiseksi. Näin se tarjosi hyvän perustan maaseudun teollistumiselle. (Ranta 1980, 745–767.)

Virrankosken (1963) tutkimustulosten mukaan tutkimuskunnat voidaan jakaa kahteen luokkaan ansiokotiteollisuuden merkityksen perusteella. Kankaanpäässä sen merkitys oli suurin ja kotiteollisuustuotteiden myynti oli runsasta. Muissa tutkimuskunnissa myynti oli huomattavaa. Muissa tutkimuskunnissa ansiokotiteollisuuden merkitys oli selvästi vähäisempi kuin Kankaanpäässä. On kuitenkin pantava merkille, että kaikki kunnat sijaitsevat Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla, jossa Virrankosken mukaan talonpoikaisväestön käsityötaito ja käte-

vyys olivat korkealla tasolla. Näin ollen kaikilla tutkimuskunnilla oli hyvät lähtökohdat teollistumiseen.

5.2 Kankaanpään teollinen yritystoiminta ja sen kehitys

5.2.1 YRITYSTOIMINNAN KEHITYS

Kankaanpää oli alun perin syrjäseutua, Ikaalisten takamaata. Se tuli kappeliksi 1759 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1841. Siitä erotettiin myöhemmin itsenäiseksi seurakunniksi Honkajoki (alun perin Hongonjoki) ja Karvia. Kauppalaksi Kankaanpää tuli vuonna 1967 ja kaupungiksi vuonna 1972.

Kankaanpään asutus on keskittynyt vanhastaan jokilaaksojen savipohjaisien viljelysmaiden äärelle nauhamaisesti. 1800-luvulta lähtien ruvettiin kuivatamaan järviä laskemalla niiden vedenpintaa, jolloin myös niiden rannat otettiin viljelyyn. Jokilaaksojen ja viljeltyjen järvenrantojen ulkopuolella oli laajoja asu-mattomia soita ja metsiä. Kaiken kaikkiaan asutukselle, eikä sen perustana olleelle maataloudelle, ollut 1900-luvun alkupuolella hyviä edellytyksiä, kuten vuoden 1921 Suomenmaa-kirjassa todetaan.

Ei ollut ihme, että autonomian aikana ansiokotiteollisuuden merkitys oli Kankaanpäässä suuri. Maatalousväestö tarvitsi kipeästi sivuansioita. Erityisesti varrellisten nauhakenkien, ruojujen, valmistus kehittyi ansiotyöksi jo ennen nälkävuosia. Tuotteet markkinoitiin Poriin ja Raumalle. (Virrankoski 1963.) Suomenmaa-teoksen (1921) mukaan itsenäisyyden alussa erityisesti Vihteljärven kylässä harjoitettiin jalkineiden valmistusta. Miltei jokaisessa kylässä valmistettiin kankaita, erityisesti ikkunaverhoja. Myös viskureiden valmistusta harjoitettiin kunnan syrjäkulmilla, mutta paljon vähemmässä määrässä kuin aiemmin. Mainittavia teollisuuslaitoksia ei kirjan mukaan tuolloin kunnassa ollut.

Kankaanpäässä valmistettiin myös puutuotteita, koreja, kiuluja ja saaveja ensi sijassa Veneskosken kylässä. Kankaanpää on perinteisesti tunnettu myös lihan savustuksesta, jota harjoitettiin lähes jokaisessa suvussa. Kenkä-, puutuote- ja palveliteollisuuden kehitys oli luonteenomaista sellaisille kylille, joissa on paljon tilattomia ihmisiä vailla mahdollisuuksia saada elatustaan maa- ja metsätaloudesta. Silloin oli turvauduttava kädentaitoihin. Näin ovat saaneet alkunsa esimerkiksi Sveitsin kelloteollisuus ja Etelä-Pohjanmaan monet teollisuudenalat.

Kankaanpään kautta kulki vanha kesätie Hämeenkyröstä Kauhajoelle. 1600-luvulla se oli tärkein kesätie Pohjanmaan ja Etelä-Suomen välillä ja sitä käytettiin sekä sota- että kauppaticenä. 1800-luvun puolivälissä Kankaanpään kautta kulki Poriin ns. Lankkutie, jota pitkin kuljetettiin puutavaraa aina Ikaalisista, Hämeenkyröstä ja Parkanosta saakka.

1900-luvun alkupuolella kunnan kehitystä hidasti pitkä matka rautatielle. Lähimpään satamaan, Poriin, oli kunnan keskustasta 57 kilometriä. Vuoden 1918 sodassa Kankaanpää oli tärkeä keskus, jossa sijaitsi Satakunnan rintaman ja Porin rykmentin pääesikunta. Vasta vuosina 1933–37 Kankaanpään kautta rakennettiin Haapamäki–Pori-rautatie. Kuitenkin jo 1930-luvun alussa Kankaanpää oli merkittävä koulu- ja liikekeskus. Kunnassa oli vuonna 1927 perustettu 3-

Keskustaajamaa on jo vuodesta 1941 rakennettu suunnitelmallisesti, mikä oli harvinaista maaseudulla. Ensimmäisen rakennussuunnitelman laati Katri Jahnsson. Sittemmin rakentamista on ohjattu Olli Kivisen vuonna 1966 tekemän rakennuskaavan ja yleiskaavan mukaisesti. Lähes kaikissa vastaavankokouksissa kunnissa asutus rönnyli 1940–50-luvuilla pitkin kirkonkylän raittia. Kankaanpäässä sitä vastoin taajama rakentui hallitusti torin ympärille, joka oli jo 1960-luvulla edustava monikerroksisine liikkeineen.

Keskustaajamassa oli vuonna 1960 noin 3 500 asukasta ja Niinisalon taajamassa noin 1 300 asukasta eli taajamissa asui lähes 40 % kunnan asukkaista. Kunnassa toimi 1960-luvun alussa kaksi oppikoulua – kunnan keskustassa yliopistoon johtava ja Niinisalossa keskikoulu –, Pohjois-Satakunnan ammattikoulu, Pohjois-Satakunnan Kansanopisto, kansalaisopisto ja Pohjois-Satakunnan sairaala. Teollisuuslaitoksista merkittävimpiä olivat Reima Pukine Oy:n lisäksi Kankaanpään Saha Oy:n saha ja höyläämö sekä Lohikon Tiili Oy. Kankaanpää oli samalla kehittynyt merkittäväksi liikekeskukseksi. Vuonna 1939 perustettu Osuusliike Pohjankangas ja vuonna 1943 perustettu Kankaanpään osuuskauppa olivat merkittäviä kauppaliikkeitä lukuisine sivumyymälöineen. Matkailun kannalta tärkeä oli Lomaliiton Kuninkaanlähteen lomahotelli.

Teollisuus laajeni niin, että 1960-luvun lopussa teollisia työpaikkoja oli jo noin 1 250. Laajenemista edistivät suuresti kehitysaluepoliittiset tuet vuoden 1966 jälkeen. Kunnassa oli paljon kehityspotentiaalia, koska paikkakunnalla oli olemassa kasvuhakuista teollisuutta ja paikkakunta oli houkutteleva sijaintipaikka myös muualta tulevalle teollisuudelle. (Nupponen 1986, 78–79.) Myös Niinisalon varuskunta toi sodan jälkeen kuntaan paljon palvelutyöpaikkoja.

Niinpä kaupungistuminen eteni nopeasti. Taajama-aste oli vuonna 1968 jo 51 % ja keskustaajamassa oli 4 735 asukasta. Julkiset palvelut, erityisesti koulut, laajenivat edelleen. Kuntaan 1960-luvulla perustetut kauppaoppilaitos, taidekoulu ja musiikkiopisto vahvistivat Kankaanpään asemaa Pohjois-Satakunnan koulukeskuksena. Myös kauppa voimistui. Kaksi kertaa kuussa pidettävät toripäivät olivat vilkkaita, ja niihin osallistui useita satoja kauppiaita.

Varsinainen sysäys kunnan kehittämiseksi oli kauppalaksi tulo vuonna 1967 ja samanaikaisesti alkanut teollisuuden aktiivinen kehittäminen. Sitä tarvittiin, koska väkiluku ei lähtenyt kasvamaan toivotulla tavalla. Teollisuus oli yksipuolista, altista suhdanteille ja työpaikoiltaan naisvaltaista. Kunnassa tarvittiin erityisesti työpaikkoja miehille. Keinoja olivat toimitilojen rakentaminen ja maapolitiikka, teollisuusalueiden hankinta ja kaavoittaminen sekä kunnallistekniikan rakentaminen. Keskustaajamaan perustettiin kunnallinen vesilaitos ja jätevedenpuhdistamo. Tämän ohella järjestettiin ammatillista koulutusta uusille aloille ja edistettiin asuntojen rakentamista lisääntyvälle työvoimalle. Kunta oli muun muassa osakkaana ammattikurssikeskuksessa, jossa ryhdyttiin kouluttamaan työvoimaa esimerkiksi metalliteollisuuden tarpeisiin. (Nupponen 1986, 78–79.) Vuonna 1970 rakennettiin uimahalli.

Koko 1970-luku oli vahvan kasvun aikaa Kankaanpään teollisuudessa, ja myös väkiluku alkoi nopeasti kasvaa (liite, kuvio 1). Erityisesti tulomuutto nousi ennätysmäiseksi, koska elinkeinoelämä tarvitsi muualta tulevia ammattimiehiä. Kunnassa oli kuitenkin vielä runsaasti vanhojen perinteiden mukaista teol-

lisuutta. Kenkäteollisuus antoi työtä parhaimmillaan 600–650 työntekijälle. Ammattikoulussa oli erityinen kenkäteollisuuden opintosuunta. Varsinaisia kenkätehtaita oli 12, mutta niiden lisäksi oli noin 50 verstasta, joista useat olivat alan tehtaiden alihankkijoita. Erityisesti Vihteljärven kylä tuli tunnetuksi ”Suomen suurimpana suutarinverstaana, jossa oli järvin keskellä”. Suurin kenkätehdas oli Isak Koskelan kenkätehdas, jossa oli parhaimmillaan 125 työntekijää. Muita huomattavia tehtaita olivat Karin, Jyllin, Kankaanpään ja Jyrkiäisen tehtaat, joissa jokaisessa oli yli 20 työntekijää. Vuosittain valmistettiin noin 2 miljoonaa kenkäparia, joita myös vietiin Skandinavian maihin, Kanadaan ja Neuvostoliittoon.

Perinteisestä savustuksesta alkanut teollinen palvaus keskittyi 1970-luvulla vain muutamaan perheeseen. Myös perinteistä puutuotteiden valmistusta harjoitettiin. Yhteensä lihan palvaus ja puutuotteet työllistivät 1970-luvulla noin 200 henkeä.

Teollisuuden lippulaiva 1970-luvulla oli vuonna 1945 perustettu Reima Pukine Oy, jonka henkilökunta Kankaanpäässä oli parhaimmillaan noin 650 henkeä, valtaosa naisia. Tehtaalla oli oma ammattikoulu. Tuotteista vietiin noin 20 %. Suurin osa viennistä suuntautui Skandinavian maihin, Amerikkaan ja Englantiin.

Teollisuuden kasvu tapahtui 1970-luvulla nimenomaan uusilla toimialoilla, joiden ansiosta teollisuus monipuolistui. Perustettiin muun muassa metalliteollisuusyrittäjä Sajara Oy / Hollming Oy. Muita yrityksiä olivat Teollisuuskumi Oy, Kankaanpään Elementti Oy ja Isepol Oy / Makrotalo Oy. Tekstiili- ja jalkineiteollisuus joutui sen sijaan kovan kansainvälisen kilpailun kohteeksi ja taantui entisestään. Jalkineiteollisuudessa pyrittiin vastaamaan kovenemaan kilpailuun perustamalla yhteisyrittäjä. Elinkeinopolitiikkaa jatkettiin edelleen luomalla yleisiä toimintaedellytyksiä. Teollisuusalueita kaavoitettiin runsaasti, yrityksille rakennettiin toimitiloja ja myönnettiin lainojen takauksia. (Nupponen 1986, 79.) Myös ammatillisen koulutuksen kehittämiseen kiinnitettiin huomiota.

Kaiken kaikkiaan Kankaanpään elinkeinopolitiikka 1960- ja 1970-luvuilla oli tuloksellista. Suuri merkitys oli kehitysaluepoliittisilla tuilla, jotka antoivat resursseja kunnalliselle kehittämiselle ja aktivoivat paikallista aloitteellisuutta. Vuosina 1960–82 uusia teollisia työpaikkoja syntyi kaikkiaan 1 077. Suhteellisesti niiden määrä kasvoi 163 %. (Nupponen 1986, 80–82.)

Teollistuminen ja palveluelinkeinojen kasvu näkyivät myös kunnan sisäisessä kehityksessä. Vuonna 1980 taajama-aste oli noin 70 %. Keskustaajaman asukasluku oli 7 447, Niinisalon 1 000 ja Venesjärven 218.

1970- ja 1980-lukujen vaihteessa näkyi merkkejä tasaantuvasta kehityksestä (liite, kuvat 1 ja 5–6), jolloin elinkeinopolitiikkaa ruvettiin arvioimaan uudelleen. Vanhoista keinoista jatkettiin tonttimaan hankintaa ja vuokra-asunto-tuotantoa, samoin kunnallisia palveluita monipuolistettiin. Myös teollisuustiloja rakennettiin ja myönnettiin takauksia. Uutta olivat yrittäjäkoulutus ja neuvonta sekä asiantuntijapalvelut. Erityisesti pyrittiin edistämään tietotekniikan hyödyntämistä yrityksissä. Kunnan antamia yrityspalveluja lisättiin ja tehostettiin vuonna 1986, jolloin perustettiin yrityspalveluyhtiö ja valittiin sille toimintajohtaja. Uutta oli myös maatilatalouden kehittämisen korostaminen. Vuoro-

vaikutusta yrittäjien ja kunnan välillä tehostettiin. Järjestettiin keskustelutilaisuuksia, ja kunnalla oli edustus elinkeinoelämän etujärjestöissä. (Nupponen 1986, 79–83; Hautamäki & Jaskari 1987.)

Kehittämiskeinot osoittautuvatkin tuloksellisiksi, sillä teollisuustyöpaikkojen määrä kasvoi vuosina 1981–84 noin 50 hengellä, eli vuonna 1984 oli noin 2 100 teollista työpaikkaa (liite, kuviot 5 ja 6). Samaan aikaan koko maassa teollisuustyöpaikat vähenivät huomattavasti. Kankaanpään yrityskanta olikin 1980-luvun puolivälissä lukuissa ja toimialarakenteeltaan laaja-alainen. Kärkiyrityksiä olivat edelleen tekstiilitehtaat Reima Pukine Oy ja Textil-Norion Oy sekä kenkätehtaat Koskelan Kenkätehdas, Tuomikenkä ja Lenkki Oy, joiden lisäksi oli kymmenkunta yli 20 henkeä työllistävää kenkälaitoksen yritystä. Muita merkittäviä yrityksiä olivat Makrotalo Oy:n talotehdas, Oy Lohja Ab:n elementtitehdas ja metalliteollisuudessa Hollming Oy:n Kankaanpään tehdas. Erityisesti Reima Oy oli voimakkaasti laajentunut ja perustanut sivutoimipaikkoja naapurikuntiin ja kauemmaksikin, jopa Lappiin saakka. Myös kenkäteollisuus oli levinnyt Kankaanpäästä naapurikuntiin. Edellä mainitut kärkiyritykset rohkaisivat kuntaa jatkamaan aktiivista elinkeinopolitiikkaansa ja toisaalta myös muuta yritystoimintaa laajenemaan. (Hautamäki & Jaskari 1987.)

1980- ja 1990-luvuilla jatkettiin julkisten palvelujen voimakasta kehittämistä. Paikkakunnalle saatiin Keran aluetoimisto, joka kuitenkin uudelleenjärjestelyjen takia lakkautettiin 1990-luvulla. Kankaanpään kuntoutuskeskus aloitti toimintansa vuonna 1991. Se on Kansaneläkelaitoksen ja Kankaanpään kaupungin vuonna 1987 perustaman säätiön omistama. Julkisten palvelujen kehittämisessä on ollut tänä aikana keskeinen rooli nykyisellä kaupunginhallituksen puheenjohtajalla ja entisellä pitkäaikaisella kansanedustajalla Kauko Juhanalolla.

1980-luvun puolivälistä alkaen Kankaanpään päätoimialat tekstiili- ja kenkäteollisuus joutuivat supistamaan toimintaansa koventuneen kansainvälisen kilpailun takia (liite, kuviot 5 ja 6). Sen sijaan yksityisten palvelujen osuus työpaikoista kasvoi, minkä ansiosta työttömyys oli vuonna 1990 niinkin alhainen kuin 7 % (liite, kuviot 4 ja 7). Ongelmat kärjistyivät 1990-luvun alun laman aikana, jolloin sekä teolliset että palvelualan yritykset joutuivat vaikeuksiin, konkurssiin tai supistamaan toimintaansa. Ilmapiiri muuttui synkäksi. Kaupunki pyrki syvimmän laman aikana pitämään työllisyyttä yllä investoimalla koulujen rakentamiseen. Tästä jäivät perinnöksi suuret velat, jotka ovat perussyynä nykyisiin kunnallistalouden ongelmiin. Tekstiili- ja kenkäteollisuus joutuivat suuriin vaikeuksiin Neuvostoliiton kaupan romahtamisen ja yhä ankaramman kansainvälisen kilpailun takia.

Tekstiiliteollisuus on joutunut käymään kovaa eloonjäämiskamppailua 1990-luvun alusta lukien, minkä jälkeen alalta on koko maassa kadonnut 40 000 työpaikkaa. Kutistumisen ennustetaan jatkuvan, sillä Suomessa teollisesti valmistetun vaatekappaleen hintakilpailukyky on olematon. Ala on suhdanneherkkä ja altis kaupan muuttuville ostotavoille. (Salo 2001.) Niinpä Reima Pukine Oy joutui konkurssiin, mutta sen ja Tutta Oy:n raunioille syntyi uusi yritys Reima-Tutta Oy, nykyisin RTO Holding Oy. Myös Textil-Norion Oy meni konkurssiin.

Myös Kankaanpään vanhastaan vahva kenkäteollisuus on joutunut kovan ulkomaisen kilpailun kohteeksi, koska ulkomailta tuodaan halpoja kenkiä. Paha takaisku oli Venäjän kaupan romahtaminen 1990-luvulla. Kenkätehtaita on lopetettu ja toimintaa supistettu, mutta elinvoimaisiakin alan yrityksiä on vielä jäljellä.

Pienimmillään työpaikkojen määrä oli 5 087 vuonna 1993, minkä jälkeen se on kasvanut noin 400 työpaikalla (liite, kuvio 2). Eniten työllistävät nykyisin palvelut (noin 60 %), joista suurin osa ei ole suhdannealtista (liite, kuvio 7). Suurimmat työnantajat ovat Kankaanpään kaupunki, Niinisalon varuskunta ja Kankaanpään Kuntoutuskeskus.

5.2.2 NYKYINEN YRITYSTOIMINTA

Kankaanpään kuten koko Pohjois-Satakunnan vahvin ja nopeasti kasvava ala on viime vuosikymmenen aikana ollut metalliteollisuus. Yhteensä perusmetallien ja metallituotteiden valmistus, koneiden ja laitteiden valmistus sekä sähkötekniisten tuotteiden ja optisten laitteiden valmistus työllistivät vuonna 1999 Pohjois-Satakunnassa yli 650 henkeä, ja työpaikat ovat lisääntyneet vuodesta 1992 lähes 80 %:lla (Isolähteenmäki 2002, liite 9). Kankaanpäälaisistä metalliteollisuuden yrityksistä suurimpia ovat KMT-Tekniikka Oy, Rautaruukki Steelin Kankaanpään yksikkö ja Kankaanpään Konepaja Oy.

KMT-Tekniikka Oy:n perusti vuonna 1980 Helsingistä takaisin kotiseudulleen Kankaanpäähän muuttanut teknikko Mikko Ojala, joka oli sitä ennen toiminut suutarina, metallimiehenä ja ammattikoulun opettajana. Nykyisin Mikko Ojala toimii hallituksen puheenjohtajana. Diplomi-insinööri Esa Pyöriä aloitti vuoden 2002 alussa toimitusjohtajana.

KMT-Tekniikka Oy:n vahvuutena on ohutlevytekniikan ja sähkötekniikan osaamisen yhdistäminen. Yritys on innovatiivinen sähkötekniikan ja ohutlevytekniikan järjestelmätoimittaja. Suuri osa komponenteista tulee eri alojen erikoisvalmistajilta, mutta merkittävä osa valmistetaan myös itse. Yritykselle myönnettiin Tuottava Idea -palkinto vuonna 2000 ideasta Maaseudun etätö ja alihankinta.

Tuotantotilat, joita on yli hehtaari, sijaitsevat Kankaanpäässä kahdessa eri toimipisteessä, joita ovat Pansian tehdas ja Yrityspuisto. Pansian tehtaalle ovat keskittyneet hallinto, tuotekehitys, materiaalilogistiikan ohjaus, ostotoiminta, sähkölaitevalmistus ja ohutlevytuotanto. Yrityspuiston tehtaalle on sijoittunut teräsrakenne- ja alumiinihitsaus.

Yritykselle on myönnetty vuonna 2002 ISO 9001 -laatusertifikaatti. Yhtiön liikevaihto vuonna 1998 oli 60 miljoonaa markkaa, ja henkilökunnan määrä oli tuolloin 120. Vuoden 2002 keväällä henkilökunnan määrä oli 150 ja vuoden 2001 liikevaihto 15,9 miljoonaa euroa (noin 95 miljoonaa markkaa). Oman henkilöstön lisäksi yritys työllistää alihankintaverkon kautta kymmeniä ihmisiä.

Toimivat yhteistyöverkostot ovat yritykselle tärkeitä, ja ne on perustettu yrityksen omasta aloitteesta. Verkostoissa on yrityksiä kaikkiaan 50, joista paikallisia alihankkijoita on 30. On yhteisiä toimitiloja ja tehdään myös yhteisiä hankintoja. Verkostoyhteistyön laatu on korkea, ja saadut hyvät kokemukset roh-

kaisevat lisäämään yhteistyötä. Yhteistyötä tehostaa myös sähköinen tiedonsiirto. Erityisesti toivotaan yhteistyön lisääntyvän suunnittelun, tuotekehityksen ja myös simuloinnin/koestuksen aloilla. Strategiana on lisätä yhteistyötä paikallisten oppilaitosten kanssa. Liian pitkät koulutusputket eivät ole tarpeeksi joustavia yritysten tarpeisiin. (Kauppalehti 11.10.1999; Optio 19.10.2000.)

Kankaanpään Konepaja Oy, alkuaan Sajara Oy, on osa Hollming-konsernia, jonka omistukseen se siirtyi vuonna 1973. Yritys on yksi Suomen johtavista metallin tilauskonepajoista. Liikevaihto oli tilikaudella 2001 noin 11 miljoonaa euroa, jossa kasvua edellisestä tilikaudesta 10 %. Yritys on budjetoinut vuodelle 2002 noin 10 %:n liikevaihdon kasvun. Kasvu perustuu viime vuosien mittaviin kone- ja laiteinvestointeihin, jotka tekevät mahdolliseksi siirtyä komponenttien toimittajasta suurten kokonaisuuksien toimittajaksi. Vuonna 2002 investointeja suunnitellaan tehtäväksi miljoonalla eurolla. Henkilökunta on kasvanut 10 vuodessa 64:stä lähes kaksinkertaiseksi, eli se oli vuoden 2002 kesäkuussa 120. Tuotantotilaa Kankaanpäässä on yli 11 000 neliometriä ja konekanta on ajanmukainen.

Kankaanpään Konepajan osaaminen käy hyvin yhteen Hollming-konsernin äskettäin ostamien konepajojen kanssa. Konepajat sijaitsevat Parkanossa, Porissa ja Loviisassa ja muodostavat yhdessä Hollming Works Oy:n, jonka yhteinen liikevaihto on yli 60 miljoonaa euroa. Nyt rakentunut kokonaisuus antaa johtaja Matti Harrin mielestä Kankaanpään yksikölle erinomaiset kehitysmahdollisuudet, kun entisistä kilpailijoista tulee verkoston osia ja yhteistyökumppaneita. Tuotteina ovat aiemmin olleet pelkästään järeät koneistusta vaativat hitsatut teräsrakenteet, jotka toimitetaan suurille metalliteollisuuden yrityksille, mutta verkoston muodostumisen myötä komponentteja hankitaan myös muualta ja liitetään yhteen. Tarvittavaa osaamista ostetaan kumppaneilta. Hollming Works Oy pystyy vastaamaan siihen haasteeseen, joka on syntynyt, kun isot konepajatuotteiden tilaajat ovat keskittäneet ostojaan yhä harvemmille valmistajille. Hollming-konsernin liikevaihto oli vuonna 2001 noin 120 miljoonaa euroa ja henkilökunnan määrä 770. (Alatalo 2002c; yrityksen [www-sivut](#).) Oman konsernin konepajojen lisäksi yhteistyötä harjoitetaan erityisesti KMT-Tekniikka Oy:n kanssa. Ulkoa ostetaan myös hitsausta ja koneistusta.

Hollming Oy:llä oli Kankaanpään Konepajan tiloissa itsekantavia tankki-autoja valmistava toimipaikka, mutta se lopetti toimintansa vuonna 1986.

Rautaruukki Steelin Kankaanpään tehdas aloitti toimintansa vuonna 1988. Yritys valmistaa muovipinnoitettua teräsohutlevyä Hämeenlinnan tehtaan maalipinnoitetuista keloista. Kattomateriaalien lisäksi Kankaanpään tehdas tuottaa materiaalia kodinkone- ja elektroniikkateollisuudelle. Työntekijämäärä oli keväällä 2002 noin 75. Tuotteiden myynti hoidetaan Hämeenlinnasta käsin. Tehtaan myynnistä puolet menee kotimaan ja toinen puoli ulkomaiden rakennusteollisuudelle. Tärkeimmät vientialueet ovat Skandinavia sekä Keski- ja Itä-Eurooppa. Loppuvuonna 2001 tehdastuotanto keskeytyi 6 1/2 viikoksi, koska erityisesti kotimaan kysyntä oli vähentynyt voimakkaasti. Samaan aikaan miltei koko henkilökunta oli lomautettuna. Näkymät vaikuttavat kuitenkin tällä hetkellä lupaavilta. Toukokuussa 2002 tehtaanjohtaja Antti-Pekka Pieskä kertoi 5 vuoden kuluttua tehtaalle tulevien suurien investointien mahdollistavan noin 15 %:n tuo-

tannonlisäyksen mutta ei tuovan mukanaan uusia työpaikkoja. (Kankaanpään Seutu 11.10.2001 ja 20.5.2002.)

Pohjois-Satakunnan metalliyritykset ovat poteneet pitkään lievää työvoimapulaa. Pulaa on lievitetty työvoimakoulutuksella ja ajoittaisilla kampanjoilla. Ongelmaa pahentaa työntekijöiden ikärakenne: väki vanhenee ja siirtyy eläkkeelle. Pullonkaulana on, että metalliala ei kiinnosta nuorisoa. Viime vuosina tosin metallikoulutukseen on ollut tulossa pyrkijöitä aiempaa runsaammin. (Karpinen 2001.)

Vaikka metallialan teollisuutta on Kankaanpäässä paljon, yritykset eivät ole verkottuneet keskenään kovin selkeästi. KMT-Tekniikka Oy on tosin merkittävä veturiyritys seudulla ja harjoittaa tiivistä yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa; sen sijaan muut merkittävät metallialan yritykset ovat suurteollisuuden sivutoimipaikkoja, jotka suuntautuvat kumpikin ensi sijassa oman konsernin toimipaikkoihin päin. Yleensäkin koko Satakunnassa metalliyritykset ovat verkottuneet vain vähän. Kuitenkin yritysten kesken on henkilökohtaista yhteydenpitoa ja paikallisia yrityksiä käytetään hyväksi esimerkiksi kunnossapitopalveluissa.

Tekstiiliteollisuus

Tekstiilialan RTO Holding Oy:n, entisen Reima Pukine Oy:n ja sittemmin Reima-Tutta Oy:n, liikevaihto vuonna 2001 oli 256 miljoonaa markkaa ja kasvua edellisvuotisesta oli 16 %. Parhaimmillaan Reima Oy työllisti Kankaanpäässä yli 600 työntekijää. Henkilöstön määrä Kankaanpäässä oli vuoden 2002 huhtikuussa 185. Ompelussa oli 80 työntekijää, loput suunnittelussa, markkinoinnissa ja hallinnossa. Halvan työvoiman maissa yhtiö työllisti vajaat 500 työntekijää. Emoyhtiön alla toimivat yhtiöitetyt tuotemerkit, ulkoiluvaatteita tuottava Reima Oy, neuleita tuottava Tutta Oy ja lasten ulkoiluvaatteita tuottava Lassie Oy. Älyvaatteen tuotannosta ja suunnittelusta vastaa Clothing Oy. Yhtiön pääomistaja (75 %) on tanskalainen sijoitusyhtiö NPE. Älyvaate on yrityksen lippulaiva, ja sille odotetaan maailmanlaajuisia markkinoita. Alkuvaiheessa älyvaatteet on tarkoitettu valmistaa Kankaanpään tehtaalla, mutta suurten sarjojen tuotanto on siirtymässä halvan työvoiman maihin. Suunnittelu ja kehitystyö pysyvät suunnitelmien mukaan Kankaanpään tehtailla.

Älyvaatteiden tutkimus- ja kehitystyötä varten on perustettu Puettavan teknologian keskus Clothing+ Kankaanpäähän. Hankkeessa ovat mukana Lapin yliopisto sekä Tampereen teknillinen korkeakoulu. Pääosa rahoituksesta on saatu opetusministeriöstä, RTO Holding Oy:stä ja Kankaanpään kaupungilta. Kulut ovat 4 vuodelle laskettuina 24 miljoonaa markkaa. Tämän jälkeen keskuksen pitäisi toimia kannattavasti. Vuoden 2001 lopussa keskuksessa työskenteli 11 henkilöä, psykologeista tekstiili-insinööreihin.

Yritys toi syksyllä 2001 markkinoille ensimmäisen älyvaatteen, ja myyntitavoite oli vuoden loppuun mennessä 8 000 kappaletta. Tuotteen markkinointi on kuitenkin kangerrellut ja kaupaksi oli vuoden 2002 huhtikuuhun mennessä mennyt vain muutama sata kappaletta. Uusia tuotteita on kuitenkin kehitetty ja kehitteillä useissa kehitysprojekteissa. Niinpä syksyllä 2002 markkinointi näyt-

tää pääsevän hyvään vauhtiin Saksassa ja Englannissa. Lisää uusia tuotteita tulee markkinoille vuoden 2003 aikana (Asikainen 2002).

Kankaanpään tehtailla jouduttiin vähentämään väkeä 50 henkeä vuonna 2001 ja vuoden 2002 toukokuussa irtisanottiin kaikkiaan 47 työntekijää. Irtisanomiset koskivat myös konttorin henkilökuntaa suunnittelussa ja sarjonnassa. Tuotantoa keskitetään yhä enemmän Kaukoitään ja Baltiaan. Vuoden 2001 tilikauden tulos oli tappiollinen liki 3,9 miljoonaa euroa. (Hallikainen 2002; Hautamäki 2000; Alatalo 2002a; Aamulehti 13.4.2002; Kankaanpään Seutu 27.5.2002.)

Toinen merkittävä tekstiilialan toimipaikka on Espe Oy:llä, joka osti Kankaanpäässä vanuja ja kuitukankaita valmistavan Oy Scanwoven Ab:n lokakuussa 1999. Scanwoven oli tunnettu innovatiivisesta tuotekehityksestään jo 1990-luvulla ja sai Tuottava Idea -palkinnon vuosina 1991 ja 1996. Kaupan jälkeen Espe Oy on panostanut suuresti Kankaanpään yksikkönsä kehittämiseen, joka on tuonut markkinoille hiljattain muun muassa uuden rakennuseristeen. Sille on myönnetty Allergia- ja Astmaliiton yhteistyötunnus. Tuotevalikoimaan kuuluvat edelleen myös huonekalu- ja patjateollisuuden pehmustevanukset. Henkilökunnan määrä Kankaanpäässä kesällä 2002 oli 9 ja henkilökuntaa suunnitellaan lisättäväksi.

Espe-konserni on voimakkaasti kehittyvä yritys, jonka toimialaan kuuluvat patjat, vuodevaatteet, sisustustekstiilit sekä huonekaluteollisuuden pehmusteet ja rakennusteollisuuden lämmöneristeen. Se on kasvanut nopeasti viime vuosina yritysostojen avulla. Liikevaihto on kohonnut 100 miljoonaan euroon, ja henkilökuntaa on yhteensä 650. Omistajina ovat yhtiön johto ja Capman Oy:n pääomarahastot.

Kenkäteollisuus

Viime vuosikymmenet ovat olleet kenkätehtaille vaikeita. Pienillä yrityksillä on kuitenkin mahdollisuus menestyä nopeiden toimitusaikojen, joustavan toiminnan ja liittoutumisen ansiosta. Kankaanpään tehtaat ovat aloittaneet yhteistyön: Seitsemän kenkää Kankaanpäästä. Veljekset Jyrkiäinen Oy, Shoepoint-Piqant, Mänty-Kenkä Oy, JK-Shoes, Leo Pajuniemi Oy ja Drivers Oy (entinen Männistön kenkätehdas) esiintyvät yhdessä messuilla sekä markkinoivat ja pyrkivät ulkomaille. Vientiin meni vuoden 2002 alkupuolella noin 10 % tuotannosta (Kallionpää 2002). Oma ongelmansa on se, että pääosa nykyisistä kenkäläisistä on noin 50-vuotiaita. Ratkaisevaa onkin sukupolvenvaihdon onnistuminen. Kankaanpääläisillä kenkätehtailla on yhteinen kenkähanke, jota varten on myönnetty EU-rahoitusta vuodelle 2001 yhteensä 180 000 markkaa.

Kenkäteollisuuden ongelmallista tilannetta kuvaavat viime aikoina tapahtuneet yksi alan konkurssi ja yksi uudelleenjärjestely. Keväällä 2001 naisten kenkien valmistukseen erikoistunut PR-Kenkä Oy vaihtoi omistajaa. Yritys oli perustettu vuonna 1985, ja sen työntekijämäärä oli 28. Aiempina omistajina oli 3 kankaanpääläistä perhettä. Myynnin syyksi ilmoitettiin työn jatkajan puute. Uudeksi omistajaksi tuli helsinkiläinen sijoitusyhtiö. Uusi johto sanoi pian omistajanvaihdon jälkeen irti koko henkilökunnan tuotannollisten ja taloudellisten

syiden takia. Elokuussa 2001 yhtiö asetettiin konkurssiin. Orivedellä ja Kankaanpäässä toimiva Kenkäexpertit Oy teki kesällä 2001 uudelleenjärjestelyitä, jolloin Kankaanpäässä irtisanottiin 6 ja Orivedellä 10 työntekijää. Yhtiön palveluksessa oli tämän jälkeen Kankaanpäässä 23 ja Orivedellä 37 työntekijää. Kumi- ja muovipohjien tuotanto siirrettiin Orivedeltä Kankaanpäähän ja polyuretaanipohjien valmistus keskitettiin Oriveden tehtaalle.

Elintarvikealan yritykset

Tärkein elintarvikealan yritys Kankaanpäässä on hyvin menestyvä Huhtahyvät Oy. Toinen merkittävä alan yritys on Maalaistuote Vataja Oy.

Huhtahyvät Oy on Suomen suurimpia täyslihajalosteiden valmistajia. Se on perheyhtiö, jonka johdossa on nykyisin toista polvea edustava Jukka Vilska. Hän ryhtyi jatkamaan isänsä Raimon työtä. Yhtiö on perustettu vuonna 1988. Alkuvuosina toimintaa häirtasivat korkea korkotaso ja devalvointi. Tämän jälkeen yritys on pystynyt kasvamaan kannattavasti, vaikka ala on kärsinyt ylikapasiteetin aiheuttamista alhaisista hinnoista ja heikosta kannattavuudesta. Liikevaihto oli vuonna 1999 Kauppalehden (23.10. 2000) mukaan jo noin 95 miljoonaa markkaa ja kasvua edellisvuotisesta oli 17,4 %. Kannattavuuskin oli hyvä, sillä sijoitetun pääoman tuotto oli samana vuonna 16,5 % ja omavaraisuusaste 28 %. Koko yrityksen henkilökunta vuonna 1999 oli 65.

Yritys on jatkanut kannattavaa kasvuaan, sillä vuoden 2001 liikevaihto oli 19 miljoonaa euroa (noin 114 miljoonaa markkaa). Kasvua edellisvuotisesta oli noin 9 %, sijoitetun pääoman tuotto noin 13 % ja omavaraisuusaste 30 %. Yhtiö oli Kauppalehden (3.6.2002) tekemien laskelmien mukaan yhdeksänneksi paras tuloksentekijä lihateollisuus- ja elintarvikealalla vuonna 2001. Yhtiöllä on Kankaanpäässä kaksi tuotantolaitosta.

Huhtahyvät Oy valmistaa kokolihatuotteita ja hyytelöitä, joiden korkea laatu taataan käyttämällä ensiluokkaisia raaka-aineita. Tuotteiden ominaisuuksia ovat yrityksen www-sivujen mukaan mainio maku ja vähärasvaisuus. Tuotekehittelyä tehdään eri tavarantoimittajien kanssa sekä tutustumalla messuilla esillä oleviin kilpailijoiden tuotteisiin. Käytössä on nykyaikaiset koneet ja tuotantotilat.

Yrityksellä on yhteistyöverkostoja lähinnä omassa maakunnassa, ja ne koskevat tuotantoa. Verkostoissa on yhteisiä toimitiloja, ja verkoston muihin yrityksiin on tehty investointeja. Verkostojen laatu arvioidaan pääosin hyväksi. Yritys on sitoutunut paikkakunnalle ennen kaikkea tehtyjen investointien ansiosta. Myös osaava ja pysyvä henkilökunta sitouttaa yritystä paikkakunnalle. Yritys ei ole minikäänlaisessa rahallisessa riippuvuussuhteessa kuntaan ja on siitä selvästi ylpeä. Yritys sponsoroi paikkakunnan urheiluseuroja.

Maalaistuote Vatajan perusti vuonna 1985 Mauno Vataja. Yritys oli kasvanut 1990-luvun loppuun mennessä vajaat 30 työntekijää työllistäväksi yritykseksi, jonka liikevaihto vuonna 1998 oli 30 miljoonaa markkaa. Kasvu on ollut myös kannattavaa, sillä Balance Consulting Oy:n tekemien, vuoden 1997 tietoihin perustuvien laskelmien mukaan yhtiö oli kannattavimpia lihateollisuusyrityksiä. Sijoitetun pääoman tuotto oli noin 54 % ja nettotulos 5,6 % liikevaihto-

dosta. Vuoteen 2001 mennessä liikevaihto oli kasvanut Kauppalehden 3.6.2002 mukaan noin 35 miljoonaan markkaan ja sijoitetun pääoman tuotto pysynyt yhä hyvänä, lähes 30 %:na. Maalaistuote Vataja on perheyrittäjä, jonka omistajana ovat Mauno Vataja ja hänen poikansa. Lihajalosteita valmistavassa yrityksessä on kehitetty useita erikoismakkaroita. Pääpaino on korkeassa laadussa. Osaaminen pohjautuu kankaanpääläiseen vanhaan lihanpalvausperinteeseen.

Maalaistuote Vataja panostaa lujasti tuotekehitykseen. Tuotekehitykseen ja ideointiin osallistuu koko perhe. Kun perhe sitoutuu, se voi tehdä työtä yötä päivää. Suuressa yrityksessä on Rauno Vatajan mukaan luovuutta ja osaamista, mutta siellä edetään usein kaavojen mukaan. Yrityksessä ollaan tyytyväisiä Tekesin toimintaan, sillä se tukee hyviä ideoita, jos niillä ei pyritä alan kapasiteetin kasvattamiseen. Vuonna 1995 Maalaistuote Vataja toi Mannheimin lihajalostealan kilpailun voiton ensimmäisen kerran Suomeen. Yritys sai voittonsa ansiosta paljon julkisuutta, mutta se ei avannut isoja ovia Keski-Euroopan kauppojen hyllyille, koska yrityksen rahat eivät riittäneet suureen markkinointikampanjaan. Kilpailusta oli Rauno Vatajan mukaan ainakin se hyöty, että se helpotti kotimarkkinoille myyntiä. Voiton jälkeen yritys eteni varovasti. Ensin luotiin kysyntää ja sitten sitä täytettiin tarjonnalla.

Raaka-aineena käytetään lähes kokonaan sianlihaa, jota on saatavilla lähialueen pieniltä lihanleikkaamoilta. Kaikki tuotteet valmistetaan laktoosittomina ja soijattomina, eikä natriumglutamaattia ole käytetty. Erikoismakkarat ovat lihaisempia kuin tavalliset makkarat. Lenkki- ja grillimakkaroiden lihaprosentti on 82 ja nakeissa 84. Tuotteita on kaksi sarjaa: nitriititon ja allergeenivapaa, joka on kehitetty yhteistyössä Allergia- ja Astmaliiton kanssa. Maalaistuote Vataja Oy toimii yhteistyössä paikkakunnan muiden liha-alan yritysten kanssa muun muassa kuljetusten järjestämisessä. (Kauhanen 1998 ja 1999; Hautamäki 2000; Lounema 2001.)

Rakennustuoteteollisuus

Rakennusalan merkittäviä yrityksiä ovat SPU-Systems Oy ja Knauf-Kipso Oy. SPU-Systems Oy on perustettu alun perin vuonna 1976 elementtejä valmistavaksi V. Salli Oy:ksi, joka myi yrityksen myöhemmin Lohja Oy:lle. Se itsenäistyi MBO-kaupan (kauppa toimivalle johdolle) ansiosta vuonna 1993, jolloin omistajiksi tulivat yrityksen toimitusjohtaja Tapani Tuominen ja Eero Jormalainen. SPU-Systems Oy on puuelementtirakentamisen osaaja, jonka tuotteita ovat polyuretaanilämmöneristeet ja puurakenteiset hallielementit. Nämä täydentävät toisiaan hyvin, koska puurakentamisessa olennainen tiiveys sekä kosteus- ja lämmöneristys voidaan saavuttaa juuri polyuretaanilämmöneristeillä. Ympäristöystävällisyyttään yritys osoittaa käyttämällä yksinomaan tuulivoimasta saatavaa energiaa.

Yritys on kaupan jälkeen kasvanut nopeasti. Liikevaihdon vuotuinen kasvuvauhti on ollut keskimäärin 10 miljoonaa markkaa. Kasvu on tapahtunut puurakentamisen suosion mukana, mutta juuri SPU-Systemsin tekemä tuotekehitys on ollut mukana suosiota kasvattamassa. Tuotteet soveltuvat sekä uudis- että korjausrakentamiseen. Liikevaihto oli 14 miljoonaa markkaa vuonna 1993, mistä se kas-

voi 74 miljoonaa vuonna 1998, jolloin nettotulos oli 3,1 miljoonaa markkaa. Sijoitetun pääoman tuotto oli 36 % ja omavaraisuusaste 32 %. Omavaraisuusaste oli varsin korkea, kun otetaan huomioon vasta 5 vuotta aiemmin lainoilla tehty MBO-kauppa. Henkilökunnan määrä vuosituhannen vaihteessa oli 55. Kauppalehden 31.8.1998 mukaan SPU-Systems kuului Satakunnan 25 tuottavimman yrityksen joukkoon. Yrityksen koko toiminta on keskittynyt Kankaanpäähän.

Yrityksen menestystekijöitä ovat voimakas tuotekehitys, tehokas markkinointi, joustava tuotanto ja osaava henkilöstö. SPU-Systems on parinkymmenen vuoden kuluessa kehittänyt Suomen oloihin ainutlaatuisen tekniikan toteuttaa taloudellisesti ja tehokkaasti monimutkaisia halliratkaisuja. Tuotekehitystä on harjoitettu yhteistyössä Valtion Teknillisen Tutkimuskeskuksen, Tekesin ja Tampereen teknillisen korkeakoulun kanssa. Yrityksessä ensin ideoidaan itse, ja kun tiedetään tarkkaan, mitä tarvitaan, se teetetään konsulteilla ja tutkijoilla.

SPU-Systemillä on yrityksen omasta aloitteesta perustettuja yhteistyöverkostoja, jotka kattavat koko Suomen ja koskevat tuotekehittelyä, tuotantoa ja markkinointia. Nimenomaan tuotekehittelyssä näiden merkitys on suuri. (Ayres 1999; Poisalo 1999; Sinerjoki 1999; Hautamäki 2000.)

Knauf-Kipso Oy:n tehdas, varastot ja koulutuskeskus sijaitsevat Kankaanpäässä, hallinto ja myynti ovat Helsingissä. Yhtiö valmistaa kipsiperusteisia sisärakennusmateriaaleja, perustuotteina vakiokipsilevyt. Se on ollut vuodesta 1994 lähtien osa eurooppalaista Knauf-konsernia, joka on johtava kipsiperusteisten rakennustuotteiden valmistaja Euroopassa. Konsernin osana Kankaanpään tehdasta on jatkuvasti kehitetty investointeja tekemällä ja tuomalla kansainvälistä kipsiosaamista tehtaan käyttöön. Yrityksessä harjoitetaan kokonaisvaltaista ympäristöajattelua. Käytössä ovat ISO 9002- ja ISO 14001 -laatujärjestelmät. Knauf-Kipso Oy työllistää kaikkiaan 75 henkeä.

Uusimpana yrityksenä on Kankaanpäähän perustettu Puulaakson Eriste Oy, jolle valmistuu kunnan rakennuttamana yli 1 100 neliömetrin teollisuushalli vuonna 2002 Halmeen uudelle teollisuusalueelle. Rakentamisessa on otettu huomioon tiukat puhtausvaatimukset. Kustannusarvio on 4,3 miljoonaa markkaa. Uusia työpaikkoja syntyy 10–15. Yritys toimittaa kuitukankaita hygieniatuotteiden erikoismarkkinoille.

Muut suuret työnantajat

Kankaanpäässä sijaitseva Niinisalo kuuluu Puolustusvoimien kehitettäviin varuskuntiin. Se työllisti 550 henkeä vuonna 2001. Varuskuntaan kuuluvat Tykistöprikaatin lisäksi Tykistökoulu, Puolustusvoimien kansainvälinen keskus, Satakunnan lennoston tutka-asema sekä puolustusministeriön alaiset Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen Niinisalon rakennustoimisto ja Kankaanpään metsäpiiri. Prikaati kouluttaa vuosittain noin 1 700 varusmiestä, 1 000 reserviläistä ja 100 kantahenkilökuntaan kuuluvaa. Koeampumalaitos keskittää toimintansa vuoden 2003 alussa Niinisaloon, mikä tuo sinne 25 uutta työpaikkaa. Suunnitelmissa ovat yli 10 miljoonan euron investoinnit.

Toinen suuri julkisen sektorin työnantaja on vuonna 1991 toimintansa aloittanut Kankaanpään Kuntoutuskeskus, jonka palveluksessa on noin 230 henkeä

ja joka on jatkuvasti laajentanut toimintaansa. Omistajana on Kuntoutussairaalasäätiö, jonka osakkaina ovat Kela ja Kankaanpään kaupunki. Asiakaspaikkoja on keskimäärin 160. Keskus sijaitsee ydinkeskustan tuntumassa. Keskuksessa toimii tasokas 200-paikkainen ruoka- ja tanssiravintola, jonka yhteydessä on myös neuvottelu- ja kokoustilat, 130-paikkainen auditorio ja viihtyisä aulakahvio. Kuntoutus kohdistuu vaikeavammaisiin, työikäisiin ja geriatriin asiakkaisiin ja käsittelee myös majoitus- ja ravitsemuspalvelut.

Kankaanpää on vahvistanut asemaansa Pohjois-Satakunnan kaupallisena keskuksena. Esimerkiksi Autosuojus Oy keskittää koko Pohjois-Satakunnan automyyntinsä Kankaanpäähän vuonna 2002 ja lopettaa Parkanon myymälänsä. Henkilökunnan kokonaisvahvuus on Kankaanpäässä tämän jälkeen 15 henkeä. Toinen suuri autoliike Kankaanpäässä on Automyynti R. Laihon. Laman aikana lopettanut suuri kauppaliike Hamsteri on jälleen aloittanut toimintansa Kankaanpäässä. Toimitilaa on noin 800 neliömetriä.

5.2.3 KANKAANPÄÄ YRITYSYMPÄRISTÖNÄ

Kankaanpää on kehittynyt maaseutumaisesta kirkonkylästä arkkitehtuuriltaan tasokkaaksi, lähes 10 000 asukkaan kaupunkikeskukseksi, joka on jäsentynyt selkeästi keskustorin ympärille ja tarjoaa erinomaisen yritys- ja asuinympäristön. Ydinkeskustaa on kehitetty kulttuuripainotteisen EU-hankkeen avulla, joka on omalta osaltaan lisännyt Kankaanpään vetovoimaa. Vahvuuksia ovat taidekaupungin perinne ja aktiivisesti paikkakunnalla toimiva Kankaanpään Taidekoulu.

Kankaanpää on kiistaton oman seutukuntansa liike-elämän ja julkishallinnon keskus, johon kuuluvat oman kunnan lisäksi Karvia, Honkajoki, Siikainen, Lavia, Kiikoinen, Jämijärvi ja Merikarvia. Seutukunnallisella kehittämisellä on jo perinteitä: on perustettu esimerkiksi Pohjois-Satakunnan Kehittämisyhdistys ja Pohjois-Satakuntasäätiö. On tarkoitus perustaa myös seudullinen yrityspalveluyhtiö. Se tulisi jatkamaan jo aiemmin yritystoiminnan neuvontaa varten perustetun Kankaanpään Yrityspalvelu Oy:n työtä. Yhteisen yrityspalveluyhtiön tehtäväksi tulisivat alueen markkinointi uusille yrityksille, erilaiset kehittämisprojektit ja elinkeinojen kehittämistyö. Yrityspalvelun organisaatio on vielä avoin, mutta yhtiö sijaitsisi Kankaanpäässä, joka myös vastaisi suuresta osasta kustannuksia. Kuntien elinkeinoasioita nykyisin hoitavat henkilöt olisi tarkoitus siirtää uuden yhtiön palvelukseen. Hankkeen toteuttamiseen on mahdollista saada valtiolta tukea.

Kankaanpäässä on hyvin suunnitellut ja riittävän laajat teollisuusalueet, jotka tarjoavat yritystoiminnalle hyvän infrastruktuurin. Uudella Halmeen teollisuusalueella on tarjolla kohtuuhintaisia ja sopivan kokoisia tontteja. Toimintansa lopettaneen Makrotalo Oy:n tehdashalliin ovat yksityiset yritykset perustaneet Yrityspuiston, jossa nykyisin on noin 100 työpaikkaa. Myös kaupunki on rahallisesti tukenut sitä. KMT-Tekniikka Oy:n toimitusjohtaja Ojala on alusta pitäen ollut mukana ideoimassa ja toteuttamassa Yrityspuistoa, jossa KMT-Tekniikalla on myös tuotantoa sekä yhteistyötä neljän kasvavan pienyrityksen kanssa.

Menestyneiden yritysten mielestä parasta ovat yritys ympäristön korkea laatu ja laadukas asuin- ja luonnon ympäristö. Osaavan henkilökunnan lisäksi hyviksi

koetaan myös monipuoliset palvelut, elinkeinoelämän monipuolisuus ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet. Metalliteollisuuden mielestä Kankaanpäässä on hyvät yhteistyöverkostojen perustamismahdollisuudet. Myös oppimismahdollisuudet, uudistumishalukkuus, yrittäjähenkisyys sekä halu ja kyky yhteistyöhön ovat paikkakunnalla hyvät, samoin kuin yrityspalvelujen tarjonta ja kunnan yrittäjämyönteisyys.

Yritystoiminnan kannalta merkittävä on Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketalouden ja kuvataiteen Kankaanpään yksikkö, jossa koulutetaan tradenomeja ja kuvataiteilijoita sekä tarjotaan yrityksille tutkimuspalvelua. Yksikössä on yrityskehittämö, joka antaa opiskelijoille mahdollisuuden yrityksen perustamiseen jo opiskeluaikana. Yksiköstä olisi kuitenkin enemmän hyötyä Kankaanpäälle, ellei sitä hallinnoitaisi Porista käsin. Myös Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutti on tärkeä yritystoiminnalle, ja sitä on kehitetty voimakkaasti. Koska Kankaanpäässä oli aiemmin paljon vaatetusteollisuutta, myös alan opetusta oli paljon. Nyt opetusta ei enää ole käynnistetty vuodesta 2000 alkaen, koska pyrkijöitä on ollut liian vähän. Tämä ei ole mikään ihme, koska Kankaanpään työvoimatoimistossa oli elokuun 2001 alussa yli 200 vaatetusalan työntekijää vailla työtä. Myöskään kenkälän opetus ei enää kiinnosta nuoria niin paljon kuin ennen. Silti kenkälän koulutusta jatketaan ja tähtäimessä on suutarin tutkinto. Sen sijaan sähköalan ja metallialan opetusta on laajennettu tuntuvasti. Metalliosaston investoinnit ovat olleet mittavia. Paljon koneita ja kalustoa on hankittu. Aivan uusi koulutusala on tietojenkäsittelyn ammattitutkinto, joka järjestetään yhteistyössä Jalasjärven aikuiskoulutuskeskuksen kanssa. Ensimmäiset 15 opiskelijaa aloittivat opintonsa syksyllä 2000.

5.3 Kauhajoen teollinen yritystoiminta ja sen kehitys

5.3.1 YRITYSTOIMINNAN KEHITYS

Kauhajoki tuli kappeliksi vuonna 1627 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1892. Kaupungiksi kuntamuoto muuttui vuonna 2001. Asutus sijaitsee pääosin Kyrönjoen latvahaarojen varsilla. Pieniä kyliä on myös Nummijärven ja Ikkäläjärven rannoilla. Suomenmaa-teoksen (1925) mukaan itsenäisyyden alkuaikoina maatalous oli pienviljelyvaltaista mutta voimaperäistä ja kehittynyttä. Tuolloin myös liikennesijainti oli edullinen. Vuonna 1913 avattu Suupohjan rata kulkee pitäjän halki. Asemia oli kaksi, Kauhajoen ja Kainaston asemat. Maanteitä suuntautui moneen suuntaan. Niinpä vuoden 1918 sodassa Kauhajoki oli huomattava kuljetusten solmukohta. Pääosa niistä suuntautui toiseen tärkeään keskuspaikkaan Kankaanpäähän.

Vanhastaan Kauhajoella oli monia vesi- ja tuulivoimalla käyviä myllyjä ja paikallisia raaka-aineita hyödyntäviä muita yrityksiä. Ensimmäinen vesivoimala käyvä saha perustettiin 1836. Ensimmäinen meijeri aloitti toimintansa 1880. Suomenmaa-teoksen (1925) mukaan merkittävimmät yritykset olivat 1920-luvulla Kosken ja Jokimäen sahat. Maininnan arvoinen yritys oli tuolloin myös Sähkö ja Mylly Oy, joka tuotti sähköä pitäjän keskiosiin. 1930-luvun alussa huomattavimmaksi teollisuusyritykseksi kohosi Kauhajoen Saha Oy. Sen lisäksi oli

useita muita pienempiä sahoja. Sähkö ja Mylly Oy oli edelleen merkittävä yritys. Lisäksi kunnassa toimi 5 meijeriä.

Kauhajoki kuten koko suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa oli kuulu hyvistä käsityöläisistään jo Ruotsin vallan aikana. Autonomian aikana käsityötaito alkoi siirtyä yhä enemmän ammattilaisilta itseoppineille tilattomille ja ansiokotiteollisuus alkoi vallata alaa. Käsityöläisetkin alkoivat valmistaa tuotteitaan kunnan ulkopuolelle.

Kauhajoella ansiokotiteollisuus ei ollut niin laajaa kuin esimerkiksi Vähäsäkyrössä, Kurikassa ja Isollajoella. Oli kuitenkin seppiä, suutareita ja puuseppiä, jotka turvasivat maaseudun omavaraisen elämänmuodon. Kuuluisin oli pysyseppä Antero Haapanen (s. 1854), joka oli myös taitava koneiden rakentaja. Hän rakensi noin 40 sahan koneistot. Haapasen perustama asepara laajeni ja harjoitti vientiä moniin Euroopan maihin. Haapasen oppipojat kehittyivät taitaviksi mestarinsa työn jatkajiksi ja loivat pitäjään laajalti tunnetun aseteollisuuden. Merkittävä oli myös valokuvaaja, keksijä ja kellonrakentaja Alfred Niemistö (s. 1876 torpparin poikana), joka rakensi yli 30 Könnin kaappikelloa. (Ruismäki 1987, 475–497.)

1960-luvun alussa Kauhajoki oli Nupposen (1986, 66) mukaan vielä varsin maatalousvaltainen. Kunnassa oli peltoa enemmän kuin missään muussa kunnassa, vuonna 1967 noin 24 000 hehtaaria. Kunnassa toimi vahvoista pienteollisista yrittäjäperinteistä nousevia yrityksiä, jotka liittyivät läheisesti maa- ja metsätalouteen sekä lähiraaka-aineisiin ja vanhoihin perinteisiin. Kunnassa oli useita myllyjä, leipomoita ja meijereitä, suurimpana Kauhajoen Osuusmeijeri. Muita tärkeitä yrityksiä olivat Koiviston korpputehdas ja Kainaston perunajauhotehdas sekä Kuivaaja Oy Jyvän ja Pajulahti Oy:n maatalouskonetehtaat, Kauhajoen Saha Oy ja muut sahat, puusepänliikkeet sekä tiili- ja polttoturvetehdeat, mm. Kainaston Turve Oy ja Kokon Tiili Oy. Näiden lisäksi Kauhajoella oli myös huonekalu-, tekstiili- ja metalliteollisuutta, tunnetuimpina yrityksinä Perälä-Yhtymä Oy, Lahtiharjun kutomo ja vanhan perinteen pohjalta jatkaneet aseparat. Kunnassa oli myös myllynkivi- ja nahkatehdas. Teollisia työpaikkoja oli tuolloin vain noin 500, mikä oli todella hyvin pieni määrä asukasluvuun, noin 16 000, verrattuna. Teollisuuden lisäksi oli kaupallisia yrityksiä, jotka lisääntyivät samalla kun elintaso nousi ja luontaistaloudesta siirryttiin rahatalouteen.

Teollisuuden ja palvelujen kasvu ei kuitenkaan riittänyt korvaamaan maa- ja metsätalouden työpaikkojen nopeaa vähenemistä, koska maa- ja metsätaloudesta vapautui runsaasti väestöä rationalisoinnin vuoksi. Väkiluku väheni nopeasti 1950-luvun puolivälistä alkaen kiihtyvän lähtömuuton seurauksena (liite, kuvio 1). Kauhajoella aloitettiinkin aktiivinen kunnan kehittäminen jo 1960-luvun alussa, ja se on jatkunut näihin päiviin saakka. Kehittäminen oli välttämättömyys kunnan maatalousvaltaisuuden takia, koska vielä vuonna 1970 maa- ja metsätaloudesta sai toimeentulonsa lähes 50 % väestöstä (liite, kuvio 7). Kehittämistoimet tuottivatkin tulosta ja väkiluvun väheneminen pysähtyi 1960-luvun alussa (liite, kuvio 1).

Kunnan kehittämisessä ovat 1960-luvulta lähtien aina vuosituhatlupulle saakka olleet keskeisessä osassa Kauhajoen kunnanjohtajana toimineet Mauno Kangasniemi ja Jouko Virtanen sekä heidän ohellaan näkyvimmit luot-

tamushenkilöt, pitkäaikaiset kunnanvaltuuston puheenjohtajat Toivo Saloranta ja Jussi Sillanpää. Kumpikin kunnanjohtaja on aikanaan muodostanut yhdessä kunnan johtavien luottamusmiesten kanssa tehokkaan kehittämistiimin mutta pysynyt itse julkisuudesta poissa. He ovat pystyneet saamaan hankkeille ensiksi koko kunnan tuen, mutta vähitellen myös koko seutukunnan, jonka nykyisin muodostavat Kauhajoen lisäksi Teuva, Jurva, Isojoki ja Karijoki. Seutukunnan mukaan saaminen oli välttämätöntä, koska monet hankkeet edellyttivät myös muiden kuntien tukea.

Aluksi kiinnitettiin päähuomio kunnallisten julkisten palvelujen kehittämiseen, joka sai vauhtia koko maassa aloitetusta hyvinvointivaltion rakentamisesta. Erityisesti hallinto-, koulutus-, sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut lisääntyivät nopeasti, koska Kauhajoen väestöpohja oli suuri ja Kauhajoesta alkoi tulla seutukunnan keskus. Erityisesti edistettiin koulutusta, koska sillä katsottiin olevan suuri merkitys kunnan kehitykselle. Tälle oli paikkakunnalla jo vahvat perinteet, koska Suupohjan maamieskoulu oli perustettu vuonna 1913, Kotitalousopisto vuonna 1920, yliopistoon johtava oppikoulu vuonna 1928 ja Evankelinen kansanopisto vuonna 1930. Kaikki nämä perustettiin yksityisten henkilöiden perustaman kansanopistoyhdistyksen toimesta, ja ne palvelivat myös ympäristökuntia. Nämä olivat tärkeitä koulutuskanavia maatalousyhteiskunnassa mutta eivät riittäneet enää uuden teollisuusyhteiskunnan tarpeisiin.

Ammattikoulutuksen tehostaminen nähtiin 1960-luvulla välttämättömäksi elinkeinoelämän kehittämiseksi, ja se tapahtui kuntainliittopohjalta. Vaikka Kauhajoella oli jo 1930-luvulta lähtien useita seutukuntaa palvelevia kouluja, uusien koulujen perustaminen Kauhajoelle ei ollut itsestään selvää, vaan niistä oli käytävä kova taistelu. Kauhajoki ei ollut suinkaan itseoikeutettu seutukunnan, Suupohjan, keskus. Erityisesti naapurikunta Kurikka pyrki kohoamaan seutukunnan keskuksesi aiemman teollistumisensa ja kauppala-, sittemmin kaupunkimuotonsa ansiosta. Myöskään Teuva ei suinkaan suuntautunut selvästi Kauhajoelle vaan pyrki tulemaan toimeen omillaan ja perustamaan omia vastavia palveluja. Vain selvästi pienemmät Karijoki ja Isojoki kuuluivat jo alun perin selvästi Kauhajoen vaikutusalueeseen, mutta yhteenlaskettunakin niiden väkiluku oli pieni.

Taitavien kuntainliittoneuvottelujen ja oman kunnan suurien panostusten ansiosta Kauhajoelle perustettiin kuntainliittopohjaiset kauppaoppilaitos (1961) ja ammattikoulu (1964). Lisäksi kunta meni osakkaaksi paikkakunnalla jo ennestään olevaan maatalousoppilaitokseen ja tuki taloudellisesti kotitalousoppilaitosta. Molempia on sittemmin kehitetty voimakkaasti. Koululakien muutoksen yhteydessä Kauhajoen yhteislyseo otettiin osaksi kunnallista koululaitosta vuonna 1975.

Koulujen perustamisen lisäksi ryhdyttiin luomaan aineellisia edellytyksiä teollistumiselle. Kunnassa ei ollut riittävää infrastruktuuria laajamittaiselle teollisuudelle ja sen tarvitsemalle työvoimalle, ei teollisuus- ja asuntoalueita ja -tontteja eikä niiden tarvitsemaa kunnallistekniikkaa. Suuri merkitys oli 1960-luvun alussa laaditulla yleiskaavatutkimuksella, jonka tarkoituksena oli luoda sellainen toimintaympäristö, joka herättäisi yritysten luottamusta Kauhajoen kuntaan liiketoiminnan mahdollisena sijaintipaikkana myös tulevaisuutta ajatellen. (Nupponen 1986, 66–67.)

Aktiivinen teollistamispolitiikka aloitettiin vuonna 1967, jolloin rakennettiin ensimmäinen teollisuushalli. Teollisuuden toimintaedellytyksiä parannettiin hankkimalla ja kaavoittamalla maata teollisuuden tarpeisiin. Asuntotuotantoa lisättiin ja liikenneyhteyksiä pyrittiin parantamaan. 1960-luvun loppupuolella saatiinkin kuntaan merkittäviä teollisuusyrityksiä, muun muassa Maan Liha Oy ja Lassila ja Tikanoja Oy:n toimipaikka. Kunnan väkiluvun lasku pysähtyi ja muuttotappio pieneni. (Nupponen 1986, 66-67.)

1960-luvun lopulla kunnan väkiluku alkoi nopeasti vähetä yhä kasvavan lähtömuuton seurauksena, koska suuret ikäluokat varttuivat aikuisiksi eikä heille löytynyt riittävästi työpaikkoja kunnasta (liite, kuvio 1). Samanaikaisesti maataloudesta vapautui työvoimaa kiihtyvällä vauhdilla (liite, kuvio 7). Niinpä elinkeino- ja maapolitiikkaa tehostettiin 1970-luvun alussa. Teollisuuden tarpeisiin kaavoitettiin kaikkiaan 100 hehtaaria maata. Rautatieaseman lähelle kaavoitettiin 40 hehtaarin teollisuusalue, johon suunniteltiin teollisuuskylää valtion tuella. Kun hanke kariutui, alueelle ruvettiin hankkimaan raskasta suurteollisuutta. Pienteollisuudelle perustettiin oma 30 hehtaarin teollisuusalue. Teollistamista tuettiin myös asuntorakentamisen avulla. Asuntotarkoituksiin varattiin maa-alueita yhteensä 140 hehtaaria. Kunta rakensi yhteistyössä yritysten kanssa noin 130 vuokra-asuntoa. Kuntaan rakennettiin myös pienlentokenttä. Samanaikaisesti järjestettiin työvoiman koulutusta yhteistyössä yritysten kanssa. Kunta ei käyttänyt suoria tukitoimia, lainoja ja takauksia, vaan tyytyi yritysten toimintaedellytysten luomiseen. Myös julkisia ja yksityisiä palveluita pyrittiin edelleen parantamaan. (Nupponen 1986, 67-68.)

Kehittämistoimien ansiosta teollisuus alkoi 1970-luvun puolivälissä merkittävästi laajeta ja väkiluku rupesi kasvamaan (liite, kuvat 1, 5 ja 6). Ulkoisesti tähän vaikutti maaltamuuton väheneminen koko maassa keskusten imuvoiman pienetessä, mutta sisäisesti suurin merkitys oli suurteollisuuden tulo Kauhajoelle. Ensiksi Strömberg Oy perusti sinne tuotantoyksikkönsä. Aluksi se työllisti 100 työntekijää ja sittemmin 1980-luvulla yli 400 työntekijää. Perniöstä muuttanut Esko Salo toi vuonna 1974 materiaalinkäsittelyalan yrityksensä Kauhajoelle mutta myi sen jo 1976 Vesi Onniselle, joka aloitti toimintansa Onninen Oy Vesme Oy:nä vuonna 1977. Tämä merkitsi toimialalle suurta piristysruisketta, ja myös muita alan yrityksiä perustettiin. Myös Rauma-Repola Oy tuli Kauhajoelle ostamalla Kauhajoen Saha Oy:n, jota kehitettiin talotehtaana ja laajennettiin voimakkaasti. Suuret yritykset laajensivat Kauhajoelle, koska Kauhajoella oli teollisuudelle riittävän hyvä infrastruktuuri teollisuusalueineen ja laadukasta työvoimaa saatavissa. Lisäksi yhteistyö kunnan kanssa sujui erinomaisesti. Asiaan vaikutti myös se, että suurissa keskuksissa ammattiyhdistysliikkeen sisäiset taistelut aiheuttivat työnseisauksia ja muita tuotannon häiriöitä. Kauhajoella tällaisia ei ollut. (Nupponen 1986, 68-69.) Myös huonekaluteollisuus laajentui tuotannon rationalisoinnin ja parantuneiden kuljetusyhteyksien ansiosta.

1980-luvulle tultaessa Kauhajoen kehitys oli todellinen menestystarina, kuitistuvasta maatalouskunnasta kasvavaksi ja teollistuvaksi maaseutukeskukseksi oman kehittämistähtonsa ansiosta ilman valtion erityisiä toimenpiteitä. Kauhajoki sijaitsi tosin kehitysalueiden II vyöhykkeellä, mutta samantasoista tai vielä suurempaa I vyöhykkeen tukea sai suuri osa maan kunnista. Kauhajoki oli pal-

velutasoltaan tuolloin yksi harvoista maaseutukunnista, joilla oli kaupunkitason palvelut. Julkiset palvelut, sekä valtion että kunnalliset, olivat monipuolisia, mutta niin myös yksityiset palvelut, yrityspalvelut, kauppa ja muut palvelut. Kauhajoesta oli kehittynyt huomattava koulukeskus. Kauppaoppilaitoksessa ja ammatikoulussa oli kummassakin noin 350 oppilasta. Kuntakeskuksessa oli 3 tavarataloa. Teollisuus oli laajentunut vuoden 1960 noin 460 työpaikasta noin 1 460 työpaikkaan eli yli kolminkertaiseksi. Samanaikaisesti alkutuotannon osuus ammatissa toimivasta väestöstä supistui noin 65 %:sta alle 30 %:iin. Työttömyys oli alhainen, 3,4 % vuonna 1980. (Nupponen 1986.)

Kunnan keskusta oli kasvanut toimivaksi ja infrastruktuuriltaan hyväksi taajamaksi. Tuotantorakenne oli monipuolistunut, huonekalu-, materiaalinkäsittely- ja sähköteknisessä teollisuudessa oli syntynyt toimialakeskittymä, joilla oli sisäsyntyistä kasvupotentiaalia. Teollisuustyöpaikat lisääntyivät nopeasti. Suurteollisuuden kysyntä synnytti monia alihankintayrityksiä, joita esimerkiksi Strömbergillä oli parhaimmillaan 10. Yritystoiminta tarvitsi monia yrityspalveluja, esimerkiksi tilitoimistoja, siivous-, konsultointi- ja kuljetuspalveluja, joita Kauhajoella oli paljon. Väkiluvun kasvu ja lisääntyvän palkkatyön ansiosta lisääntynyt ostovoima olivat saaneet aikaan kaupan ja yksityisiin henkilöihin kohdistuvien palveluiden kasvua. Kaikkialla vallitsi eteenpäin menon ja edistymisen aikaansaama positiivinen mieliala. (Nupponen 1986, 70.)

Kauhajoen kehitys jatkui myönteisenä 1980-luvun lopulle saakka vaikkakin loivemmalla kasvu-uralla (liite, kuviot 1, 5 ja 6). Erityisesti teollisuuden toimihenkilöiden määrä kasvoi. Teollisuuden työllistävyys oli vähenemässä koko maassa voimakkaan rationalisoinnin takia. Siihen pakottivat kasvava kansainvälinen kilpailu ja työvoiman hinnan kohoaminen. Väkiluku lisääntyi ja muuttotase oli positiivinen. Työttömyys oli kuitenkin 1980-luvun lopulla nousussa, koska työvoimaa vapautui edelleen maa- ja metsätaloudesta, eikä se aina pystynyt hakeutumaan muihin elinkeinoihin tai muuttanut pois paikkakunnalta. Vuonna 1989 työttömyys oli kuitenkin niinkin pieni kuin 7 % (liite, kuvio 4).

Vuosien 1990–93 laman aikana Kauhajoen elinkeinoissa tapahtui voimakas ja nopea rakennemuutos, jolloin menetettiin kaikkiaan 1 700 työpaikkaa, joista 1 000 oli teollisia (liite, kuviot 2, 5 ja 6). Itse asiassa lähes kaikki elinkeinopolitiikan suuret saavutukset – Strömbergin hellatehdas, Rauma-Repolan tallettehdas ja Lassila & Tikanojan tehdas – lopettivat toimintansa. Vain Atrian teurastamo (alun perin Maakunnan Liha Oy) jäi isojen yritysten Kauhajoella sijaitsevista toimipaikoista jäljelle. Suuret yritykset joutuivat tehostamaan ja supistamaan toimintaansa ja lopettamaan logistisesti syrjässä sijaitsevia sivutoimipaikkojaan. Myös huonekaluala joutui paitsi laman myös ulkomaisen tuonnin puristukseen. Sen sijaan materiaalinkäsittelyalan toimialakeskittymä jäi elinvoimaiseksi, tosin useiden konkurssien jälkeen. Samaan aikaan työttömyys nousi nopeasti 7 %:sta 28 %:iin (liite, kuvio 4).

Kuten koko maassa on havaittu, työpaikat vähenivät ja työttömyys lisääntyi 1990-luvun laman aikana erittäin nopeasti, mutta työpaikkojen lisääminen ja työttömyyden väheneminen on paljon hitaampaa. Tähän on vaikuttanut myös se, että maa- ja metsätalouden työpaikat ovat 1990-luvulla vähentyneet nopeasti (liite, kuvio 7). Kauhajoen elinkeinopolitiikka on samaan aikaan ollut aktii-

vista ja monipuolista. Vuosina 1995–2000 osuuttaan ovat Kauhajoella lisänneet erityisesti teollisuuden sekä julkisen ja yksityisen sektorin työpaikat (liite, kuvio 7). Erityisesti metalliteollisuus mutta myös huonekalu- ja elintarviketeollisuus ovat pysyneet elinvoimaisina. Elinkeinopolitiikkaa on tehostettu 2000-luvulla. Niinpä suotuisa kehitys on jatkunut ja työttömyys on lama-aikaan verrattuna puolittunut noin 13 %:iin, mikä silti on selvästi maan keskiarvoa enemmän. Vaikka uusia työpaikkoja on syntynyt, ei ole päästy lähellekään huippuvuosien työpaikkamäärää 1990-luvun alussa. (Liite, kuvat 2 ja 4.)

Kauhajoki on viime vuosina vahvistanut asemiaan kaupallisena keskuksena. Tätä osoittaa muun muassa se, että kansainvälinen Lidl-ketju on valinnut Kauhajoen yhdeksi myymälänsä sijaintipaikaksi.

5.3.2 NYKYINEN YRITYSTOIMINTA

Kauhajoen yritystoiminnan kärkenä ovat olleet kolme toimialaa: materiaalinkäsittelyala sekä huonekalu- ja elintarviketeollisuus. Näistä kaksi ensin mainittua muodostavat ns. toimialakeskittymän.

Materiaalinkäsittelyalan toimialakeskittymä

Materiaalinkäsittelyala on menestynyt Kauhajoella hyvin. Kunnassa on arvioitu olevan 50 % materiaalinkäsittelyalan tuotannosta Suomessa. Toimitusjohtaja Jari Mäki-Rahkolan mukaan alan liikevaihtoa kertyy vuosittain yhteensä noin 100 miljoonaa euroa ja ala työllistää suoraan noin 500 henkeä. Kasvumahdollisuudet ovat hänen mukaansa hyvät, ainakin 50 uutta työpaikkaa vuodessa. Markkinat ja osaaminen sallisivat vieläkin suuremman kasvun. Esimerkiksi hänen oman yrityksensä Pesmelin kasvu on ollut yli 30 % vuodessa, ja sellaisena se voi jatkua, jos yrityksessä pystytään ratkaisemaan kasvun pullonkaulat sekä käyttämään hyväksi pitkäaikaisen kokemuksen tuomat hyvät asiakassuhteet ja työntekijöiden korkeatasoinen osaaminen. (Kauhajoen Kunnallislehti 27.2.2002.)

Materiaalinkäsittelyalan yritystoiminnan toi ensimmäisenä Kauhajoelle muuttanut Esko Salo perustamalla Esko Salo Oy:n vuonna 1974. Sitä ennen hän oli käynyt ammattikoulun ja harjoittanut saman alan liiketoimintaa 1960-luvulta lähtien kotikylässään Köyliön Tuiskulassa yhdessä veljensä kanssa perustamassaan Tuiskulan Rautarakenne Oy:ssä. Työvoimapulan takia hän joutui vaihtamaan sijaintikuntaa. Keran suosittelamia vaihtoehtoisia kuntia olivat Kankaanpää, Parkano ja Kauhajoki, joka osoittautui parhaaksi, koska siellä oli ammattitaitoista työvoimaa ja julkisia palveluita mutta ei ennestään metalliteollisuutta. Kauhajoella olivat tarjolla kehitysalue-edut ja hänen yritykselleen hyvin sopivat toimitilat. (Hautamäki 2000.)

Salon vuonna 1974 perustama yritys lähti nopeaan kasvuun, mutta hän myi sen jo vuonna 1976 Vesi Onniselle, jonka omistuksessa yritys oli vuoteen 1993 asti, jolloin se myytiin MBO-kauppana toimivalle johdolle. Yritys valmisti lavaus- ja kuljetinjärjestelmiä sekä teki järjestelmäkehitystä ja suunnittelutyötä. Yritys toimii edelleenkin Vesme Systems Oy:nä.

Esko Salo tuli saman alan yrittäjäksi vuonna 1978 perustamalla Tekninen toimisto Esko Salo Ky:n. Yritys kasvoi nopeasti. Parhaimmillaan yrityksessä oli 120 työntekijää. Yritystoiminnassa oli mukana koko perhe, vaimo ja markkinointipääällikkönä toiminut tytär. Tunnustustakin yritykselle tuli, ja vuonna 1990 se sai valtakunnallisen yrittäjäpalkinnon. (Viskari & Heikkilä 1998.) 1990-luvun alun lama ja hallitsematon nopea kasvu johtivat kuitenkin konkurssiin, ja Esko Salo joutui luopumaan yrityksestään. Osaava henkilökunta jäi kuitenkin Kauhajoelle, koska konkurssin raunioille perustettiin MBO-kauppana (kauppa toimivalle johdolle) vuonna 1994 Fidaco Logistics Oy, joka on jatkanut toimintaansa menestyksellisesti. (Piiro 2001, 63–64.) Vuoden 2000 omistajavaihdoksen jälkeen nimi muuttui Done Logistics Oy:ksi.

Esko Salon yrityksissä harjoitettiin tehokasta ja ideoivaa tuotekehitystä. Materiaalinkäsittelyn toimialaa laajennettiin perinteisistä kuljettimista lavapakausjärjestelmiin ja myöhemmin asiakkaiden tarpeita vastaaviin materiaalin siirtojärjestelmiin tuotantolaitoksille ja varastoille. Varastointiin ja lähettämiseen kehitettiin atk-pohjainen kuormankeruujärjestelmä, joka kerää tilatut tuotteet automaattisesti ja siirtää ne lähettämön kautta kuljetukseen. Tuotteita kehitettiin erityisesti päivittäistavara- ja virvoitusjuomateollisuuden käyttöön. Puolet tuotannosta suuntautui vuonna 1990 vientiin. Tunnusomaista oli riskinotto ja uuden tekniikan hyödyntäminen, missä yritys oli aina ensimmäisten joukossa. (Hautamäki 2000; Piiro 2001, 63–64.)

Toimialakeskittymän synnyssä Esko Salolla on keskeinen rooli. Hän perusti alan kolmesta suurimmasta yrityksestä kaksi ja oli tärkeä vetäjä yhteistyöyrityksen, Logistics Center Oy:n perustamisessa. Useimmat alan yritysten johtajat ovat saaneet työkokemuksensa Salon perustamissa yrityksissä, mistä on ollut myöhemmin suurta hyötyä oman yrityksen johtamisessa. Esko Salo kannusti työntekijöitään perustamaan oman yrityksen tilaamalla näin syntyneiltä spin off -yrityksiltä alihankintaa. Niinpä esimerkiksi Vesme Systems Oy:stä laskeetaan syntyneen 31 spin off -yritystä (Piiro 2001, 89). Näin Salon perustamat yritykset ovat toimineet kärkiyrityksinä, jotka ovat vetäneet koko alaa eteenpäin.

Esko Salo sai kipinän yrittämiseen jo lapsena isän esimerkistä, vaikka isän yritystoiminta ei ollutkaan kovin menestyvää. Esko Salon ammattitaito ja johtajankyvyt olivat erinomaisia. Heidi Piirron (2001, 80) mukaan hän delegoi ja jakoi vastuuta, antoi anteeksi, vaikka työntekijä epäonnistui. Nuhteita sai ja opiksi piti ottaa. Esko Salo on harvinaisen idearikas persoona, jonka periaatteena on aina ollut kääntää vanhat asiat pääläelleen ja luoda kaiken aikaa uutta ajattelua ja tekniikkaa kuljetusalalle. Hän oivalsi jo varhain kuljetus- ja materiaalinkäsittelyjärjestelmien mahdollisuudet tuotannon automatisoinnissa, jolloin voitiin vähentää kallista ihmistyötä ja samalla korvata aiemmin ihmisten tekemiä rasakaita ja ikäviä työvaiheita. (Hautamäki 2000.)

Kauhajoen materiaalinkäsittelyalan yritysjohtajille on tyypillistä vankka tekninen koulutus ja alan työkokemus ennen yrityksen perustamista kuten high tech -yritysjohtajilla yleensäkin (Piiro 2001, 129). Kuten yleensä korkean teknologian yrityksissä, joilla on vain harvoja asiakkaita, kauhajokisissa yrityksissä korostuvat luotettavuus, toimintavarmuus ja asiakassuhteiden hyvä hoitaminen.

Kauhajoen materiaalinkäsittelyn toimialakeskittymä auttaa alan yrityksiä menestymään, koska Kauhajoki on alan yrittäjien mielestä suhteellisen houkutteleva yritys ympäristö. Sillä on hyvä maine, ja asiakkaat tuntevat luottamusta alueen yrittäjiin. On useita menestyviä yrityksiä ja työvoimaa. Etuina Kauhajoki tarjoaakin alan yrityksille sitoutuneen ja korkeatasoisen henkilöstön, miellyttävän asuinympäristön palveluineen ja hyvät verkottumismahdollisuudet.

Kauhajoen vahvin valtti olikin toimialan alkuvaiheissa työvoiman hyvä saanti. Sitten teknisen alan korkeatasoisia osaajia vapautui alan käyttöön, kun Strömberg lopetti tehtaansa. Materiaalinkäsittelyalalla vaaditaan korkeaa koulutustasoa, mutta paikkakunnalla ja koko maakunnassa ei ole alan korkeakoulutusta. Paikallisista oppilaitoksista saadaan kuitenkin osa työvoimasta. Korkeakoulutusta vaativia ammattilaisia pyritään rekrytoimaan paluumuuttajista. (Hautamäki 2000; Piirto 2001.)

Yhteistyöverkostoja pystytään rakentamaan helposti. Verkostoissa on mukana kauhajokisia yrityksiä, mutta kaukaisimmat yhteistyökumppanit ovat Japanista. Verkostot käsittävät tuotekehittelyä ja tutkimusta, markkinointia ja tuotantoa. Yhteistyötä varten on myös perustettu yhteistyöorganisaatioita ja -liittoutumia. Yhteistyöverkostojen laatu arvioidaan varsin hyväksi. Yhteistyökumppanit ovat luotettavia ja sitoutuneita yhteistyöhön, arvostavat toisiaan ja täydentävät toistensa vahvuuksia ja ovat toimintatavaltaan riittävän samankaltaisia.

Koska alan yrityksiä on monia, asiakkaat tulevat helpommin käymään paikan päällä ja maine kiirii taas eteenpäin. Yritysten uskottavuus ja toimintakyky sekä alan osaaminen ovat korkealla tasolla. (Hautamäki 2000.)

Haitallisena pidetään yritysten juuttumista omiin asemiinsa ja kilpailemaan keskenään. Tämä aiheuttaa myös toinen toiseltaan oppimisen vähäisyyttä. Varsinkin alkuvaiheessa materiaalinkäsittelyalan yritykset kilpailivat ankarasti keskenään. Tämä johtui ensi sijassa siitä, että useimmat yritykset syntyivät spin off -tilanteessa, jolloin työntekijät veivät osaamisensa mukanaan uuteen yritykseen. Näin uuden yrityksen tuotanto suuntautui samalle alalle kuin vanhemman yrityksen. Joskus jopa neljä kauhajokista yritystä saattoi kilpailla samasta projektista. Kilpailusta oli etua, sillä se pakotti yritykset kehittämään toimintaansa, mutta myös haittaa, koska se vähensi kannattavuutta. (Piirto 2001.) Viime vuosina yritysten yhteistyö on lisääntynyt, koska kukin on erikoistunut omaan ydinosaamiseensa. Silloin on varaa tunnustaa, että toinen osaa jonkin asian paremmin kuin oma yritys. Niinpä projekteissa on ruvettu tekemään yhteistyötä, jolloin jokainen toimittaa sitä, mitä parhaiten osaa. Näin riskit hajautuvat ja saadaan kustannussäästöjä. Yhteistyötä tehdään myös viennissä. Yhteistyötä helpottaa myös se, että kaikki yrittäjät tuntevat toinen toisensa ja tapaavat toisiaan vapaa-ajan harrastuksissakin. (Piirto 2001, 86–87.)

Myös vahvan veturiyrityksen puuttuminen on ongelma. Monista lähes tasavahvoista alan yrityksistä on yhden vaikeata nousta selvästi muiden ohi veturiyritykseksi, jollainen on esimerkiksi Maaseudun Kone Oy Ylihärmässä ja Scanfil Oy Sievissä. Esko Salo kunnostautui alan yrityksiä perustamalla ja yritystensä alkuvaiheessa, mutta hänellä ei ollut riittävästi pitkäjänteisyyttä ja kurinalaisuutta luoda vastaavaa veturiyritystä kuin Maaseudun Kone Oy:n Isosaarilla ja Scanfi-

lin Jorma Takasella. Hän ei ollut myöskään syntyperäisiä paikkakuntalaisia kuten edellä mainitut yrittäjät.

Materiaalinkäsittelyssä ei ole ollut paikkakunnan ulkopuolella vahvaa veturia, joka olisi ulkoistanut tuotantoaan ja saanut sopimusvalmistajansa nopean kasvun uralle, kuten esimerkiksi Nokia Oyj on ollut Scanfilille ja Valtra Maa-seudun Koneelle. Materiaalinkäsittelyalaa ovat ohjanneet pääasiassa paperi- ja massateollisuus sekä elintarviketeollisuus, jotka ovat rationalisoineet vahvasti tuotantoaan.

Kauhajoelta puuttuu vahvoja järjestelmätoimittajia, jotka toimittaisivat yrityksille laitteen alusta loppuun. Tulevaisuudessa tarvitaankin systeemialihankkijoita, joiden osaamisen taso on riittävän korkea. Pienten yritysten kasvua haittaa se, että ne haluavat selviytyä omillaan ilman yhteistyötä ja hyväksyvät pienen kokoluokan. (Piiro 2001, 89 ja 96). Myös erillisiä työvaiheita tekevien alihankkijoiden kapasiteettia pitäisi lisätä Kauhajoella, koska suuri osa niistä on Kauhajoen ulkopuolella (Piiro 2001, 68 ja 76).

Materiaalinkäsittelyn alalla on yrittäjien mukaan vaikea perustaa uusi yritys, koska alalla toimii pitkän kokemuksen omaavia yrityksiä eikä uusia yrityksiä enää juuri synny spin off -tyyppisesti. Alalla on myös suuria suhdannevaihteluja ja riskejä, koska tuotanto käsittää suuria projekteja. Asiakkaille annetaan vakuudet, jotka sitovat paljon rahaa. Projektin alkuvaiheessa ei vielä saada rahaa asiakkailta, mutta palkat ja ostot on maksettava. Materiaalinkäsittely on teknisesti vaativa toimiala. On hallittava sekä omat että asiakkaan korkea teknologiaa edustavat prosessit. (Piiro 2001, 71–84.)

Kauhajoella on jo pitkään pyritty edistämään materiaalinkäsittelyalan yritysten toimintaa ja yhteistyötä. Tätä varten perustettiin vuonna 1990 LC Logistics Center Oy, mutta kaksivuotisen kehittämisprojektin jälkeen se on erikoistunut yrittämisen kehittämiseen, henkilökunnan koulutukseen ja laatuasioihin sekä aluekehitys- ja tutkimusprojekteihin. Yritys koordinoi tällä hetkellä Kauhajoen seudun aluekeskusohjelman, verkostopilotin, Logistiset järjestelmät -hanketta. Vuonna 1997 perustettu Teollisuusautomaatioyhdistys edistää verkottumista ja yhteistyötä. Yhdistyksen puitteissa yrittäjät tapaavat toisiaan ja vaihtavat mielipiteitä. Samalla opitaan toisten ongelmista ja ratkaisuksista. Kokouksia pidetään kerran kuukaudessa. (Piiro 2001, 85.)

Tällä hetkellä panostetaan voimakkaasti materiaalinkäsittely- ja logistiikka-alan kehittämiseen. Sitä varten on vuoden 2002 alussa käynnistetty kaksivuotinen Simson-projekti, jonka kokonaiskustannusarvio on 286 000 euroa. Projektin tärkeimpänä tehtävänä tulisi toimitusjohtaja Jari Mäki-Rahkolan mukaan olla osaamiskeskuksen statuksen hankkiminen paikkakunnalle. Tätä koskeva hakemus on jätetty syksyllä 2002. Konkreettisena tavoitteena on saada aikaan kahdessa vuodessa 150 uutta työpaikkaa, joista 120 tulisi jo toimiviin yrityksiin ja 30 uusiin yrityksiin. Projekti pyrkii myös vahvistamaan Kauhajoen Teknologiakeskus Logistian asemaa. Keskukseen perustettiin kesällä 2002 yrityshautomo, jossa ensi vaiheessa kaksi yritystä aloitti toimintansa. Molemmat yritykset suuntautuvat palvelemaan materiaalinkäsittelyalan yrityksiä. (Kauhajoen Kunnallislehti 5.7.2002.)

Teknologiakeskus valmistui huhtikuussa 2001 ja maksoi kaikkiaan noin 20 miljoonaa markkaa. Siihen on saatu yli 3 miljoonaa markkaa TE-keskukselta.

Osake-enemmistö on Kauhajoen kaupungilla, mutta myös yksityiset yritykset ovat mukana merkittävällä osuudella. Logistian on tarkoitus palvella koko Suu-pohjaa ja laajempaakin aluetta. (Kauhajoen Kunnallislehti 27.4.2001.)

Logistia on keskeisessä asemassa Kauhajoen seutukunnan tekemässä alue-keskusohjelmassa, jossa yhtenä kärkenä ovat logistiset tietojärjestelmät, teollisuusautomaatio ja informaatioteknologia. Teknologiakeskuksen avulla parannetaan olemassa olevan yritystoiminnan toimintaedellytyksiä mutta tähdätään myös uusien informaatioteknologiaan pohjautuvien yritysten synnyttämiseen niin että seuraavien viiden vuoden kuluessa liikevaihto kaksinkertaistuisi. Logistia luo siellä toimiville yrityksille huomattavia synergiaetuja ja tarjoaa innovatiivisen toimintaympäristön. Yksiköt muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden, jossa logistiikan, teollisuusautomaation ja informaatioteknologian osaajia sekä yrityspalveluyhteisöjä on koottu yhteen. (Kauhajoen Kunnallislehti 27.4.2001 ja 23.5.2001.)

Teknologiakeskuksen pinta-ala on noin 3 200 neliometriä, ja syksyllä 2002 sen tiloissa toimi 29 yritystä tai yhteisöä, joissa on yhteensä yli 100 työntekijää. Suurista materiaalinkäsittelyalan yrityksistä keskuksessa on vain Pesmel Oy. Loka-marraskuussa 2001 teknologiakeskuksessa aloitti laaja-alainen yrityspalvelualan yhtiö Artiko Finland Oy. Se palvelee sekä yksityisiä yrityksiä että julkisen sektorin organisaatioita. Yritys hoitaa kaikki mahdolliset tukiprosessit puhelinliikenteestä myynnin ja markkinoinnin tukeen sekä asiakkuushallintaan. Artiko Finland Oy tekee yhteistyötä Triforma Oy:n kanssa, joka on koulutus-, kehittämis- ja tutkimuspalveluita sekä projektisuunnittelua tarjoava yritys Seinäjoella. Triforma Oy:n palvelut ovat käytettävissä myös Kauhajoella. Lisäksi keskuksessa on lukuisia julkisia koulutus- ja elinkeinojen kehittämisorganisaatioita.

Logistian kehittämiseksi on palkattu teknologia-asiamies, jonka tehtäviin kuuluu verkostojen luominen, kehitys- ja koulutustarpeiden käynnistäminen sekä koordinointi (Kauhajoen Kunnallislehti 27.4.2001 ja 23.5.2001). Verkostopilotin myötä Logistiaan on sijoittumassa Epanet-verkostoon kuuluva tutkimusprofessori tutkijaryhmineen sekä Suomessa ainutlaatuinen ”Yritysyliopisto” (Kauhajoen Kunnallislehti 5.6.2002).

Syksyllä 2002 on päätetty käynnistää Logistian 2. vaiheen valmistelu, koska lisätilan tarvetta on olemassa huomattavasti. Laajennus on suunnitelmien mukaan noin 2 700 neliometriä. Rakennustyö on tarkoitus saada valmiiksi vuoden 2003 loppuun mennessä.

Materiaalinkäsittelyalan yksittäiset yritykset

Materiaalinkäsittelyalan suurimpia yrityksiä ovat aakkosjärjestyksessä Done Logistics Oy (entinen Fidaco Logistics Oy), Pesmel Oy ja Vesme Systems Oy. Myös Antti Lindfors Oy ja Kometos Oy sekä Pinomatic Oy (entinen Säte Oy) ovat merkittäviä yrityksiä. Toimialan kannalta tärkeä on LC Logistics Center Oy, koska se tuo paljon osaamista paikkakunnalle. Muita alan pienempiä yrityksiä Kauhajoella on lukuisia.

Done Logistics Oy perustettiin vuonna 1994 jatkamaan konkurssiin menneen Esko Salo Ky:n toimintaa Fidaco Logistics -nimisenä. Toimitusjohtaja Veijo

Pekkalan mukaan yritys perustettiin nopeassa tahdissa, ”lentävällä lähdöllä”. Yritykseen palkattiin Esko Salo Ky:n 100 henkilöstä 65. Toimitusjohtajan lisäksi muita yrityksessä toimivia omistajia oli 7. Fidaco Logistics Oy keskittyi aluksi sitä edeltäneen yrityksen tavoin keruu-, laivaus- ja rullakäsittelyjärjestelmiin. Sittemmin se siirtyi laitevalmistuksesta logististen kokonaisjärjestelmien toimittamiseen. Fidaco Logistics Oy oli 1990-luvulla vahvassa ja terveessä kasvussa. Vuonna 1998 liikevaihtoa kertyi 60,5 miljoonaa markkaa ja se kasvoi edellisvuotisesta 43 %. Nettotulos oli 2,7 miljoonaa markkaa ja sijoitetun pääoman tuotto 62 %, minkä perusteella yhtiö nimettiin Kauppalehdessä 19.10.1999 Etelä-Pohjanmaan yhdeksänneksi kannattavimmaksi yritykseksi. Omavaraisuusaste vuonna 1998 oli 29 %, mikä on varsin korkea, kun otetaan huomioon yrityksen lyhyt toiminta-aika. Kasvu jatkui vahvan tilauskannan ansiosta vuonna 1999, jolloin yritykseen palkattiin muun muassa 4–5 uutta tietojärjestelmä- ja logistiikka-asiantuntijaa. Vuoden 2000 liikevaihto oli jo 64,5 miljoonaa markkaa. Henkilökunnan määrä oli samana vuonna 82, joista toimihenkilöitä 67. Viennin osuus oli yli puolet liikevaihdosta.

Marraskuussa 2000 yritys siirtyi Helsingissä päätoimipaikkaansa pitävän, vuonna 2000 pörssiin listautuneen Done Solutions Oyj:n omistukseen ja sen tytäryhtiöksi. Nimeksi tuli Done Logistics Oy, ja pääkonttori on Kauhajoella. Toimiva johto myi yrityksensä, koska riskit olivat kasvaneet projektien suurentuessa. Yksi projekti saattoi olla lähes kolmasosa koko liikevaihdosta. Tästä syystä yrityskokoa olisi pitänyt kasvattaa. Nyt yritys on osa suurta pörssiyhtiötä, jonka resurssit ja riskinhallintakyky takaavat entistä suuremmat mahdollisuudet yrityksen kasvattamiseen.

Yritys jatkaa omistajanvaihdoksen jälkeen vahvaa kasvuaan. Kauhajoen lisäksi sillä on toimipisteet Seinäjoella ja Tampereella ja tytäryhtiöt Saksassa, Englannissa ja Romaniassa. Vuoden 2002 tammi-maaliskuussa yrityksen liikevaihto oli 7,4 miljoonaa euroa (vuositasolle arvioituna noin 30 miljoonaa euroa eli noin 180 miljoonaa markkaa) ja henkilökunnan määrä 154. Yritys tarjoaa kokonaisvaltaista tilaus- ja toimitusketjun hallintaa asiantuntijapalvelujen, automaation ja tietojärjestelmien avulla. Laitteita ei valmisteta itse ollenkaan, vaan tarvittavat osat ja komponentit sekä myös valmiit kokonaisuudet ostetaan yhteistyökumppaneilta. Ensisijaisena tavoitteena on kehittää asiakkaiden kilpailukykyä. Perusteellisen tarvekartoituksen jälkeen ideoidaan ja suunnitellaan yhdessä asiakkaan kanssa paras mahdollinen kokonaisratkaisu. Yrityksessä tehdään varaston ja keräilyn logistisia analyysyjä, jakeluketjun suunnittelua, liiketoiminnan asiantuntijapalveluja, tarveanalyysyjä sekä tietojärjestelmien esitutkimuksia ja määrittelyjä. Työkaluina ovat simulointi, kokeneet ammattilaiset sekä tehokas projektijohtaminen. Asiakkaina ovat useat elintarvike- ja panimo- sekä paperi- ja muoviteollisuuden kansainväliset suuryritykset. Vienti suuntautuu Pohjoismaihin, keskeisiin Euroopan maihin ja Yhdysvaltoihin.

Lähiajan näkymät vaikuttivat kesällä 2002 hyviltä. Yhtiöllä on laaja ja tyytyväinen asiakspiiri sekä tavarantoimittajat, joiden laatuun ja toimituksiin voidaan luottaa. Kauhajokea pidetään hyvänä paikkana toimia. (Kauhajoen Kunnallislehti 29.1.1999; Kauppalehti 19.10.1999; Hautamäki 2000; Piirto 2001, 68.)

Pesmel-Yhtiöihin kuuluvat Kauhajoella sijaitsevan päätoimipaikan lisäksi 5 tytäryhtiötä, joiden toiminta on osin emoyhtiötä tukevaa, osin itsenäistä toimintaa. Koko konsernin liikevaihto vuonna 1998 oli 83 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 110. Vuodeksi 2002 ennustetaan nopeaa kasvua. Liikevaihdon ennustetaan olevan 22,5 miljoonaa euroa (135 miljoonaa markkaa) ja henkilökunnan määrän 125, josta toimihenkilöiden osuus on noin puolet. Alihankkijoiden kautta työllistetään noin 30 henkilöä. Yritys haki kotisivuillaan kesällä 2002 lisää osajia ja kumppaneita monilta eri aloilta. Tuotantotiloja Pesmel Oy:llä oli vuonna 1999 yhteensä 10 000 neliometriä. Tämän jälkeen yritys on hankkinut toimitiloja myös Teknologiakeskus Logistiasta ainoana alan yrityksenä. Yrityksellä on luotettava alihankinta- ja partnership-verkosto, jossa on yli 20 yritystä eri maissa ja jonka ansiosta yritys voi keskittyä ydinosaamiseensa.

Pesmel Oy on kansainvälisillä markkinoilla toimiva, materiaalinkäsittelyalan kuljettimia, kuljetinjärjestelmiä ja niiden ohjausautomaatiota suunnitteleva, valmistava ja markkinoiva yritys. Se on erikoistunut materiaalinkäsittelyjärjestelmien kokonaistoimituksiin, jotka ulottuvat aina käyttökoulutukseen ja huoltopalveluihin. Yritys on soveltanut teknologiaansa erityisesti paperi- ja sellu- sekä perusmetalliteollisuuteen mutta myös elintarviketeollisuuden ja postin tarpeisiin. Päätuotteita ovat automaattiset käärintäkoneet ja -järjestelmät sekä automaattiset lastaus- ja purkujärjestelmät, jotka soveltuvat monille teollisuuden aloille. Uusinta tuotekehitystä edustaa Veto-Ketju-projekti, jonka tavoitteena on paperitehtaan ja vientisataman välisen kuljetusketjun logistisen tason nostaminen automatisoinnin avulla. Työssä on onnistuttu hyvin. Sen tuloksena on syntynyt luotettava, nopea ja joustava materiaalin käsittelytapa, joka tulee tuotannolliseen käyttöön vuoden 2003 alussa. Projektissa on ollut mukana edustava joukko alan ammattilaisia. Projektin rahoitukseen ovat osallistuneet Pesmelin lisäksi Tekes sekä useat alan suuryritykset.

Viennin osuus oli vuosina 1996–98 yli puolet liikevaihdosta. EU-maiden lisäksi yritys on saanut tukevan jalansijan muun muassa Kaukoidän maihin ja myös Amerikkaan. Yhteistyöverkostot ovat enimmäkseen omasta maakunnasta ja koskevat lähinnä alihankintaa. Jatkossa yhteisverkostot tulevat olemaan kansainvälisiä, koska vain niin voidaan parantaa yrityksen kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla.

Pesmel Oy:n perustivat vuonna 1978 insinööriveljekset Jari (koneinsinööri) ja Hannu (sähköinsinööri) Mäki-Rahkola yhdessä kahden samankyläläisen nuoren miehen kanssa kotikuntaansa Kauhajoelle. Myöhemmin Jari ja Hannu ostivat koko yhtiön osakkeet ja jatkoivat yrittämistä kahdestaan. Aluksi yritys keskittyi sähköasennusurakointiin, mutta jo vuonna 1980 rinnalle tulivat Esko Salo Oy:lle tehdyt materiaalinkäsittelykuljettimet, joista Jarilla oli jo aiempaa työkokemusta ennen kuin hän siirtyi Pesmel Oy:n päätoimiseksi toimitusjohtajaksi. Hän oli työskennellyt siihen asti saman alan yrityksessä Vesme Systems Oy:ssä. Pesmel Oy on sittemmin keskittynyt kokonaan materiaalinkäsittelyyn, kuljetinjärjestelmiin ja niiden ohjausautomaatioon sekä eriyttänyt sähköasennuksen ja sähkölaitteiden myynnin tytäryritykseen, Apuwatti Oy:öön. Hannu oli puolestaan työskennellyt ennen oman yrityksen perustamista Ydinsähkö Oy:n palveluksessa.

Yritys luotiin tyhjästä, sillä sen peruspääoma oli 15 000 markkaa silloista rahaa ja pääomasta oli osa tavarana. Konttorityöt aloitettiin Hannun kotona ja tuotanto sen ulkorakennuksessa Pöntäneellä, mutta pian siirryttiin kunnan keskusta. Yritys alkoi kasvaa nopeasti. Kuljettimien rinnalle ruvettiin kehittämään muuta automaattista materiaalinkäsittelyä. Nopean kasvun aiheuttaman resurssipulan takia veljekset myivät yrityksensä 1980-luvulla ruotsalaiselle Ab Tellus Machinesille. Tämän jälkeen seurasi useita omistajanvaihdoksia, joiden jälkeen yritys siirtyi pankin omistaman TBY-Holdingin nimiin 1990-luvun lamavuosina.

1980-luvun loppupuolella liikevaihto ja henkilökunta lisääntyivät nopeasti, mutta 1990-luvun alun lamavuodet aiheuttivat pahan notkahduksen liikevaihdossa ja liikevoitossa, kun päämarkkina-alueilla, Suomessa ja Venäjällä, markkinat romahtivat samaan aikaan. Yrityksen toiminta sopeutettiin kuitenkin nopeasti vastaamaan uutta tilannetta, ja vuodesta 1994 alkaen yhtiö on tehnyt joka vuosi voitollisen tuloksen, parhaimmillaan noin 12 % liikevaihdosta.

Pahimpien lamavuosien jälkeen yritys on laajentunut nopeasti ja kannattavuus pysynyt hyvänä. Vuosina 1994–98 liikevaihto lisääntyi yli kolminkertaiseksi ensi sijassa viennin nopean kasvun ansiosta. Henkilökunnan määrä kasvoi liki kaksinkertaiseksi. Samanaikaisesti tuottavuus on kohonnut nopeasti. Perustajaveljekset ja koko ajan yrityksen johdossa toimineet Jari ja Hannu ostivat Pesmel Oy:n takaisin omistukseensa vuonna 1997. (Hautamäki 2000; yrityksen [www-sivut](#).)

Vesme Systems Oy on alun perin perustettu Kauhajoelle vuonna 1974 Esko Salo Oy -nimisenä. Yritys siirtyi kahta vuotta myöhemmin Vesi Onnisen, nykyisen Onninen Oy:n tytäryhtiöksi. Se kehittyi suotuisasti aina 1990-luvun alun lamaan asti, jolloin sitä ruvettiin ajamaan alas tilauksien vähenemisen myötä. Vuonna 1992 Onninen Oy päätti luopua yrityksestä ja se myytiin vuoden 1993 alussa MBO-kauppana toimivalle johdolle. (Piirto 2001, 65–66.) Onninen Oy yhdessä kunnan johdon kanssa vaikutti toimitusjohtaja Juhani Rauhalan mukaan suuresti kaupan onnistumiseen.

Oston jälkeen yritys lähti käyntiin ja menestyi hyvin. Vuonna 1993 liikevaihto oli 15 miljoonaa, mutta kolme vuotta myöhemmin jo 42 miljoonaa markkaa. Vuosina 1997–98 yhtiötä kohtasi kriisi, kun kahden tärkeän asiakasryhmän, paperi- ja voimateollisuuden, investointihalukkuus laski samanaikaisesti. Kriisistä selviytymisen jälkeen yrityksen kasvuvauhti on ollut nopea. Vesme Oy:n liikevaihto vuonna 1998 oli 31,5 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 54 syksyllä 1999. Vuoden 2001 liikevaihto oli 60 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä oli noin 70. Viennin osuus oli 25 %.

Yritys palvelee asiakkaitaan materiaalinkäsittelyyn ja tuotantoketjujen logistiikkaan liittyvissä asioissa. Se on laite- ja järjestelmätoimittaja. Toimitukset suunnitellaan yhteistyössä asiakkaiden kanssa, joihin kuuluu kansainvälisiä huipputyrityksiä. Yhtiö valmistaa itse merkittävän osan tarvittavista laitteista. Toiminta tapahtuu tiimityöskentelynä. Oma osaamista täydennetään yhteistyöyritysten avulla. Verkostoon kuuluvat yritykset täydentävät toistensa erikoisosaamista ja maksimoivat täten järjestelmien laadun. Henkilöstön koulutukseen kiinnitetään suurta huomiota. Käytössä on ajanmukainen ja tehokas tuotantolaitteisto sekä toimivat tuotantotilat Aronkylän hallissa.

Tuotevalikoima laajeni vuoden 2001 lopulla, kun yritys hankki omistukseensa kauhajokisen Saulus Ky:n Samec-tuotenimen, tuoteoikeuden ja tuotantokaluston. Pääosa henkilöstöstä siirtyi myös Vesme Systems Oy:n palvelukseen. Kaupan myötä henkilökunnan määrä nousi noin 80 työntekijään ja budjetoitu liikevaihto noin 12 miljoonaan euroon eli noin 70 miljoonaan markkaan. Uusi liiketoiminta muodostaa Vesme Oy Wood -toiminnot, joissa keskitytään mekaanisen puun jatkojalostusjärjestelmiin. Sen myötä yritys pystyy palvelemaan entistä paremmin alueen puunjalostusyrittäjiä.

Muita pääaloja ovat paperirullien ja -arkkien käsittelyjärjestelmät (Vesme Paper), kiinteän polttoaineen käsittelyjärjestelmät (Vesme Energy) sekä kappale-tavaran käsittely- ja varastointijärjestelmät (Vesme Industry). Tärkeitä aloja ovat myös toimitettavien järjestelmien vakiotuotteet sekä tuotteet, joita Vesme välittää asiakkailleen (Vesme Modules), järjestelmien simulaatiotoiminnot (Vesme Simulation), jätteiden kierrätys (Vesme Ecology) ja toimitusten huolto-, varaosa- ja koulutuspalvelu (Vesme Service). Nämä toimivat tarpeellisina tukijalkoina, koska yksittäisten toimialojen markkinat ovat suppeita ja voimakkaasti heilah-televia (Piiro 2001, 65–66).

Toimitusjohtaja Juhani Rauhala on tyytyväinen Kauhajokeen sijaintipaik- kana. Erityisen tyytyväinen hän on vasta työhön tulleisiin nuoriin, joilla on oi- kea asenne työhön ja tarvittava koulutus. Sähköinen tiedonkulku ja nopeat lii- kenneyhteydet ovat tehneet asioiden joustavan hoitamisen mahdolliseksi maan- tieteellisestä sijainnista riippumatta. Yrityksen tulevaisuudennäkymät vaikutti- vat alkukesällä 2002 hyviltä, ja asiakaskanta on laaja.

Nykyinen Pinomatic Oy juontaa juurensa vuonna 1988 perustetusta Säte Oy:stä, joka alun perin teki sähkökeskuksia ja sähköurakointia kuljetinalan yri- tyksille. Samalla tulivat tutuiksi huonekalu- ja puusepänteollisuuden tuotanto- tavat, joiden tarpeisiin suunniteltiin Pinomatic-pinontalaite. Vuonna 1994 Säte Oy lähti osakkaaksi Hansameri Oy:hyn, joka valmisti Haukka-nimisiä tuotteita. Sittemmin Haukka-tuotteisto myytiin, minkä jälkeen Hansameri Oy:stä tuli Säte Oy / Pinomatic Oy:n tytäryritys, joka valmisti sille koneita ja laitteita. Pi- nomatic Oy keskittyi yritysrypässä markkinointiin. Hansameri ja Pinomatic fuusioitiin vuoden 2002 alusta alkaen Säte Oy:hyn ja uudeksi nimeksi tuli Pi- nomatic Oy.

Pinomatic Oy suunnittelee, valmistaa ja markkinoi materiaalinkäsittelylait- teita huonekalu- ja puusepänteollisuudelle sekä puunjalostukseen. Toimitusjoh- taja ja perustaja Matti Rantala on syntyperäinen kauhajokinen, koulutukseltaan sähkötekniikko, ja sai ennen yrityksen perustamista alan työkokemusta Pesmel Oy:ssä. Tuotevalikoima sisältää automaattisia nostimia, kuljettimia sekä erikois- laitteita, sahoja ja tarkastusasemia. Puunjalostusteollisuudelle tehdään myös jä- tepuunmurskaimia. WWW-kotisivun mukaan yritys pinoaa, purkaa, kääntää ja käsittelee. Vaikka Kauhajoella on paljon materiaalinkäsittelyalan yrityksiä, kil- pailua ei juuri ole, sillä asiakaspiiri on erilainen. Kotimaan lisäksi tuotteita on toimitettu muihin Pohjoismaihin, Viroon sekä Keski-Eurooppaan. Yrityksen palveluksessa oli 28 henkeä kesällä 2002. Yritys on laajentunut nopeasti 5 viime vuoden aikana. Yhtiölle valmistui uusi 2 500 neliömetrin halli heinäkuussa 2002. Yrityksen näkymät vaikuttavat hyviltä, sillä puunjalostusteollisuus on huoman-

nut automatisoinnin edut. Uusia työntekijöitä haetaan jatkuvasti. Liikevaihdon arvioidaan kasvavan seuraavina vuosina noin 10–15 % vuodessa. (Kauhajoen Kunnallislehti 1.11.2000 ja 3.5.2002.)

Merkittäviä elintarvikealalle erikoistuneita materiaalinkäsittelyalan yrityksiä ovat Antti Lindfors Oy ja Kometos Oy. Antti Lindfors Oy valmistaa materiaalinkäsittelyjärjestelmiä lihanjalostus-, meijeri-, makeis-, kalanjalostus- ja muulle elintarviketeollisuudelle. Konstruktioalan teknikko Antti Lindfors perusti veljensä Heikin kanssa vuonna 1979 ensimmäisen yrityksensä, Veljekset Lindfors Oy:n. Sitä ennen hän työskenteli johtavissa tehtävissä Esko Salon yrityksissä. Virike yrityksen perustamiseen tuli silloisen Maan Liha Oy:n johtajalta Mauno Pajalalta, joka kiinnostui Antti Lindforsin ideoista. Aluksi yritystoiminta oli sivutoimista ja toiminta tapahtui kotitalon autotallissa. Asiakaspiiri laajeni nopeasti ja yritys kasvoi.

Vuonna 1986 veljekset myivät yrityksensä, joka jatkaa yhä toimintaansa MKT Finland -nimisenä. Tämän jälkeen Antti toimi kolme vuotta palkkalaisena mutta perusti sitten nykyisen yrityksensä vuonna 1989. Liiketoiminta lähti liikkeelle hitaanpuoleisesti heikkojen suhdanteiden takia. Sen jälkeen yritys on kasvanut nopeasti ja kannattavasti ja oli Talouselämän 41/2001 kasvuyrityslistalla. Vuonna 2000 henkilökuntaa oli 33, liikevaihto 22 miljoonaa markkaa, nettotulos noin 6 % liikevaihdosta, sijoitetun pääoman tuotto 57 % ja omavaraisuusaste 52 %. Viennin osuus liikevaihdosta oli noin 40 %.

Yritys on jatkanut 2000-luvulla nopeaa kasvuaan. Henkilökunnan määrä oli 43 vuonna 2002 ja budjetoitu liikevaihto 38–40 miljoonaa markkaa. Yhtiöllä on agentit Tanskassa ja Puolassa sekä jälleenmyyjät Saksassa, Ruotsissa, Hollannissa ja Venäjällä. EU:hun liittyminen edisti vientiä, sillä se kaatoi raja-aitoja, ja myös tulliasiat helpottuivat.

Yritys on viime vuosina vahvistanut asemiaan johtavana elintarviketuotannon rationalisoijana. Huhtikuussa 2001 se ilmoitti ostaneensa tanskalaisen Danapak-konsernin suomalaisen tytäryrityksen pakkauskoneiden valmistus- ja tuoteoikeudet ja tietotaidon. Kauppa koskee eri teollisuudenaloille valmistettavia UDA-pakkauskonetuotesarjoja, saumausautomaatteja, annostelijoita sekä suurta määrää pakkauslinjojen erikoiskoneita ja laitteita. Kaupan myötä aloitettiin yhteistyö globaalin meijerialan Danapak-konsernin kanssa, jolle tehdään raejuuston pakkauskoneita. Edelleen tehdään yhteistyötä hollantilaisen Tetra Pak Tebelin kanssa, jolle valmistetaan juustonvalmistuslaitteita. Yrityksen tekemille tuotantolinjoille on ominaista ehdottoman tuotantovarmuuden lisäksi helppo pestävyys ja tuotantohygienian ylläpito. Käytössä on ISO 9001-standardin mukainen laatukäsikirja. Materiaalinkäsittelyjärjestelmät suunnitellaan yksilöllisesti asiakkaan tarpeet huomioon ottaen ja toimitetaan luotettavasti ja sovitussa aikataulussa. Yhteistyökumppanit valitaan projektikohtaisesti. Antti Lindfors omistaa perheineen myös Kauhabisnes Oy:n, joka valmistaa savupiipun hattuja. (Rainisto 2000; Kauhajoen Kunnallislehti 20.4.2001; Piirto 2001, 67.)

Kometos Oy:n perusti yrittäjäperheessä kasvanut kauhajokinen kauppateknikko Raimo Niemi vuonna 1981. Työkokemusta hän oli aiemmin saanut perheen leipomossa, joka työn helpottamiseksi automatisoitiin hyvin pitkälle. Yri-

tys on voimakkaassa kasvussa. Vuoden 2001 liikevaihto oli 12,5 miljoonaa markkaa ja ennakoitu liikevaihto vuonna 2002 jo 18,5 miljoonaa markkaa. Henkilökunnan määrä oli samana vuonna 13.

Yritys suunnittelee, valmistaa ja markkinoi elintarvikealalle siirto-, tuotanto- ja käsittelylaitteita sekä kokonaisiä tuotantolinjoja. Tuotteet koostuvat yksittäisistä laitteista aina isoihin kokonaisuuksiin, tuotantolinjoihin ja tuotantolaitoksiin saakka. Kokonaisuuksia toimitetaan niin liha- ja kalateollisuudelle kuin muillekin elintarvikealoille. Kometos Oy on yrityksen www-sivujen mukaan johtava elintarvikkeiden sulatuslaitteiden sekä moduulirakenteisten elintarvikelaitosten valmistaja. Toimitukset ovat täyden palvelun kokonaisuuksia ja sisältävät järjestelmän ja sen koeajon lisäksi mahdollisen koulutuksen ja valmistusprosessin opettamisen. Tuotteiden korkean laadun takaavat ammattitaitoinen henkilöstö, hyvät alihankkijat, uudenaikaiset koneet, erinomaiset raaka-aineet ja jatkuva kehitystyö. Tuotteita markkinoidaan 17 maassa. Yritys on muun muassa rakentanut vuodesta 1993 alkaen Pohjois-Venäjän kaikki uudet kala- ja poronlihalaitokset. Tehtaat rakennetaan Kauhajoella tilamoduuleiksi, jotka viedään sijaintipaikalleen. Siellä ne kootaan valmiiksi tuotantolaitoksiksi. (Moring 2002.)

Kometos Oy on ulkoistanut tuotantoaan varsin pitkälle ja käyttää tuotannossaan hyväksi laajaa alihankkijaverkostoa. Yritys toimii läheisessä yhteistyössä Antti Lindfors Oy:n kanssa.

Muita elintarviketeollisuuden materiaalinkäsittelyyn erikoistuneita yrityksiä ovat MKT Finland Oy ja Forsfood Oy. MKT Finland Oy, aiemmalta nimeltään Palmiatek Oy, on perustettu alun perin vuonna 1979 Veljekset Lindfors Oy -nimisenä. Henkilökunnan määrä on noin 10. MKT Finland Oy kuuluu Toijalassa pääkonttoriaan pitävään Elecster-konserniin, joka on johtavia elintarvikealan koneiden ja laitteiden valmistajia Skandinaviassa.

Forsfood Oy on perustettu vuonna 1991. Omistaja on automaatioalan insinööri Heikki Lindfors. Henkilökunnan määrä yrityksessä oli 7 vuonna 2001. Se on erikoistunut juuresten ja salaatin käsittelylaitteiden valmistukseen ja maahantuontiin.

Toimialakeskittymään kuuluu myös yhden miehen insinööritoimisto Seppo Ryödi Oy, joka on perustettu vuonna 1986. Perustaja tuli 1970-luvulla kuljetinteollisuuden palvelukseen. Toimiston alaan kuuluu kuljetinalan koneiden ja laitteiden sähkö- ja logiikkaohjelmien suunnittelu sekä avustaminen laitteiden käyttöönottovaiheessa. (Kauhajoen Kunnallislehti 25.10.2000.)

Materiaalinkäsittelyalaan kuulumaton mutta huomattava metallialan yritys on Säättötuli Oy, joka on perustettu vuonna 1984. Se valmistaa etukuorimaintäyttöisiä stokeripolttimia, pienstokereita sekä projektilaitteita. Polttoaineena voidaan käyttää haketta, turvetta ja pellettiä. Yritys on laajentunut nopeasti kiinteän polttoaineen suosion kasvun myötä. Vuoden 1997 liikevaihto oli 3,7 miljoonaa markkaa ja vuoden 2000 vastaava arvo jo 9 miljoonaa markkaa. Myyntiä on kotimaan lisäksi Ruotsiin, Kanadaan ja Tanskaan. Vuonna 2000 yritys työllisti noin 10 työntekijää ja lisäksi yli 10 alihankkijaa, joita käytetään paljon alan kausiluonteisuuden takia. (Kauhajoen Kunnallislehti 25.10.2000 ja 17.8.2001.)

Metallialan alihankintayritykset

Metallin alihankintayrityksiä ilman tarkempaa alan määrittelyä on Kauhajoella noin 30 ja koko Suupohjassa noin 100. Suuri osa alihankkijoista on kuljetinalalla. Ne joko valmistavat materiaalinkäsittelyjärjestelmiä suoraan loppuasiakkaalle tai ovat muiden alan yritysten alihankkijoita. Tilauskanta on pysynyt vuoden 2002 alkuun asti suurena. Kuljetinalan alihankkijoista merkittävä on Ossin Metalli Oy, jonka henkilökunnan määrä vuonna 2001 oli 14. Huomattavin metallialan alihankintayritys on Relicomp Oy.

Relicomp Oy:n toimialana ovat ohutlevyalan alihankinnat, ja sen liikevaihto oli vuonna 2000 noin 40 miljoonaa markkaa. Perustaja, ylistarolaissyntyinen Reino Kangas, tuli Kauhajoelle alun perin Strömberg Oy:n palvelukseen, jossa hän hankki ohutlevyalan osaamista. Yrityksellä on kaksi toimipaikkaa. Vuonna 1992 perustetussa Kauhajoen toimipaikassa työntekijöitä vuonna 2001 oli 32 ja vuonna 1998 perustetussa Suolahden toimipaikassa 40. Suolahden toimipaikka perustettiin sikäläisen suuren asiakkaan Valtran aloitteesta, jonka kanssa yhteistyö alkoi vuonna 1995. Yritys on kasvanut nopeasti Valtran imussa, sillä vuoden 1998 liikevaihto oli vain 17,5 miljoonaa markkaa.

Relicomp Oy:n tärkeimpiä asiakkaita ovat traktoreita, metsäkoneita ja muita kuljetus- ja työkoneita valmistavat yritykset, joille se valmistaa erilaisia osia. Tuotevalikoima on erittäin laaja. Yhtiö tekee myös kokoonpanoa, suunnittelua ja tuotekehitystä erityisesti Valtralle. Se kuuluu Valtran vetämään viiden yrityksen muodostamaan traktorin valmistusverkostoon samoin kuin Maaseudun Kone Oy Ylihärmässä. Vaikka ammattikouluissa ei Kauhajoella opeteta ohutlevyalaa, opinhaluista ja hyvää henkilöstöä on ollut saatavissa.

Relicomp Oy kouluttaa työntekijänsä hyvin pitkälle itse. Kilpailutilanne alalla on tiukka, mutta yritys menestyy hyvällä laadulla, huippukoneilla ja korkeatasoisella osaamisella. Nykypäivän teknologiaa käytetään asiakkaiden tuotannon helpottamiseksi ja yksinkertaistamiseksi. Yhtiön kasvunäkymät ovat hyvät, ja tuotantoa aiotaan lisätä joko perustamalla kolmas toimipaikka tai laajentamalla jompaa kumpaa olemassa olevaa toimipaikkaa. (Riihonen 1999; Kauhajoen Kunnallislehti 2.11.2001.)

Suupohjan metallialan yrityksillä on pulaa ammattitaitoisista työntekijöistä. Metallissa mahdollisuus -projektissa koulutetaan työntekijöitä yhteistyössä metallialan yritysten kanssa, joita Kauhajoella ovat Ossin Metalli Oy, Pesmel Oy, Antti Lindfors Oy, Loumetal Oy ja Vesme Systems Oy.

Kauhajoki osana Suupohjan huonekalualan toimialakeskittymää

Kauhajoki kuuluu Suupohjan huonekalualan toimialakeskittymään. Huonekaluteollisuus alkoi Jurvasta, jonka asukkaat olivat vanhastaan kuuluja puunkäsittelytaidoistaan. Jurvassa ruvettiin jo 1700-luvun lopulla järjestämään käsi-työkoulutusta pientilallisille ja torppareille. Vuonna 1911 kuntaan perustettiin veistokoulu. Jurvassa on noin 50 huonekalutehdasta, joiden yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 1998 oli 190 miljoonaa markkaa. Tästä viennin osuus oli noin 55 miljoonaa markkaa. Tyylihuonekalujen valmistuksesta keskittyy Jurvaan yli 90 %.

1950-luvulla huonekaluteollisuus alkoi levitä naapurikuntiin, muun muassa Kauhajoelle, jossa nykyisin on eniten alan yrityksiä ja jossa yritykset ovat myös suurempia kuin toimialakeskittymän muissa kunnissa. Suurimmillaan alan yritysten määrä oli Kauhajoella 1980-luvulla. Yrittäjillä oli yleensä aiempaa kokemusta alalta ja useilla myös alan koulutusta. Nykyiset yritykset ovat erikoistuneet kovien huonekalujen, ensi sijassa hyllykköjen valmistukseen (Iiskonmäki 2001; Koski 2002, 114–115.)

Kauhajoen merkittävimmät alan yritykset ovat hyllystöjä valmistavat P. Rotola-Pukkila Oy ja Nurmela Oy. P. Rotola-Pukkila Oy:n perusti tuore aviopari Pentti ja Kaija Rotola-Pukkila Pentin synnyinpaikkakunnalle Kauhajoelle vuonna 1965. Toinen sijaintivaihtoehto oli Kurikka, mutta Kauhajoen tarjoama edullinen tontti ratkaisi sijainnin sen eduksi. Mitään pääomia ei ollut kummallakaan, oli vain kova tahto yrittämiseen sekä aviomiehen aiempi kokemus ja alan koulutus. Häälajakortitkin käytettiin tehtaan työkalujen ostoon, ja vanhemmat takasivat 3 000 markan lainan. Yritys osoittautui alusta alkaen menestyväksi ja nopeasti kasvavaksi. Henkilökunnan määrä lisääntyi 1970-luvulla 30:een, ja toimitiloja laajennettiin tarpeen mukaan useita kertoja.

Ensimmäisiä tuotteita olivat lipasto ja kampauspöytä. Yritys keskittyi kuitenkin jo varhaisessa vaiheessa puupintaisiin kirjahyllyihin ja myöhemmin hyllystösarjoihin. Täydentäviä tuotteita ovat olleet sohvapöydät ja komerot. Vienti alkoi jo 1770-luvulla, mutta sen merkitys väheni seuraavan vuosikymmenen loppuun mennessä.

1980-luvulla yhtiö eli voimakasta kasvun kautta samalla kun tuotekehitykseen, suunnitteluun, muotoiluun ja laatuun panostettiin vahvasti. Perinteiset kirjahyllyt saivat väistyä 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa, kun tuotantoon tulivat nykyisenkaltaiset korkealaatuiset hyllystösarjat, joita on sittemmin kehitetty jatkuvasti vastaamaan käyttäjien muuttuvia tarpeita.

Pahin kriisi yhtiössä koettiin 1990-luvun alussa, kun kotimainen kysyntä romahti laman takia eikä vientiä ollut olemassa. Vienti saatiin kuitenkin nopeasti käyntiin ja yritys jatkoi kasvuaan. Vuosikymmenen puolivälissä työntekijöiden määrä nousi jo 40:een, ja toimitiloja laajennettiin ja uusittiin useita kertoja.

P. Rotola-Pukkila Oy kuuluu Suomen johtaviin hyllystöjen valmistajiin ja viejiin. Yritys on saanut myös valtakunnallista tunnustusta. Suomen Liikemiestyhdistys valitsi yhtiön perustajan ja toimitusjohtajan Pentti Rotola-Pukkilan vuoden 2000 liikemieheksi. P. Rotola-Pukkila Oy oli Kauppalehden (19.10.1999) mukaan Etelä-Pohjanmaan kuudenneksi kannattavin yritys vuoden 1998 tilinpäätöksen perusteella laskettuna. Nettotulos vuonna 1998 oli 4,6 miljoonaa markkaa. Sijoitetun pääoman tuotto oli niinkin korkea kuin 71 % ja omavaraisuusaste 51 %. Vuoden 1998 tilikausi oli yritykselle poikkeuksellisen hyvä vilkkaan Venäjän-viennin ansiosta. Jo saman vuoden lopussa ruplan kurssi romahti ja yhtiö joutui vuonna 1999 vaikeuksiin, joista on selvitty tehostamalla markkinointia kotimaassa ja Euroopassa. Vuonna 2001 liikevaihto oli 25 miljoonaa markkaa. Toimitiloja on kaikkiaan 13 000 neliömetriä. Kannattavuus on pysynyt hyvänä, yhtiö on vakavarainen ja omavaraisuusaste korkea. Yritys on välttänyt riskejä. Investoinnit se on tehnyt enimmäkseen tulorahoituksella, ja rakennustyöt on tehty omana työnä. Helinä Hirvikorven (2000) mukaan perustajaparin yhteistyö on

hioutunutta eikä Kaija jää suinkaan toimitusjohtajamiehensä varjoon. Myös perheen kolme poikaa ovat mukana yrityksen johdossa ja tekevät niitä töitä, mitä tarvitaan, ilman erityisiä titteleitä.

Yrityksen liikevaihdosta menee yli puolet vientiin. Vientiä on vauhdittanut yhteistyösopimuksen solmiminen Europa Möbler -huonekaluketjun kanssa vuonna 1999. Yrityksestä tuli ”Vuoden 2000 Komeetta” Europa Möbler -huonekaluketjun Ruotsissa vuonna 2001 järjestämällä kauppiasmessuilla.

Yrityksen menestystekijöitä ovat ennen kaikkea laadukkaat tuotteet, jotka valmistetaan itse tehdyillä työstökoneilla. Yrityksellä on oma kolmen työntekijän konepaja. Sen tuotemerkki Timantti on jo kauan ollut tunnettu suomalainen kalustesarja. Uusi tuotemerkki Regal on puolestaan menestynyt hyvin vuodesta 1999 alkaen. Tuotekehittely tehdään omana työnä asiakaslähtöisesti ja yhteistyössä kauppiaiden kanssa.

Laadun kannalta tärkeä tekijä on ammattitaitoinen ja pysyvä henkilökunta. Monen työsuhde on kestänyt yli 10, jopa yli 20 vuotta. Yhtiöllä on oma sisäinen laatujärjestelmä, jota ei kuitenkaan ole sertifioitu, sekä ympäristöohjelma, jonka tavoitteena ovat ympäristöä säästävät ja pitkäjänteiset ratkaisut jätteiden käsittelyssä, energiapolitiikassa sekä raaka-aineiden ja tarvikkeiden käytössä. Yhteistyöverkostoja on perustettu yhtiön omasta mutta myös muiden aloitteesta. Ne ovat koko Suomen käsittäviä, luonteeltaan liittoutumia ja liittoja ja koskevat markkinointia ja tuotantoa. Yhteistyöverkostoista saadut kokemukset eivät ole kuitenkaan olleet kovin hyviä. Yhtiön tulevaisuudennäkymät vaikuttavat hyviltä. (Hirvikorpi 2000.)

Huonekalutehdas Nurmela Oy on perustettu vuonna 1969, ja se aloitti toimintansa yhden miehen voimin entisen kanalan 120 neliömetrin tiloissa. Perustaja oli silloin vasta 21-vuotias, mutta alan työkokemusta oli kertynyt jo 15-vuotiaasta lähtien. Hän oli käynyt myös Seinäjoen ammattikoulun puusepälinlinjan. Hänen isällään oli monenlaista liiketoimintaa. Ensimmäinen tuote oli käsityönä tehty kampauspöytä. Kolme vuotta myöhemmin rakennettiin nykyiselle tontille 300 neliön tuotantotilat ja työntekijöitä oli 4–5. Hyllystöt tulivat tuotantoon seuraavana vuonna. Vähitellen muut tuotteet jäivät syrjään ja yritys erikoistui hyllystöihin. Yritys on laajentunut vuosien myötä vaiheittain 11 000 neliömetrin tehtaaksi, jonka tuotanto on pitkälle automatisoitu. Viimeisin 3 500 neliön laajennus tehtiin vuonna 2001. Tuotteet on markkinoitu alusta lähtien huonekaluliikkeiden kautta, koska ne eivät ole soveltuneet ovelta ovelle -kauppaan.

Yhtiössä ovat mukana toimitusjohtajan lisäksi vaimo ja pojat. Vuonna 2001 työntekijöitä oli 40. Vuoden 2000 liikevaihto oli 25 miljoonaa markkaa, josta viennin osuus oli 30 %. Vientimaita olivat muun muassa Ruotsi, Venäjä, Baltian maat, Puola, Portugali ja Islanti. Yritys on kiinnittänyt paljon huomiota tuotekehittelyyn. Sillä on oma mallisto, joka on saanut suuren suosion. Päätuote on Pikantti-hyllystösarja. Uudempi tuote on Focus-yhdistelmähyllystö ja uusin Bene-hyllystö. Yrityksen taloudellinen tilanne on hyvä. (Kauhajoen Kunnallislehti 13.10.1999 ja 19.9.2001; yrityksen www-sivut.)

HKT Yli-Heikkilä Oy on perustettu vuonna 1970 ja valmistaa viiluttamalla pääasiassa hyllystöjä mutta myös lipastoja ja makuuhuoneen kalustoja. Lisäksi

yritys tekee alihankintana viilutustyötä ja pintakäsittelyä. Toimitiloja on noin 4 000 neliömetriä, ja henkilökunnan määrä on runsaat 20. Tuotteet markkinoidaan omilla tuotemerkeillä huonekaluliikkeiden kautta. Viennin osuus on 25–30 % liikevaihdosta. Vienti suuntautuu Pohjoismaihin ja Venäjälle, jonne ruvettiin viemään noin 10 vuotta sitten. Venäjälle vienti on ollut koko ajan kasvussa. (Kauhajoen Kunnallislehti 2.10.2002; yrityksen www-sivut.)

Menestyvä alan yritys on Kauhajoen Kaluste Team Ky, joka valmistaa hyllystöjä. Se juontaa juurensa nykyisen omistajan ja toimitusjohtajan Veli-Matti Rinta-Möykyn yhdessä Jarkko Rotola-Pukkilan kanssa ostamasta Huonekaluliike Risto Uppa -nimisestä, vuonna 1974 perustetusta yrityksestä, jonka liikevaihto oli ostohetkellä, vuodenvaihteessa 1989–90, alle 3 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 3. Nykyisellä omistajalla ei ole alan koulutusta, mutta on sen sijaan vankka käytännön työkokemus. Yritys oli Kauppalehden (15.12.2000 ja 3.12.2001) menestyvimpien yritysten listalla Etelä-Pohjanmaalla. Vuoden 2000 liikevaihto oli 11,9 miljoonaa markkaa. Kasvua edellisvuotisesta oli lähes 7,3 %, sijoitetun pääoman tuotto noin 42 % ja omavaraisuusaste 65 %. Henkilökunnan määrä oli 13. Yritys on voimakkaassa kasvussa. Viimeksi kuluneen tilikauden liikevaihto oli jo 14,2 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 15.

Tuotteet ovat valmiiksi koottuja, ja kohderyhmänä ovat vakiintuneet nuoret, jotka perustavat ensimmäistä omaa kotiaan. Tuotekehitystä tehdään asiakaslähtöisesti ja yhteistyössä agenttien ja myyjien kanssa. Isoja asiakkaita ovat muun muassa Sotka ja Masku. Tuotannosta vietiin Ruotsiin vuonna 2000 noin viidennes. Nykyaikaiset tuotantotilat, toimiva tuotantolinja ja osaava henkilökunta takaavat tuotteiden korkean laadun. Valmistuksessa käytetään allergiatettuja kalustelevyjä. (Pesola 2000; yrityksen www-sivut.)

Stemma-ketjun keskusvarasto ja terminaali Hangaskylässä on merkittävä huonekalukaupan kannalta. Se tarjoaa työtä 10 hengelle. Tiloissa järjestetään jatkuvuotiset kauppiaismessut, jotka ovat alan suurimpia ostotapahtumia Suomessa, sekä lukuisia kokouksia ja koulutustilaisuuksia. Vuodessa terminaalin kautta kulkevat yli 100 miljoonan markan huonekalut. Stemma-ketjuun kuuluu 40 kauppiasta, joilla on yhteensä 54 myymälää. (Kauhajoen Kunnallislehti 13.6.2001.)

Muita huonekalualan yrityksiä Kauhajoella on Suupohjan yritysrekisterin mukaan yli 50. Ne tekevät osin omia tuotteita, osin harjoittavat alan alihankintaa.

Kauhajoki tarjoaa edullisen toimintaympäristön huonekaluteollisuudelle. Tuotantoon tarvittavia materiaaleja ja alan palveluja, muun muassa kuljetuspalveluja, on tarjolla riittävästi. Seudulla on tarjolla myös alan koulutusta. Huonekaluteollisuutta kehittämään on perustettu Pohjanmaan Nikkarikeskus Oy, jonka tavoitteena on synnyttää uusia yrityksiä ja luoda lisätyöpaikkoja olemassa oleviin yrityksiin. Sen osakepääoma on 3,5 miljoonaa markkaa. Keskuksen omistavat Suupohjan seudun kunnat ja niiden lisäksi 4 muuta kuntaa. Nikkarikeskuksen toimialueella on 347 huonekalutehdasta, jotka työllistävät yhteensä yli 2 000 henkeä, ja liikevaihtoa kertyy yhteensä yli miljardi. Keskus aloittaa toimintansa vuonna 2003. Toimitiloiksi suunnitellaan 2 700 neliömetrin rakennusta, joka tarjoaa tilat huonekaluteollisuuden tutkimuskeskukselle ja toimialan palveluyrityksille sekä näyttelytilat. Tutkimusta ja kehittämistä johtaa Vaasan yliopiston kon-

septijohdamisen professori, jonka toimipaikat ovat Jurva ja Seinäjoki. Nikkari-keskus sijoittuu Seinäjoen ammattikorkeakoulun Jurvan muotoilualan yksikön välittömään läheisyyteen, joka on sen tärkein yhteistyökumppani. Muita kumppaneita ovat TEAK Oy, Huonekaluteollisuuden kehittämissyhtiö PHKK Oy ja Kauhajoen Teknologiakeskus.

Huonekaluteollisuus kärsii alan hajanaisuudesta ja kovasta kansainvälisestä kilpailusta. Voimat ovat hajallaan neljässä eri kattojärjestössä. Tekes on pyrkinyt kehittämään kotimaista huonekaluteollisuutta kansallisella Divan-projektilla, jolla on pyritty edistämään alan kansainvälistymistä ja verkottumista. (Tekniikka & Talous 23.5.2002.)

Elintarvikealan teollisuus

Lippulaivana on Atrian Kauhajoen teurastamo, joka työllisti 186 henkeä vuonna 2001. Se on maan suurin teurastamo. Vuonna 2001 yritykseen syntyi 14 uutta työpaikkaa oppisopimuskoulutuksen kautta, kun HK alkoi tuoda nautoja Kauhajoelle teurastettaviksi. Atrian edeltäjä oli Kauhajoelle 1960-luvulla perustettu Maan Liha Oy. Alan yritystoimintaa on edistetty monilla projekteilla, joiden avulla tuetaan alan uusien yritysten perustamista ja olemassa olevien laajentumista. Hyvin suuri merkitys on Kauhajoella sijaitsevalla Seinäjoen ammattikorkeakoulun ravitsemusalan, koti- ja laitostalouden oppilaitoksella ja sen tuotekehitysyksiköllä. Selviä synergiaetuja saavutetaan, kun oppilaitoksen yhteyteen rakennetaan Kauhajoen elintarvike- ja ympäristötutkimuslaitos. Rakentaminen aloitetaan syksyllä 2002.

Uutta yritystoimintaa edustaa pellavansiemenen jalostamista varten perustettu Oy Linseed Protein Finland Ab. Syksyllä 2001 valmistui pellavansiemenen vastaanotto-, varastointi- ja puhdistusrakennus. Päätös varsinaisen tehtaan rakentamisesta tehdään vuoden 2002 kuluessa. Tehtaaseen suunnitellaan tulevan alkuvaiheessa 5 työpaikkaa. Hankkeen arvioidaan maksavan kaikkiaan noin 20 miljoonaa markkaa, mutta se rakennetaan vaiheittain.

Pellavan viljelysopimuksia oli syksyllä 2001 tehty yhteensä 470 hehtaarin alalta, mikä on hyvin lähellä alkuperäistä tavoitetta, 500:aa hehtaaria. Tehtaan kapasiteettia on tarkoitus nostaa 700–800 hehtaarin satomäärään. Pellavaa pidetään hyvin kilpailukykyisenä. Viljelykustannukset ovat pienet. Pellavan vaatima työmäärä osuu eri aikoihin kuin muiden kasvien viljely. Siten se tasaa viljelijöiden työhuippuja. Öljypellavan viljely sopii hyvin Kauhajoen pelloille. Tuotekehitystä tehdään elintarviketeollisuuden kanssa osaksi Tekesin rahoittamana.

Kauhajoki pyrkii profiloitumaan lähiruokakunnaksi, jolloin ruuan tuotannossa käytetään oman alueen raaka-aineita ja tuotantopanoksia. Tähän liittyvät myös Kauhajoella vuosittain pidettävät ruokamessut, joilla vuonna 2001 oli 200 näytteilleasettajaa ja messuvieraita oheistapahtumineen kaikkiaan 25 000. Messujen yhteydessä järjestettävässä Syöminkien yössä keskustan pääkatu Topeeka muuttuu maukkaaksi herkkuväyläksi, josta naposteltavaa löytyy lähes jokaiseen makuun.

Elintarvikeala saa uutta vauhtia, jos suunnitelmat Food Park -elintarvikekeskuksen rakentamisesta toteutetaan. Ensi vaiheessa rakennettaisiin lähiruo-

katehdas ja yrityshautomo, toisessa vaiheessa pakastamo ja koetehdas ja kolmannessa vaiheessa Visitor Center ja yritystiluja.

Muiden alojen yritykset

Muovialan perheyritys Serres Oy on oman alansa markkinajohtaja Skandinaviassa. Yritys sijaitsee Kauhajoen Turjankylässä. Vuoden 1998 liikevaihdon määrä oli 25 miljoonaa markkaa ja kasvua edellisvuotisesta 11 %. Nettotulos oli samana vuonna 4,9 miljoonaa markkaa ja sijoitetun pääoman tuotto 40 %. Kauppalahden (19.10.1999) analyysissä Serres pääsi 30 menestyneimmän yrityksen joukkoon Etelä-Pohjanmaalla. Yritys on ollut viime vuosina jatkuvassa kasvussa. Vuoden 2001 liikevaihdon määrä oli jo 33 miljoonaa markkaa eli noin 5,6 miljoonaa euroa, ja henkilökuntaa on nykyisin 55. Yrityksessä on käytössä laadun kokonaisjärjestelmä, joka muodostuu ISO 9001:2000 -laatu järjestelmästä ja ISO 14001/1996:n mukaisesta ympäristöjärjestelmästä.

Yrityksen perusti vuonna 1973 neljä perhettä, joista kolme on luopunut omistuksestaan. Ainoana omistajana on jäljellä kauhajokelaissyntyinen koneinsinööri Erkki Jyllilä yhdessä vaimonsa kanssa. Perustajilla ei ollut alasta juuri mitään tietoa, mutta halua yrittämiseen uudella alalla sitäkin enemmän. Niinpä ensimmäinen vuosikymmen kului alan opiskelussa. Ensimmäiset omat tuotteet olivat säästöpossu ja viemärien korokerenkaat. Seuraavalla vuosikymmenellä tuotevalikoima laajeni satoihin tuotteisiin. Samanaikaisesti etsittiin omaa erikoistumisalaa erilaisten projektien avulla, eli tuotekehitystä tehtiin tekemällä ja kokeilemalla, jolloin opittiin alan teknologiaa. Ensimmäinen menestystuote oli lattiakaivo. Sen jälkeen LVI-tuotteet muodostivat tuotannon rungon. Omien tuotteiden lisäksi tehtiin alihankintaa. 1980-luvun alkupuolelta lähtien on valmistettu myös sairaalatarvikkeita. Vuosikymmenen lopulla luovuttiin alihankinnasta ja siirryttiin kokonaan omien tuotteiden valmistamiseen. 1990-luvun alussa ruvettiin hakemaan kasvua kansainvälistymisellä eikä tuotevalikoimaa laajentamalla. Kansainvälistyminen tapahtui juuri oikeaan aikaan laman kynnyksellä. Viennin laajeneminen on taannut yhtiön tasaisen ja kannattavan kasvun.

Tämän päivän Serres on kansainvälistynyt ja tulokunnoltaan huippua edustava muovialan perheyritys. Se on tuotannossaan pitkälle erikoistunut, ja tuotanto suuntautuu nykyisin kahdelle alalle: LVI-tuotteisiin (lattiakaivot, vesilukot ja muut vesikalusteet) sekä sairaalatarvikkeisiin (imupussijärjestelmät), jotka ovat kasvattaneet nopeasti osuuttaan yhtiön liikevaihdosta. Serres onkin niiden suurin eurooppalainen valmistaja. Kilpailijana Euroopassa on vain kaksi amerikkalaista yritystä. Kansainvälinen kilpailukyky on saavutettu erikoistumalla juuri oikeisiin tuotteisiin. Menestyksen takana on viime kädessä ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilökunta, joka yhdistää huippuluokaisen ja innovatiivisen tuotekehityksen moderniin tuotantoteknologiaan ja on sitoutunut tuotteiden korkeaan laatuun. Tuotekehitykseen käytettiin vuonna 1999 liikevaihdosta noin 5 %. Sairaalatarviketuotannosta menee 90 % vientiin. LVI-tuotanto tapahtuu Upovieser-tuotemerkillä, ja siitä suuntautuu vientiin noin 30 %. Viennin osuus yrityksen koko liikevaihdosta on 60 %. Serres Oy on rakentanut läntiseen Eu-

rooppaan tehokkaan jakeluverkoston ja tehostanut markkinointiorganisaatiotaan suuresti viime vuosina.

Yritys ja sen perustaja, toimitusjohtaja Erkki Jyllilä, ovat saaneet myös julkista tunnustusta. Jyllilä on nimetty Vuoden 1996 Eurooppalaiseksi Pienyritysjohtajaksi. Asia oli näyttävästi esillä muun muassa The Times -lehdessä (16.9.1996). Vuonna 2000 yritys sai valtakunnallisen yrittäjäpalkinnon. (Hautamäki 2000, 92; Kauhajoen Kunnallislehti 11.10.2000 ja 12.9.2001; yrityksen www-kotisivut.)

Myös Isojoen Konehalli Oy on merkittävä työnantaja. Sen juuret ovat vuonna 1956 Isollajoella aloitetussa traktorien purku- ja myyntitoiminnassa, mutta yritys muutti laajetessaan myöhemmin Kauhajoelle. Johdossa on nyt toinen sukupolvi. Vuonna 1999 yrityksen palveluksessa oli 62 henkeä. Liikevaihto oli 125 miljoonaa markkaa vuonna 1998. Yhtiö tuo maahan työkaluja, koneita, laitteita, traktorin varaosia, tarvikkeita, kiinnikkeitä, maatalousrenkaita ja akkuja. Se hoitaa markkinoinnin kotimaassa omilla tuotemerkeillään laajan kauppiasverkoston kautta mutta harjoittaa myös vientiä Euroopan maihin ja Kaukoitään. Yritys on ollut jatkuvasti kasvussa.

Kaikki yritystoiminnan uutiset eivät ole olleet Kauhajoella positiivisia. Esimerkiksi vuoden 2001 aikana närpiöläinen autonkoritehdas ilmoitti lopettavansa tuotantonsa Kauhajoella.

5.3.3 KAUHAJOKI YRITYSYMPÄRISTÖNÄ

1990-luvun suuri lama heikensi Kauhajoen yritysilmastoa suuresti. Sen varjosta on ollut vaikea nousta, vaikka kehittämistyötä on tehty aktiivisesti. Vasta aivan viime vuosina asenteet ovat muuttuneet yleisesti ottaen positiivisiksi. Seutukunnan hyväksyminen valtakunnalliseen aluekeskusohjelmaan nosti seudun statusta ja antaa vahvaa pontta seudulliselle yhteistyölle ja kehittämiselle. Teknologiaskeskus Logistia Oy:n rakentaminen oli vahva signaali uudesta noususta. Erityisesti materiaalinkäsittelyalan näkymät näyttävät hyviltä. Oma vaikutuksensa on myös kansainvälisen kauppaketjun Lidlin tulolla paikkakunnalle.

Edellä on jo esitelty Kauhajokea erikseen materiaalinkäsittelyalan yritysympäristönä, jonka edistämiseksi onkin tehty paljon työtä.

Vahvan perustan yleensäkin yritystoiminnan menestymiselle luovat korkeatasoiset koulut, Suupohjan ammatti-instituutti sekä maatalous- ja kotitalousalan oppilaitokset, joista viimeksi mainittu on osa Seinäjoen ammattikorkeakoulua. Suupohjan ammatti-instituutti on laaja-alainen oppilaitos, joka on syntynyt yhdistämällä entiset ammattikoulu ja kauppaoppilaitos. Paikkakunnalla koulutetaan muun muassa tietotekniikan ammattilaisia. Kauhajoella on paljon ja korkeatasoisia yritys- ja konsulttipalveluja. Kunnassa onkin pätevä ja osaava asiantuntijaverkko sekä erittäin edistysellinen alueellinen tietoverkko. Peruspalvelut ovat kunnossa.

Kunnan tehtävänä on yrittäjien mielestä tarjota puitteet yrittämiselle niin, että saadaan hyviä työntekijöitä ja että paikkakunnalla viihtyy koko perhe. Tätä varten tarvitaan monipuoliset työnsaantimahdollisuudet ja riittävät harrastusmahdollisuudet. Erityisesti puolison työnsaantimahdollisuuksia olisi parannettava. (Piiro 2001, 80 ja 97.)

Kauhajoella on jo pitkään harjoitettu voimakasta elinkeinopolitiikkaa, josta nykyisin vastaavat kaupunginhallitus ja sen elinkeinojaosto. Elinkeinopolitiikan projekteja ja yritysneuvontaa hoitaa seudullinen viiden kunnan kuntayhtymä, jolla on oma hallinto, hallitus ja valtuusto. Yhtymän palveluksessa on kolme elinkeinoasiamiestä. Kauhajoen työvoimatoimistoon on perustettu TE-keskuksen etäpiste, jonka tehtävänä on neuvoa asiakkaita kääntymään TE-keskuksen asiantuntijoiden puoleen. Yritysten ja kunnallishallinnon yhteistyöhön on kiinnitetty suurta huomiota. Niinpä kaupunginhallituksen elinkeinojaostossa on yrittäjien edustajia. On perustettu myös elinkeinoelämän valtuuskunta, jossa on kaupunginhallituksen elinkeinojaoston lisäksi yrittäjien edustajia, ammattiyhdistysliikkeen edustaja sekä yksi yrityskummi.

Seutukuntaan kuuluvat Kauhajoen lisäksi Isojoki, Jurva, Karijoki ja Teuva, jotka muodostavat keskeisen osan vanhaa historiallista Suupohjaa. Seudun kuntien yhteistyötä on tehostettu elinkeinotoimen lisäksi koulutuksessa. Myös jätehuolto on järjestetty seutukunnallisena yhteistyönä. On laadittu myös elinkeinopoliittinen strategia. Yhteistyö ulotetaan koskemaan myös lomitusta. Sitä on tarkoitus laajentaa koulutuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen alalla.

Vuosiksi 2002–07 seudulle on tehty aluekeskusohjelma, verkostopilotti, jossa Kauhajoki on nimetty alueen veturiksi. Ohjelman kustannusarvio on yli 200 miljoonaa markkaa. Verkstopilotin henkilökuntaa on kaikkiaan 7. Ohjelmanpäällikkönä toimii Timo Vesiluoma. Visiona on, että Suupohja on vuonna 2007 läheiseen yhteistyöhön integroitunut, kasvava, osaava ja kilpailukykyinen seutu. Ohjelman päähankkeita ovat uusien liiketoimintamallien kehittäminen ja soveltaminen alueen kärkialoilla, logistiikka-, elintarvike- ja huonekalualoilla, alueen osaamisen parantaminen Oppiva Suupohja -hankkeen avulla sekä Hyvinvoiva Suupohja -hanke. (Kauhajoen Kunnallislehti 31.5.2002.)

5.4 Sievin teollinen yritystoiminta ja sen kehitys

5.4.1 YRITYSTOIMINNAN KEHITYS

Sievi sijaitsee Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan rajalla Ylivieskan seutukunnassa. Kokkolaan matkaa on 70 ja Ouluun 155 kilometriä. Kappeliksi kunta tuli 1600-luvun puolivälissä ja itsenäiseksi seurakunnaksi vuonna 1862. Sievin kautta on vanhastaan kulkenut Pohjanmaan rannikon ja Keski-Suomen välinen kulkureitti, jota pitkin hevostalonat aikoinaan kulkivat tervatynnyri- ja parrukuormia vetäen. Itsenäiseksi kunta tuli vuonna 1867.

Laajat järvenlaskut ja myös soiden kuivatukset viime vuosisadalta alkaen käynnistivät silloisen pääelinkeinoon, maa- ja karjatalouden voimakkaan kehityksen. Myös metsätyöt ovat olleet merkittävä tulolähde. Sen sijaan teollisuus on ollut vähäistä. Itsenäisyyden alkuaikana oli Suomenmaa-teoksen (1925) mukaan vain yksi merkittävä teollisuusyritys, Keski-Pohjanmaan Saha ja Mylly Oy, jossa työväkeä oli noin 100 henkeä. Huomattava saha oli 1920-luvulla myös Kukon Saha ja Mylly, joka kuitenkin paloi vuonna 1929 eikä ole toiminut sen jälkeen. Näiden lisäksi oli muutama kotitarvesaha.

Vielä 1900-luvun alussa liikenneolot olivat Suomenmaa-teoksen (1925) mukaan kehittymättömiä. Tosin Pohjanmaan rata kulki jo silloin pitäjän halki mutta aivan luoteisrajan lähellä. Sievin asemalle oli kirkonkylältä 16 kilometriä. Aseman ohi kulki kunnan ainoa maantie Reisjärveltä Kalajoelle. Vanhin asutus on peräisin 1500-luvulta. 1920-luvun alussa valmistuivat maantiet kirkolta Toholammille, 21 kilometriä, ja Evijärven kautta Ylivieskan Raudaskylään, 25 kilometriä. 1930-luvun alussa huomattavin teollisuusyritys oli Kangasojan saha, jonka lisäksi oli 2 meijeriä.

Vielä 1960-luvun alussa kunta oli lähes täysin maatalousvaltainen. Maa- ja metsätaloudesta sai elantonsa 70 %, kun taas teollisuudesta ja rakennustoiminnasta vain 12 %. Kunnassa oli paikallisia raaka-ainevaroja käyttäviä myllyjä sekä yksi merkittävä saha, Jyringin Mylly Oy:n saha, höyläämö ja mylly. Näiden lisäksi merkittäviä yrityksiä olivat vuonna 1951 perustettu Sievin Jalkine ja Konevalmistamo B. Hangasluoma. Teho Filter Oy perustettiin vuonna 1963. Kunnassa toimi myös kunnallinen keskikoulu.

Vuonna 1960 Sievissä oli kaksi pääkeskusta: Asemankylä (437 asukasta) ja Kirkonkylä (379 asukasta). Asemankylän merkitys kasvoi Pohjanmaan radan valmistumisen myötä vuonna 1886. Asema oli huomattava lastaus- ja varastorakennuskeskus. Erityisesti parkkia varastoitiin runsaasti, koska parkinkiskonta oli seudulla huomattava sivuelinkeino. Vuonna 1937 tulipalo hävitti varastorakennukset ja asemanseutu hiljeni vuosikymmeniksi. Näiden lisäksi oli kaksi taajamaa: Järvikylä (345 asukasta) ja Korhonen (336 asukasta).

1960-luvun lopulla kuntaan saatiin houkuteltua tekstiiliteollisuutta, mutta siitä saatiin huonoja kokemuksia. Kunnassa oli kaksi tekstiilialan yritystä hetken aikaa, mutta ne lähtivät pois, koska eivät saaneet mieleistään tukea. Niinpä 1970-luvulle tultaessa kunta oli edelleen maatalousvaltainen – maa- ja metsätalousväestön osuus oli lähes 60 % – ja kärsi 1950-luvulla alkaneesta nopeasta väestökadosta voimistuneen lähtömuuton seurauksena (liite, kuvat 1 ja 7). Vuodesta 1960 vuoteen 1976 asukasluku väheni suuren lähtömuuton takia noin 25 % eli noin 1 500 hengellä. Kunnallistalous oli huonossa kunnossa, koska työttömyys oli suuri, noin 20 %, ja tulotaso alhainen. Ainut teollinen huomattava työllistäjä oli Sievin Jalkine Oy. Kunnanvaltuuston pitkäaikaisen puheenjohtajan (vuodesta 1973 alkaen) Veikko Kalliokosken mukaan kunnalle oli pahimpaan aikaan kasaantunut 7 mappia maksamattomia laskuja (Radio Suomi 2002). Kirkonkylän taajama kasvoi asukasluvultaan Asemankylän ohi, jonka asukasluku pieneni samoin kuin muiden taajamien.

Väestökato sai kunnan harjoittamaan määrätietoista teollistamispolitiikkaa. Nyt ruvettiin tukemaan syntyperäisten sieviläisten yrityksiä, joita kohtaan tunnettiin luottamusta. Jorma Takasen mukaan kunnassa tunnettiin yrittäjäsuvut ja niiden tapa toimia (Radio Suomi 2002). Kunta rakensi lyhyessä ajassa neljä teollisuushallia mutta ei antanut muuta rahallista tukea. Lisäksi se osallistui työntekijöiden koulutukseen työllisyysammattikurssien avulla sekä tuki asuntotuotantoa yritysten työntekijöitä varten. Lasten päivähoito kunnallistettiin vuoden 1974 alusta alkaen. Kovaakin kritiikkiä esitettiin Veikko Kalliokosken (2002) mukaan teollistamispolitiikan alkuaikoina. Vasemmisto ei olisi halunnut tukea yrittäjiä, jotka heidän mielestään olivat hyväosaisia. Ajan mittaan hyvät tulokset ovat kui-

tenkin puhuneet puolestaan ja yritystoimintaa on tuettu suuren yksimielisyyden vallitessa. Kokemukset kunnan ja yritysten välisestä yhteistyöstä ovat olleet myönteisiä.

Tuetut yritykset lähtivät nopeaan kasvuun. Asemankylässä sijaitsevan kunnan suurimman työnantajan Sievin Jalkine Oy:n henkilökunta kasvoi uuden teollisuushallin valmistuttua 70 työntekijällä eli 220 työntekijään. Kirkonkylän teollisuushalleissa toimivat Pohjanmaan Konesuodatin Oy (sittemmin Teho Filter Oy), vaatetusalan yritys Teho-Tukku Oy sekä puukenkien valmistaja Sorvi-Pojat Oy. Kesällä 1976 aloitti Scanfil Oy ohutlevyjien ja teollisuussuodattimien valmistuksen. Yritys harkitsi kolmen eri paikkakunnan välillä, mutta päätyi Sieviin, koska teollisuushalli räätälöitiin juuri Scanfilin tarpeita varten. Lisäksi alhaisten rakentamiskustannusten takia hallin vuokra ja lunastushinta olivat selvästi halvempia kuin muissa vaihtoehdoissa. (Radio Suomi 2002.) Muita sieviläisiä yrityksiä olivat siihen aikaan Osuuskunta Maitokolmio ja useat sahat, elementtitehdas, mattokutomo sekä jo aiemmin toiminut konevalmistamo.

Teollisen yritystoiminnan laajeneminen jatkui 1980-luvulla (liite, kuvat 5 ja 6), jolloin kunta jatkoi yritystoiminnan tukemista. Rakennettiin edelleen halleja ja hankittiin edulliseen hintaan maata, jota kaavoitettiin ja myytiin yrityksille halpaan hintaan. Jatkettiin myös muita 1970-luvulla aloitettuja tukitoimia. (Radio Suomi 2002.) Niinpä väkiluku rupeasi 1980-luvun alussa kasvamaan (liite, kuvio 1).

Aivan 1980-luvun lopulla työpaikkojen määrä kääntyi lievään laskuun, jota jatkui aina vuoteen 1993 asti, vaikka 1990-luvun alun lama ei sieviläistä teollisuutta kovin suuresti haitannut. Silti työttömyys kasvoi pahimmillaan noin 18 %:iin (liite, kuvat 2 ja 4–6).

Sievi on teollistunut nopeasti 10 viime vuoden aikana, jolloin kuntaan on syntynyt 1 150 uutta työpaikkaa. Viime vuosikymmenen parina viimeisenä vuotena yksinomaan Ojala-Yhtymä palkkasi vuosittain 200 uutta työntekijää. Teollisuus on laajentunut sen jälkeenkin. Suurimmat yritykset, Scanfil Oy, Ojala-Yhtymä, Celermec Oy ja Sievin Pelti aloittivat vuonna 2001 toimitilojensa laajentamisen yhteensä 15 000 neliömetrillä. Ennestään teollisuustilaa oli kunnassa noin 60 000 neliömetriä. Uusia työpaikkoja arvioitiin syntyvän noin 400. Yksinomaan Scanfil Oy laajensi toimitilojaan Sievissä yhteensä yli 7 000 neliömetrillä. Rakennusten lisäksi on investoitu uusiin koneisiin ja laitteisiin. Myös Sievin Jalkine Oy on menestynyt hyvin.

Yhteensä sieviläisen teollisuuden palveluksessa oli ennen Ojala-Yhtymän myyntiä noin 2 000 työntekijää, joista yli puolet, 1 150, Sievissä.

Kunnan väkiluku on 10 viime vuoden aikana kasvanut yli 10 % ja oli 5 149 henkeä vuonna 2001. Kasvu on ollut muuttovoiton ja suuren syntyvyyden ansiota. Väestön keski-ikä on alentunut ja ikärakenne tullut edullisemmaksi kuin ennen (liite, kuvio 11). Kunnan työttömyysprosentti oli elokuussa 2001 Pohjois-Suomen alhaisin, 6,9 %. Nuoria, alle 25-vuotiaita työttömiä oli vain 21.

5.4.2 NYKYINEN YRITYSTOIMINTA

Sievin kolmesta merkittävimmästä yrityksestä kaksi kuuluu Keski-Pohjanmaan elektromekaniikan alan toimialakesittymään. Elektromekaniikalla tarkoitetaan

elektroniikan ja mekaanisen teollisuuden, lähinnä ohutlevyteollisuuden, yhdistämistä teollisiksi tuotteiksi. Varsinaisia veturiyrityksiä seudulla ovat olleet Scanfil Oy ja Ojala-Yhtymä, jotka ovat kasvaneet selvästi suuremmiksi kuin muut alan yritykset. Niillä on Sievissä ja Jokilaakson sivutoimipaikoissa yhteensä yli 1 000 työntekijää. Niiden imussa on syntynyt Sieviin ja sen naapurikuntiin useita kymmeniä alihankinta- ja osavalmistusyhtiöitä, joista Sievissä suurin on Celermec Oy. Sen lisäksi Sievissä on kymmenkunta alan alihankkijaa.

Toimialakeskittymän synty

Elektroniikkateollisuus juontaa juurensa Pohjanmaan Telen toimitusjohtajan Pekka Aakulan Ylivieskaan vuonna 1970 perustamasta Wecan Electronics Oy:stä. Yrityksen perustaja oli jo aiemmin ryhtynyt vapaa-aikanaan tekemään releitä ja muuntajia, kun ei mieleisiään muualta löytänyt. Kun sitten tuotteille tuli kysyntää, hän perusti yrityksensä, jossa releitä ja muuntajia tehtiin teollisesti.

Ohutlevyalan teollisuus sai alkunsa autoilija Esa Ojalan vuonna 1963 perustamasta Teho Filter Oy:stä, jossa valmistettiin alkuvaiheessa autojen ja työ-koneiden suodattimia. Ojala rupesi valmistamaan navetan vintillä suodattimia, kun ne hänen mielestään olivat liian kalliita. Mukana yritystoiminnassa oli alussa myös Olavi Hanhiniemi.

Sähkömekaniikan valmistus lähti Keski-Pohjanmaalla liikkeelle vuonna 1976 Sieviin perustetun Scanfilin esimerkin voimalla. Ala sai vauhtia vasta 1980-luvulla, jolloin Scanfil Oy:kin siirtyi kokonaan elektroniikkateollisuuteen. Myös Ojala-Yhtymässä aloitettiin saman alan teollisuus vuodesta 1987 alkaen ja saman konsernin Teho Filterissä vuonna 1995. Scanfil Oy:n ja Ojala-Yhtymän (nykyisin Flextronicsin omistuksessa) osuus oli 1990-luvun lopulla noin puolet Suomen tämän alan teollisuudesta.

1980-luvun loppu oli hyvin tärkeä taitekohta ohutlevyteollisuuden ja elektroniikka-alan kehityksessä. Vuonna 1989 aloittivat toimintansa Mecanova Oy ja Megatyöstö Oy Nivalassa. Mecanova Oy:n perustamisajatus tuli yhden perustajan, Alpo Poikkimäen, mukaan velipojan ja Scanfil Oy:ssä työssä olleelta toverin kanssa käydystä keskustelusta: "Voisihan sitä tehdä itsekkin." Poikkimäki oli kolunnut Etelä-Suomen rakennustyömaita vuosikymmenen ajan ja koko ajan etsinyt turhaan työtä kotiseudulta. Nuorten miesten tarkoituksena olikin työllistää ainakin itsensä. Myös Megatyöstön perustamiselle antoi pontta alueella jo olleiden elektromekaanisten yritysten, ennen kaikkea Scanfilin ja Ojala-Yhtymän menestys.

Suuri merkitys toimialakeskittymän kehitykselle oli myös Kaustisen Haitekitalossa toimivalla elektroniikka- ja automaatioalan Botnia Hightech Oy:llä, joka toi seutukunnalle korkeatasoista tietämystä. Yritys perustettiin vuonna 1989 Kaustiselle alun perin elektroniikka- ja automaatioalan suunnittelutoimistoksi, jota vetämään tuli Erkki Lassila. Perustajina olivat muutamat "entiset kaustislaiset", ja siitä on irronnut myös toinen yritys. Vuonna 1996 yhtiön entinen toimitusjohtaja Erkki Lassila perusti oman yrityksensä, Botnia Electro Oy:n.

Sähkömekaniikan teollisuus lähti räjähdysmäiseen kasvuun elektroniikkateollisuuden imussa 1990-luvun keskivaiheilla, jolloin jo olemassa olevat yrityk-

set laajenivat nopeasti ja myös uusia alan yrityksiä perustettiin menestyvien yritysten esimerkkiä noudattaen. Esimerkiksi ammattikoulun käynyt nuorimies Juha Pysäys perusti yrityksensä Mastermilling Oy:n vuonna 1994 kotikuntaansa Nivalaan lainarahalla ja vanhoilla koneilla. Toiminta alkoi kunnan teollisuuskylässä vuokratiloissa. (Korhonen 1999.)

Elektronet Oy:n perustaja ja alkuvuosien toimitusjohtaja Tuomas Sarjanoja tutkaili vakuutusmyyjänä ollessaan bisnesmahdollisuuksia ja perusti vuonna 1995 koulutoverinsa, sähkö- ja automaatioasentaja Esko Kiviniemen kanssa Nivalaan Elektronet Oy -nimisen henkilöyhtiön tasaosuuksin. Tätä ennen he olivat käyneet yhdessä yrittäjäkurssin. Ensi ajatus oli ryhtyä latomaan piirilevyjä Nokia Oy:lle, mutta idea ei toteutunut, kun Nokia notkahti syksyllä 1996. Sitten Sarjanoja tapasi Polar Electro Oy:n omistajan Seppo Säynäjänkankaan, joka kehotti kysymään töitä JOT Automation Oy:n Jorma Terentjeffiltä. Tällä oli jo valmiina tuotteet, joita Elektronet Oy sitten rupesi valmistamaan. (Pelsola 1999.)

Nuorimpia yrityksiä edustaa vuonna 1997 Ylivieskaan perustettu Celermec Oy, joka siirtyi vuoden 1999 alussa Sieviin Scanfil Oy:n naapuriin. Se aloitti kokoonpanotöillä ja on siirtynyt vähitellen osavalmistukseen. (Rahkonen 2002a.) Perustaja on syntynyt Sievissä ja on Scanfil Oy:n toimitusjohtajan veljenpoika.

Yksittäiset sieviläiset yritykset

Vuonna 1976 perustettu sieviläinen Scanfil Oy on koko Keski-Pohjanmaan elektroniikkateollisuuden ehdoton kärkiyritys sekä nopean oman kasvunsa että tekemiensä fuusioiden ansiosta. Scanfilin liikevaihto oli 1 076 miljoonaa markkaa vuonna 2000 ja vuoden 2001 liikevaihto 221 miljoonaa euroa. Yritys on ollut erittäin kannattava. Nettotulos vuonna 2000 oli 12 % liikevaihdosta ja vuonna 2001 noin 8 %. Sijoitetun pääoman tuotto vuonna 2001 oli 29 %. Yrityksen päätoimipaikka on Sievissä, jossa sillä on kaksi elektroniikkalaitteiden ohutlevymekaniikkaa ja elektroniikkatuotteita valmistavaa tehdasta. Syksyllä 2001 yhtiöllä oli Sievissä 400 työntekijää. Toimitilojen laajentamisen myötä työntekijämäärä todennäköisesti kasvaa. Yhtiön komea pääkonttori ilmentää ulkoisestikin yrityksen menestystarinaa ja korkeatasoista kansainvälistä osaamista.

Scanfil Oy on kehittynyt elektroniikkaosien alihankkijasta tietoliikenne- ja elektroniikkateollisuuden tuotteiden ja ratkaisujen toimittajaksi. Niihin kuuluvat elektronisten ja mekaanisten tuotteiden tai osien suunnittelu ja valmistus, elektroniikan ja mekaniikan integroidut ratkaisut sekä tuotantologistiikan suunnittelu ja hallinta. Asiakkaille tarjotaan palveluita systeemittoimittajana tuotekehityksestä valmiisiin tuotteisiin joko sopimusvalmistajana, alihankkijana tai valmiiden tuotteiden valmistajana.

Scanfil Oy on kasvanut myös yritysfuusioiden avulla. Se fuusioi vuonna 2001 aiemmin osittain omistamansa Botnia Electro Oy:n, jonka liikevaihto vuonna 2000 oli 7 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 30. Vuoden 2002 alussa päättivät Wecan Electronics Oyj ja Scanfil Oy fuusioitua. Pörssin päälstalla noteeratun Wecanin liikevaihto oli vuonna 2001 noin 46 miljoonaa euroa eli 273 miljoonaa markkaa. Liikevoitto oli noin 7 % liikevaihdosta. Yrityksillä oli teh-

taita Suomen ulkopuolella Kiinassa, Unkarissa ja Virossa. Molemmat ovat alansa huippuyrityksiä ja menestyneet erinomaisesti vuoden 2001 elektroniikkateollisuuden kriisin pyörteissäkin (Tiainen 2002). Pörssiyhtiö Wecan oli kätevä reitti pörssiin, jonne Scanfil halusi sen antamien kasvumahdollisuuksien vuoksi. Liliuksen (2002a) mukaan Jorma Takanen sanoo: ”Aika on nyt semmoinen, että jos haluaa olla veturiyritys, on oltava harteissa leveyttä ja riskejä pitää pystyä ottamaan.” Wecan oli Scanfilille tärkeä toimittaja verkkotuotteissa. Fuusion myötä Wecan uskoi hyötyvänsä Scanfilin laajemmasta asiakaskunnasta. Aluksi Wecan Electronics Oyj suuntasi annin Scanfilille, joka sulautui pörssissä noteerattuun Wecan Oy:hyn. Fuusion jälkeen uuden yhtiön nimeksi tuli Scanfil Oyj. Uudesta yhtiöstä omistavat Scanfil Oy:n omistajat 86 % ja Wecan Oy:n 14 %. Uuden yhtiön toimitusjohtajaksi tuli Jorma Takanen ja varatoimitusjohtajaksi Pauli Aakula entisestä Wecan Electronics Oy:stä.

Syyskuussa 2002 toteutuneen fuusion jälkeen yritys on tietoliikennesektorin ja teollisuuselektroniikan järjestelmätoimittaja, jolla on yhteensä 11 tuotantolaitosta Suomessa, Virossa, Unkarissa ja Kiinassa. (Sieviläinen 29.3.2001.)

Fuusion ansiosta Scanfil saa rakennettua pitkän tuotantoketjun suunnittelusta lopputuotteen valmistukseen saakka. Suurempi koko ja laajempi asiakasjoukko helpottavat uuden yhtiön kilpailuasetelmaa markkinoilla, jotka vaativat yhä monipuolisempaa osaamista. Toimialalla jatkuu ulkoistaminen ja asiakkaat vaativat yhä laajempia järjestelmätoimituksia aina suunnittelusta tuotantoon ja testaukseen saakka. Samalla maantieteellinen kattavuus paranee.

Viimeksi tehty fuusio aiheuttaa tuotannon uudelleenjärjestelyitä. Toukuussa 2002 aloitettiin YT-neuvottelut, jotka koskevat Wecan Electronics Oy:n tuotannon ja noin 100 työpaikan siirtämistä Ylivieskasta Sieviin (Sieviläinen 16.5. 2002). Kauppalehden (7.6.2002) mukaan Ylivieskassa irtisanotaan 33 työntekijää, joista 25 on ollut pitkään lomautettuna. Samalla Wecan siirtää Ylivieskan toimintonsa Scanfil Oy:n tiloihin Sieviin ja asiakaspalvelukeskuksensa Helsingistä Scanfilin tiloihin Vantaalle. Muista järjestelyistä ei alkukesällä 2002 ollut vielä tietoa.

Haasteena uudelle yhtiölle on suuri riippuvuus Nokia Oy:stä, joka tuo kaksi kolmannesta liikevaihdosta. Vahvojen kilpailijoiden, Solelectronin, Flextronicsin ja Celestican rinnalla Scanfil on vielä pieni tekijä, vaikka on nopeassa kasvussa. Toukokuussa 2002 tehdas Unkarissa on käynnistyskunnossa, ja Wecanilla on tehtaat Virossa ja Kiinassa. Kotikentälleen Scanfil on saanut kovan haastajan, kun myös yhdysvaltalainen Sanmina on laajentanut tuotantoaan Pohjoismaissa. Yhtiön kilpailija on myös kotimainen Incap Oy. (Peltola 2002.) Vuonna 2001 tapahtui koko maailmassa paljon yrityskauppoja, joiden johdosta suuret sopimusvalmistajat paisuivat entistä suuremmiksi. Vaikka suomalaiset sopimusvalmistajat ovat koko maailman mittakaavassa pieniä, pienillekin mutta erikoistuneille valmistajille löytyy tilaa, koska ne eivät kilpaile suurtuotannossa vaan ovat laajentaneet tuotantoaan suunnitteluun ja testaukseen saakka.

Kovasta kilpailusta Jorma Takanen uskoo Liliuksen (2002a) mukaan selviävänsä: ”Me emme ole sekatavarakauppa, vaan keskitymme teollisuus- ja tietoliikenne-elektroniikkaan, joista osaamme sekä elektroniikan että mekaniikan. Kuluttajatuotteet eivät ole meidän alaamme.” Uusi Scanfil Oyj haluaa kasvaa

nopeammin kuin markkinat. Ennusteiden mukaan tietoliikennealan järjestelmätoimitukset supistuvat vuonna 2002. Siksi yhtiö aikoo lisätä tuotantoaan teollisuuselektroniikassa. (Mikkonen 2002.) Syksyllä 2002 näytti kuitenkin siltä, että Scanfil Oy:kin joutuu vähentämään henkilökuntaansa, mutta vähennys kohdistuu toimitusjohtaja Takasen mukaan vain määräaikaisiin työsuhteisiin (Lilius 2002c).

Jopa vuonna 2001 yhtiö pystyi erinomaisiin tuloksiin, vaikka useimmat kilpailijat olivat heikkouden vallassa. Vuoden 2002 alkupuolella liikevaihdon kasvu oli 3,5 % ja kannattavuus tyydyttävä. Hyvä asenneympäristö ja suotuisa ympäristö ovat auttaneet henkilöstöä sitoutumaan kasvuun. Lupausten täyttäminen ja rehellisyys juontavat juurensa pohjalaisesta ajattelutavasta samoin kuin pistetään paremmaksi -asenne. (Paananen, Sini 2000; Mikkonen 2002.)

Scanfil Oy:n menestys perustuu 1990-luvulla käyttöön otettuun verkottuneeseen toimintamalliin, ja tuotantoketju käsittää kymmeniä yrityksiä. Scanfil Oy toimii verkoston veturina. Scanfil tekee strategista yhteistyötä verkostoyritysten kanssa, jolloin verkostossa toimivat yritykset voivat keskittyä omaan ydinosaamiseensa. Verkottuminen on lisännyt kustannustehokkuutta ja kapasiteettijoustavuutta. Toimitusjohtaja Jorma Takasen mukaan kapasiteettijoustavuus on korkeatasoisen tuotantoteknologian ja logistiikan nopeuden ansiota. Scanfil panostaa myös asiakaslähtöisyyteen, tuotteiden laatuun sekä henkilöstön osaamiseen ja palvelukykyyn. Kriittinen tekijä on Takasen mukaan nopeus, maaliviivan ylittäminen aina rinnanmitan edellä kilpailijoita. Yritys on aina hankkinut käyttöönsä uusinta tekniikkaa. Yrityksessä on otettu vain hallittuja riskejä. Langat on pidetty tiukasti omissa käsissä, eikä kustannuksia ole päästetty karkaamaan. Riskin voi toimitusjohtaja Takasen mukaan ottaa, jos talous sen kestää. Niinpä Scanfil rupesi ajoissa jarruttamaan kasvua omalla tavallaan. Se teki osto-optioita omien konetoimittajiensa kanssa. Kun kasvu alkoi tyrehtyä, optiot raukesivat, eikä koneisiin investoitu turhaan. (Paananen, Sini 2000; Hautamäki 2000; Lilius 2002b; Paananen, Jalo 2002.) Kustannuksia alentaa se, että yritys omistaa omat toimitilansa ja koneensa, jolloin niiden vuokria ei tarvitse maksaa. Tuotanto tapahtuu tiimeissä, jotka tarpeen tullen siirtyvät liukkaasti solusta toiseen. Esimerkiksi erillistä markkinointiorganisaatiota ei ole, on kylläkin avainasiakaspäälliköitä. Usko kasvaviin markkinoihin on Takasella tallella, vain aikataulu on epäselvä.

Scanfil Oy:n perusti vuonna 1976 kemian insinööri Jorma J. Takanen rahoittajiksi tulleiden veljiensä tuella, joita on yrityksessä yhä mukana. Vieraan palveluksessa kertyi hyvää kokemusta ja pääomaa omakotitalon hinnan verran. (Lilius 2002b.) Parina ensimmäisenä vuonna toiminta oli vähän takkuilevaa. Esimerkiksi Teho Filterissä pelättiin Scanfilin tulevan kilpailemaan sen kanssa samoista markkinoista. Pian yritys löysi oman linjansa, aluksi mekaniikan alihankkijana, ja myöhemmin se ensimmäisten joukossa suuntautui elektroniikan alihankintaan. Alusta alkaen mukana on ollut myös vaimo Riitta talousjohtajana ja fuusion jälkeen toimitusjohtajan assistenttina. Kaksi poikaa on mukana yrityksen johdossa: Jarkko vastaa logistiikasta ja Harri asiakassuhteista. (Lilius 2002b.) Scanfil Oy on vielä Wecan Oy:n kanssa tehdyn fuusion ja sitä kautta pörssiin

nousemisen jälkeenkin perheyrittäjä, joka on alkuperäisten perustajien johtama ja suurimmaksi osaksi omistama. Omistuspohjaa on tarkoitus myöhemmin laajentaa, ja pääomistajat vähentäisivät omistustaan noin 20 % seuraavien kolmen vuoden aikana.

Aidon menestystarinan mukaisesti yritys aloitettiin autotallissa. Scanfil keskittyi aluksi ohutlevytuotteisiin ja teollisuussuodattimiin, mutta jo 1980-luvun alussa se siirtyi elektroniikkaan ja myöhemmin järjestelmätoimittajaksi. Vuonna 1980 liikevaihto oli 737 000 markkaa, ja se kasvoi 10 vuodessa noin 40-kertaiseksi eli 30 miljoonaan markkaan vuonna 1990. Kasvu on jatkunut voimakkaana 1990-luvulla sitä mukaa kuin elektroniikkateollisuus rupesi kasvamaan ja ulkoistamaan tuotantoaan yhä enemmän. Vuonna 2000 liikevaihto kasvoi 69 % eli 1 076 miljoonaan markkaan.

Rohkea päätös oli rakentaa lama-ajan alussa Oulun tehdas. Investointi ylitti 2,5-kertaisesti silloisen liikevaihdon. Silti Oulun tehdas on osoittautunut erittäin hyväksi investoinniksi. Vuonna 1998 yhtiöllä oli käynnissä yhtä aikaa monia investointiprojekteja. Tehtaita oli vuoden 2000 alussa kuusi, Sievin ja Oulun lisäksi Paimiossa, Hollolassa ja Vantaalla. (Sinervä 1999.) Vuonna 2000 tehtaiden luku nousi jo kahdeksaan, koska Scanfil osti Nokia Networksinkin kaksi Äänekosken tehdasta. Ne valmistavat kaapelointeja ja elektromekaanisia yksiköitä tietoliikenneverkon tuotteisiin. Vuoden 2000 liikevaihto oli noin 1,1 miljardia markkaa. Yhteensä Scanfil työllisti vuonna 2000 noin 1 300 henkeä. (Sieviläinen 20.9.2001.) Vuonna 2001 liikevaihto oli noin 1,3 miljardia markkaa. Kasvua on vauhdittanut Tammerneon-konsernin Budapestin yhtiön ostaminen tehtaineen vuonna 2001. Unkarin uuteen tehtaaseen investoitiin lähes 100 miljoonaa markkaa. Tehtaassa suunnitellaan vuoden 2002 lopussa olevan noin 100 työntekijää. Tehtaan ostamisella Scanfil kansainvälistyi ja vahvisti asemaansa erityisesti Euroopan markkinoilla. Vuonna 2001 Scanfil myi Hollolan tehtaan liiketoiminnan Reijo Jäntille ja Eero Karevaaralle. Hollolan tehdas oli Jorma Takasen mielestä liian pieni. Kaikki muut yksiköt tekivät yli 100 miljoonan markan vuosivaihtoa (Talouselämä 14/2001).

On aivan poikkeuksellista, että 1990-luvulla yhtiön liikevaihto on tasaisesti kasvanut ja tulos on ollut voitollinen. Yhtiöllä ei ole ollut juuri ollenkaan tavanomaisia kriisejä ja kuolemanlaaksoja. Pahimmat ongelmat ovat olleet nopean kasvun aiheuttamat kasvukynnykset, jotka on pystytty ylittämään nuukan toimintatavan, kustannustehokkuuden ja hyvän kannattavuuden ansiosta syntyneellä omalla pääomalla ja suurella kassavirralla. (Pelttari 1997; Viskari & Heikkilä 1998; Kuusinen 1999a; Miettinen, Rainisto & Raivio 1999; Sinervä 1999; Laatikainen 2002.)

Scanfil on viime vuosina lahjoittanut tietokoneita paikkakunnan kouluille ja miljoona markkaa liikuntahallin rakentamiseen.

Ojala-Yhtymän tie suodattimista ja maanrakennuksesta elektroniikkateollisuuden imuun on lähes yhtä suuri menestystarina kuin Scanfilin. Yhtymä kuuluu johtaviin pohjoismaisiin ohutlevymekaniikan valmistajiin ja on ollut vuodesta 2001 alkaen osa kansainvälistä Flextronics-konsernia ja sen Flextronics Oy Enclosure Systems -liiketoimintaryhmää. Sillä on tuotantolaitokset Sievissä, Kannuksessa, Oulaisissa ja Haapajärvellä. Yhtymän palveluksessa oli toukokuussa

2002 kaikkiaan noin 800 henkeä. Henkilökunta Suomessa on pysynyt nykyisen omistajan aikana suunnilleen yhtä suurena, mutta monia rakennejärjestelyitä on tehty ja on tekeillä.

Ojala Groupissa valmistettiin tukiasemia ja tukiasemaohjaimia, automaatioteollisuuslaitteita, erilaisia suodattimia ja muita laitteita ja laitoksia. Yritysrypään omisti yksinomaan Ojalan perhe vuoteen 1999 asti, jolloin mukaan tuli neljä suomalaista pääomasijoittajaa yhteensä 5 %:n omistusosuudella. Omistajiin kuului myös Ricdon Oy:n vetäjä Risto Poikkimäki. Omistajat harkitsivat listautumista pörssiin mutta myivät pian yrityksen. Talouselämä-lehden 1/2001 mukaan suurasiakkaiden toiveet käänsivät Ojala-Yhtymän omistajat myynnin kannalle, koska he pelkäsivät jäävänsä pieneksi paikalliseksi valmistajaksi samalla kun sopimusvalmistus on keskittymässä ja siirtymässä yhä suurempien yritysten omistukseen. Vuoden 2001 syksyyn saakka Ojalan veljekset johtivat entistä yritystään. (Mainio 2001b.)

Ojala Groupin yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 1998 oli noin 300 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 550. Ydinyritykset olivat Ojala-Yhtymä ja Teho Filter Oy, jotka kuuluivat Talouselämän 41/1999 mukaan kannattavimpien kasvuyritysten joukkoon 1990-luvun lopussa. Laajentuminen oli tapahtunut 1990-luvulla nopeasti elektroniikkateollisuuden imussa. Tekniikka & Talous -lehden (11.1.2001) mukaan Ojala-konsernin liikevaihto vuonna 2000 oli jo 580 miljoonaa markkaa ja kasvua edellisestä vuodesta 47 %. Yksinomaan vuonna 2000 tehtiin kone- ja laiteinvestointeja 75 miljoonalla markalla. Vuoden 2001 alussa henkilökunnan määrä oli noin 1 000 työntekijää, joista 200 oli Kiinassa. Vuoden 2001 alussa kasvunäkymät vaikuttivat hyviltä. Sieviin oltiin rakentamassa uutta toimitilaa 4 000 neliömetriä ja investointeja aiottiin tehdä edellisen vuoden tahtiin.

Vuoden 2001 lopussa Ojala-Yhtymän tehtaita ruvettiin järjestelemään uudelleen tuotannon tehostamiseksi ja päällekkäisyyksien poistamiseksi. Yksi tehdas on suljettu Kiinassa, jossa Flextronicsilla oli ennestään vastaava tehdas. Oulun tehdas on lopetettu ja sen tuotanto siirretty Oulaisiin, jossa työskentelee noin 300 työntekijää. Vuoden 2002 alkupuolella Flextronics Oy ilmoitti suunnittelewansa Sievin ohutlevytehtaan tuotannon lopettamista, ja sen 150 työntekijälle on luvattu työtä Kannuksen ja Oulaisten tehtailla. Neuvottelut työnantajan ja työntekijöiden välillä aloitettiin helmikuussa, mutta henkilökunnan keskuudessa on oltu tyytymättömiä niiden kulkuun.

Henkilökunnan järjestettyä näyttävän mielenilmaisun, työstä poisjäännin, neuvottelut ovat jatkuneet hyvässä yhteisymmärryksessä. Keväällä 2002 näytti siltä, että osa tuotannosta siirtyy Kannukseen, mutta siirtymisaika on pitkä. Jokaiselle työntekijälle pyritään löytämään tarkoituksenmukainen työpaikka yhtiön muista tuotantolaitoksista. Vuoden 2002 toisella neljänneksellä Flextronics ilmoitti tuloksensa jäävän puoleen ennustetusta (Pajari 2002). Tämä saattaa merkitä uudelleenjärjestelyiden jatkumista. Yhtiön 50 työntekijän suodatintehdas jatkaa toimintaansa, ja sille ollaan etsimässä ostajaa. (Lilius 2001; Mainio 2001c.)

Vuoteen 2001 Ojala Groupiin kuuluneet yritykset juontavat juurensa kahdelta suunnalta, Teho Filter Oy:stä ja Ojala-Yhtymästä. Yritykset muodostivat

Ojalan veljesten Aimon, Alpon ja Harrin johtaman konsernin, jossa oli myös muita yrityksiä.

Teho Filter Oy:n perusti vuonna 1963 veljesten isä, autoilija Esa Ojala kotipaikkakunnalleen Sieviin kokeiltuaan sitä ennen monen alan yritystoimintaa. Yrityksen päätuotteena olivat alkuvaiheessa ajoneuvojen ja työkoneneiden suodattimet, mutta yrityksessä on vuodesta 1995 alkaen valmistettu myös ohutlevymekaniikkaa ja OEM-tuotteita (Original Equipment Manufacturing). Tämän jälkeen yritys on lähtenyt nopeaan kasvuun. Vuodesta 1993 liikevaihto on kasvanut yli nelinkertaiseksi viidessä vuodessa ja sekä kannattavuus että vakavaraisuus ovat pysyneet hyvinä. Vuoden 1998 liikevaihto oli 85 miljoonaa markkaa. Henkilökunnan määrä oli samana vuonna 110. Liikevaihdon määräksi vuonna 1999 ennustettiin noin 110 miljoonaa markkaa. Kasvu on ollut myös kannattavaa. Vuoden 1998 nettotulos oli 13,5 % liikevaihdosta, sijoitetun pääoman tuotto 24 % ja omavaraisuusaste 36 %.

Teho Filter Oy:n tuotanto jakautui 1990-luvun lopussa puoliksi suodattimien ja puoliksi ohutlevymekaniikan valmistamiseen, joka oli suuntautunut erityisesti kotelojen rakentamiseen tietoliikenneteollisuudelle. Suurasiakkaana oli Nokia Oy. Yritys oli 1990-luvun lopulla yksi Pohjoismaiden merkittävimmistä suodattimien valmistajista. Suodattimia valmistettiin yli 3 000 erilaista mallia. Alalla oli toimitusjohtaja Alpo Ojalan mukaan kova kilpailu. Tehtaalla oli korkealaatuinen tuotantoteknologia, ja siihen oli investoitu toimitusjohtajan mukaan todella paljon.

Ojala-Yhtymä aloitti toimintansa vuonna 1974 Koneyhtymä A & A Ojalan nimellä. Toimialana oli maansiirtourakointi. Yhtymän perustivat Esa Ojalan pojat Aimo ja Alpo. Myöhemmin mukaan tuli nuorin veli Harri. Toiminta laajeni nopeasti kattamaan tieurakoita ympäri Suomea. Vuonna 1987 havaittiin maanrakennustoimialan epävarmat näkymät ja rinnalla aloitettiin ohutlevymekaniikan valmistus, joka laajentui nopeasti. Samalla yritys muutti nimensä Ojala-Yhtymäksi. Sitten se lopetti maanrakennuksen kokonaan.

Ojala-Yhtymän alana oli ohutlevymekaniikan laitekotelointien ja tarkkuusmekaniikan sopimusvalmistus sähkö-, elektroniikka-, automaatio- ja telekommunikaatioteollisuudelle. Tuotteita olivat metallituotteet, koteloinnit, kokoonpanoalustat, virtakiskot ja jäähdytinprofiilit. Valmistus sisälsi kaikki toiminnot levyn leikkauksesta tuotteiden loppukokoonpanoon. Tuote kokoonpantiin, siihen asennettiin elektroniikka ja se testattiin. Asiakkaita olivat muun muassa ABB, Nokia ja Valmet. Omia tuotteita olivat jäähdytinprofiilit, pystymallinen tietokonekabinetti Info-Center ja työkalukaapit.

1990-luvulla kasvu kiihtyi elektroniikkateollisuuden imussa. Vuodesta 1993 liikevaihto kasvoi viidessä vuodessa yli kolminkertaiseksi. Vuonna 1998 liikevaihto oli 212 miljoonaa markkaa, ja vuonna 1999 sen ennustettiin olevan 300 miljoonaa markkaa. Nopeasta kasvusta huolimatta yritys oli kannattava, sillä vuoden 1998 nettotulos oli 9,6 % liikevaihdosta, sijoitetun pääoman tuotto oli 36 % ja omavaraisuusaste 47 %. Tuotantotiloja yhtymällä oli samana vuonna 60 000 neliometriä. Henkilökunnan määrä vuonna 1999 oli 250.

Liikevaihdon nopean kasvun myötä yhtiö lisäsi 1990-luvun loppupuolella suuresti toimitilojaan ja levittäytyi Sievin lisäksi myös lähiseudulle sekä Ouluun

ja Kiinaan. Yhtiöllä oli vuoden 2001 alussa tuotantotilaa yhteensä 80 000 neliömetriä, josta 30 000 oli Sievissä. Laajentuminen tapahtui työvoiman saannin turvaamiseksi sijaintikuntien tukemana. Oulaisten laajennus, 2 500 neliömetriä, valmistui alkuvuodesta 1999. Samana vuonna rakennettiin tehdas Ouluun, 9 000 neliömetriä, ja Ricdonin tehdas Kannukseen. Vuonna 2000 valmistuivat Haapajärven ja Piippolan tehtaot. Tuotanto aloitettiin myös Kiinassa kahdella paikakakunnalla.

Oulun tehdas rakennettiin suurten ja nopeita, niin sanottuja tuntitoimituksia vaativien asiakkaiden lähelle. Naapurikuntiin laajennuttiin lähinnä sen takia, että niissä oli saatavissa hyvin työvoimaa. Itse rakentaminen kävi tosi vauhdikkaasti. Esimerkiksi Haapajärven tehtaon rakentamispäätös tehtiin keväällä, piirustukset valmistuivat juhannukseksi, elokuussa alkoi rakentaminen, ja harjannostajaisia juhliittiin marraskuussa. Tuotannon oli määrä alkaa maaliskuussa seuraavana vuonna. Haapajärven tehdas on alumiinipainevalimo, jonka avulla yhtymä korvaa strategisia kokonaisuuksien osia, jotka tähän asti on jouduttu tuomaan. Näin haluttiin varmistaa sekä laatu että toimitusvarmuus ja alentaa kustannuksia. (Hautamäki 2000, 37.)

Vuonna 1998 Kannukseen perustetulla Ricdon Oy:llä oli 10 000 neliömetrin tuotantotilat vuonna 1999. Henkilökunnan määrä oli 60. Yhtiö saavutti pian vankan aseman laite- ja laitostoimittajana puhtaan veden tuotantoa, neutralointia ja saostusta, prosessiveden kierrätystä, kemikaalien annostusta ja näytteenottoa varten.

Kiinassa oli vuonna 1999 tytäryritys Ojala Mechanical Equipment (Suzhou) Co Ltd, jonka henkilökunnan määrä oli 30 ja tuotantotilat 4 000 neliömetriä. Se sijaitsi Nokian tukiasematehtaon kyljessä Suzhoussa 85 kilometriä länteen Shanghaista. (Hautamäki 2000; Lilius 1999a ja b; yritysten www-sivut.)

Vuonna 1997 Ylivieskaan perustettu Celermec Oy siirtyi vuoden 1999 alussa perustajan kotipaikkakunnalle Sieviin Scanfil Oy:n naapuriin. Perustaja on syntynyt vuonna 1970 ja opiskelee työnsä ohella Kokkolan ammattikorkeakoulussa tuotantotaloutta. Aiemmin hän opiskeli kone- ja metallitekniikkaa. Ennen yrityksen perustamista hän hankki monipuolisen työkokemuksen Scanfil Oy:ssä.

Yritys aloitti kokoonpanotoilla mutta on siirtynyt vähitellen osavalmistukseen. Tuotteina ovat telekommunikaatio-, elektroniikka- ja sähköteollisuuden tarvitsemat mekaniikkatuotteet, joita yritys tekee yhteistyössä verkostoyritystensä kanssa. Asiakkaita on kymmeniä eri puolilla maata, mutta suurin osa tuotteista menee naapuriyritys Scanfil Oy:lle. Tontti tekee mahdolliseksi suuretkin laajennukset. Yritys on kasvanut hyvin nopeasti. Jo ensimmäisenä vuotena liikevaihto oli noin 0,5 miljoonaa euroa, ja vuoden 2001 liikevaihto nousi jo 4,1 miljoonaan euroon. Vuodelle 2002 on budjetoitu 6,2 miljoonan euron liikevaihto. Samanaikaisesti investointien määrä on ollut mittava. Vuosien 2001–03 investointisuunnitelma sisältää kaikkiaan 3,3 miljoonan euron investoinnit. Tehdyt investoinnit tekevät mahdolliseksi laajentumisen osavalmistukseen. Henkilökunnan määrä oli vuoden 2002 alussa noin 50 ja toimitiloja oli 4 600 neliötä. Toimitusjohtaja Juha Takanen suhtautuu yrityksensä tulevaisuuteen luottavaisesti, vaikka maailmanmarkkinoiden tunnelmat ovat epävarmoja ja kilpailu on kiristynyt. (Rahkonen 2002a.)

Maaliskuussa 2001 muutti Sievin Järvikylään Ylivieskasta Vieskapak Oy, joka valmistaa pakkauksia teollisuuden tarpeisiin. Pääasiakkaita ovat elektromekaanikan suuret sopimusvalmistajat, kuten Scanfil Oy, Flextronics Oy ja Wecan Electronics Oy. Vuoden 2000 liikevaihto oli noin 2 miljoonaa markkaa. Liikevaihdon arvioitiin vuonna 2001 kasvavan 25 %. Yritys työllisti 5 henkeä vuonna 2001. Yritys sai alkunsa Ylivieskassa toimivan Palvelumakasiinin levypalvelusta, joka vuonna 1999 erotettiin omaksi yhtiökseen. Omistajayrittäjä Paavo Saviluoto työskenteli reilut 15 vuotta palvelumakasiiniryhtymänä ja sitä ennen pakkausvalmistajana Ruotsissa. Vieskapak muutti Ylivieskasta, koska toimitilat kävivät ahtaiksi ja Sievin Järvikylältä löytyi kunnan avustuksella tarkoituksenmukainen teollisuushalli, entisen veneveistämön ja sahan toimitilat. Ylivieskasta sopivia toimitiloja ei löytynyt. Sievi oli hyvä sijaintipaikka myös siksi, että suurimmat asiakkaat ovat siellä. Lisäksi Järvikylä on Saviluodon synnyinkylä, jota hän kiittää mukavaksi paikaksi tehdä töitä. Myös hänen työmatkansa lyheni, koska hän asuu läheisessä Jokikylässä. Vieskapak tarjoaa asiakkailleen kokonaisvaltaista pakkauspalvelua ja lähtee suunnittelemaan ja valmistamaan pakkauksia asiakkaiden tarpeista niin, että kasvaviin ympäristövaatimuksiin pystytään vastaamaan. (Sieviläinen 5.7.2001.)

Muut keskipohjalaisen elektroniikkateollisuuden toimialakeskittymän yritykset

Vuonna 1970 Ylivieskaan perustettu Wecan Electronics Oy kasvoi aluksi suhteellisen hitaasti. Sen liikevaihto vuonna 1992 oli 10 miljoonaa markkaa. Yritys lähti nopeaan ja kannattavaan kasvuun elektroniikkateollisuuden imussa 1990-luvulla, jolloin se ryhtyi Nokia Oy:n sopimusvalmistajaksi. Vuoden 2001 liikevaihto oli jo 47 miljoonaa euroa ja liikevoitto noin 11 % liikevaihdosta, vaikka yritys joutui Talouselämän 7/2001 mukaan lomauttamaan saman vuoden keväällä neljänneksen työväestään. Yrityksen erityisala oli tietoliikenneverkkoihin liittyvän elektroniikan sopimusvalmistus, muun muassa kaapelit, emolevyt ja puhallimet sekä ”backplates”. Ylivoimaisesti suurin asiakas olivat Nokia Oy ja sen globaalinen verkosto.

Wecan kansainvälistyi vuosituhaten vaihteessa vauhdikkaasti ja ulotti toimintansa myös ulkomaille Pärnun lähelle Viroon ja Kiinaan Suzhouhun lähelle Nokian tehdasta. Yritys perusti palveluyksiköt myös Milton Keynesiin Englantiin sekä USA:n Dallasiin, jälkimmäisen yhdessä Elektronet Oy:n ja Mecanova Oy:n kanssa. (Kauppalehti 24.10.2000.)

Wecanin toiminnassa ovat olleet tärkeitä yhteistyöverkostot, jotka ovat välttämättömiä alalla, ”jossa aamulla ei tiedetä, mitä päivän päätteeksi pitää toimittaa”. Wecan toimi oman verkostonsa kärkiyrityksenä, joka otti vastuun kokonaistoimituksista. Wecan fuusioitui Scanfil Oy:n kanssa keväällä 2002. (Lilius 1999a; Sutinen 2000.)

Vuonna 1989 Nivalaan perustetut Mecanova Oy ja Megatyöstö Oy ovat myös kasvaneet nopeasti elektroniikkateollisuuden imussa. Mecanova Oy:lle tuli vuoden 1999 alussa ensimmäinen palkkajohtaja, toimitusjohtaja Seppo Kakkonen. Yhtiö on vaatimaan ohutlevyteknikkaan erikoistunut yritys, jonka käytössä on uusinta teknologiaa olevat koneet ja laitteet. Mecanova Oy:n osaamisalue on

nimenomaan ohutlevyn työstö ja pintakäsittely. Henkilökunnan määrä oli 1990-luvun lopulla 140. Mecanova Oy:n suuria asiakkaita olivat muun muassa 2D Suolitra, JOT Automation, PKC Electronics (entinen Raahen TH-Elektroniikka), Jyskän Metalli ja Efore, mutta myös lähialueen Scanfil, Ojala-Yhtymä ja Elektronet Oy. (Lilius 1999.)

Megatyöstö Oy valmistaa alumiinisia komponentteja alihankintana. Tuotantoon kuuluvat lisäksi pulveri- ja märkämaalaus, kromatointi, rautafosfatointi, sermipainanta ja kokoonpanotyöt. Yhtiöllä on luotettava alihankintaverkosto ja modernit tuotantotilat. Henkilökunnan määrä Nivalassa oli 1990-luvun lopussa 100. Megatyöstö ei enää ole itsenäinen perheyhtiö, vaan se on myyty kirkkonummelaiselle Nordic Aluminium Oy:lle. (Korhonen 1999.)

Vuonna 1989 Kaustiselle perustettu Botnia Hightech Oy on nopeasti kasvanut tietoliikennealan suunnittelutoimisto, jonka toimialana on tietoliikenteen ja radioelektroniikan suunnittelu, testaus ja valmistus. Vuoden 1998 liikevaihto oli 63 miljoonaa markkaa, ja kasvua edellisvuotisesta oli 71 %. Yritys oli Talouselämän 4/2001 kasvuyritykslistalla. Vuoden 2000 liikevaihto oli 21 miljoonaa, nettotulos noin 18 % liikevaihdosta, sijoitetun pääoman tuotto 67 % ja omavaraisuusaste 70 %. Henkilökunnan määrä vuonna 2002 on yli 70, josta suuri osa on suunnitteluinsinöörejä. Palvelut käsittävät suunnittelun, testauksen ja valmistuksen. Merkittävimmät asiakkaat ovat ABB ja Nokia Oyj. Viimeaikainen kasvu on ollut ensi sijassa Nokian ansiota. Se on tarvinnut yrityksen palveluita erilaisten verkkojen, vaihtuvien mallien ja uusien teknologioiden kehittämisessä. (Nikula 1999.)

Vuonna 1996 Botnia Hightech Oy:stä irtautunut Botnia Electro Oy suunnitteli, toteutti ja osin myös valmisti testausjärjestelmiä, joita räätälöitiin asiakkaan tarpeiden pohjalta joko kokonaistoimituksena tai osina. Se tarjosi myös järjestelmien ylläpitoa. Toimitusjohtaja Erkki Lassilan tavoitteena oli kasvattaa yrityksensä merkittäväksi järjestelmätoimittajaksi. Scanfil Oy on tehnyt Botnia Electro Oy:n kanssa yhteistyötä elektroniikkalaitteiden testausjärjestelmien suunnittelussa ja valmistuksessa ja teki muutama vuosi sitten yhtiöön pääomasijoituksen, jonka jälkeen Scanfil ja alkuperäiset omistajat omistivat yhtiöstä kumpikin puolet. Vuonna 2001 yhtiö fuusioitui Scanfil Oy:hyn.

Master Milling Oy on CNC-koneistukseen erikoistunut konepaja, joka tekee tietokoneavusteista jyrsintää. Master Milling Oy:n liikevaihto arvioitiin 4 miljoonaksi markaksi vuonna 1999 ja henkilökuntaa oli yli 10 henkeä. Yhtiön tuotannosta meni JOT Automation Oy:lle suoraan 85 % ja loput sen alihankkijoille, muun muassa Mecanova Oy:lle. (Korhonen 1999.)

Elektronet Oy:n liike-ideana on tuottaa elektroniikan ja sähkötekniikan alan vaativaa sopimusvalmistusta. Yritys on pystynyt yhdistämään nopean kasvun ja hyvän kannattavuuden. Liikevaihto oli vuonna 1999 runsaat 25 miljoonaa markkaa. Kasvu oli edellisestä tilikaudesta lähes viisinkertainen. Nettotulos oli 5,7 % liikevaihdosta. Elektronet Oy:lle oli muotoutunut toimiva yhteistyöverkosto, jossa oli tarjolla ohutlevy-, hitsaus- ja pintakäsittelyalihakintaa. Kaikkiaan alihankkijoita oli 10–15. Elektronet Oy:n tuotannosta valtaosa suuntautui Oulussa toimivalle JOT Automation Oy:lle. (Pesola 1999.) Vuosien 2001 ja 2002 vaihteessa Elektronet Oy siirtyi Metalliset Groupin omistukseen. Samanaikaisesti yri-

tyksessä oli meneillään YT-neuvottelut. Nykyisin Elektronet Oy on voimakkaasti laajenemassa. Kun vuoden 2002 toukokuussa JOT Automation Oy ulkoisti tuotantonsa Oulunsalossa, pääosa tuotannosta siirtyi Elektronet Oy:lle. JOT:n 56 työntekijää siirtyi samalla Elektronet Oy:n palvelukseen vanhoina työntekijöinä.

Keski-Pohjanmaan elektromekaniikan toimialakeskittymän ominaispiirteet

Keski-Pohjanmaan elektroniikka- ja sähkömekaniikka-alan toimialakeskittymä on syntynyt suureksi osaksi Nokia Oyj:n vetoavun ansiosta sen ulkoistaessa tuotantoaan. Suurimmat yritykset ovat Nokia Oyj:n ja JOT Automation Oy:n sopimusvalmistajia ja muut niiden verkostoyrityksiä. Sopimusvalmistuksen kehityssuunnat on sanellut suureksi osaksi Nokia Oy, jonka toimintatapaan sopimusvalmistajien on täytynyt sopeutua, mikä ei suinkaan kaikilta yrityksiltä onnistu. Nokia Oy edellyttää Telecommunications-ryhmän materiaalijohtajan mukaan, että sopimusvalmistuksessa täytyy olla joustava, ketterä ja kustannustehokas toimittajaketju, jotta yritys pystyisi muutamassa päivässä lisäämään tai vähentämään tuotantoaan. Edelleen Nokia Oy edellyttää sopimusvalmistajiltaan kansainvälistymistä ja riittävän suurta kokoa, jotta ne pystyvät hoitamaan massatuotannon Nokia Oy:n haluamalla tavalla. Tämä kaikki pakottaa sopimusvalmistajan verkottumaan. (Helsingin Sanomat 1.8.1999, E 1.)

Suurimmat yritykset ovat veturiyrityksiä, jotka ottavat toimituksista kokonaisvastuun, mutta ilman kumppaneiden verkostoa ne eivät voi toimia. Yksipuolisen asiakasrakenteen vastapainoksi veturiyritys etsii lisää riskin jakajia verkottumalla. Riskiä yritetään vyöryttää verkostoon, jolloin yhden yrityksen riski pienenee, kun jokainen ottaa siitä oman osansa.

Yhteistyö voi saada myös konkreettisia muotoja. Esimerkiksi Mecanova Oy, Elektronet Oy ja Wecan Electronics Oy ovat perustaneet koemielessä yhteisen logistiikkakeskuksen USA:han, Dallasiin. Alalla on aivan viime vuosina tapahtunut myös fuusioita, yrityskauppoja ja tuotannonjärjestelyjä, joiden yhteydessä tuotantoa on keskitetty tietyille paikkakunnille. Odotettavissa on, että tuotannon keskittyminen jatkuu, sillä sopimusvalmistus keskittyy myös maailmanlaajuisesti.

Valtaosa yrityksistä on perustettu juuri Keski-Pohjanmaalle, koska yrityksen perustajat ovat syntyneet siellä tai asuneet siellä yritystä perustaessaan. Yritykset eivät myöskään yhtä poikkeusta lukuun ottamatta harkitse päätoimipaikan sijaintipaikan vaihtoa, mutta useimmat suuret yritykset ovat laajentaneet toimintaansa muillekin alueille.

Paljon taitavaa työvoimaa yritykset ovat saaneet, kun alueen tekstiiliteollisuus lopetettiin. Työvoimaa on toistaiseksi löytynyt myös seudun ammattikouluista. Korkeammin koulutetuista monet ovat oman seudun poikia ja tyttöjä, jotka mielellään palaavat opintojen jälkeen kotiseudulleen. Työvoimaa on saatu myös itse kouluttamalla.

Informaatioteknologian kriisi 2000-luvulla on vähentänyt Nokia Oyj:n vetoapua pysäyttämällä sen räjähdysmäisen kasvun ainakin tilapäisesti ja kaventamalla sen tulosta. Kauppa- ja teollisuusministeriön ja TE-keskusten julkaise-

man toimialakatsauksen (2002) mukaan tietoliikennevälineiden valmistuksen ja sitä palvelevan elektroniikkateollisuuden henkilöstömäärä väheni vuonna 2001 noin 5 000 hengellä eli 70 000 henkeen. Lama iski sopimusvalmistajiin ja alihankkijoihin, vaikka yhteistyösuhteita on aiemmin korostettu. Kuitenkin esimerkiksi Jalo Paananen (2002) on sitä mieltä, että Nokia Oyj ei ”ime” omia sopimusvalmistajiaan ja että yhtiön toiminta ei ole muuttunut mitenkään. Useiden sopimusvalmistajien ja alihankkijoiden tulosten huonontuminen johtuu hänen mukaansa muista syistä kuin Nokian toimista, esimerkiksi epäonnistumisesta muutoksen hallinnassa nopean kasvun vaihtuessa tavalliseen teolliseen kasvuun. Niinpä Nokia Oyj:n sopimusvalmistajat jakautuivatkin Talouselämän 13/2002 mukaan vuoden 2001 tuloksiltaan kahteen ryhmään: kiitettävästi ja hyvin huonosti menestyneisiin (Mikkonen 2002).

Epävarmuutta kuitenkin lisää se, että Nokia Oyj edellyttää sopimusvalmistajien ja alihankkijoiden sitoutumista tiettyyn tuotannon tasoon mutta ei itse sitoudu ostamaan kaikkea tuotantoa. Nokia Oyj antaa sopimusvalmistajille ja alihankkijoille kysyntäennusteita projektikohtaisesti, jolloin kokonaistilanne ei aina ole nähtävissä ja yksittäiset yritykset saattavat epäonnistua tuotantonsa mitoittamisessa. Sievin kannalta ongelmallista on myös elektroniikka-alan tuotannon yhä lisääntyvä keskittyminen Kiinaan, jolloin tuotantoa vastaanvasti vähennetään kalliin työvoiman alueilta. Asiantuntijat arvelevat kuitenkin, että alan sopimusvalmistus ei kuitenkaan Suomesta enää juuri vähene, koska tänne on kertynyt niin paljon alan asiantuntemusta. (Heinonen 2002; Laatikainen 2002; Mikkonen 2002.) Sievin elektroniikka-alan teollisuuden pitää menestyäkseen olla maailman tehokkain. Tämä merkitsee Antti Launikarin mukaan tuotantoautomaation ja logistiikan hyvää hallintaa, korkealaatuisia tuotesuunnitteluosaamista sekä toimivia yhteistyöverkostoja. (Rahkonen 2002b.)

Muut Sievin merkittävät yritykset

Sievin Jalkine Oy on kasvanut 50 vuodessa kumiteräsaapaspajasta Pohjois-Euroopan suurimmaksi kenkätehtaaksi. Se on aito perheyhtiö, jonka johdossa ovat toiseen polveen kuuluvat Jokisen kolme veljestä. Kaikki veljekset ovat käyneet Pohjanmaan Yrittäjäopiston. Vuoden 1998 liikevaihto oli 120 miljoonaa markkaa. Tulos rahoituserien jälkeen oli hyvä, 35 miljoonaa markkaa. Liikevaihdon kasvu oli edellisvuotisesta noin 20 %. Yhtiön omavaraisuusaste oli hämmästyttävän korkea, noin 90 %. Vuoden 1999 liikevaihto saavutti jo 200 miljoonan markan rajan. Sievin Jalkineen osuus Suomen koko kenkäviennistä oli viidesosa. Myynnistä noin 50 % suuntautuu ulkomaille, ja tuotteita viedään 25 maahan. Päätoimipaikka on pysynyt Sievissä, jossa yritys työllisti noin 280 työntekijää vuonna 2002. Lisäksi Oulaisten tehtaassa työskenteli 120 ammattilaista ja myyntiyhtiöissä 20. Yritys on saanut useita palkintoja: vuonna 1988 valtakunnallinen yrittäjäpalkinto, vuonna 1996 työministeriön Hyvän työnantajan palkinto, vuonna 1999 Suomalaisen työn liiton myöntämä Kultainen avain ja viimeksi vuonna 2002 Vetovoima-palkinto, joka myönnetään markkinoinnissaan ansioituneille pohjoissuomalaisille yrityksille.

Johtajaveljesten isä perusti yrityksen, pikkuverstaan, omakotitalon kamaariin Sievin Asemakylässä vuonna 1951. Tuolloin se työllisti 4 henkeä. Päätuotteeksi valittiin kumiteräsaapas, joka silloin oli kansan yleisjalkine. Yritys lähti-kin kasvuun, mutta 1960-luvulla oli tehtävä tuotannonmuutos saapastehtaaksi, koska kumiteräsaappaat menettivät yleisjalkineen asemansa. Nopeasti yritys nousi sitten Suomen suurimmaksi saappaitten valmistajaksi. Turvajalkineisiin erikoistuttiin 1970-luvulla, kun työpaikoilla ruvettiin vaatimaan työtekijöiden käyttöön turvajalkineita. Sievin Jalkine pystyi vastaamaan kysyntään, koska turvajalkineita oli ruvettu suunnittelemaan jo edellisellä vuosikymmenellä. Erikoistuminen osoittautui onnistuneeksi, sillä Sievi-yhtiöt nousi jo 1980-luvulla Pohjoismaiden markkinajohtajaksi. 1990-luvun alun lamavuodet aiheuttivat yhtiön kasvuun notkahduksen, mutta sen jälkeen yhtiön liikevaihto on kasvanut tasaisesti. Kasvu jatkuu, sillä kesällä 2002 oli tulossa 350 000 euron (noin 2 miljoonan markan) investointi tuotantotiloihin sekä uusiin koneisiin ja laitteisiin.

Sievi-yhtiöiden jatkuva menestys ilman kriisejä johtuu erinomaisesta ennakkoimiskyvystä ja joustavuudesta, mikä on ollut välttämätöntä kovasti kilpailulla ja kriisialttiilla kenkälalla. Tuotantosuuntaa on osattu aina muuttaa ennen kuin ongelmia on ilmaantunut. Tämä on erinomainen saavutus alalla, jolla useimmat yritykset ovat 10 viime vuoden aikana joutuneet vaikeuksiin. Henkilöstö on sitoutunut vahvasti tavoitteiden toteuttamiseen, ja sillä on ollut ja on voimakas tahto kehittää yritystä ja säilyttää työpaikat Suomessa. Osaamisen kehittämisessä ovat olleet tiiviisti mukana alueen oppilaitokset.

Pohjoismaiden markkinajohtajuuden yhtiö on saavuttanut korkealaatuisten tuotteidensa ansiosta. Yhtiössä osattiin ajoissa erikoistua korkealaatuisiin turvajalkineisiin, jotka käsittävät noin 70 % koko tuotannosta. Korkea laatu on saavutettu voimakkaalla panostamisella tuotekehittelyyn ja tuotannon tehostamisella. Tuotekehittelyn lähtökohtina ovat tyylikkyys ja käyttäjäystävällisyys, jotka saavutetaan korkealaatuisen muotoilun sekä jalkineiden onnistuneiden ergonomisten ja anatomisten ominaisuuksien ansiosta. Tuotekehittelyssä yritys on alallaan edelläkävijä. Yrityksellä on laaja tuotevalikoima, yli sata mallia, joista löytyvät oikeat jalkineet erilaisiin töihin ja työolosuhteisiin. Yhtiön päätuotteiden, turva- ja ammattijalkineiden sekä armeijan jalkineiden ohella tuotevalikoimaan kuuluvat myös miesten ja naisten vapaa-ajan jalkineet. Muita menestystekijöitä ovat pitkäaikaiset asiakassuhteet sekä osaava henkilöstö, jonka perehdyttämiseen, koulutukseen ja kannustamiseen kiinnitetään paljon huomiota. Motivoitunut ja sitoutunut henkilöstö nähdäänkin tärkeäksi kasvun voimavaraksi. Vaikka etäisyys päättäjiin ja asiakkaisiin on pitkä, tehokas logistiikka ja nykyinen kommunikaatiotekniikka helpottavat asioiden hoitoa. (Ritvos & Veikkola 1998; Kuusinen 1999b; Paananen, Sini 2000; yrityksen www-sivut.)

Merkittäviä yrityksiä ovat omalla alallaan myös Sorvipojat Oy ja Sievin Pelti Oy. Vuonna 1970 perustettu Sorvipojat Oy on maan suurimpia huonekalualan alihankintayrityksiä. Se on sorvaustekniikan huippuosaaja Euroopassa ja valmistaa sorvattuja huonekalukomponentteja. Tuotanto on pitkälle automatisoitu. Vuonna 1968 perustettu Sievin Pelti Oy on keskittynyt valmistamaan rakennusalan metallituotteita. Uudet toimitilat valmistuivat vuonna 2001, mutta toiminta jatkuu myös vanhoissa tiloissa.

5.4.3 SIEVI YRITYSYMPÄRISTÖNÄ

Tämän päivän Sievi on kulttuurisesti ja taloudellisesti vankalla perustalla. Sieviläisten varhaista kulttuuriharrastusta kuvaa se, että Järvikylään perustettiin Keski-Pohjanmaan ensimmäinen nuorisoseura.

Sieviläisessä luonteessa yhdistyvät kunnan www-kotisivun mukaan taloudellinen ajattelu ja luova innovatiivisuus, vaatimattomuus mutta samalla myös vahva itseluottamus. Sieviläiset ovat tyytyväisiä kotiseutuunsa. Sitä kuvaa sanonta ”Muualla hyvä, Sievissä paras”. Hengelliset ja henkiset arvot ovat kunniaa. Sieviläisessä elämänmenossa ovat tärkeitä herätysliikkeet. Herännäisyys pohjautuu Kalajokilaakson herännäisyyteen 1800-luvulta alkaen ja on periytynyt sukupolvelta toiselle. Se on kytkeytynyt myös arkielämään esimerkiksi Siionin virsiä veisaamalla. Myös 1860-luvulla Sieviin levinneellä lestadiolaisilla rauhanyhdistyksillä on paljon jäseniä, ja niiden toiminta on vilkasta. Sieville leimaa-antavaa on myös yhteisöllisyys, joka ilmenee erityisesti talkoissa. Esimerkiksi vuoden 2002 herättäjäjuhlien järjestelyssä molemmat perinteet yhdistyivät. Valmistelut tehtiin talkoilla, joista ensimmäiset järjestettiin jo vuonna 1995.

Talouden vahvoina tukijalkoina ovat teollisuus ja lypsykarjanhoito. Maitoa tuotetaan paljon, ja keskimääräiset peltopinta-alat ovat seutukunnan suurimpia. Sievissä on piiriagrobiologi Veikko Kalliokosken (2002) mukaan isäntiä ja emäntiä, jotka myös investoivat paljon. Vanhan käsityöläisyyden pohjalta on ponnistanut yksi Sievin vahvimista yrityksistä, Sievin Jalkine. Sen sijaan tämän päivän vahvimalla teollisuudenalalla, ohutlevyalan elektromekaanisella teollisuudella, ei ole vanhoja perinteitä.

Tärkein menestystekijä Sievissä on Scanfilin toimitusjohtajan Jorma Takasen mukaan korkean työmoraalin omaava ja sitoutunut työvoima. Sieviläisille on ominaista yrittäjyys, joka alkaa jo kotoa. Lapset opetetaan selviytymään ja tekemään työtä tavoitteidensa toteuttamiseksi. Jos naapuri tekee jotakin, halutaan panna paremmaksi (Hautamäki 2000, 81). Sieviläiset ovat Takasen mukaan tottuneet maataloudessa ”heinäpellon rytmiin” eli työ tehdään rivakasti silloin, kun tekemisen aika on (Mikkonen 2002). Toinen menestystekijä on hänen mukaansa pohjalainen yritteliäisyys. Kolmatta menestystekijää Takanen ei asiaa kysyttäessä sanonut Radio Suomen ohjelmassa (2002) suoraan, mutta se on epäilemättä sieviläisten yritysjohtajien kyvykkyys, josta seuraavat Takasen mainitsemat muut menestystekijät: onnistuneet strategiat, joustava ja nopea päätöksenteko, hyvä riskinhallintakyky, luottaminen ihmisten kykyyn oppia uutta sekä johdon vahva moraalit. Niinpä alan yritykset ovat osanneet lähteä ajoissa mukaan oikeille ja kasvaville markkinoille ja teknologia on vuosien varrella kehittynyt huippuunsa. (Ahosniemi 2001.)

Suurimpien yritysten johdossa ovat alusta pitäen olleet vahvat yrittäjäsuvut, jotka ovat kilpailleet keskenään, ”panneet paremmaksi”. Yritykset ovat osanneet oikeaan aikaan lähteä oikeille markkinoille ja tarttua joustavasti ja nopeasti uusiin tilaisuuksiin, Scanfil Oy ja Ojala-Yhtymä elektromekaniikkaan Nokian imussa ja Sievin Jalkine turvajalkineisiin. Ne ovat pystyneet myös omaksumaan tarvittavan modernin teknologian. Henkilökunta on sitoutunut oivallisesti työhönsä ja taannut työn tehokkuuden. Yrittäjäsuvut eivät ole vain vastanneet ul-

kopuolelta tulevaan kysyntään vaan myös luoneet uutta kysyntää, koska ne ovat pystyneet kehittämään tuotantotekniikkaansa ja tuotteitaan yhä paremmiksi. Scanfil on ollut merkittävänä veturiyrityksenä ja esimerkkinä koko seudulla. – Menestyminen on luonut menestystä.

Kunnan elinkeinopolitiikassa ei ole kunnanjohtaja Matti Johanssonin mukaan tehty mitään erikoista. Hän sanoo, että ”olemme osanneet olla estämättä kehitystä”. Kunnassa ei ole ollut edes elinkeinoasiamiestä 10 vuoteen. Kehitys on ollut täysin yritysvetoista, eikä Sievissä ole tarvinnut harjoittaa tehokasta kunnan markkinointia elinkeinojen edistämiseksi. Keskeisintä on ollut yrittämisilmapiiiristä huolehtiminen ja yritysten tarpeiden huomioon ottaminen. Nopealiikkeiset ja kiivaasti kasvavat yritykset edellyttävät elinkeinopolitiikalta joustavuutta, monipuolisuutta ja uudistuskäkyisyyttä. Kunnassa keskitytään pitämään huolta hyvästä perusinfrastruktuurista ja yrittämisilmapiiiristä. (Lantto 2000; Aho­niemi 2001.) Kohtuuhintaista kaavoitettua maata on edelleen riittävästi tarjolla yritystoiminnalle ja asumiselle. Enää ei rakenneta halleja, vaan investointeja tuetaan korkotukilainoilla, ei suorilla tuilla. Tukea ei anneta esimerkiksi jokaisesta uudesta työpaikasta kuten monissa naapurikunnissa. Suurten yritysten ohella arvostetaan pieniä yrityksiä ja itsensä työllistäjiä. Uusien työpaikkojen rinnalla pidetään tärkeänä työpaikkojen säilymistä. Päätökset on tehty yksimielisyyden hengessä. Sieviläiset yritykset ovat saaneetkin vain vähän suoraa tukea. Esimerkiksi Scanfil Oyj on saanut Jorma Takasen mukaan koko toiminta-aikanaan vain 23 miljoonaa markkaa tukea (Radio Suomi 2002).

Kunnassa on pulaa liiketiloista, mutta kunta ei ole ruvennut rakentamaan liiketiloja vaan se avustaa rakentamista myöntämällä korkotukilainaa (Sieviläinen 4.10.2001). Maapolitiikka on tehokasta. Asuntotuotantoa on edistetty jo pitkään (Salmela 1997). Omakotitontteja löytyy joka kylästä, eniten Kirkonseudun kaava-alueelta, jossa kaikki tontit rajoittuvat puistoalueeseen, jolloin asuinalueisiin tulee väljyyttä. Koot vaihtelevat 1 000 neliömetristä vähän yli 2 000 neliömetriin. Asemanseudun kaava-alueelta löytyy vielä yhden markan tonttejakin. Tonttien välitystä hoidetaan kunnan teknisessä toimistossa. Myös teollisuuden käyttöön on hankittu riittävät maa-alueet, esimerkiksi vuoden 2001 huh­ti­kuussa noin 36 hehtaarin maa-alue Hannunkankaan alueelta. (Sieviläinen 28.4.2001.)

Vuokra-asuntoja on tarjolla runsaasti. Yksinomaan vuonna 2001 rakennettiin 59 vuokra-asuntoa. Vuokra-asunnot ovat kiinteistöosakeyhtiöitä, joihin Sievin kunta sijoittaa pienehkön määrän rahaa osakepääomana. Varsinaiset rakentamiskustannukset katetaan pitkän ajan kuluessa vuokratuloilla. Vuosina 1999–2000 vuokra-asuntoja rakennettiin yhteensä 110. Niitä oli vuoden 2001 alussa yhteensä 400. (Mainio 2001b.)

Kunnalliset päätökset tehdään kunnanvaltuuston pitkäaikaisen puheenjohtajan Veikko Kalliokosken (2002) mukaan nykyisin yksimielisyyden vallitessa, vaikka vielä 1970-luvulla erimielisyyttäkin oli. Vaikka Keskusta on ylivoimaisesti suurin puolue ja pystyisi ryhmäpäätöksillä päättämään asioista yksin, Keskusta ei tee ryhmäpäätöksiä, vaan jokainen joutuu ottamaan asioihin henkilökohtaisesti kantaa. Tällöin jokaisen on otettava vastuu äänestämisestä itse, eikä voi mennä vain joukon mukana. Jos ei olla yhtä mieltä, niin sitten äänestetään.

Näin on saatu aikaan liki 20 vuoden ikäinen ”Sievi-puolue”, jossa ovat mukana kaikki valtuutetut. (Kalliokoski 2002.) Kaikille valtuutetuille annetaan kaikki tarvittava tieto äänestämisen perustaksi. Kunnallispolitiikassa vallitsee yksimielisyys. Kunnallispolitiikassa ei ole rintamalinjoja sukujen eikä uskonseurain välillä. Kateutta ei ole, yrittäjäkin saa menestyä. Sieviläiset hyväksyvät muiden onnistumisen, ja toista autetaan onnistumaan. Pyrkimys yksimielisyyteen on hyväksytty, koska ymmärretään, että voimat on yhdistettävä, kun kerran ollaan pieniä ja syrjässä. Niinpä päätetyistä asioista ei ole tarvinnut ”käräjöidä” kuten monissa muissa kunnissa. Vahva hengellisyys vaikuttaa myös päätöksentekoon, mutta uskonnollisuus on Veikko Kalliokosken mukaan nykyisin suvaitsevaista, ei jyrkästi erottelevaa. Ensin käsillä olevaa asiaa harkitaan tarkkaan, sitten tehdään päätökset ja pysytään myös niiden takana. (Radio Suomi 2002.)

Yksimielisyys on vallinnut myös panostamisessa kylien kehittämiseen ja kyläkouluihin, joissa äskettäisen tutkimuksen mukaan on seutukunnan tyytyväisimmät oppilaat (Sieviläinen 16.5.2002). Kunnassa on säilytetty tiheä, 10 koulua käsittävä kouluverkko. Talkoohenkeä löytyy koulujen ylläpitämiseen. Esimerkiksi Leppälän koulussa oli homeongelma. Kyläläisten toiveen mukaisesti rakennettiin uusi koulu 3,6 miljoonalla markalla, josta kunta maksoi 2 miljoonaa markkaa. Lopuista kustannuksista vastasivat kyläläiset talkoilla. Myös urakoitsija tuli kustannuksissa vastaan. (Radio Suomi 2002.) Yksityisten omistamia tontteja on myytäväksi vähintään 10 jokaisessa kylässä.

Kunnassa on leimallista yrittäjäys ja yhteistyö. Yrittäjiä on ollut jo pitkään mukana kunnallisessa päätöksenteossa, esimerkiksi toimitusjohtaja Lauri Jokinen ja Olavi Hanhiniemi aikoinaan ja nykyisin toimitusjohtaja Jorma Takasen veljen vaimo Maija-Liisa Takanen. Toukokuussa 2002 pidettiin järjestyksessä toiset yritys- ja yhteistyömessut, jotka järjestettiin yhteistyössä yrittäjien, kunnan ja Sieviläinen-lehden kanssa. Tarkoituksena oli Sieviläinen-lehden (18.4.2002) mukaan tehdä yrityksiä ja yhdistyksiä tunnetuiksi kuntalaisille ja kauempaakin tulleille. Messuvieraita oli noin 1 500. Yhteistyötä viritellään myös Sievin lukiossa, jota rehtori Risto Särkijärven mukaan kehitetään yhteistyössä paikallisen teollisuuden ja toisaalta muun toisen asteen koulutuksen kanssa. Yhteistyön suunnittelu on pisimmällä Kalajokilaakson ammattikoulun kanssa. (Sieviläinen 7.6.2001.)

Kunnan ja yritysten yhteistyö näkyy myös osallistumisessa liikuntatilojen hankkimiseen. Sieviin on rakennettu Monitoimihalli Säpinä, jonka vihkiäisiä vietettiin huhtikuussa 2002. Pinta-alaa on 1 885 neliömetriä. Rakentamiskustannukset olivat 9,5 miljoonaa markkaa, josta kunnan osuus on 5,5 miljoonaa. Sievin suurten yritysten Scanfil Oy:n ja Ojala-Yhtymän edustajat ovat olleet mukana tuomassa omaa osaamistaan liikuntahallin suunnitteluun. Molemmat yritykset ovat antaneet miljoonan markan avustuksen hallin rakentamiseen. (Sieviläinen 14.6.2001.)

Sievi kuuluu Ylivieskan seutukuntaan, jossa ovat Ylivieskan ja Sievin lisäksi Alavieska, Merijärvi, Kalajoki ja Oulainen. Seutukunnan elinkeino- ja väestörakenne ovat edullisia ja kehittämistavoitteet ovat korkealla. Ehdoton seutukunnan kaupallinen ja julkisipalvelujen keskus sekä kehityksen veturi on Ylivieska, jossa on muun muassa Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun yksikkö.

Siellä on noin 850 oppilasta. Seutukunnan toimenkuvaan kuuluu oleellisena osana seutukunnan kuntien yhteistoiminnan lisääminen ja elinkeinojen kehittäminen. Seutukuntahallituksen puheenjohtajana toimivan Sievin kunnanjohtajan Matti Johanssonin mukaan jokaisella kunnalla on edelleen oma roolinsa, jonka rinnalle on tullut seutukunnallinen rooli. Seutukunnan menestyminen vaatii kuntien sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Alueelle ei niinkään pyritä saamaan uutta yritystoimintaa vaan antamaan olemassa oleville yrityksille niiden tarvitsemaa tiedollista tukea ja edistämään tarpeellisten palvelujen aikaansaamista kunnille. Kehittämishankkeisiin pyritään saamaan mukaan yrityksiä. (Sieviläinen 4.10.2001.)

5.5 Ylihärmän teollinen yritystoiminta ja sen kehitys

5.5.1 YRITYSTOIMINNAN KEHITYS

Ylihärmä tuli kappeliksi 1816 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1867. Ylihärmä oli vielä 1900-luvun alussa leimallisesti pienviljelyvaltainen maatalouspitäjä, jonka pellot olivat hyvää viljelysmaata. Asutus on sijoittunut Lapuanjoen sivujokilaaksojen varsiin. Ylihärmä oli pitkään vakaa maatalouspitäjä, eikä siellä ole ollut myöskään niin paljon ansiokotiteollisuutta kuin esimerkiksi Vähäsäkrössä, Jurvassa, Kurikassa ja Isollajoella. Kuitenkin käsiteollisuus oli viireätä kuten yleensä suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla. Ylihärmän maatalouskonepajateollisuuden juuret löytyvät Heikki Ylikankaan (1989) kirjoittaman Ylihärmän historian mukaan seudun vanhasta seppäperinteestä, joka puolestaan syntyi yhdeksi elinkeinoksi paikkakunnan liikaväestölle, kun tervanpoltto loppui. Muita käsityötaidon näytteitä olivat härmäläinen helahoito, koristepuukko, jolla on pitkä historia. Ylihärmässä puukkoja on valmistettu pitkään käsityönä. Valmistusta yritettiin teollistaakin, mutta vuonna 1951 huonolla menestyksellä. Tunnetuin puukontekijä oli alahärmäläinen Iisakki Järvenpää, joka myöhemmin muutti Kauhavalle ja perusti sinne kuuluisan puukotehtaansa. (Ylikangas 1989, 257–260.)

Merkittävää oli myös pajukorien valmistus, joka sai alkunsa Ylihärmän isäntäyhdistyksen halusta löytää lukuisille mökkiläisille ansiomahdollisuuksia 1800-luvun lopussa. Isäntäyhdistys hankki esitelmöitsijöitä ja järjesti käsityönäyttelyjä. Taidokkaasti tehdyt pajukorit tulivat ensimmäisen kerran esille vuonna 1897 pidetyssä näyttelyssä. 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä voitiin puhua jo pajukoriteollisuudesta, joka tarjosi ansiomahdollisuuksia kymmenille ihmisille, myös lapsille, jotka keräsivät pajuja raaka-aineeksi varsinaisille mestareille. Korin tekeminen jatkui Ylihärmässä vielä 1960-luvulle mutta hiipui vähitellen kokonaan Puolasta ja Tšekkoslovakiasta tulleen halpatuonnin takia. (Ylikangas 1989, 257–264.) Pellavaisia kankaita kudottiin itsenäisyyden alkuaikoina Suomenmaa-teoksen (1925) mukaan jokaisessa kylässä.

Varsinaisen teollisuuden edelläkävijä Ylihärmässä oli Matti Luomanen. Hän oli alun perin kätevä kupariseppeä, mutta osasi tehdä mitä vain, jopa polkupyörän. Ajan oloon hän erikoistui paloruiskuihin, ”pruutteihin”. Vuoden 1880 vai-

heilla hänen verstaassaan valmistettiin paloruiskuja, joita vietiin Vaasaan ja muualle Etelä-Pohjanmaalle. Voimanlähteenä oli höyrykone. Yritys kaatui kuitenkin vientivaikeuksiin. (Ylikangas 1989, 270.)

Ylihärmän teollisuuden merkittävin edelläkävijä oli kuitenkin lapiorullaäkeiden keksijä, patenttija ja valmistaja Jaakko Vassi, joka oli taitava käsistään ja terävä päästään. Palattuaan vuonna 1889 USA:sta hän opetti kankaankyläläiset polttamaan turvetta. Idean hän oli saanut Ruotsin-matkallaan katselemalla junan ikkunasta, kuinka talonpojat kuivasivat polttoturvetta niityllä. Äkeitä hän rupesi valmistamaan jo 1890-luvun alussa. Mallia hän otti USA:ssa näkemistään hevosveitoista rullaäkeistä. Jaakko Vassi perusti sepänverstaan Kankaan kylään. Päämarkkinoijana toimi vaasalainen kauppias Gustaf Swanljung, joka vei äkeitä moniin maihin, Venäjälle ja jopa Amerikkaan. 1900-luvun alussa tuotantoa lisättiin ja merkkivalikoima kasvoi. Pian työntekijöiden määrä nousi viiteentoista, mutta toiminta pysyi pajanomaisena ja seppämäisenä, eikä siitä koskaan tullut varsinaista tehdasta. Juuri ennen ensimmäistä maailmansotaa Vassin verstaas eli suuruuden aikaa. Päätuotteen, Tiikeri-merkkisen lapiorullaäkeen, mainittiin vuoden 1912 mainoksessa voittaneen kultamitalin kansainvälisessä näyttelyssä, ja se menestyi myös Saksassa pidetyissä näyttelyissä. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen alkoi alamäki, ja 1930-luvun alussa Pietarsaaren Konepajan Hankmo-äes osoittautui paremmaksi ja halvemmaksi kuin Vassin verstaan tuote. (Ylikangas 1989, 267–270.)

Vuonna 1912 Vassi perusti suuren höyrykäyttöisen mylly- ja sahalaitoksen, jossa tuotettiin kyläläisille myös sähköä. Sähkö oli maaseudulla tuohon aikaan hyvin harvinainen. Saha jatkoi vielä toimintaansa toisen maailmansodan jälkeen kunnan suurimpana sahana ja myllynä. (Ylikangas 1989, 269–270, 516.)

Vuonna 1914 perustettiin Vesiluoman saha ja mylly, joka palon jälkeen aloitti vuonna 1922 Vesiluoman Mylly ja Saha Oy:nä. Osakkaiksi tulivat lähialueen viljelijät. Parhaina aikoinaan saha kävi kolmessa vuorossa ja puutavaraa vietiin Englantiin saakka. Jyviä ja raakapuuta tuotiin laajalta alueelta muista kunnista. Lisäksi ylihärmäläiset omistivat osuuksia vastaavista yrityksistä muissa kunnissa. Vesiluoman Mylly ja Saha oli toiminnassa vielä toisen maailmansodan jälkeen. (Ylikangas 1989.)

Itsenäisyyden alkuaikoina oli toiminnassa myös J. Löfgrenin nahkimo. Kuntaan perustettiin vuonna 1931 Ylihärmän Betonirakentajat, joka valmisti kattoitiiliä. Myös meijerit ja kauppaliikkeet olivat tärkeitä yrittäjyyden muotoja. Ne olivat tärkeitä myös maatalouden uudenaikaistumisen kannalta. (Ylikangas 1989, 270–272, 516.)

Isäntäyhdistys ja sen työn jatkaja maamiesyhdistys tekivät aktiivista työtä ylihärmäläisen yrittäjyyden edistämiseksi. Monipuolisen valistuksen ohella yhdistys perusti myös osto- ja myyntiosuuskuntia vuonna 1907. Myös pajukorien valmistuksen aloittamisessa yhdistyksellä oli merkittävä rooli, kuten edellä on kerrottu. Se myönsi myös palkintoja keksinnöistä. Se oli yleensäkin uutuuksille hyvin suopea ja järjesti esimerkiksi polkupyöräkilpailun jo vuonna 1898. Säästöpankin perustamisessa vuonna 1900 yhdistys oli keskeisessä asemassa. (Ylikangas 1989, 272, 292–293.)

Yritystoiminnan rahoittamisessa osuuskassat olivat merkittävämpiä kuin muut pankit. Ensimmäiset osuuskassat perustettiin Ylihärmään vuonna 1908.

Ne suuntautuivat alun perin elinkeinoelämään, ei köyhäinhoitorasituksen minimoimiseen kuten säästöpankki teki toimintansa alussa. Osuuskassat rahoittivat ensi sijassa maataloutta ja sen uudistamista, mutta Eteläkulman Osuuskassa tuki erityisesti pajukorituotantoa. Osuuskassojen ja yritysten läheisiä suhteita kuvaa myös se, että Vesiluoman saha ja mylly perusti toimintansa tukemiseksi osuuskassan. (Ylikangas 1989, 271, 296–300.)

Toisen maailmansodan jälkeen Ylihärmä oli vielä tyypillinen maatalouspiitäjä, jossa oli kaksi sahaa ja myllyä, kaksi betonialan yritystä, villakarstaamo sekä Kosolan kylän noin 150 korinpunojaa. Lisäksi yhdessä yrityksessä valmistettiin ja myytiin vaatetavaraa. Vuonna 1950 perustettiin Ylihärmän Yrittäjät ry, mutta se oli ensi sijassa kauppiaitten, ei teollisuusyrittäjien yhteenliittymä. Teollisuuden nousu alkoi kuitenkin jo 1940-luvun loppuvuosina ja laajeni merkittävästi 1950-luvun alussa. Vuosikymmenen puolivälissä kunnan johtokin pani tyydytyksellä merkille teollisuuden nousun sekä sen työllistävän, lähtömuuttoa vähentävän ja verotuloja tuovan merkityksen, (Ylikangas 1989, 516–520.)

Ylihärmä oli pitkään huonojen maantieyhteyksien takana vailla rautatietä, jonka saamiseksi paikkakunnalla tehtiin kauan työtä. Vasta sotien jälkeen valtioneuvosto taipui tekemään periaatepäätöksen radan rakentamisesta, kun ylihärmäläiset lupasivat tehdä sen talkoilla. Valtio osallistui kustannuksiin ja töiden johtamiseen, mutta rata tehtiin luvattuna talkootyönä, loppuvaiheessa 30 työttömän työttömyystyönä. Talkootyön organisoinnissa oli keskeisessä asemassa nykyinen kunnallisneuvos Väinö Kaustinen. Rautatien merkitys osoittautui sitten hyvin suureksi 1950-luvulla laajenevalle koneteollisuudelle, kun maatalouskoneita ruvettiin viemään asiakkaille rautateitse. (Ylikangas 1989.) Kuljetukset hoidettiin pääsääntöisesti rautateitse aina 1970-luvulle saakka, ja vielä 1990-luvullakin radalla oli käyttöä teollisuustuotteiden kuljetuksissa. Rata on 2000-luvulle tultaessa pääosin purettu, ja viimeinenkin pätkä puretaan vuoden 2002 kuussa (Härmät-lehti 12.6.2002).

Vasta maatalouden koneellistuminen loi edellytykset varsinaisen teollisuuden perustamiselle ja laajenemiselle. Ensimmäinen teollinen menestystuote oli vanerista valmistettu olkilietso. Lietsoteollisuuden alkuunpanija oli Toivo Mäkinen, joka oli toiminut aiemmin metallialalla Ylihärmän ulkopuolella ja jolla oli aiemmin ollut kehräämö. Kyseessä ei ollut aivan uusi keksintö, vaan samantapaisia lietsoja oli valmistettu aiemmin muualla Suomessa ja samanlaisen lietson rakentamishojeita oli myös julkaistu. Niinpä Toivo Mäkinen ei saanut lietsolle patenttia. Silti hän saa Ylikankaan mukaan kunnian Ylihärmän ihmeen aloittamisesta. (Ylikangas 1989.)

Ensimmäiseksi työntekijäksi palkattiin Ville Isosaari. Hän ei kauan viihtynyt palkollisena, vaan perusti Maaseudun Kone Oy:n vaimonsa tukemana vuonna 1950 osuuskassalta saadun lainan turvin. Hänen esimerkkiään noudattivat monet muut, ja jo neljä vuotta myöhemmin Ylihärmässä oli kymmenkunta lietsotehdasta, pari konepajaa ja kaksi kärrytehdasta. Lietsojen lisäksi tuotevalikoima laajeni maitokärryihin ja kotitarvemyllyihin sekä sitä tietä yleensä maa- ja kotitalouskoneisiin. (Yli-Jokipii 1967, 72–73; Ylikangas 1989, 517–552.)

1950-luku oli ylihärmäläisen teollisuuden kulta-aikaa. Uusia yrityksiä syntyi kaiken aikaa ja kasvuhakuisille yrityksille löytyi hyvin tilaa. Kaikki yritykset

eivät kuitenkaan lähteneet kasvuun, vaan jotkut halusivat pysyä pienyrityksenä. Kaksi 1950-luvulla nopeimmin kasvanutta yritystä olivat Ville Isosaaren Maaseudun Kone Oy ja Mäki-Haapojan veljesten Ylihärmän Tehtaat, joista ensin mainittu on kasvanut Ylihärmän tällä hetkellä suurimmaksi yritykseksi. Ville Iso-saari menestyi, koska hän jo alusta lähtien panosti laatuun ja tuotekehittelyyn ja kehitti yritystään kaukokatseisesti. Hän hankki esimerkiksi palvelukseensa tek-nikon Lapuan patruunatehtaasta jo vuonna 1952 (Yli-Jokipii 1967, 72–73). Vuo-teen 1961 mennessä yrityksen henkilökunnan määrä oli jo 83 ja tuotevalikoima oli laajentunut kotitarvemyllyihin, apulannanlevittäjiin, viljansiirtokierukkaan ja juurikasmurskaajiin, ”rehujunkkareihin”. Junkkari-tuotenimi on säilynyt eräänä keskeisenä tavaramerkkinä yrityksessä. (Ylikangas 1989, 524–525.)

Ville Isosaari (s. 1918) oli kotoisin Ikolan kylästä pienistä oloista. Sodan päätyttyä hän oli vailla työtä ja varmaa suuntaa elämälleen. Hän kokeili yhtä ja toista liiketoiminnan muotoa ja toimi muun muassa kauppaedustajana lyhytta-vara-alalla (Yli-Jokipii 1967, 72–73). Vasta lietsoista tuli se naula, joka veti. Luon-teeltaan hän oli rempseä ja sanavalmis, rohkea, avoin ja suorasukainen. Hänen tunnuslauseensa oli ”Luata Ville ittees.” Sen hän myös teki. (Ylikangas 1989, 530–531.) Tarinan mukaan hän tullessaan keskustelemaan tuotteidensa myynti-sopimuksesta Hankkijalle tokaisi heti aluksi: ”Mä tulin tekemähän teirät rikka-hiksi. Mä oon jo.”

Isosaaren kekseliäisyyttä ja aloitekykyä kuvaa hyvin se, että hän kehitteli traktorin turvakorin sen jälkeen, kun Kankaan kylässä pikkupoika oli kuollut kaatuneen traktorin alle. Turvakorien tuotanto alkoi vuonna 1963, jolloin aloi-tettiin myös yhteistyö Pohjoismaiden suurimman traktorien valmistajan Valme-tin kanssa (Ylikangas 1989, 524). Maaseudun Kone Oy:n tinkimätöntä toimin-tatapaa kuvaa hyvin yrityksen Valmetilta vuonna 1984 saama patsas sen kun-niaksi, ettei yksikään tilaus 20 vuoteen ollut myöhästynyt.

Maaseudun Koneen kanssa kunnan suurimman yrityksen kunniasta pitkään kilpaillut Ylihärmän Tehtaat muutti sittemmin nimensä nykyiseksi Reikälevy Oy:ksi. Sen taustana oli Leuno Mäki-Haapojan vuonna 1946 perustama puun-jalostustehdas. Maaseudun Koneen innoittamana yritys rupesi valmistamaan maatalouskoneita vuonna 1953 ja kasvoi nopeasti. Niinpä vuoden 1961 maata-lousnäyttelyssä yritys esitteli laajan tuotevalikoiman maatalouskoneita sekä kes-kuuslämmityskattiloita, farmarisäiliöitä ja kattolevyjä. Työntekijöitä oli tuohon aikaan 120–130 eli enemmän kuin Maaseudun Kone Oy:llä. Työvoimapulan ta-kia Leuno Mäki-Haapoja perusti Hausjärvelle Reikälevy Oy:n, jonka toiminta päättyi konkurssiin 1965. Leuno Mäki-Haapoja palasi Ylihärmään jatkamaan siellä olevaa yritystä. Hänen kuoltuaan 1972 vaimo Liisa tuli yrityksen johtoon. (Ylikangas 1989, 525–526.)

Muita 1950-luvulla perustettuja alan yrityksiä olivat Ylikone-yhtiö, Keski-kunnan Kone ja Ylihärmän Koneteollisuus, jotka noudattivat kehityksessään sa-maa kaavaa. Aluksi perustaja kokosi itse vanerista lietsoja navetassa, ja vähitel-len siirryttiin vaativampiin maatalouskoneisiin. Usein oli kyseessä olemassa ole-van yrityksen entinen työntekijä, joka perusti oman yrityksen työssä hankitun ammattitaidon avulla. Kysynnän kasvaessa palkattiin lisää työntekijöitä ja siir-ryttiin oikeaan tehdasrakennukseen. (Ylikangas 1989, 526–528.)

Tehtaiden perustamista siivitti se, että Suomen talous oli sotavuosien jälkeen säännelty. Esimerkiksi Wärtsilä ei yhtenä vuotena valmistanut ollenkaan maatalouskoneita, koska se oli kannattamatonta hintasäännöstelyn takia. Tästä syystä maatalouskoneista oli pulaa. Ylihärmäläistä ajattelutapaa kuvastaa hyvin Pellonpaja Oy:n hallituksen puheenjohtaja Väinö Takala: ”Ajateltiin, notta eikö nuata ny jumalauta voi teherä itte, ku mualta ei saa” (Mäkinen 1999).

1950-luvun alussa kilpailtiin idealla, määrällä ja hinnalla. Kun joku oli keksinyt menestystuotteen, matkijat ja kopioijat ilmestyivät samoille markkinoille. Se pudotti hintoja ja pakotti uusien tuotteiden kuumeiseen etsintään. Tämä johti puolestaan laajaan tuotevalikoimaan, mikä hajotti tuotekehitysvoimia. Myös markkinointi aiheutti kuluja. Ensi vaiheessa tuotteita markkinoitiin Maaseudun Tulevaisuudessa sekä maakuntalehdissä. Tuotteita kehiteltiin yrityksen ja erehdyksen tietä. Kokeilut joskus onnistuivat, joskus eivät. Yrittäjät oppivat myös toinen toiseltaan muun muassa harjoittamalla senaikaista tuotevakoilua. Rautatieaseman tavaravaunujen lastista selvisi, millaisia tuotteita toiset tekivät ja mitkä tuotteet kävivät kaupaksi. Menestystuotteita Ylihärmässä ei tyydytty pelkästään kopioimaan, vaan omaakin tuotekehitystä harjoitettiin. Ylikankaan mukaan yrittäjät käännättivät 1950-luvun loppupuolella artikkeleita kansainvälisistä ammattilehdistä ja lähtivät myös Eurooppaan maatalousalan messuille saamaan kansainvälisiä vaikutteita. (Ylikangas 1989, 528.)

1960-luvulle tultaessa ylihärmäläinen teollisuus oli tehnyt läpimurron koko maan tietoisuuteen kärkialana maatalouskoneteollisuus. Sen yritysten ohella merkittävimpiä yrityksiä olivat 1960-luvulla kaksi puunjalostustehdasta, sähköpaimenvalmistamo ja sementtivalimo (Ylihärmän Betonituote). Yrittämisystävällinen ilmapiiri sai samalla hallitsevan aseman kunnassa. Ylihärmän Yrittäjien yhdistys, joka oli vilkkaan alkunsa jälkeen kuihtunut näkymättömiin, otti uudestaan vauhtia vuonna 1960. Nyt mukana olivat merkittävimmät teollisuusmiehet. Huomattavimpia saavutuksia olivat Härmät-lehden perustaminen vuonna 1961 ja oman toimitilan hankkiminen. Yhdistyksen ansiosta yhteiskoulu muutettiin 5-luokkaiseksi ja kuntaan perustettiin kunnanjohtajan virka. Toiminta oli monipuolista. Yritysten omien asioiden lisäksi tuettiin urheiluharrastuksia ja vaikutettiin kunnalliseen päätöksentekoon. Pidettiin tärkeänä, että päättäjiksi valittaisiin yritystoiminnalle myötemielisiä henkilöitä. Yrittäjät osallistuivatkin poikkeuksellisen runsaasti kunnalliseen päätöksentekoon. Esimerkiksi Ville Isoaari oli valtuuston ja kunnanhallituksen jäsen. Vuonna 1964 Ylihärmän teollisuutta kohtasi ankara isku, kun Ville Isoaari kuoli vain 46-vuotiaana. (Ylikangas 1989, 528–530.) Hänen leskensä, kauppaneuvos Maija Isoaari on sen jälkeen vaikuttanut merkittävästi Maaseudun Kone Oy:n menestymiseen.

Teollisuuden nopea laajeneminen sai aikaan sen, että Ylihärmän väkiluku on pysynyt 1950-luvun alusta alkaen suurin piirtein yhtä suurena ja kunta välttyi maatalousvaltaisissa kunnissa yleiseltä väestökadolta maaltamuuton takia (liite, kuvio 1).

1960-luvulla teollisuus ei kehittynyt enää niin hyvin kuin edellisellä vuosikymmenellä. Kilpailu oli koventunut. Parina vuotena liikevaihto pieneni, ja tappiollisia vuosiakin oli. Tehtaiden lukumäärä väheni, mutta työpaikkojen luku kasvoi. Painopiste rupesi siirtymään pienistä yrityksistä keskisuuriin päin. Kon-

kurssit olivat kuitenkin harvinaisia, sillä monet yritykset vain näivettyivät ja lopettivat toimintansa. Yli-Jokipiin (1967, 70–72) mukaan maatalouskoneyrityksiä oli 1960-luvun puolivälissä yhteensä 18. Niistä 9 yrittäjää oli työskennellyt aiemmin saman alan yrityksessä. Kunnan johto heräsi huomaamaan yrittäjien ongelmat. Niinpä vuonna 1962 perustettiin teollisuuslautakunta. Kunta järjesti myös ideaseminaareja ja vuodesta 1965 alkaen metallialan työllisyyskursseja. Vuonna 1968 kunta päätti alkaa rakentaa yrityksille teollisuushalleja. Ensimmäinen halli luovutettiin Maaseudun Kone Oy:lle. (Ylikangas 1989, 531–532.)

1960-luvulla perustettiin myös uusia yrityksiä, jotka usein aloittivat toimintansa syystä tai toisesta lopettaneiden yritysten tehdasrakennuksissa. Nykypäivän näkökulmasta näistä tärkein oli alun perin Lapualle vuonna 1966 perustettu mutta kolme vuotta myöhemmin Ylihärmään siirtynyt Pellonpaja Oy, joka erikoistui navetan ja sikalan kalusteisiin. Se on vielä tänä päivänäkin menestyvä yritys. Siitä on poikunut myös uusia yrityksiä kuten V.-P. Takalan perustama Insinööritoimisto V.-P. Takala Ky, joka keskittyi henkilöautojen vetokoukkujen valmistamiseen. Vuonna 1970 kunnassa laskettiin olleen 28 teollisuuslaitosta. Kunta oli jo 1960-luvulla suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan ylivoimaisesti teollistunein maalaiskunta. (Ylikangas 1989, 532–533.)

1970-luvulla teollisuuden laajeneminen jatkui ja liikevaihto lisääntyi lähes kymmenkertaiseksi. Samanaikaisesti yritysten määrä kasvoi lähelle 40:tä, mutta 2–3 suurinta yritystä vastasi pääosasta liikevaihtoa ja työpaikkoja. Suurimmassa maatalouskoneyrityksessä, Maaseudun Kone Oy:ssä henkilökuntaa oli yli 200, mutta useimmat alalla toimivat olivat alle 15 työntekijän yrityksiä. Tunnetuimpia alan yrityksiä Maaseudun Koneen lisäksi olivat Ylihärmän Tehtaat, T:mi Kaukometalli, Pellonpaja Oy, Ylihärmän Terästuote, Ylikone-Yhtymä sekä vuonna 1977 aloittanut Galmet Oy.

Maatalouskoneyritysten ohella huomattavia yrityksiä kunnassa olivat meijeri, mylly, kaksi kutomoa, leipomo, hirsihuvila- ja puusepänteollisuus sekä Rannanjärven puukkovalmistus (Suomenmaa 1980).

Vuonna 1978 perustettiin Härmän Teollisuuskylä, joka luotiin yritysten itsensä aloitteesta ja toimesta. Sen tarkoituksena oli yhteisten palveluiden järjestäminen sekä kunnan palveluiden monipuolistaminen ennen muuta teollisuuden tarpeita ajatellen. Teollisuusyrityksille varattiin 50 hehtaarin alue. Vuoteen 1980 mennessä oli rakennettu 10 hallia ja kahta hallia oli laajennettu. Silloin Ylihärmässä oli jo yli 600 teollista työpaikkaa. Hallit pystytti kunta, joka myi ne valmistumisen jälkeen yritykselle omakustannushintaan 10 vuoden maksuajalla. (Ylikangas 1989, 532–533.)

Teollisuuden laajenemisesta huolimatta Ylihärnä oli vielä 1970-luvulla leimallisesti maatalouspitäjä. Ylihärmän väestöstä sai vuonna 1975 toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta noin 40 % ja teollisuudesta noin 30 % (liite, kuvio 7). Haja-asutus oli vallitseva, sillä keskustaajaman asukasluku oli vain 700 henkeä. Huomattava osa teollisuutta syntyi toiseen taajamaan, Kankaankylään.

Alkuaikojen sanomalehti-ilmoittelusta siirryttiin aktiiviseen markkinointiin. Palkattiin myyntimiehiä ja osallistuttiin näyttelyihin. Luotiin koko maan kattavia myyntiorganisaatioita. Suurien markkinointikustannusten takia myynti annettiin suurten keskusliikkeiden, erityisesti Hankkijan hoidettavaksi. Tämä

puolestaan johti paluuseen kohti harvempia tuotteita; panostettiin laatuun määrän asemasta. Tällä tiellä edettiin 1980-luvulle, jolloin tuotannossa tapahtui perustavaa laatua oleva muutos. Siirryttiin automaatioon ja tietokoneisiin, mikä vähensi työpaikkoja. (Ylikangas 1989, 534.)

Ylihärmän väkiluku on pysynyt lähes samansuuruisena 1950-luvun alusta alkaen. Välillä on ollut loivaa nousua, vuoroin yhtä loivaa laskua. 1990-luvulta alkaen aina 2000-luvulle väkiluku on ollut vähenemässä, vaikka työpaikat ovat laman jälkeen olleet kasvussa. Väestön ikärakenne on vinoutunut yhä enemmän, koska nuoret muuttavat pois ja lapsiperheitä on vähän. Työpaikkojen kasvua on tapahtunut teollisuuden lisäksi myös yksityisissä palveluissa, mutta maa- ja metsätalouden työpaikat ovat nopeasti vähentyneet. Samanaikaisesti työttömyys on vähentynyt 5 %:n tuntumaan. Koska Ylihärmän asukasluku ei ole kasvanut samaa tahtia kuin työpaikat ovat lisääntyneet, kunnan työpaikkaomavaraisuus on kohonnut korkeaksi, noin 130 %:iin, mikä tarkoittaa sitä, että kunnassa on työpaikkoja noin kolmannes enemmän kuin työikäisiä asukkaita. Paikkakunnalla työllistetään noin 500 muun kunnan asukasta. Yritystoiminnan kasvu on siten hyödyttänyt koko Härmänmaata, koska Ylihärmässä käydään työssä naapurikunnista ja kauempaakin. (Liite, kuviot 1–3, 5 ja 7.)

5.5.2 NYKYINEN YRITYSTOIMINTA

Noin 3 000 asukkaan Ylihärmässä on yritysrekisterin mukaan yhteensä lähes 200 yritystä, yksi yritys 15:tä asukasta kohti. Teollisuusyrityksiä on 40, niistä 30 metalliteollisuudessa. Teollisuus työllistää Ylihärmässä yli 650 henkeä. Suurin puualan yritys on Skaala-Ikkunat Oy. Työttömyysaste oli vuonna 2000 keskimäärin noin 5 %. Pitkäaikaistyöttömiä oli vain 5–6.

Härmänmaan metalli- ja maatalouskonealan toimialakeskittymä

Härmänmaassa on monipuolinen metalli- ja maatalouskonealan toimialakeskittymä, jossa tehdään paljon yritysten välistä yhteistyötä.

Ylihärmäläiset yritykset ovat vanhimpia ja muodostavat keskittymän ytimen. Vielä 1960-luvulla alan yritykset sijaitsivat varsin tasaisesti eri puolilla kuntaa, mutta 1990-luvulle tultaessa yritykset olivat keskittyneet kunnan keskustaan (Koski 2002, liite 2). Suurillakin metallialan yrityksillä on juuret vielä maataloudessa, ja ne valmistavat maa-, metsä- tai karjataloudessa tarvittavia koneita, laitteita ja niiden osia. (Mäkinen 1999.)

Maatalouskoneteollisuus on Ylihärmässä pysynyt elinvoimaisena jo 50 vuoden ajan, eikä se ole kokenut missään vaiheessa kovin suuria takaiskuja kuten monissa muissa kunnissa. Tämä on hämmästyttävää, koska se on varsin kapealainen sekä myös kilpailu- ja suhdannealtis. Salaisuus piilee sen muuntautumiskyvyssä sekä vahvoissa omistajayrittäjäsuvuissa ja onnistuneissa sukupolvenvaihdoksissa. Tunnetuimpia sukuja ovat ennen kaikkea Isosaaret, Takalat ja Mäki-Haapojat.

Yhteistä ylihärmäläisille suurimmille metallialan yrityksille on, että ne ovat kaikki vielä perheyrityksiä, vaikka kahdessa suuressa, Maaseudun Kone Oy:ssä

ja Pellonpaja Oy:ssä, on jo ammattijohtaja perheen ulkopuolelta. Omistus on pysynyt kuitenkin tiukasti alkuperäisten perheiden hallussa. Toinen sukupolvi on tiiviisti mukana yritysten toiminnassa. Esimerkiksi Maaseudun Kone Oy:n hallitusta johtaa Jaakko Isosaari. Junkkari Oy:n toimitusjohtajana on Jussi Isosaari ja taloushallinnossa toimii hänen sisarensa Anna-Liisa Penttilä. Myös Pellonpaja Oy:n hallituksen puheenjohtajana on perheen edustaja, Väinö Takala. Kolmaskin sukupolvi on valmistautunut ottamaan vastuun yrityksistä. Yritykset ovat myös vakavaraisia: omavaraisuusaste on yli 50 %.

Yritysten johdossa oleva toinen sukupolvi on oppinut tekemään rakentavaa yhteistyötä ja välttämään repivää kilpailua. Yhteistyötä helpottaa se, että johtajat ovat saman kylän toisen yrittäjäsukupolven samanikäisiä poikia. Tärkeänä pidetään keskustelua toisten yrittäjien kanssa, jolloin yrittäjä voi oppia toisten kokemuksista. On myös perustettu vientirengas sekä harjoitettu näyttely- ja logistiikkayhteistyötä.

Yritykset ovat pitkälle verkottuneet ja erikoistuneet. Verkostoissa on omia tuotteita valmistavia mutta myös sopimusvalmistusta ja alihankintaa tekeviä yrityksiä. Suurimmat asiakkaat ovat Partekin Valtra, ABB:n tehtaat ja Wärtsilä NSD Vaasassa. Samoja tuotteita ei tehdä, vaan tuotteet täydentävät toisiaan. Yritykset voivat keskittyä omaan erikoisalaansa ja ostaa muilta yrityksiltä alan muuta osaamista. Erikoistumista vauhdittaa myös se, että yritykset saattavat myydä jonkin osan tuotevalmistuksestaan toisilleen. Esimerkiksi Maaseudun Kone -konserniin kuuluva Junkkari Oy tekee yhteistyötä kolmen lähiseudun konepajan, Reikälevy Oy:n, Pellonpaja Oy:n ja Veljekset Ala-Talkkari Oy:n kanssa. (Mäkinen 1999.)

Yritykset muodostavat toimivan maatalouskoneketjun, jonka tuotevalikoima kattaa lannoituksen, kylvön, rehunteon ja käsittelyn, myllyt, eläinten ruokinnan sekä ilmastointi- ja lannanpoistojärjestelmät. Samanlainen ketju muodostuu, kun puuaines haetaan metsästä, haketetaan ja muutetaan lämmöksi. Menestyvien yritysten vanavedessä onkin syntynyt monia alihankintayrityksiä, jotka myös kasvavat hyvää vauhtia. Moni alihankintaan erikoistunut yritys kärsiikin toimitilojen puutteesta. (Mäkinen 1999.)

Ylihärmäläiset yritykset suuntaavat tarmokkaasti vientiin, koska kotimaiset markkinat ovat rajallisia ja maatilojen määrä jatkuvasti vähenee. EU onkin tarjonnut vientiin suuret mahdollisuudet. Suurimmat yritykset muodostavat myös vientirengaan uusien markkinoiden tavoittelemiseksi. Nykyiset maatalouskoneet ovat teknologialtaan erittäin kehittyneitä Maaseudun Koneen satelliittipaikantimista aina Pellonpajan ruokintarobotteihin asti. Tekes saakin yrittäjiltä kiitosta tuotekehittelyn tukemisesta, koska se on antanut mahdollisuuden myös epäonnistua. (Riihinen 1999.)

Juha Lemponen Oy, Reikälevy Oy ja Maaseudun Kone -konserni ovat läheneet mukaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun Valtra + -projektiin, jonka tarkoituksena on laatuja järjestelmien päivittäminen, rakentaminen ja käyttöönotto.

Maaseudun Kone -konserni veturiyrityksenä

Maaseudun Kone -konserni on monitoimipaikkainen ja monialainen yritys toimialoineen metalli- ja muoviteollisuus. Emoyhtiö on Maaseudun Kone Oy, joka

valmistaa Ylihärmässä sijaitsevilla nykyaikaisilla tuotantotiloillaan Valtra-maataloustraktoreiden ohjaamot. Uusinta tuotekehittelyä edustaa pienoistraktori, joka tulee myyntiin vuonna 2003. Konserniin kuuluvat lisäksi Junkkari Oy Ylihärmässä, Junkkari Muovi Oy Ylihärmässä ja Vaasassa sekä Juncar Oy Lapualla. Konserni on johtava maatalouskonevalmistaja Suomessa. Tuotevalikoima on laaja: traktorin turvaohjaamoja, rehun- ja metsänkorjuukoneita, ruokintavaunuja, kylvölannoittimia, kasvinsuojeluruiskuja ja perävaunuja. Yli puolet tuotannosta menee vientiin. Pohjoismaita pidetään kotimarkkina-alueena, mutta viime vuosina on ponnisteltu myös EU-alueelle.

Maaseudun Kone Oy:n liikevaihto oli noin 420 miljoonaa markkaa vuonna 2001 ja kasvua edellisvuotisesta oli 5 %. Henkilökunnan määrä koko konsernissa vuonna 2001 oli 454 henkeä. Kauppalehden (19.10.1999 ja 3.12.2001) mukaan Maaseudun Kone -konserni sijoittui Etelä-Pohjanmaan 35 menestyvimmän yrityksen joukkoon. Vuoden 2001 nettotulos oli 7 % liikevaihdosta, sijoitetun pääoman tuotto 19 % ja omavaraisuusaste niinkin korkea kuin 81 %.

Junkkari Oy:ssä valmistetaan kylvökoneita, korjuukoneita ja kuljetuslaitteita. Vuonna 2000 yritys ryhtyi valmistamaan Valtralle metsä- ja taajamatraktoreita sekä järeitä metsäperäkärriä. Junkkari Oy osti vuoden 2001 lopussa Pellonpaja Oy:ltä sen metsäkonevalmistuksen, Patruuna-kuormaimet ja metsäperävaunut, jolloin sen metsäkonetuotteet monipuolistuivat ja suhdannevaihtelut vähenivät. (Maaseudun Tulevaisuus 29.8.2000; Härmät-lehti 19.12.2001.)

Junkkari Muovi Oy on voimakkaasti kasvava ruiskuvalettujen tarkkuusmuoviosien valmistaja. Yritykselle valmistui uusi yli 4 100 neliömetrin halli vuonna 2001. Yritys suunnittelee ja valmistaa muotit asiakkaan tarpeisiin sekä valmistaa muoviosia Ylihärmässä ja Vaasassa.

Maaseudun Kone -konserni on Isosaaren perheen omistama perheyritys, jolla on ulkopuolinen ammattijohtaja. Maaseudun Kone Oy:n viisikymmenvuotiseen taipaleeseen on mahtunut monia nousuja ja laskuja suhdanteiden vaihdellessa. Teknologian kehittyessä ja kilpailun kiristyessä on ollut pakko kehittää jatkuvasti uusia tuotteita. 1970-luvun lopulla yritys joutui vaikeuksiin. Yritys organisoitiin uudelleen kahdeksi tytäryhtiöksi, jotka kumpikin erikoistuivat vahvoille alueille: Junkkari Oy perinteisiin maatalouskoneisiin ja energianhyödyntämlaitteisiin ja Maaseudun Kone turvahytteihin. Yrityksessä etsittiin myös uusia tukijalkoja. Niinpä vuonna 1984 ostettiin Kaiverrus Oy, joka keskittyi muovituotteisiin, ja Juncar Oy, joka valmisti auton perävaunuja. Henkilökunnan määrä laski rationalisoinnin ja automatisoinnin myötä 1970-luvun huippuvuosista noin sadalla, vaikka liikevaihto kasvoi.

Ongelmana on saada osaavaa henkilökuntaa, mutta se ei ole muodostunut kuitenkaan voittamattomaksi esteeksi. Vaihtuvuus on pientä. Porin, Vaasan ja Tampereen oppilaitoksista rekrytoidaan nuoria valmistuneita. Joskus löytyy myös osaavia paluumuuttajia, jotka ovat halukkaita tulemaan työhön synnyinseudelleen. Yrityksessä käydään työssä aina Vaasaa ja Seinäjokea myöten.

Maaseudun Kone Oy tekee yhteistyötä ennen kaikkea Valtran kanssa. Yritys toimittaa kaikki Valtran tarvitsemat ohjaamot täsmälleen asiakkaan toiveiden mukaisesti varustettuna oikeantyyppisillä radioilla, istuimilla ja ilmastointilaitteilla. Maaseudun Kone -konsernin liikevaihdosta puolet tulee myynnistä

Valtralle, jolla on 320 tavarantoimittajan verkosto ja joka on reaaliaikaisessa tietoverkkoyhteydessä kumppaneihinsa. Maaseudun Kone Oy:llä on päämiehensä kanssa yhteiset suunnittelu-, tieto- ja tiedonsiirtojärjestelmät, jotka palvelevat tehokkuus- ja laatutavoitteiden saavuttamista. Osavalmistajat näkevät heti kokoonpanolinjansa päätteeltä, mitä heiltä odotetaan, ja toimivat sen mukaisesti.

Muut toimialakeskittymän yritykset

Takalan yrittäjäveljekset perustivat Pellonpaja Oy:n vuonna 1966 Lapualle. Yritys muutti Ylihärmään omiin tiloihin samana vuonna. Ensimmäinen tuote oli möykky-Volvon katolle istutettu metallinen porsitushäkki. Pian tuotevalikoima paisui laajaksi kuten muillakin saman toimialan yrityksillä. Viime vuosina yritys on keskittynyt karjatalous- ja metsäkonetuotteisiin. Erityisesti kourakuormainten kehittäminen on ollut Pellonpaja Oy:ssä hyvin pitkällä. Vuoden 2001 lopulla yritys myi metsäkoneiden valmistusoikeudet Junkkari Oy:lle. Kaupan jälkeen Pellonpaja keskittyy karjatalouskoneisiin ja -laitteisiin, erityisesti ruokintalaitteisiin. Nykyisin sen strategisesti tärkein tuote on sikaloihin ja navetoihin tarkoitettu tietokoneohjattu ruokintajärjestelmä, jota on kehitelty jo kauan aikaa ja joka on kansainvälisestikin katsoen kärkituote. Keskittymisen tekee mahdolliseksi se, että alan sesonkivaihtelut ovat vähentyneet talvirakentamisen ansiosta.

Liikevaihto oli 100 miljoonaa vuonna 2000 ja työntekijöitä yhteensä 110. Edellä kerrotun kaupan myötä liikevaihto väheni 2 miljoonaa euroa (yli 10 miljoonaa markka eli yli 10 %). Yritys aikoo kuitenkin pitkällä aikavälillä kasvaa entiseen kokoonsa. Työntekijöiden määrä väheni 8 hengellä.

Pellonpajassa joka kymmenes työntekijä osallistuu tuotekehittelyyn. Ruokintajärjestelmän tuotekehitystä harjoitetaan myös yhteisen tutkimuksen muodossa Maatalouden tutkimuskeskuksen ja Valion kanssa.

Suomen markkinoista Pellonpajalla oli vuonna 1993 kolmannes, mutta vieniin suuntautui vain 15 %, pääasiassa Pohjoismaihin sekä Englantiin ja Irlantiin. 1990-luvun lopulla Pellonpajan omat tuotteet pääsivät EU-markkinoille mm. ranskalaisen Casgoigne Melotten valikoiman osana. Pellonpajan ruokintajärjestelmät pääsivät sinne hollantilaisen partnerin suosituksesta.

Veljekset Ala-Talkkari Oy kuuluu käytännössä Ylihärmän maatalouskonekeskittymään, vaikka sijaitseekin Lapualla lähellä Ylihärmän rajaa. Se on maatalouskoneita ja kiinteän polttoaineen lämmitysjärjestelmiä, hake- ja turvekattiloita ja -polttimoita valmistava konepaja. Yritys perustettiin vuonna 1955 eli viisi vuotta kärkiyrityksen, Maaseudun Kone Oy:n jälkeen. Sijaintipaikkakunnaksi valittiin Lapua, koska siellä oli tarjolla hyvät toimitilat, jotka olivat jääneet tyhjiksi konkurssin takia. Vaikein kriisi sattui 1980-luvun alkuun, jolloin lämmitysjärjestelmien kysyntä romahti. Tästä selvittiin lisäämällä alihankintatyötä ja kehittelemällä tukijaloiksi uusia tuoteryhmiä tuotekehityksen ja yritysostojen kautta. Yrityksen omistavat neljä veljestä ja heidän setänsä.

Vuoden 1998 liikevaihto oli 23,8 miljoonaa markkaa ja henkilökunnan määrä 43 syksyllä 1999. Yrityksen liikevaihto on kasvanut nopeasti. Elokuussa 2001 päättyneellä tilikaudella liikevaihto oli 35 miljoonaa markkaa. Vuonna 2001 val-

mistui myös noin 5 000 neliömetrin laajennus, joka kaksinkertaistaa yhtiön tuotantotilat. Yritys tähtää tasaiseen 15–20 %:n kasvuun. Kaksi kolmasosaa tuotannosta koostuu lämpölaitoksista ja myydään kotimaahan, mutta vienti on kasvanut voimakkaasti. Valttina on toimitusjohtaja Antti Ala-Talkkarin mukaan tuotteiden luotettavuus. Vientiä varten on tuotteita jouduttu testaamaan kussakin maassa erikseen, koska niissä on erilaiset säädökset ja mittaustavat. Tuotekehittelyä on tehty yhteistyössä VTT:n, VAKOLAn ja Työtehoseuran sekä ruotsalaisen SA:n ja tanskalaisen DTI:n kanssa. Viime aikojen strategisesti tärkein tuote ovat uusiutuvia energialähteitä käyttävät maatalojen lämpökeskukset, joiden tuotekehittelyyn, erityisesti päästöjen vähentämiseen, muun muassa päästöjen automaattiseen hallintaan ja poltintekniikkaan on panostettu voimakkaasti. Lämpökeskuksia on monia tyyppejä. Uusin aluevaltaus ovat lämpökontit, jotka tuodaan paikalle valmiina ja vaativat betonipohjan. Laitteiden itsesäätelyä ja ohjaustekniikkaa on kehitelty pitkälle.

Toinen tuotannon kivijalka ovat järeät lumilingot, joista koostuu noin neljäsosa tuotannosta. Niitä on kehitelty paljolti norjalaisten toiveiden mukaisesti. Lisäksi yritys valmistaa ostamansa yrityksen peruja olevia heinäkoneita, esimerkiksi viherleikkureita, joilla korvataan raskaat kelaleikkurit kesantopeltojen ja viheralueiden hoidossa. Yritys tekee myös alihankintaa.

Verkottumista pidetään yrityksessä tärkeänä, ja verkostot ovat kansallisia ja kansainvälisiä. Ne koskevat tuotekehittelyä ja tutkimusta, markkinointia sekä tuotantoa. Verkottumisesta on saatu hyviä kokemuksia, ja jatkossa sitä laajennetaan. (Maaseudun Tulevaisuus 25.5.2001.)

Reikälevy Oy on perustettu vuonna 1968. Kannattavuus heikkeni kovan kilpailun johdosta 1980-luvun lopussa, minkä takia vuonna 1989 luovuttiin koneistamosta, hitsaamosta ja maalaamosta. Silloin yritys siirtyi alihankintaan. Tämän seurauksena kannattavuus on kohentunut. 1990-luvun alussa maatalouskonekauppa kotimaassa romahti, jolloin yritys osti kilpailijalta ensin rehus-tuskonevalmistuksen ja vähän myöhemmin pintalevitintuotteet.

Vuoden 1998 liikevaihto oli 20,4 miljoonaa markkaa. Yritys on voimakkaassa kasvussa. Vuodesta 1999 alkaen se on panostanut erityisesti ohutlevyali-hankintaan ja investoinut kolmen viime vuoden aikana noin 40 miljoonaa markkaa. Henkilökuntaa on samaan aikaan lisätty yli 20:llä, ja palveluksessa oli vuoden 2002 alussa 52 henkeä. Reikälevy Oy:ssä on kolme tulosyksikköä: maatalouskoneet, sopimusvalmistus ja reikälevyt. Vahvuutena on ohutlevyalan osaa-minen.

Maatalouskoneista tärkeimpiä ovat vilja- ja rehusiilot, viljan lajittelijat sekä ruuvikuljettimet, joiden valmistuksessa yritys on markkinajohtaja ja kehittää jat-kuvasti uusia tuotteita. Myös pintalevittimien, SAMI-tuotteiden, valmistukses-sa yritys on kotimaan markkinajohtaja. Valikoimaa on karsittu ja keskitytty nii-den tuotteiden valmistukseen, joilla on menekkiä ja jotka edustavat yrityksen parasta osaamista. Joulukuussa 2001 teuvalaiselle Nipere Oy:lle myytiin mylly-ryhmä sekä tuotteita, jotka eivät sopineet uusittuun yrityskuvaan.

Sopimusvalmistus on laajentunut nopeimmin, ja sen osuus on yli puolet liikevaihdosta. Aluksi tehtiin ohutlevyosia asiakkaille. Seuraavassa vaiheessa ko-koonpantiin mekaniikkaosia. Yritys pyrkii nyt kokonaisvastuulliseksi järjestel-

mätoimittajaksi, jolloin valmistukseen liittyy myös tuotekehitystä. Asiakkaille jää loppukokoonpano ja testaus. Asiakkaina ovat kansainväliset sähkö- ja elektroniikkayritykset sekä kotimaan metalliyritykset. Sopimusvalmistajana yritys on sitoutunut toimittamaan asiakkailleen niiden tarvitsemia jalostusasteeltaan erilaisia ohutlevyosia. Mikäli se ei pysty yksin valmistamaan tilattua kokonaisuutta, se ostaa puuttuvan valmistuksen muilta verkostoon hyväksytyiltä yrityksiltä, vastaa kokoamisesta ja toimittaa valmiin tuotteen tilaajalle. Tämäntyyppinen toiminta vaatii jokaiselta osatekijältä korkeaa laatua ja aikataulussa pysymistä. Tilaaaja valvoo laatua koko verkostossa. Sopimusvalmistusta helpottaa se, että omassa kunnassa on paljon verkostoon kuuluvia yrityksiä, suunnittelun osaajia, maalaus-, hitsaus- ja koneistusammattilaisia sekä muovialan tasokas yritys. Muutkin esimerkiksi sähkö- ja alumiinialan erikoistuotteet löytyvät omasta maakunnasta. Verkottumisen etuna nähdään olevan sen, että kukin verkostoon kuuluva yritys voi keskittyä erikoisosaamiseensa. Toiminta on myös pitkäjänteisempää kuin tavallinen alihankinta. (Härmät-lehti 8.8.2001.)

Yhteistyöverkostot koskevat markkinointia ja tuotantoa. Niiden laatu on hyvä. Ylihärnä tarjoaakin Reikälevy Oy:lle erinomaisen yritysilmaston ja hyvät mahdollisuudet solmia yhteistyöverkostoja paikkakunnan maatalouskonevalmistajien keskittymän kesken. Niiden merkitys nähdäänkin suureksi, ja ne käsittävät enimmäkseen oman seutukunnan. Yrityksen varsinainen osaamisalue ovat edelleen reikälevyt, levyjen rei'itykset, taivutukset sekä ohutlevyhitsaus. Levyn-työstökoneet toimittaa Lillbacka Oy, jonka kanssa yritys kehittää ohutlevytuotannon osaamista. (Härmät-lehti 8.8.2001.)

Viennin määrä vuonna 1998 oli 500 000 markkaa ja se suuntautui pääasiassa Pohjoismaihin. Työvoimaa on pystytty rekrytoimaan Tampereen ja Vaasan yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten kursseilta. Työvoimaa on saatavissa myös hyvän koulutuksen ja työkokemuksen hankkineista paluumuuttajista.

Insinööritoimisto V.-P. Takala Oy:llä on pitkä kokemus vetolaitteiden valmistuksesta. Tämän hetken suuri haaste on testata kaikki myytävät vetolaitteet vuosina 2000–01 voimaan tulleiden, EU:ssa hyväksytyjen standardien mukaisesti. Prototyyppien lujuuslaskenta tehdään ylihärmäläisessä toimistossa ja testaus ylistarolaisessa testilaboratoriossa. Testaus aukaisee ovet vientiin koko EU:n alueella. Vienti on välttämätöntä, koska kotimaiset markkinat ovat liian pienet. Vetolaitteita on 300 eri tyyppiä, joista myydyimmät pakettiautomallit on jo vuonna 2001 testattu. Syksyllä 2001 testattiin henkilöautojen vetokoukkumalleja.

Sopimusvalmistus- ja alihankintayritykset

Steel Park -hallissa on yhteensä 5 yritystä, jotka työllistivät vuoden 2002 alkupuolella noin 70 henkeä. Suurin yritys on Juha Lemponen Oy. Muut yritykset ovat Teollisuusmaalaamo Mikkilä Oy, Hietamet Oy, Luomaperä Welding Oy ja uusimpana vuonna 2002 perustettu Jucat Oy. Halli on kokonaan käytössä, ja siellä on monipuolista metallialan tuotantoa, muun muassa kevyiden teräsrakenteiden valmistusta, pintakäsittelyä, alumiiniosaamista, ohutlevytöitä, CNC-koneistusta ja yrityspalveluita. Kunta ja Etelä-Pohjanmaan liitto avustavat markkinoinnissa, avustus- ja raha-asioissa sekä investointien suunnittelussa ja toteutukses-

sa. Hallia laajennettiin ja uudistettiin vuonna 2001. (Mäkinen 1999.) Hallin yritykset ovat suuntautumassa keskiraskaaseen metalliteollisuuteen, jota seudulla on aiemmin ollut vain vähän.

Steel Parkilla ei ole toimitusjohtajaa, vaan yrittäjät kehittävät sitä yhteistuumin. Yrittäjien hyvää yhteishenkeä kuvastaa se, että he ovat yhdessä suunnitelleet ja ryhmitelleet tuotantotilan joustavaksi ja kokonaisuutta palvelevaksi. Niinpä kokoushuoneen seinälle on voitu piirtää ”lay out” ikään kuin yhteisestä tehtaasta. Yritykset ostavat palveluita toisiltaan, eikä hallissa kävellessä aina huomaa, milloin yritys vaihtuu. Konekantaa markkinoidaan kokonaisuutena, eikä kaikkien tarvitse investoida kaikkeen. Kiireellisissä tilauksissa ja sopimusvalmistuksessa yritykset voivat myös yhdistää voimavarojaan. Ongelmatilanteita puodaan joka toinen viikko yhteisessä kokouksessa. Steel Parkin yritykset pyrkivät tekemään jatkossa entistä pitemmälle vietyjä alihankintatöitä ja myös lopputuotteita. Yhteinen markkinointi on yrittäjä Juha Lemposen mukaan vielä alkuvaiheessa. Markkinointia ei tosin ole hänen mukaansa tarvittukaan sen jälkeen, kun jokainen yritys toi Steel Parkiin päämiehensä, jotka sitten rupesivatkin teettämään hallin yrittäjillä enemmän töitä. (Mäkinen 1999.)

Reikälevy Oy:n ohella toinen merkittävä sopimusvalmistaja on Steel Parkissa toimiva Juha Lemponen Oy. Perustajalla ei ole alan ammatillista koulutusta mutta sen sijaan pitkäaikainen työkokemus alan yrityksessä, Pellonpaja Oy:ssä. Juha Lemponen Oy on metalliteollisuuden järjestelmätoimittaja ja valmistaa osia ja osakokonaisuuksia asiakkaan haluamalla tavalla. Yritys tekee metallialan alihankintatyötä ja kokonaistoimituksia sekä suurehkoja osakokonaisuuksia metalliteollisuuden päähankkijoille. Se toimii oman verkostonsa veturiyrityksenä. Yritysverkostossa on mukana muun muassa kaksi muuta Steel Parkin ja kolme ylistarolaista yritystä. Yrityksellä on yhdessä verkostoyritystensä kanssa käytössä lähes kaikki koneet ja laitteet, mitä metalliteollisuudessa tällä hetkellä käytetään. Steel Parkissa sijaitsevia tuotantotiloja on 2 500 neliometriä. Henkilökunnan määrä on 49.

Yritys on hankkinut omistukseensa samassa kylässä sijaitsevan ruokala Tempauksen, joka palvelee paikallisia yrityksiä mutta myös muita asiakkaita.

Juha Lemponen Oy tekee levytyötä itse mutta myös laajan toimittajaverkon avulla. Toimittajilta edellytetään ympäristöasioiden hallintaa. Tavoitteena on toimittaa virheettömiä tuotteita rasittamalla ympäristöä mahdollisimman vähän. Koko henkilöstö on ympäristötietoista ja vastaa oman työnsä laadusta sekä sitoutuu ympäristön laadun jatkuvaan parantamiseen. Yrityksessä on otettu huomioon työsuojelunäkökohdat. Työterveyshuollon kanssa tehdään yhteistyötä työntekijöiden terveyden edistämiseksi. Yhteistyökumppanit hoitavat kuljetukset.

Vuonna 1961 perustettu Salmeskari Oy on ylihärmäläinen koneistamo. Perustaja muutti Ylistarosta Ylihärmään ja ryhtyi yrittäjäksi vaimonsa sukulaisen Ville Isosaaren houkuttelemana. Työkokemusta oli kertynyt sitä ennen kaikenlaisesta metallialan työstä. Johdossa ovat nyt toista sukupolvea edustavat Esa ja Anu Salmeskari. Perheyrityksessä on henkilökuntaa yhteensä 6. Vuoden 2001 keväällä yritys siirtyi uusiin, noin 1 000 neliömetrin tiloihin. Aiemmin yrityksessä valmistettiin omia menestyviä tuotteita, mutta vuodesta 1985 alkaen siir-

ryttiin alihankintaan, komponenttien valmistamiseen muille yrityksille pitkinä sarjoina. Tuotteet ovat pieniä ja ne liittyvät osakokonaisuuksiin, joita verkoston muut yritykset valmistavat varsinaisen lopputuotteen tekijälle. Tuotteita toimitetaan noin 10 yritykselle, lähinnä ajoneuvoteollisuudelle sekä informaatiotekniikka- ja hydraulikka-alalle. Yhtiö tekee yhteistyötä seudun muiden koneistamojen kanssa. Koneistusta on jatkuvasti kehitetty, uusittu ja automatisoitu, sillä laatu ja nopeus ovat tuotannon avainvaatimus. (Härmät-lehti 3.10.2001.)

Vuonna 2000 koneautomaatioinsinööri Vesa Kattelus perusti Insinööritoimisto Vekaplanin, joka sijaitsee Salmeskari Oy:n tiloissa. Yritys suunnittelee asiakasyritysten tilauksesta koneita ja apuvälineitä tuotantoa varten. Joskus asiakas antaa alustavan suunnitelman ja yritys viimeistelee sen, joskus suunnittelua joudutaan tekemään alusta alkaen. Tehtävänä voi myös olla varsinaisen tuotteen suunnittelu. (Härmät-lehti 3.10.2001.)

Trala Automaatio Oy toimii Ylihärjän teollisuusalueella. Alun perin yrittäjä aloitti hitsauspalvelun 1980-luvun alussa mutta perusti vuonna 1988 pienkonehuollon. Vähitellen pienkonehuoltotoiminta alkoi hiipua ja sen rinnalla yrityksessä ruvettiin valmistamaan alihankintana osia toisille yrityksille. Vuodesta 1998 alkaen yritys on tehnyt yksinomaan metallin alihankintatöitä ja otti vuonna 2001 uuden nimen Trala Automaatio. Sen palveluksessa on kaksi työntekijää. Yrityksen asiakkaita ovat mm. ABB, Maaseudun Kone -konserni, Lillbacka Oy, Pellonpaja Oy, Veljekset Ala-Talkkari Oy, Juha Lemponen Oy sekä useat pienemmät yritykset.

Trala Automationin tapaisia alihankintakoneistamoita on Ylihärmässä useita, ja ne täydentävät toisiaan. Tralan toimitusjohtaja Juhani Alasaari ei koe näitä kilpailijoiksi vaan pikemminkin toistensa täydentäjiksi. Vahvuutta on se, että paikkakunnalla on osaamista vähän joka lähtöön erilaisille tarvitsijoille. Alihankintayritykset kuuluvat katkeamattomaan verkostoon, jossa valmistetaan kappaleita toinen toiselleen. Näin kukin mukana oleva yritys voi kehittää osaamisensa ja ammattitaitonsa huipulle. (Härmät-lehti 14.11.2001.)

Kaikilla ylihärmäläisillä metallialan yrityksillä ei ole aina mennyt hyvin. Hilametalli Oy on perustettu ensimmäisen kerran 1980-luvun puolivälissä. Se teki metallialan alihankintaa. Jalasjärveltä syntyisin olevalla perustajalla Matti Rahkolalla on koneinsinööritutkinto. Ennen oman yrityksen perustamista hän ehti työskennellä monen työnantajan palveluksessa. Yrityksellä meni aluksi hyvin ja henkilökunnan määrä kasvoi 7:ään, kunnes 1990-luvun alun laman myötä tuli vaikeuksia ja konkurssi keväällä 1993. Toiminta jatkui kuitenkin jo viikon kuluttua Hilamet Oy:nä, mutta yhtiö työllisti aluksi vain Matti Rahkolan. Yritys on sittemmin laajentunut ja erikoistunut asiakkaiden terästuotteiden lämpökäsittelyyn, karaisuun. Nyt henkilökunnan määrä on 6. (Optio 1.11.2001, 38–42.)

Muita alihankintayrityksiä ovat muun muassa Alihankinta Unkuri, Aurajoki Oy Ylihärjän tehdas, Härjän CNC-Koneistus Oy sekä Teollisuusmaalaamo Mikkilä Oy.

Vuonna 1972 perustettu Laatukilpi Oy on metalliteollisuusyritys mutta ei kuulu maatalouskonetoimialakeskittymään. Se valmistaa liikennemerkkejä, opasteita, kilpiä ja erilaisia rautarakenteita sekä tuo maahan lippu- ja pysäköintiautomaatteja. Henkilökunnan määrä on 35.

Muut yritykset

Skaala Ikkunat Ikkunatehdas Hautanen Oy:n juuret ovat vuonna 1956 perustetussa paikallisessa puusepänliikkeessä, ja yritys on kasvanut valtakunnallisesti tunnetuksi ja vientiä harjoittavaksi ikkunanvalmistajaksi. Yritys kuuluu iältään samaan ylihärmäläiseen yritysperheeseen kuin suurimmat maatalouskonevalmistajat Maaseudun Kone Oy ja Pellonpaja Oy.

Skaala Ikkunat lähti 1990-luvulla kovaan kasvuun. Vuonna 1993 liikevaihto oli 23 miljoonaa markkaa ja oli kasvanut Talouselämä-lehden 40/1998 mukaan vuoteen 1997 mennessä lähes kolminkertaiseksi, 62 miljoonaan markkaan. Kasvu jatkui edelleen vuonna 1998, jolloin liikevaihto oli noin 90 miljoonaa markkaa. Vuoden 2001 lopulla yhtiö työllisti 120 miljoonan markan liikevaihdollaan 120 henkeä Ylihärmässä ja 20 Kurikassa. Yrityksen omistajajohtajina ovat toisen polven yrittäjäveljekset Markku, Jarmo ja Hannu Hautanen. Yritys on saanut myös julkista tunnustusta. Se on palkittu valtakunnallisesti puuteollisuusyrityksenä ja maakunnallisesti vuoden 2001 kouluttavana yrityksenä. Päätuotteet ovat puu- ja puu-alumiini-ikkunat sekä parvekkeenovel. 1990-luvulla Hautasen veljekset päättivät keskittyä Skaala-tuotemerkinsä vahvistamiseen ja uusien markkinoiden hakemiseen sekä Suomesta että ulkomailta. Avainasemassa on ollut tuote- ja prosessikehitys, jota on tehty yhteistyössä mm. Tekesin ja TEAKin, Teuvan puuosaamiskeskuksen kanssa. Tuloksena tuotiin kotimaisille markkinoille vuonna 1999 uuden polven ikkunarakenteet. Yhtiö onkin ollut jo kauan edelläkävijä ikkunarakenteiden kehittäjänä.

Lasituotannossa tehdään yhteistyötä maailman johtavan lasiteollisuusyrityksen Pilkingtonin kanssa.

Yrityksen menestystekijät ovat voimakas panostus tuote- ja prosessikehitykseen, ohjausjärjestelmiin sekä alan erityisosaamiseen. Samaan aikaan on tehty mittavia toimitilojen laajennuksia ja koneinvestointeja. Yritys käyttää Pohjoismaiden tehokkaimpia erikoiskonekantoja ja atk-pohjaisia tuotannonohjausjärjestelmiä, joiden avulla tuotanto pystytään nopeasti sopeuttamaan kysynnän muutoksiin. Tuotanto on samalla tehokasta ja hävikki on pieni.

Työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen on kovassa kasvussa ja muutoksessa kiinnitetty erityistä huomiota. Koulutusta on täydentänyt yhteistyö työvoimaviranomaisten kanssa (mm. Kansallinen työelämän kehittämisohjelma).

Tärkeitä vientimaita ovat Ruotsi, Saksa ja uusimpana avauksena Japani. Yhteistyötä tehdään myös kotimaisten vientiä harjoittavien talotehtaiden kanssa.

5.5.3 YLIHÄRMÄ YRITYSYMPÄRISTÖNÄ

Ylihärmäläiset yritykset pitävät Ylihärmää hyvänä yritysympäristönä, joka tarjoaa menestymisen edellytyksiä. Suurin voima on kuitenkin yritysperinteessä, koska yritystoiminnan juuret periytyvät jo kaukaa. Yritystoiminnassa on mukana jo jopa kolmas sukupolvi. Haitallisesta kilpailusta on siirrytty yhteistyöhön, josta on saatu hyviä kokemuksia. Reikälevy Oy:n Matti Mäki-Haapojan mielestä mukaan on sattumalta tullut oikeanhenkisiä ihmisiä ja henki on siirtynyt

perintönä uusille sukupolville. Perheyhtiöiden voimavarana on myös nopea päätöksenteko. (Mäkinen 1999.)

Mikä sitten saa ylihärmäläiset yrittämään? Yhtä ainutta selitystä ei ole, vaan asiassa on monia näkökulmia. Yrittäminen on Skaala Ikkunat Oy:n toimitusjohtajan Markku Hautasen mukaan uskoa omiin kykyihin ja kyky toimia eli ruveta yrittäjäksi. Ylikangas (1989) esittää yrittäjäksi ryhtymisen syyksi kateuden, mutta menestyjän tehdasta ei polteta vaan ajatellaan, jos kerran tuo menestyy, niin miksen minäkin. Maaseudun Koneen entinen toimitusjohtaja Asko Kampinen (2001) esittää menestymisen syiksi vahvan käsityöläis- ja yrittäjyyskulttuurin, työtä arvostavan luterilaisen moraalin ja terveen kateuden, joka pistää ponnistelemaan paremman tuloksen saamiseksi. Hänen mukaansa Etelä-Pohjanmaalla yritetään ja tehdään työtä tosissaan. Yrittäjyys on hyvin esillä myös paikallisessa Härmät-lehdessä, jonka päätoimittaja Pauli Koivusalo palkittiin Etelä-Pohjanmaan yrittäjien vuoden 2000 tiedottajana. Palkinto annetaan yrittäjyyden ansiokkaasta esille tuomisesta.

Ylihärmäläisen yritystoiminnan ja verkoston ydin on Vientikilta-yhdistys, jonka tarkoituksena on mukana olevien yritysten viennin ja hyvän maineen edistäminen sekä jäsenten keskustelumahdollisuuksien ylläpitäminen. Se tekee markkinatutkimuksia ja käynnistää projekteja sekä pyrkii säästämään vientikustannuksia yhteistyön avulla ja luomaan hyvää mielikuvaa jäsenistön toiminnasta ja tuotteista. Yhdistys aloitti toimintansa 1990-luvun alkupuolella. Jäsenien ydinjoukon muodostavat härmäläiset metallialan yrittäjät, mutta ajan myötä joukko on laajentunut, ja tilaisuuksissa käy yrittäjiä eri puolilta Etelä-Pohjanmaata ja heidän lisäksi rahoittajien, kauppakamarin, TE-keskuksen ja oppilaitosten edustajia. Puheenjohtajana on Väinö Takala. Yhdistyksellä on oma talo, jonne yrittäjät kokoontuvat joka kuukauden ensimmäisenä torstaina kuuntelemaan ulkopuolista alustajaa. Kokouksissa on vähintään yksi alustus. Aihealueet ja alustajat tulevat eri puolilta Suomea. Talon hankkimisessa on Väinö Kaustinen ollut keskeisessä asemassa. Hän hankki talon ensiksi johtamalleen Artturi Leinosen seuralle, mutta seuran varat eivät riittäneet oman talon ylläpitoon. Niinpä hän taivutteli keskeiset yrittäjät kiinteistöyhtiön osakkaiksi ja keräsi yrittäjiltä 500 000 silloisen markan sijoitukset kiinteistöyhtiöön. Hän muistelee: ”Mä olin niin palio vanheet, notta ei ne keherannu mitää väittääkää.” Varoilla ostettiin ja kunnostettiin talo Vientikillan käyttöön. (Mäkinen 1999.)

Yritykset on Veljekset Ala-Talkkari Oy:tä lukuun ottamatta perustettu Ylihärmään siitä syystä, että kunta oli perustajan syntymä- ja kotikunta. Ylihärmä oli myös otollinen paikka maatalouskonetuotannon aloittamiseksi. Yritykset ovat vahvasti sitoutuneet paikkakuntaan. Tähän ovat vaikuttaneet erityisesti yrityksen omat perinteet, yritysjohtoon sitoutuminen ja paikallinen omistus. Kunnan toimenpiteisiin ollaan yrityksissä tyytyväisiä, mutta ei valtiovalan. Eniten kritiikkiä esitetään EU-tavoitealueiden rajaamisesta, bioenergian vähäisestä hyödyntämisestä ja suurista työvoimakustannuksista. Yrityksissä ei ole harkittu päätoimipaikan muuttamista Ylihärmästä. Skaala Ikkunat Oy:n Markku Hautanen sanoo: ”Olemme syntyneet tänne ja toimimme alueen kehittämiseksi. Ei täällä ole mitään perusheikkoutta, mikä pakottaisi miettimään muuttoa.” Yrityksille

on muodostunut sellainen tukiverkko, että melkein kaikki palvelut ovat puhe-
linsoiton päässä. (Mäkinen 1999.)

Kunta on aidosti yrittäjävetoinen ja luottaa yksityiseen yrittäjyyteen. Yrittäjyyden arvostusta kuvaa se, että kuntaan haettiin erityislukion toimilupaa yhteistyössä Lapuan kaupungin kanssa Lapuan lukion Ylihärman sivupisteelle, jonka opetus painottuisi yrittäjyyskasvatukseen. Hakemus on vedetty pois, mutta asia on edelleen vireillä. Kunnan hallinnossa on mukana paljon yrittäjiä. Kunnan hallituksen puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Pellonpaja Oy:n hallituksen puheenjohtaja Väinö Takala. Yritystoiminnan kehittyminen on ensi sijassa yrittäjien itsensä ansiota. He ovat myös suurelta osalta saaneet aikaan edullisen yrittäjäympäristön.

Kunnan ja yrittäjien yhteistyö on vanhaa perua. Ylihärma on edistänyt yritystoimintaa jo 1960-luvulta lähtien muun muassa rakentamalla yhteensä parikymmentä teollisuushallia. Hyvä esimerkki on Steel Park -halli, joka perustettiin vuonna 1996 alihankintaa ja sopimusvalmistusta edistämään. Perustamisen teki mahdolliseksi kunnan ostama Maaseudun Kone Oy:ltä vapautunut Kankaankylässä sijaitseva halli. Tuotantotilaa on yhteensä 7 600 neliömetriä. Tilat vuokrataan ensi sijassa metallialan alihankkijoille, jotka yhdessä pystyvät mitta-vaankin sopimusvalmistukseen eli laajaan kokoonpanontuotantoon.

Kunnan ja yrittäjien yhteistyötä on ansiokkaasti edistänyt vuosina 1977–2002 kunnanjohtajana toiminut Mauno Hirvelä. Tämä yhteistyö on ollut paljon aikaansa edellä ja maassamme ainutlaatuista. Kunnanjohtaja Hirvelän positiivinen asenne yrittäjyyteen periytyy lapsuudesta jurvalaisessa yrittäjäperheessä. Erityisesti toimitilarakentaminen on ollut huippuluokkaa kunnan kokoon verrattuna. (Mäkinen 1999.) Kunta on sijoittanut kahden viime vuosikymmenen aikana elinkeinopolitiikkaan kunnanjohtaja Hirvelän (2001) mukaan 50–60 miljoonaa markkaa. Myös kunnan veloista puolet on välitettyä lainaa yrityksille. Vuosina 1998–99 kunta investoi elinkeinoelämän tukemiseen 20 miljoonaa markkaa. Suoria työpaikkoja on arvioitu syntyneen 20. Tämän rinnalla on pidetty yllä riittävää asuntotuotantoa sekä toimivaa terveydenhuoltoa ja sosiaalitoimintaa. Ylihärmässä edistetään asuntotuotantoa hankkimalla tonttimaata. Kunta myöntää myös korkotukilainoja omakotitaloja varten. Vuoden 2001 aikana arvioitiin rakennettun 10 uutta omakotitaloa ja vähintään 8 rivitaloasuntoa. (Hentula 1999.)

Oma ongelmansa on ollut työpaikkojen miesvaltaisuus ja nimenomaan teollisten naisvaltaisten työpaikkojen puute. Alahärman puolella lähellä Ylihärman rajaa oli kuitenkin Härman sairaala, joka tarjosi työpaikkoja etenkin naisille, mutta joka on nyt lopetettu. Ylihärmässä on myös Kuntokeskus, jossa on 220 työpaikkaa, vakinaisiakin yli 170. Vuoden 1998 liikevaihto nousi 61 miljoonaan markkaan. Siitäkin on tullut ylihärmäläinen menestystarina, koska se rakennettiin vähäisin varoin ja koska hotellin käyttöaste pysyy reippaasti yli 90 %:ssa. Sen perustamiseen johti Heikki Ylikankaan (1989) mukaan halu saada kuntaan anniskeluravintola, jossa olisi tilaa yrittäjien yhteispalaverille ja tuote-esittelyille. Allasosasto saunoineen on pienehkö mutta käytössä koko päivän. Siellä saa hoitoja erilaisiin sairauksiin. Yläkerrassa on tasokas kauneushoitola aikuiselle naiselle. Kylpylän ravintola on valittu ensimmäiseksi lähiruokaa tarjoavaksi Hyvää Suomesta -pilottiravintolaksi. Anssin Jussin areena on Härman Kuntokeskuk-

sen kylpylän viereen rakennettu liikunta- ja vapaa-ajankeskus, jossa voi järjestää messuja sekä pelata, kuntoilla, keilata, golfata ja tanssia.

Ongelmana on myös korkeasti koulutettujen työntekijöiden saaminen. Henkilöstöä pyritäänkin kouluttamaan paikan päällä erityisillä koulutusohjelmilla. Myös Vaasan ja Tampereen yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten koulutuksen avulla on saatu osaavaa työvoimaa. Motivaatiota pyritään kohottamaan tarjoamalla haasteellista työtä. Uusin hanke on metalliteollisuuden Aktivaattori-hanke ja JOB 500, jolla yritetään saada uutta työvoimaa alueelle.

Palvelujen tarjonnassa, kulttuurielämän virkeydessä sekä vapaa-ajanvietto- ja oppimismahdollisuuksissa on puutteita. Ongelmana on myös sijainti kaukana suurista kulutuskeskuksista. Yhteydet eri tahoihin sekä kuljetukset pystytään kuitenkin hoitamaan ilman sanottavia ongelmia. Vaikka kunnassa on runsaasti työpaikkoja, kunta on pitkään kärsinyt väkiluvun vähenemisestä, nuorten lähtömuutosta ja pienestä syntyvyydestä. Kunta on ollut hyvä yritys ympäristö, mutta sitä ei ole koettu riittävän vetovoimaiseksi asuinympäristöksi, jotta sinne olisi muutettu, vaikka siellä käydään työssä. Kunnassa on helppo käydä muualta työssä, koska etäisyydet ovat lyhyet ja ympäristökuntien asutus tiheätä. Väestörakenteen vinoutumista osoittaa se, että vuonna 2000 kuolleisuus ylitti syntyvyyden kahdeksalla hengellä. Siksi kunta on pyrkinyt houkuttelemaan tulomuuttajia kuntaan myymällä edullisia tontteja, rakentamalla vuokra-asuntoja sekä tarjoamalla ilmaista päivähoitoa ja ylimääräistä kotihoidon tukea, jolloin kotihoito tulee samanarvoiseksi ilmaisen päivähoidon kanssa. Tämä tuki on alle kolmivuotiaista lapsista 500 markkaa, ja yli kolmivuotiaista lisä on 300 markkaa kuukaudessa. Tämä tulee entisen kunnanjohtajan Hirvelän mukaan maksamaan kunnalle 1,2 miljoonaa markkaa vuodessa. 1990-luvulla on rakennettu terveyskeskus ja koulu-keskus sekä panostettu liikuntapalveluihin. (Mainio 2001a.)

Suuntaa on kuitenkin vaikea nopeasti muuttaa. Niinpä vielä vuonna 2001 väkiluku väheni 35 hengellä. Tähän oli vaikuttamassa ennen kaikkea Härmän sairaalan lopettaminen. Suunta näyttää kuitenkin olevan muuttumassa, sillä väkiluku oli Tilastokeskuksen ennakkotilaston mukaan lisääntynyt 22 henkeä tammikuussa 2002.

Härmänmaan seutukunnassa tehdään paljon yhteistyötä, ja sillä on oma kehittämispäällikkö. Ammatillista koulutusta varten on perustettu Härmänmaan Ammatti-instituutti. Tarkoituksena on myös lisätä yhteistyötä terveydenhoidon ja elinkeinotoimen aloilla. Kesällä 2002 viriteltiin keskustelua seutukunnan keskuksen nimeämisestä. Tällä hetkellä Kauhava ja Lapua ovat tasaveroisia keskuksia.

Etelä-Pohjanmaalla on käynnistetty maaliskuussa 2001 kaksivuotinen Aktivaattori-hanke, jonka tarkoituksena on aktivoida yrityksiä oman yrityksen sekä yritysverkostonsa kehittämiseen. Hanketta vetää Seinäjoen ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yksikkö Kauhavalla. Budjetti on 1,4 miljoonaa markkaa, josta Tekes maksaa 60 % ja lopun rahoittavat mukana olevat yritykset. Hankkeessa ovat mukana ylihärmäläiset Maaseudun Kone Oy, Reikälevy Oy, Pellonpaja Oy ja Juha Lemponen Oy. Hankkeeseen on palkattu yksi henkilö, aktivaattori, jonka tehtävänä on koota yritysten kehittämisaihiot projekteiksi ja hankkia niille tarvittava asiantuntemus ja rahoitus. Mukana olevat yritykset ovat aktiivisesti kehittäneet toimintaansa ja verkostojaan.

Elokuussa 2001 käynnistettiin Aktivaattori-hankkeen rinnalle kaksivuotinen Steel Center -hanke, jonka alkurahoitus on 1,3 miljoonaa markkaa mutta jonka kokonaiskustannukset ovat 2,7 miljoonaa markkaa. Alkurahoitus tulee opetusministeriöltä, maakunnan kunnilta, Suomen Yrittäjäopistolta ja mukana olevilta yrityksiltä, jotka maksavat käyttämistään palveluista. Steel Center -hankkeen tarkoituksena on hankkia ja myydä asiantuntijapalveluita mukana oleville 20 metalliteollisuusyritykselle. Hankkeeseen on palkattu teknologiajohtaja, joka pitää yhteyksiä yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin ja hankkii siten yritysten tarvitsemää asiantuntemusta. Aktivaattori- ja Steel Center -hankkeet toimivat hyvässä yhteistyössä ja yhdistävät voimavaransa.

5.6 Kuntien erilaiset kehityspolut

Tutkimuskuntien menestys ei ole ollut pysyvää laatua. Minkään tutkimuskunnan väestö- ja työpaikkakehitys ei ole 50 viime vuoden aikana ollut positiivista kaiken aikaa, mutta jokainen tutkimuskunta on ainakin jossakin vaiheessa menestynyt hyvin. Tasaisin kehitys on ollut Ylihärmässä, jonka teollisuus on pieniä notkahduksia lukuun ottamatta kehittynyt hyvin koko ajan ja jonka väkiluku on pysynyt suunnilleen yhtä suurena (liite, kuvio 1).

Suuri vedenjakaja on ollut 1990-luvun alun suuri lama. Sievin ongelmallisin aika oli ennen lamaa 1970-luvulle asti. Kankaanpään ja Kauhajoen menestyskausi oli sen sijaan ennen lamaa, joka syöksi kunnat sellaiseen ahdinkoon, ennen kaikkea työpaikkojen laskuun ja siitä aiheutuvaan suureen työttömyyteen, ettei siitä ole vielääkään toivuttu. Sen sijaan Sievi ja Ylihärjä selvisivät lamasta huomattavasti vähemmällä ongelmilla. Niinpä yritystoiminnan nopea kasvu on lisännyt työpaikkojen määrän Ylihärmässä lamaa edeltäneelle tasolle ja Sievissä paljon sen yli. Sievissä myös väkiluku on kasvanut, mutta ei Ylihärmässä. (Liite, kuviot 1 ja 2.)

Kankaanpään ja Kauhajoen kehitys ovat vaikuttavia menestystarinoita 1800-luvun kappeliseurakunnasta oman seutukuntansa kärkikaupungiksi ja kehityksen veturiksi aina 1990-luvun suureen lamaan saakka. Kankaanpään ja Kauhajoen kehitys oli lamaan asti suurelta osin kunnan ohjaamaa. Menestys lähti alkuun kunnallisjohtajista, ”tulisielu” Ennu Virtasesta Kankaanpäässä ja taitavista hallintomiehistä Mauno Kangasniemestä ja Jouko Virtasesta Kauhajoella. He pystyivät yhdessä keskeisten luottamushenkilöiden kanssa saamaan aikaan yksimielisyyden kunnan kehittämisessä ja vakuuttamaan myös seutukunnan muut kunnat yhteistyön tarpeellisuudesta.

Kankaanpään asukasluku on ollut nousussa tai pysynyt suunnilleen yhtä suurena 1950-luvulta lähtien aina lamaan asti. Siihen ovat vaikuttaneet Niinisaalon varuskunnan laajeneminen ja Reima Pukine Oy:n edeltäjän Pallo-Paidan tulo paikkakunnalle 1940-luvulla. Kankaanpäässä oli jo 1960-luvun alussa merkittävästi teollisuutta, joka pystyi laajenemaan kehitysaluetukien ja kunnallisten tukitoimien ansiosta. Sen sijaan Kauhajoella teollisuutta oli alun perin niukasti, ja niinpä väkiluku pieneni voimakkaasti 1950–60-luvuilla. Vielä vuonna 1970 maa- ja metsätaloudesta sai toimeentulonsa lähes 50 % väestöstä, mutta 30 vuotta

myöhemmin alle 15 % (liite, kuvio 7). Kauhajoella pystyttiin kuitenkin luomaan uuden teollisuuden kehittymiselle hyvät edellytykset 1970-luvun alussa ja teollisuuden työpaikat ja väkiluku lisääntyivät nopeasti 1980-luvulle asti (liite, kuvat 1, 5 ja 6).

Paikkakunnilla pystyttiin laajentamaan etenkin hyvinvointivaltion rakentamisen myötä perustettuja seutukunnallisia julkisia palveluja sekä tarkkaan hyödyntämään valtakunnalliset tukitoimet, jotka samalla suunnattiin paikallisen yrittäjyyden tukemiseen. Kauhajoki ja Kankaanpää pystyivät luomaan toimivan infrastruktuurin korkeatasoiselle asumiselle ja monipuoliselle yritystoiminnalle. Suurissa teollisuuskeskuksissa oli 1970-luvulla työvoimapulaa ja työtaistelut olivat yleisiä. Niinpä suuret teollisuuslaitokset hajasijoittivat yksikköjään suurehkoille maaseutupaikkakunnille, joilla oli riittävän hyvä infrastruktuuri ja ammattitaitoista työvoimaa saatavissa. Näin tapahtui erityisesti Kauhajoella mutta myös Kankaanpäässä, jossa pyrittiin monipuolistamaan teollisuutta ja luomaan uusia miesvaltaisia toimipaikkoja.

Kun 1990-luvun alun lama pakotti suurteollisuuden yrityksiä vähentämään ja rationalisoimaan tuotantoaan, useimmat erilliset maaseutuyksiköt joutuivat lopettamaan toimintansa. Niinpä teolliset työpaikat vähenivät nopeasti samalla kun työttömyys lisääntyi vuosina 1989–93 noin 7 %:sta Kauhajoen 28 %:iin ja Kankaanpään noin 24 %:iin (liite, kuvat 4–6). Kankaanpäässä työllisyys heikkeni vähemmän kuin Kauhajoella, koska siellä oli enemmän vakaita julkisen sektorin työpaikkoja, erityisesti Niinisalon varuskunnassa.

Työpaikkojen lisääminen lamanjälkeisen nousukauden aikana on ollut hidasta ja vaikeaa. Lisäystä on hidastanut se, että julkinen valta on vähentänyt työpaikkojaan maaseudulta ja maaseutukeskuksista rationalisoimalla ja keskittämällä toimintojaan. Myös maatilatalouden työpaikat ovat vähentyneet nopeasti (liite, kuvio 7). Lisäksi väestöpohjan pieneneminen ja palveluiden keskittyminen ovat osaltaan vähentäneet sekä julkisia että yksityisiä palveluja.

Kauhajoki ja Kankaanpää ovat omaksuneet yritysvaltion kehittämisstrategian lama-ajasta alkaen. Ne ovat onnistuneet lisäämään työpaikkojaan laman jälkeen ja vähentämään työttömyyttä vuoteen 2000 mennessä Kauhajoella noin 12 ja Kankaanpäässä noin 7 prosenttiyksikköä (liite, kuvio 4). Vuosina 2001–02 työttömyys on Kauhajoella vähentynyt nopeasti. Samaan aikaan elinkeinopoliittikkaa on tehostettu muun muassa perustamalla teknologiakeskus ja aloittamalla mittava aluekeskusohjelma, verkostopilotti.

Kankaanpäässä ja Kauhajoella on lisääntynyt etenkin teollisuuden toimihenkilöiden määrä (liite, kuvio 6). Kankaanpään suurimmat teollisuudenalat ennen lamaa, kenkä- ja tekstiiliteollisuus, ovat nousukaudella kutistuneet voimakkaan ulkomaisen kilpailun takia. Vain metalliteollisuus on pystynyt laajentumaan tuntuvasti, ja se on osa Pohjois-Satakunnan saman alan keskittymää. Kauhajoella puolestaan materiaalinkäsittelyalan toimialakeskittymä ja muu metalliteollisuus ovat menestyneet hyvin, mutta huonekaluteollisuus on joutunut kovan kilpailun kohteeksi. Molemmissa kaupungeissa elintarviketeollisuus on pysynyt elinvoimaisena.

Työttömyyden vähenemistä Kankaanpäässä on hidastanut myös se, että Kankaanpään työpaikkaomavaraisuus on lisääntynyt ja on selvästi yli 100 % (lii-

te, kuvio 3). Sen sijaan Kauhajoelta käydään enemmän työssä naapurikunnissa kuin niistä Kauhajoella; työpaikkaomavaraisuus on alle 100 %. Ero johtunee seutukunnan muiden kuntien työllisyseroista. Kauhajoen naapurikunnissa on noin 5 prosenttiyksikköä vähäisempi työttömyys kuin Kauhajoella. Sen sijaan Kankaanpäässä on keskimäärin yhtä suuri työttömyys kuin naapurikunnissa ja pienempi kuin maakunnan keskuksessa Porissa. Eroon saattavat vaikuttaa myös Kuntoutuskeskus ja Niinisalon varuskunta, joissa käydään paljon työssä naapurikunnista käsin.

Kauhajoen ja Kankaanpään väkiluku on laman jälkeisellä nousukaudella kääntynyt selvään laskuun (liite, kuvat 1 ja 10) kiihtyneen lähtömuuton ja sen aiheuttaman muuttotappion takia, johon ovat vaikuttaneet toisaalta työntö eli suuri työttömyys, toisaalta kasvukeskusten lisääntynyt vetovoima.

Sievissä ja Ylihärmässä kehitys on ollut ensisijaisesti sisäsyntyistä, yritys- ja yrittäjävetoista. Molempien kuntien yritystoiminta on saanut vetoapua kunnan ulkopuolelta. Teollisuus on kasvanut 1980-luvulta lähtien Sievissä pääosin Nokia Oyj:n ja muun elektroniikkateollisuuden imussa elektromekaniikan sopimusvalmistajina, Ylihärmässä taas Valtran sopimusvalmistajana ja EU:hun liittymisen jälkeisen kysynnän kasvun mukana. Menestys on lähtöisin yrittäjistä ja erityisesti yrittäjäsuvuista.

Ylihärman yritystoiminnan juuret ovat 1950-luvulla. Tärkeimpiä yrittäjäsukuja ovat Isosaaret, Takalat, Hautaset ja Mäki-Haapojat. Yritystoiminnassa on mukana jo yrittäjäsukujen kolmas sukupolvi. Teollisuuden ytimen muodostaa maatalouskoneita valmistava toimialakeskittymä, jossa kukin yritys tekee oman osansa ja erikoistuu siihen, missä on hyvä. Yrittäjät ovat olleet mukana kunnan kehittämisessä 1950-luvulta lähtien jo kahden sukupolven ajan ja olleet toteuttamassa monia merkittäviä hankkeita, muun muassa rakentamassa rautatietä sekä perustamassa oppikoulua, yrittäjätaloa, Härman Teollisuuskylää ja yhteistyöorganisaatiota, Vientikiltaa. Yrittäjät ovat olleet tiiviisti mukana myös kunnan hallinnossa. Myös pitkäaikaisen kunnanjohtajan Mauno Hirvelän panos on ollut erittäin suuri erityisesti kunnan ja yritysten yhteistyön tiivistämisessä ja toimitilojen rakentamisessa. Ylihärma on aidosti yrittäjävetoinen, ja kunta luottaa yksityiseen yrittäjyyteen. Yrittäjyys on kutoutunut tiiviisti koko kunnan elämään.

Sievin menestyvä teollisuus juontaa juurensa pääosin vasta 1970-luvulta, ja maa- ja metsätalous on vieläkin säilyttänyt tärkeän merkityksen: noin 20 % väestöstä saa siitä toimeentulonsa (liite, kuvio 7). Sievin yrittäjäsukuja ovat Takaset, Ojalat ja Jokiset, jotka ovat olleet ensisijaisia menestyksen käynnistäjiä. Kunta oli merkittävässä asemassa yritysten laajennusvaiheessa jo 1970-luvulla, jolloin nykyiset yritykset pääsivät vahvaan kasvuun. Kunnanvaltuuston pitkäaikaisella puheenjohtajalla Veikko Kalliokoskella on ollut suuri merkitys yksimielisen kunnallisen päätöksenteon sekä selkeän ja pitkäjänteisen elinkeinopolitiikan luomisessa. Vahva kasvu on jatkunut niin että kunnan tehtävänä on ollut lähinnä luoda edellytyksiä nopeasti kasvavalle yritystoiminnalle. Keskeiset yritykset, Scanfil Oy ja Ojala-Yhtymä, ovat elektromekaniikan sopimusvalmistajia.

Nimenomaan teollisuustyöpaikat mutta myös työpaikkojen kokonaismäärä ovat 1990-luvun lamasta alkaen lisääntyneet nopeasti molemmissa kunnissa (liite, kuvat 2, 5 ja 6). Tasaista teollisuustyöpaikkojen nousua on Sievissä ollut jo 1970-

luvun puolivälistä alkaen, mutta 1990-luvulla kasvu on ollut hyvin nopeata. Vuosina 1993–2000 työpaikat lisääntyivät Sievissä Tilastokeskuksen (2002) mukaan suhteellisesti toiseksi nopeimmin (57 %) koko maassa. Ylihärman teollisuustyöpaikat vähenivät vuosina 1985–93, mutta laman jälkeen kasvu on ollut nopeaa, vaikkakin vähäisempää kuin Sievissä. Molemmissa kunnissa työttömyys on helpottunut nopeasti, mutta on Ylihärmässä vähäisempi kuin Sievissä (liite, kuvio 4). Ylihärman yritystoiminta on vanhaa ja työvoima on sopeutunut työvoiman kysyntää vastaavaksi pitkän ajan kuluessa. Sen sijaan Sievissä teollisuus on pääosin uutta, eikä paikkakunnalla ole sopeuduttu vielä täysin uuteen tilanteeseen, vaan rakennetyöttömyyttä on enemmän kuin Ylihärmässä. Ylihärmässä ja Sievissä joudutaan ilmeisesti kilpailemaan työvoimasta, sillä verotetut tulot tulonsaajaa kohti ovat laman jälkeen nopeasti kasvaneet (liite, kuvio 9).

Sievin asukasluku on 1980-luvulta alkaen tasaisesti kasvanut ja muuttovoitto kääntynyt rajuun nousuun vuosina 1995–2000, kun taas kaikissa muissa tutkimuskunnissa oli samaan aikaan muuttotappiota (liite, kuviot 1 ja 10). Kunnan väestörakenne onkin muuttunut harvinaisen edulliseksi – nuoria ikäluokkia on paljon ja vanhoja vähän (liite, kuvio 11) – samaan aikaan kun se muissa tutkimuskunnissa on varsin epäedullinen.

Vaikka Ylihärmankin työpaikat ovat lisääntyneet nopeasti, väkiluku on silti 1990-luvun puolivälistä lähtien vähentynyt voimakkaan muuttotappion takia (liite, kuviot 1, 2 ja 10). Lähtömuutto on vilkastunut 1990-luvun lopulla ja vinnouttanut edelleen ikärakennetta (liite, kuvio 11). Erityisesti 25–29-vuotiaitten nuorten naisten määrä on erittäin pieni ja vanhojen, yli 70-vuotiaiden osuus suuri. Syynä tähän saattaa olla yritystoiminnan yksipuolisuus, jonka vuoksi aviopuolison on vaikea saada työtä samalta paikkakunnalta. Voi myös olla mahdollista, että kuntaa ei pidetä riittävän vetovoimaisena asuinpaikkakuntana. Niinpä Ylihärmässä käydään yleisesti työssä naapurikunnista, joissa asuu paljon väkeä ja joista on hyvät kulkuyhteydet Ylihärmään. Näin Ylihärman menestys koituu koko Härmänmaan menestykseksi ja vähentää koko seutukunnan työttömyyttä. Tammi-toukokuussa 2002 suunta näytti kuitenkin olevan muuttumassa, sillä Tilastokeskuksen ennakkotilastojen mukaan väkiluku on kasvanut 22 hengellä.

Sievin ja Ylihärman työpaikkaomavaraisuus on laman jälkeen nopeasti kasvanut (liite, kuvio 3). Vielä 1980-luvun lopulla kaikkien kuntien työpaikkaomavaraisuus oli suurin piirtein samaa tasoa. Työssäkäynti on muuttunut seudulliseen suuntaan, mutta asuminen kiinnittää ihmisen edelleen tiettyyn kuntaan.

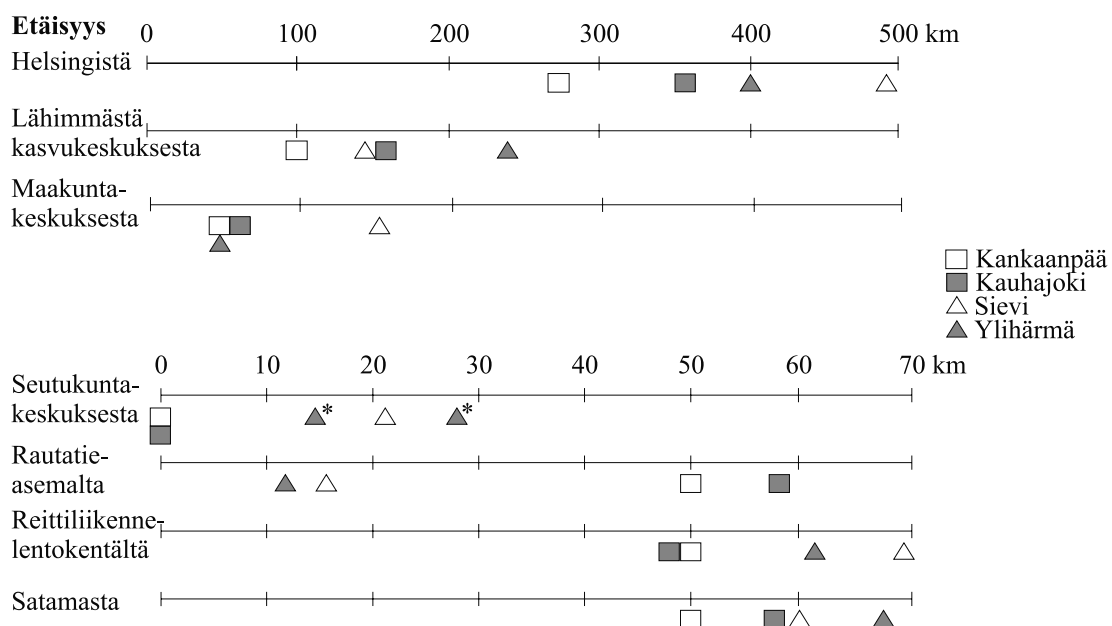
6 Tutkimuskunnat yhdyskuntarakenne-, asuin- ja yritysympäristöinä

6.1 Yhdyskuntarakenneympäristö

Yhdyskuntarakenneympäristöön luetaan tutkimuskuntien logistiseen sijaintiin (kuvio 3), kokoon, kaupungistumiseen ja dynaamisuuteen sekä kunnallistalouteen liittyvät tekijät, jotka luovat puitteet yritys- ja asuinympäristölle (taulukot 2 ja 3).

Logistisessa sijainnissa ei ole kovin suuria eroja. Kaikista tutkimuskunnista on hyvät maantieyhteydet eri suuntiin. Selvin ero on etäisyydessä Helsingistä. Sievissä se on selvästi suurin. Kankaanpää ja Kauhajoki ovat seutukuntansa keskuk-

Kuvio 3: Tutkimuskuntien logistinen sijainti. (Lähde: kuntien www-sivut ja tiekartat.)

* seutukunnalla on kaksi keskusta, Kauhava ja Lapua

sia. Kuitenkin Sievin ja Ylihärman etäisyys seutukuntansa keskuksesta on varsin lyhyt, mikä tasoittaa osaltaan tutkimuskuntien palvelutason eroja. Seutukuntien keskusten, Ylivieskan sekä Lapuan ja Kauhavan, palvelutaso on lähes yhtä korkea kuin Kauhajoen ja Kankaanpään. Sievissä ja Ylihärmässä puolestaan välimatka lähimmälle henkilöliikennerautatieasemalle on lyhyin. Ylihärma sijaitsee kauimpana maamme kasvukeskuksista eli Ylihärman tapauksessa Tampereelta.

*Taulukko 2: Tutkimuskuntien yhdyskuntarakenneympäristön tunnuslukuja.
(Lähde: Tilastokeskuksen Altika, Fennica Net ja työministeriön www-sivut.)*

	Kankaanpää	Kauhajoki	Sievi	Ylihärma
Asukasluku 31.12.2001	13 001	14 716	5 149	3 086
Väestöpotentiaali*	22 405	31 849	39 198	39 385
Keskustaajaman asukasluku 1995	8 515	9 342	1 452	1 728**
Taajama-aste % asukasluvusta	76	66	54	59
Alkutuotannossa 2000 % ammatissa toimivista	7	13	18	13
Työpaikkaomavaraisuus 1999	105	96	114	126
Työttömyys % 2001	16,0	15,1	5,0	7,1
Jalostuksen osuus 1998 % ammatissa toimivista	30	30	26	34
Palvelujen osuus 1998 % ammatissa toimivista	62	51	49	49
Alle 15-vuotiaiden prosenttiosuus 2000	17,9	18,7	27,5	19,0
Nettomuutto % väestöstä 1995–2000	–0,8	–0,9	+0,5	–0,8
Lähtömuutto % väestöstä 1995–2000	4,3	3,4	3,6	3,4
Tulomuutto % väestöstä 1995–2000	3,5	2,5	4,1	3,1
Muutot yhteensä % väkiluvusta 1995–2000	7,8	5,9	7,7	6,5
Väkiluvun muutos 1998–2001, asukasta	–210	–379	+146	–83
Kunnan vuokra- asuntoja/100 asukasta	4,6	3,1	8,3	7,0

* väestöpotentiaali on saatu laskemalla yhteen kaikkien niiden kuntien asukasluku, joiden kuntakeskus sijaitsee korkeintaan 30 kilometrin etäisyydellä tutkimuskunnan keskustasta

** taajama sijaitsee usean kunnan alueella

Kokoerot ovat selvät (taulukko 2). Kauhajoki on asukasluvultaan ja keskustaajamaltaan suurin ja Kankaanpää seuraavaksi suurin. Sievi ja Ylihärmä jäävät selvästi jälkeen. Ylihärmän asukasluku on selvästi pienin, mutta sen keskustajaama on suurempi kuin Sievin, koska se ulottuu usean kunnan alueelle. Sievi ja Ylihärmä ovat väestöpotentiaaliltaan sen sijaan selvästi suurempia kuin muut tutkimuskunnat, koska ne sijaitsevat tiheään asutuissa jokilaaksoissa. Kankaanpään väestöpotentiaali on pienin, koska sen ympäristö on harvaan asuttu. Väestöpotentiaali kuvaa kunnan asukaslukua paremmin työvoiman saatavuutta sekä tuotteiden markkinointimahdollisuuksia.

Kankaanpää on taajama-asteen ja alkutuotannon osuuden perusteella selvästi kaupungistunein ja Sievi vähiten kaupungistunut. Työpaikkaomavaraisuus on suurin Ylihärmässä ja Sievissä, mutta myös Kankaanpäässä se on selvästi yli 100. Vain Kauhajoella työpaikkoja on vähemmän kuin työssäkäyviä eli työpaikkaomavaraisuus on alle 100. Työttömyys oli yleisintä Kankaanpäässä ja Kauhajoella, yli 15 %, ja vähäisintä Ylihärmässä ja Sievissä. Jalostuksen osuus ammatissa toimivista on Ylihärmässä suurin. Palvelujen vastaava osuus on suurin Kankaanpäässä.

Selvästi dynaamisin on Sievi, jossa väestörakenne on edullisin ja väestökehitys vuosina 1998–2001 positiivinen. Kaikissa muissa tutkimuskunnissa kärsitään muuttotappiosta ja väkiluvun vähenemisestä sekä epäedullisesta väestörakenteesta. Sievissä myös vuokra-asuntojen määrä asukasta kohti on suurin. Myös Ylihärmässä vuokra-asuntoja on paljon, sillä niiden rakentamiseen on viime vuosina investoitu paljon.

Kunnallistalous

Kunnallistalous asettaa kehykset kunnan toiminnalle. Mitä vahvempi kunnan taloudellinen tilanne on, sitä voimakkaammin kunta pystyy ohjaamaan omaa kehitystään. Tulot koostuvat pääosin kunnan verotuloista ja valtionosuuksista ja menot toiminta- ja investointimenoista. Investoinnit on tarkoitus pitkällä aikavälillä rahoittaa vuosikatteella, mutta lyhyellä aikavälillä niihin otetaan myös lainaa, jonka lyhentäminen ja hoitokulut muodostavat merkittävän osan kunnan menoista.

Kunnallistalouden ja kunnan kehityksen välinen suhde on monimutkainen. Edullinen työpaikkakehitys saa aikaan asukasmäärän ja verotulojen kasvua, ja sitä mukaa kunnan talous kohenee. Työpaikkojen ja asukkaiden lisäys vaatii kuitenkin myös investointeja, jotka lisäävät kunnan menoja, mutta tuotot saattavat tulla epätahdissa menojen kanssa. Jos taas työntekijät eivät muuta kuntaan, verotulot eivät kovin paljon kasva, koska pääosa verotuloista tulee työntekijöiden palkkatulosta. Ellei kunnan väkiluku eivätkä työpaikat lisäänty, kunnan investointitarve on pienempi ja kunnan talous saattaa olla hyvässä kunnossa ainakin jonkin aikaa. Investointeja kuitenkin tarvitaan silloinkin pitkällä aikavälillä kunnan normaalinkin toiminnan turvaamiseksi. Pahassa tilanteessa ollaan myös, jos kunta on tukenut voimakkaasti yritystoimintaa ja tuettuja yrityksiä menee konkurssiin.

Taulukko 3: Tutkimuskuntien talouden tunnuslukuja vuodelta 2000.

	Kankaanpää	Kauhajoki	Sievi	Ylihärmä
Tulovero %	18,50	18,50	17,75	19,00
Toimintakate mk/as.	-15 727	-15 697	-18 387	-17 012
Verotulot mk/as.	11 300	9 559	10 641	12 151
Valtionosuudet mk/as.	6 289	7 454	9 338	6 168
Vuosikate mk/as.	853	535	416	333
Vuosikate % poistoista	105	49	54	30
Tilikauden tulos mk/as.	161	-567	-348	-771
Investointien omahan- kintamenot mk/as.	1 334	1 758	2 014	1 841
Investointien tulo- rahoitus %	64	30	21	18
Kuntakonsernin lainakanta mk/ as.	14 668	6 683	22 869	19 029
Lainanhoitokate, ei lainanhoitokuluja	0,4	19,7	0,5	0,5
Kassan riittävyys, pv	3	17	13	12
Rahoitusvarallisuus mk/as.	-9 203	-671	-7 704	-5 612
Omavaraisuus %	38	84	46	54
Suhteellinen velkaan- tuneisuus %	52	12	44	54
Kertynyt yli-/alijäämä mk/asukas	-702	-500	-1 141	-772
Velkaisuusaste % laina- kanta / koko pääoma	42	0	35	29

Lähde: Suomen Kuntaliitto 29.11.2001, Tilastokeskus 21.11.2001

Kankaanpään tilikauden tulos, vuosikate ja investointien tulorahoitusosuus vuodelta 2000 ovat taulukon 3 tunnuslukujen mukaan parhaat, mutta niihin vaikutti suuresti vuosina 1999 ja 2000 valtiolta saatu 10 miljoonan markan harkinnanvarainen tuki. Kuntakonsernin lainakanta oli kuitenkin suuri, rahoitusvarallisuus heikko ja omavaraisuusaste alhainen. Alijäämää oli kertynyt 702 markkaa asukasta kohti. Vuoden 2000 aikana kaupungin nettovelka lisääntyi 4,7 miljoonaa markkaa. Vuoden 1999 tilinpäätösten mukaan laskien Kankaanpään omavaraisuusaste oli seitsemänneksi huonoin kaikista Suomen kunnista. Kankaanpää oli vuoden 2001 tilintarkastajan mukaan ottanut viime vuosikymmenellä tietoisuuden riskin lisäämällä velkojaan muun muassa koulujen rakentamisen vuoksi (Alatalo 2002b).

Kunnallistalouden vaikeudet jatkuivat vuonna 2001. Tilinpäätös päättyi 7,2 miljoonaa markkaa alijäämäiseksi, vaikka rahastovarauksia oli purettu 3,3 miljoonalla markalla. Yhteensä alijäämää on kertynyt taseeseen edellisvuodet mukaan laskettuina jo 16,3 miljoonaa markkaa. Kuntalain mukaan alijäämä pitäisi

kuitata kolmen vuoden kuluessa. Suurin syy alijäämiin on ollut sosiaali- ja terveydenhoitomenojen nopea kasvu. Ne ylittivät talousarvion lähes 4,4 miljoonalla markalla. Tulosta heikensi myös yhteisöverotulojen väheneminen. Vuosikattea piti olla talousarvion mukaan 17 miljoonaa markkaa, mutta sitä kertyi vuonna 2001 vain 0,6 miljoonaa markkaa. Sillä pitäisi kattaa omaisuuden poistot ja tehdä uusia investointeja. Investointeja tehtiin silti lähes 21 miljoonaa markkaa. Asukaskohtainen velka nousi liki 300 markalla asukasta kohti. (Karppinen 2002.) Talouden tasapainottaminen on visainen tehtävä, eikä se ollut edennyt juuri olleenkaan kesäkuuhun 2002 mennessä (Kankaanpään Seutu 13.6.2002).

Vuoden 2000 tilinpäätös oli Kauhajoella tappiollinen (taulukko 3). Vuosikate oli positiivinen, mutta tilikauden tulos asukasta kohti selvästi negatiivinen, -567. Aiempien taloudellisesti tarkkojen vuosien ansiosta alijäämää on kertynyt tutkimuskunnista vähiten ja myös lainakanta asukasta kohti on pienin. Myös suhteellinen velkaantuneisuusaste oli tutkimuskunnista alhaisin ja kassan riittävyys pisin, 17 päivää.

Vuonna 2001 kunnan taloudellinen tilanne parani. Tilannetta helpotti verotulojen ja valtionosuuksien kasvu. Vuosikate oli noin 15 miljoonaa markkaa. Yhteisöverojen oikaisua kirjattiin yli 4 miljoonaa markkaa. Lainaa kaupunkikonsernilla oli asukasta kohti 7 400 markkaa ja kaupungilla 865 markkaa. Vaikka uusia työpaikkoja syntyi merkittävästi, työttömyys pysyi edelleen suurena, noin 15 %:na. Erikoissairaanhoidon menot kasvoivat suuresti, ja ylitystä talousarvioon tuli peräti 7 miljoonaa markkaa. Investointeja tehtiin noin 30 miljoonalla, mutta niistä pystyttiin rahoittamaan vuosikatteella vain noin puolet.

Myös Sievin kunnan tilinpäätös vuonna 2000 oli alijäämäinen, vaikka ei aivan yhtä suuresti kuin Ylihärjän ja Kauhajoen (taulukko 3). Tilikauden tulos asukasta kohti oli tappiolla lähes 350 markkaa. Kuntakonsernin lainakanta ja kertynyt alijäämä asukasta kohti olivat tutkimuskunnista suurimpia. Vuosikatekin asukasta kohti oli pienempi kuin Kauhajoella ja Kankaanpäässä. Myös vuonna 2001 tilikauden tulos oli 1,8 miljoonaa markkaa alijäämäinen. Kertynyttä alijäämää oli taseessa yhteensä noin 7,7 miljoonaa markkaa. Alijäämä aiheutui ennen kaikkea henkilöstömenojen kasvusta, muun muassa uuden dementia kodin käyttöönotosta. Vuosikattea kertyi yli 2 miljoonaa markkaa. Verotulot kasvoivat lähes 14 %, mutta yhteisöverotulot vähenivät yli 16 %. Valtionosuudet kasvoivat vain vähän. Siihen vaikutti kunnanjohtaja Johanssonin mukaan verotulojen tasausjärjestelmään liittyvä tasauksen pieneneminen. Tuloveroprosentti on muihin tutkimuskuntiin verrattuna alhainen. Lainamäärä asukasta kohti on kasvanut edellisvuotisesta suuresti teollisuusrakentamiseen liittyvien investointien takia. Lainoja on myönnetty muun muassa Sievin Pelti Oy:lle ja Celermec Oy:lle. Ne ovat kuitenkin antolainaa, eli saamiset kasvavat lähes samaa tahtia. Saamisia on koko lainamäärästä noin 4 000 markkaa asukasta kohti. Suuria investointeja olivat muun muassa monitoimihallin rakentaminen sekä Järvikylän ja Leppälän koulujen remontointi ja uudisrakentaminen. Suurin menoerä oli yhtiötetty asuntotuotanto.

Ylihärjän tilinpäätös vuonna 2000 oli pitkälle samantyyppinen kuin Sievin (taulukko 3). Ylihärmällä on kuitenkin korkeampi tuloveroprosentti ja suuremmat verotulot asukasta kohti. Myös Ylihärjän lainakanta asukasta kohti on

vähän pienempi ja rahoitusvarallisuus asukasta kohti vähemmän negatiivinen kuin Sievin. Ylihärmässä on tehty paljon investointeja. On rakennettu terveyskeskus ja koulukeskus ja panostettu liikuntapalveluihin. Lisäksi elinkeinopolitiikkaan on suunnattu paljon varoja, esimerkiksi vuosien 1998–99 aikana noin 20 miljoonaa markkaa. Vuonna 2001 talousarvio ylittyi yli 3 miljoonaa markkaa. Suurin syy siihen olivat erikoissairaanhoidon lisääntyneet menot. Tilinpäätös oli alijäämäinen ja lainakanta kasvoi. Puolet kunnan veloista on välitettyä lainaa yrityksille. Viime vuosina on ruvettu investoimaan myös asuntotuotantoon ja harjoittamaan aktiivista perhepolitiikkaa, mutta sen vaikutukset verotulojen kasvuun näkyvät vasta myöhemmin.

Ylihärman ja Sievin kuntatalous ei ole niin hyvässä kunnossa kuin niiden edullisen työpaikkakehityksen vuoksi olisi olettanut. Sievissä myös väestökehitys on ollut edullinen. Ilmeisesti tämä nopea kasvuvaihe on ollut enemmänkin lisäämässä menoja, käyttömenoja ja investointeja, ja tuotot tulevat vasta pitkän ajan kuluessa. Ylihärmässä on elinkeinopolitiikkaan, asuntotuotantoon ja perhepolitiikkaan investoitu paljon, vaikka väkiluku ei ole kasvanut.

Kaikkien tutkimuskuntien kunnallistaloudessa on ongelmia, mutta Kauhajoen tilanne näyttää parhaalta. Sievin ja Ylihärman ongelmat johtuvat voimakkaista investoinneista elinkeinoelämään ja asuntotuotantoon. Kankaanpään vaikeudet periytyvät jo useiden vuosien takaa suurista investoinneista. Kauhajoella elettiin edellisen kunnanjohtajan aikana tarkan markan ja vakaan talouden aikaa ja vältettiin lainanottoa. Muun muassa veroprosentti pidettiin samana (17 %) vuosina 1981–99.

Tutkimuksen alussa esitetty oletus, että edullinen työpaikkakehitys saisi aikaan myös tasapainoisen kunnallistalouden, ei pidä paikkaansa ainakaan lyhyellä aikavälillä. Pienet kunnat joutuvat tekemään suuria investointeja, joista hyödyt tulevat vasta viiveellä. Edullinen työpaikkakehitys ei myöskään aina saa aikaan väestön kasvua, jolloin verotulot eivät lisäänty.

6.2 Asuin-, liiketoiminta- ja yrityskulttuurinen ympäristö

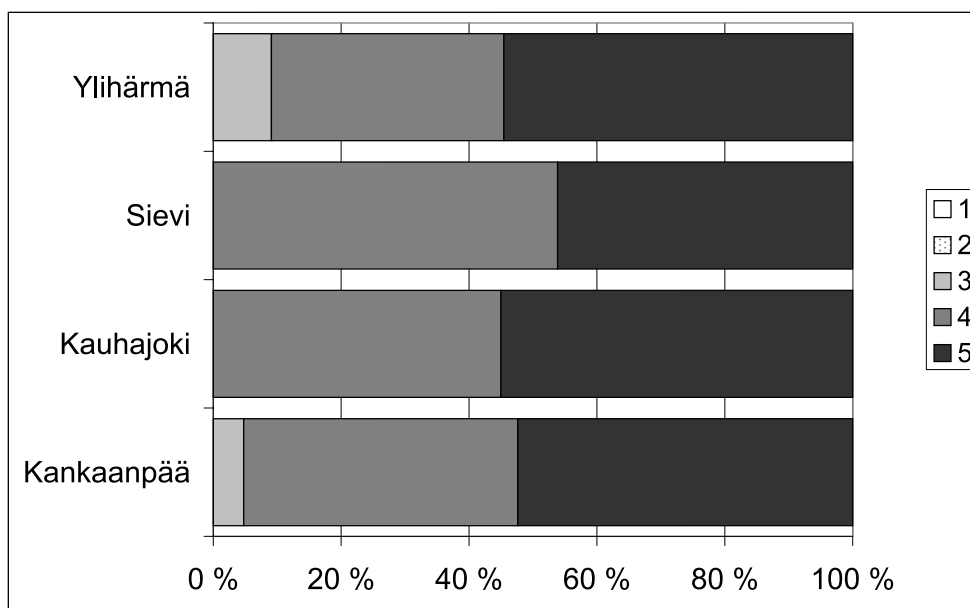
Asuin- ja yritys ympäristöä on erittäin vaikea tutkia. Näkyvää aineellista ympäristöä on varsin helppo analysoida empiirisesti, mutta ”näkömätöntä” asuin ympäristöä ja kulttuurista yritys ympäristöä paljon hankalampaa. Ainut mahdollisuus onkin tutkia ihmisten asenteita ja mielikuvia. Koska tutkimuksessa ei ollut mahdollista tehdä laajaa asukaskyselyä tai -haastatteluja, turvauduttiin valtuutetuille lähetettyyn kyselyyn. Valtuutettujen katsottiin edustavan hyvin kunnan väestöä. Kysely onnistuikin hyvin, ja sille asetetut tavoitteet saavutettiin. (Ks. luku 4.)

Aineistona käytetään myös vuoden 2001 paikallislehtiä, joiden sisältöä analysoidaan samoista näkökulmista kuin kyselyssäkin. Niiden sisältö ikään kuin peilaa kunnan elämää ja arvostuksia. Analyysi täydentää hyvin kyselyn tuloksia. Ympäristöjä tarkastellaan myös vuonna 1999 tehtyjen yritys kyselyn ja kunnan johdolle suunnatun kyselyn perusteella. Viimeksi mainittu oli sisällöltään hiukan toisenlainen mutta antaa vertailukelpoista tietoa asuin- ja yritys ympäristöistä.

6.2.1 ASUINYMPÄRISTÖ

Kaikissa tutkimuskunnissa pidetään asuinkuntaa hyvänä paikkana asua ja elää (kuvio 4). Kyseessä on subjektiivinen kiintymys asuinpaikkaan, alueidentiteetti, jolla tarkoitetaan sitä mielikuvaa, joka asukkailla itsellään on asuinpaikkakunnastaan. Alueidentiteetti kuvastaa sitä tahtoa, mikä asukkailla on pysyä kotiseudullaan ja sitä, kuinka hyvin ihmiset viihtyvät. Alueidentiteettiä on vaikea mitata yhden kysymyksen avulla. Valtuutetuille tehtiin kysymys, joka on mahdollisimman yksiselitteinen mutta korostaa alueidentiteetissä tärkeitä alueella viihtymistä, ja muut tekijät jäivät ottamatta huomioon. Sen sijaan paikallislehtien sisällön analyysissä alueidentiteetti tulee laajemmin esille.

Kuvio 4: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme on hyvä paikka asua ja elää” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Vastaukset ovat samansuuntaisia ja odotettuja. Vastanneet olivat suureksi osaksi täysin sitä mieltä, että kotikunta on hyvä paikka asua ja elää. Voidaankin todeta, että kuntalain ensimmäinen pykälä, jonka mukaan kunnan tulee pyrkiä turvaamaan asukkaidensa hyvinvointi, tulee täytetyksi. Yleensä ihmiset ovat aiempienkin tutkimusten mukaan tyytyväisiä asuinpaikkakuntaansa. Kukaan vastaajista ei ollut väittämän kanssa eri mieltä, vaikka Kankaanpäässä ja Kauhajoella on paljon työttömyyttä 1990-luvun lamakauden jäljiltä. Näyttää siltä, että kunnat ovat asuinympäristönä vastaajien mielestä suurin piirtein samanarvoiset, vaikka esimerkiksi työttömyydessä on suuria eroja. Sosiaalinen turvaverkko takaa kuitenkin perustoimeentulon.

Yhteistä kaikille tutkimuskunnille on paikallislehdistä välittyvän käsityksen mukaan rauhallisuus, viihtyisyys, turvallisuus ja luonnonläheisyys, jotka ovat yhteisiä yleensä maaseutumaisille asuinympäristöille. Kuitenkin identiteetti rakentuu kussakin tutkimuskunnassa eri tekijöille eli sille, mikä on juuri omalle paikkakunnalle ominaista.

Kankaanpää on tutkimuskunnista kaikkein kaupungistunein. Taajama-aste on korkein, ja keskustaajamaa on rakennettu jo 1940-luvulta saakka suunnitelmallisesti. Tuloksena on hallittu ja selkeästi jäsentynyt korkeatasoinen puistomainen asuinympäristö, jossa tiiliarkkitehtuuri, taide ja luonto ovat hyvässä so-
vussa. Valittavana on monenlaisia asuinalueita, niin vuokra- kuin omistusasun-
toja samoin kuin pien- ja kerrostaloja. Asua voi myös aidoissa ja toimivissa ky-
läyhteisöissä. Myös monipuoliset palvelut ovat saatavissa, vaikka palveluiden toi-
mivuudesta esitetään paikallislehdessä myös kritiikkiä. Sosiaali- ja terveysalan
vapaaehtoisjärjestöt ovat hyvin aktiivisia. Paikkakunnan monipuoliset koulutus-
mahdollisuudet avoimesta korkeakoulusta ja ammattikorkeakoulutuksesta alkaen
saavat myönteistä huomiota. Identiteettiä luovat korkeatasoisen asuinympäris-
tön ohella monipuolinen kulttuuri- ja taide-elämä sekä urheilu. Erityisesti pe-
säpallo saa julkisuutta runsaasti. Myös varuskunnan olemassaolo luo leimansa
paikkakunnan elämänmenoon, koska sillä on moninaisia toiminnallisia linkkejä
muuhun kunnan elämään.

Myös maaseutumaisia piirteitä on Kankaanpäässä runsaasti. Luonnonti-
laista ympäristöä on paljon, ja erityisesti harju- ja kangasmaaluonto on Kan-
kaanpäälle tyypillistä. Elävät kylät sekä maa- ja metsätalous tulevat paikallis-
lehdessä usein esille. Talkoohenkeä ja yhteisöllisyyttä on runsaasti. Esimerkiksi
Vihteljärven kylässä kyläläiset tekivät kahdessa kuukaudessa talkoilla 2,5 ki-
lometrin kevyen liikenteen väylän, joka tuli maksamaan kaupungille ja Tielai-
tokselle noin 84 000 euroa eli neljäsosan tavallisesta urakkahinnasta. (Kan-
kaanpään Seutu 3.6.2002.) Uskonnonollisuus tulee paikallislehdessä esille tutki-
muskunnista vähiten.

Kauhajoella identiteetti perustuu erityisesti monipuoliseen asuin- ja luon-
nonympäristöön, korkeatasoisiin ja toimiviin palveluihin, erityisesti kouluihin
sekä menestyvään yritystoimintaan, vaikkakaan koko maassa tunnettuja lippu-
laivoja ei ole kuten Sievissä ja Ylihärmässä. Pinta-alaltaan laaja Kauhajoki ja-
kautuu itse asiassa kolmeen osaan: suureen keskustaajamaan, sitä ympäröivän
laajan viljelyaukean kyliin sekä Suomenselällä sijaitseviin syrjäkyliin, joiden
alueella on laajoja suojelalueita. Myös vahva maatalous ja perinteiden, muun
muassa murteen ja vanhojen työtapojen vaaliminen ovat tärkeitä. Vapaaehtois-
työ on terveys- ja sosiaalipalveluissa harvinaisen vireätä. Talkoohenkeä, oma-aloit-
teisuutta ja yhteisöllisyyttä löytyy lukuisista kylistä ja kansalaisjärjestöistä. Muun
muassa sotaveteraanien tuloksellinen toiminta on maankuulua. Kauhajoki-Seu-
ran toiminta on aktiivista ja monipuolista. Myös uskonnonollisuus tulee paikallis-
lehdessä esille muttei niin paljon kuin Sievissä ja Ylihärmässä. Vaikka Kauhajo-
ki on vielä olennaisesti maaseutua, kaupunkimaisuus tulee esille muun muassa
monipuolisissa harrastusmahdollisuuksissa ja korkeatasoisissa palveluissa. Kult-
tuurin eri aloilta nousevat esille erityisesti musiikki, teatteri- ja kuvataide. Ur-
heiluharrastus on Kauhajoella monipuolista ja tuloksekasta. Omaleimaisena piir-
teenä paikallislehdessä on tavallisten ihmisten, entisten ja nykyisten kauhajokis-
ten elämän ja mielipiteiden esittely, joista käy terävästi ilmi ihmisten arkielämä
kaikkine piirteineen.

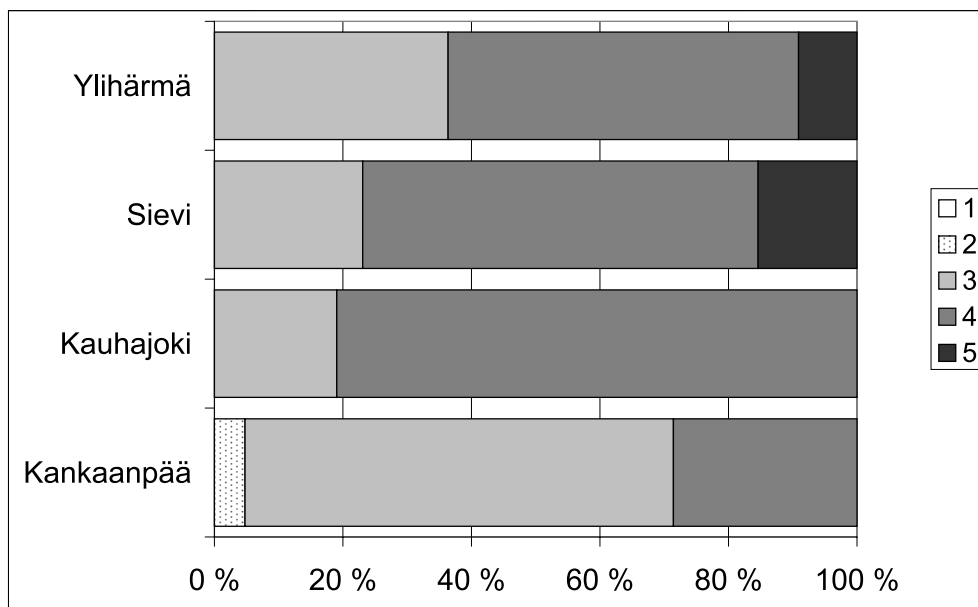
Sievissä alueidentiteetti perustuu ennen kaikkea nykypäivän vahvaan teol-
liseen yritystoimintaan mutta myös tehokkaaseen maatalouteen ja perinteeseen,

joka rakentuu vahvalle kristilliselle elämänkatsomukselle sekä talkoohengelle ja yhteisöllisyydelle. Uskonnollisuus saa paljon tilaa paikallislehdessä. Muun muassa seurakunnan diakoniakylätoiminta on aktiivista. Sievin keskusta on hallitusti rakentunut ja hyvin suunniteltu. Luonnonympäristölle on leimallista sora- harjuinen maasto sekä pienien järvien ja lampien runsaus. Erityispiirteenä on vahva lumikouruharrastus, jonka tekevät mahdolliseksi Sievin Louekallio ja toimelias alan seura Snowboard Junkies. Sen sieviläinen edustaja Markku Koski sijoittui olympialaisissa kahdeksanneksi. Leimaa-antavia ovat myös kunnan asioiden hoidon yksimielisyys, asukkaiden ahkeruus ja hyvät kädentaidot. Identiteettiä vahvistetaan Sievi-viikon ja sen yhteydessä järjestettävien Mutti-markkinoiden avulla. Mutti on paikkakunnan perinneruokaa, joka on sieviläisille tärkeä identiteetin ylläpitäjä.

Ylihärmän identiteetti perustuu ennen kaikkea vahvaan yrittäjähengeseen, menestyviin yrityksiin, paikalliseen omaleimaisuuteen ja paikallisyhteisöihin. Yrittäjäys ja yritystoiminta ovat kietoutuneet vahvasti koko ylihärmäläiseen elämänmuotoon ja paikalliskulttuuriin. Myös uskonnollinen elämä tulee Härmät-lehdessä vahvasti esille. Härmäläisyys vaalii vanhoja perinteitä, mutta se ei liity nimenomaan vain Ylihärmään vaan on yhteinen molemmille Härmille. Kyläajattelu on vahva. Kyliä koskevissa lehti uutisissa ei aina edes mainita, missä kunnassa kylä sijaitsee. Kylissä on runsaasti talkoohenkeä ja yhteisöllisyyttä. Lakeus ja luonnonrauha nähdään vahvuuksina ja hyvän itsetunnon perustana.

Tärkeä menestymisen edellytys on se, että paikkakunta koetaan eteenpäin meneväksi ja edistyväksi. Esimerkiksi yrittäjät ja omakotitalon rakentajat joutuvat tekemään suuria investointeja ja ottamaan riskejä, joita ei uskalleta ottaa, jos paikkakunta koetaan taantuvaksi.

Kuvio 5. Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme on eteenpäinmenevä ja edistyvä” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

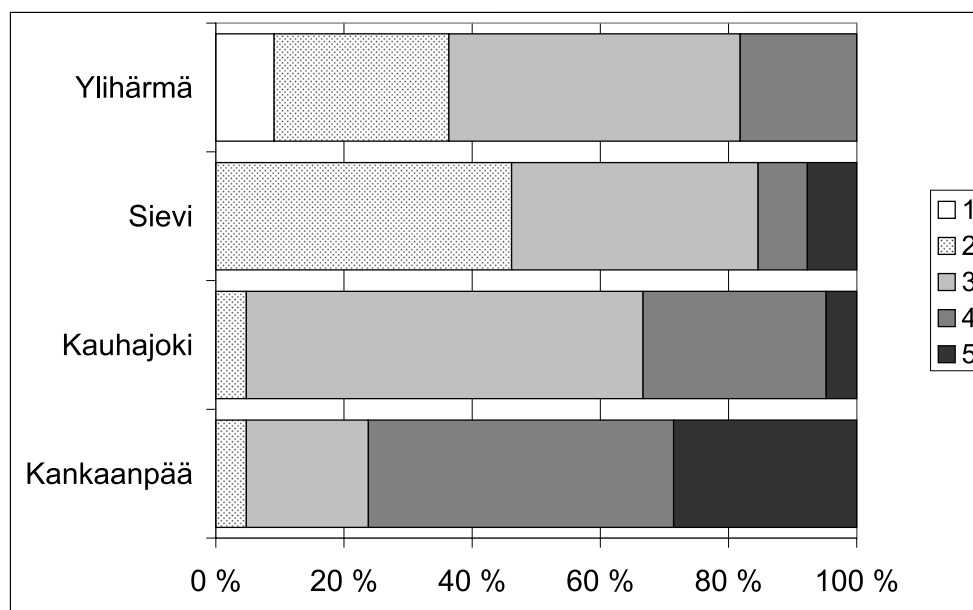

Tutkimuskunnista Kankaanpää koettiin vähiten eteenpäin meneväksi ja edistyneeksi (kuvio 5). Muut tutkimuskunnat koettiin keskenään suunnilleen yhtä suuresti eteenpäin meneviksi ja edistyneiksi. Syy Kankaanpään alhaiseen arvioon peilautuu paikallislehden sisällöstä, jossa julkaistiin monia huonoja uutisia yritystoiminnasta, konkurssista, lomautuksista ja tuotannon supistuksista, samoin ongelmista perusturvakeskuksessa ja terveyskeskuksessa. Myös kunnallistalouden ongelmat olivat usein toistuva aihe. Silti Kankaanpäästä koskeva kokonaisarvio oli keskinäkertaisista vähän parempi. Tätä voi perustella sillä, että toisaalta oli myös hyviä uutisia, muun muassa perustettiin uusia yrityksiä ja laajennettiin entisiä.

Muissa tutkimuskunnissa yksikään yritys ei tutkimusaikana tehnyt konkurssia eikä tuotantoakaan juuri supistettu. Sen sijaan esimerkiksi uutisia uusista yrityksistä ja tuotannon laajenemisesta oli kunnissa useita.

Kulttuurielämän tason on todettu olevan yksi alueen menestystekijöistä. Erityisesti asumisen kannalta kulttuurielämä on tärkeä, mutta myös yritystoiminta hyötyy vireästä kulttuurielämästä. Se voi saada lisäarvoa paikkakunnan hyvästä kulttuuri-imagosta muun muassa esittelemällä liiketuttaville paikkakunnan kulttuuria. Yritys voi myös lisätä henkilökunnan viihtyvyyttä esimerkiksi antamalla sille mahdollisuuden käyttää hyväkseen ilmaiseksi paikkakunnan kulttuuritarjontaa.

Kuvio 6: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme kulttuurielämä on korkealla tasolla” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Korkein kulttuurielämän taso on valtuutettujen mielestä Kankaanpäässä ja seuraavaksi Kauhajoella (kuvio 6). Heikoimmaksi kulttuurielämän taso koetaan Ylihärmässä ja Sievissä. Paikallislehtien sisältö on viestissään samansuuntainen. Kankaanpää on leimallisesti kuvataiteiden kaupunki: korkeatasoiset näyttelyt sekä julkisesti nähtävinä olevat taideteokset kaupunkialueella, 20–30 kuvataiteilijan

yhteisö, korkeatasoinen taidekoulu (AMK) ja Taiteiden viikko tulevat näyttävästi esille paikallislehdessä. Myös musiikin harrastus ja musiikkitilaisuuksien tarjonta on runsasta. Sen sijaan kirjallisuuden harrastus on vähäisempää kuin kuvataiteiden ja musiikin.

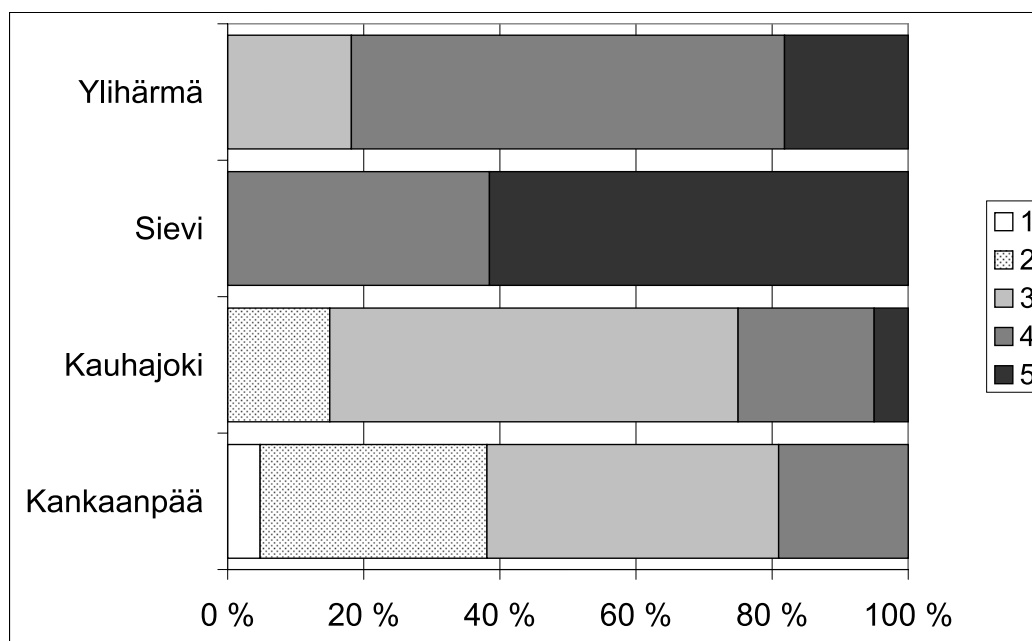
Myös Kauhajoella kulttuuria harrastetaan vilkkaasti, vaikka paikkakuntaa ei paikallislehdessä keuhutakaan kulttuurimyönteiseksi. Kuvataide on laadukasta, mutta kuvataiteen näyttelytila ei ole kummoinen, ja tilaa on niukasti. Kauhajokin kuvataide on kuitenkin paikallislehden mukaan hyvin esillä muualla maassa. Erityisesti musiikki- mutta myös teatteriharrastus on vireämpää kuin muissa tutkimuskunnissa. Paikkakunnalla on korkeatasoista musiikinopetusta antava Pannula-Opisto. Sen määrärahoja tosin moititaan vähäisiksi.

Sievin kulttuurielämä on myös vilkasta vaikka vähäisempää kuin Kankaanpää ja Kauhajoen. Kunnassa järjestetään lukuisia kuvataidenäyttelyitä, kirjallisia tilaisuuksia ja konsertteja. Lehdessä julkaistaan myös paljon runoja.

Ylihärman kulttuurielämä näyttää paikallislehden sisällön perusteella ohuelta. Musiikin harrastus on huomattavinta, ja esimerkiksi konsertteja on järjestetty lukuisia. Kunnan kulttuuripalkinto vuonna 2001 myönnettiin Ylihärman soittokunnalle.

Tärkeä alueen menestystekijä on tutkimusten mukaan imago eli se mielikuva, joka kunnasta on muualla maassa. Mitä parempi imago on, sitä enemmän vetovoimaa alueella on. Vetovoima vaikuttaa alueelle suuntautuvaan muuttoliikkeeseen, ja sillä on vaikutusta myös yritysten sijaintipäätöksiin. Imago vaikuttaa myös asukkaiden alueidentiteettiin eli siihen, millainen mielikuva asukkailla itsellään on asuinpaikastaan. Hyvä mielikuva ei ole Erkki Karvosen mukaan kiinteä asiantila vaan kuin nuotio, jota pitää jatkuvasti kohentaa ja ruokkia uusilla puilla (Karvonen 2002).

Kuvio 7: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Mielikuva (= imago) kunnastamme/kaupungistamme koetaan muualla Suomessa hyväksi” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Vaikka kotikunta koettiin kaikissa tutkimuskunnissa suunnilleen yhtä hyväksi paikaksi elää ja asua, erot kunnan imagoissa koettiin erittäin suuriksi (kuvio 7). Erityisesti Sievin imagoa pidettiin erittäin hyvänä, eikä myöskään Ylihärmässä kukaan vastaaja ollut eri mieltä väittämän kanssa. Nimenomaan menestyvät yritykset olivat paikallislehden sisällön mukaan Sievin ja Ylihärmän vahvuudet, jotka tunnetaan myös muualla maassa. Sievin yritykset ja niiden aikaansaama kunnan väkiluvun kasvu ovat nousseet näyttävästi esille koko maan tiedotusvälineissä.

On oikeastaan yllättävää, etteivät ylihärmäläiset valtuutetut kokeneet kuntansa imagoa vielä paremmaksi. Ovathan esimerkiksi Maaseudun Kone Oy ja muut maatalouskoneyritykset maineikkaita kautta maan. Jo vanhastaan härmäläisyys on tunnettua koko Suomessa, ja mainetta pitävät yllä nykyisin Alahärmässä pidettävät ”Härmäläiset häjyylyt”. Härmäläisyydessä on kyse voimakkaasta itsellisyydestä, vapauden rakkaudesta ja halusta tulla toimeen omillaan. Ylihärmäläiset valtuutetut käsittivät ilmeisesti kuitenkin kysymyksessä olevan nimenomaan Ylihärmän imagon. Härmäläisyys on yhteinen molemmille Härmille, Alahärmälle ja Ylihärmälle, samoin kuin paikallislehtikin, eikä sen uutisissa juuri korosteta, kummastako Härmästä on kyse.

Kauhajoen imago koetaan selvästi heikommaksi kuin edellisten tutkimuskuntien, mutta keskiarvo nousee kuitenkin positiiviseksi vaikkakin niukasti. Maatalouspitäjän imagoa ei pidetä nykyaikana kovin hohdokkaana, eikä yksikään Kauhajoen yrityksistä ole tullut kansallisesti tunnetuksi. Toisaalta Kauhajoesta ei ole juuri myöskään negatiivisia käsityksiä, vaikka muutamat valtuutetut (kolme kahdestakymmenestä) olivatkin sitä mieltä.

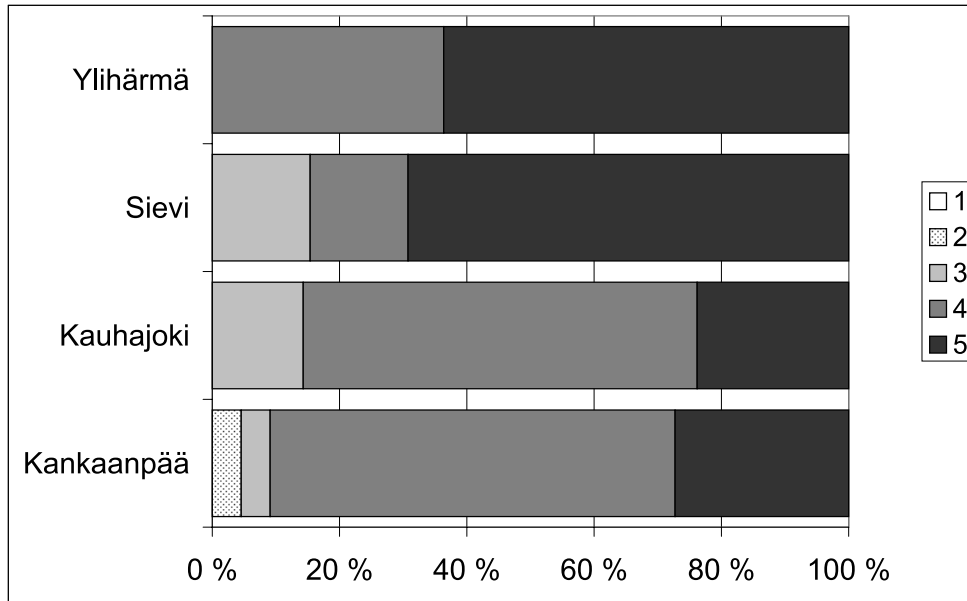
Kankaanpään imago koetaan kaikkein heikoimmaksi. Tämäkin on yllättävää, koska Kankaanpää on kautta maan tunnettu Niinisalon varuskunnasta. Niinisalon merkitys tulee selvästi esille paikallislehdessäkin. Silti Niinisaloa ei ilmeisesti aina yhdistetä kiinteästi Kankaanpäähän, vaan usein se ymmärretään erilliseksi varuskunnaksi. Muita imagoa luovia tekijöitä ovat paikallislehden mukaan olleet aiemmin kenkäteollisuus, sikariportaan hiihto ja Reima Pukine Oy (nykyinen RTO Holding Oy), mutta niiden maine on hiipunut. Viimeksi mainittu on saanut kyllä viime aikoinakin positiivista julkisuutta älyvaatetuotteiltaan. Paikallislehdessä valitellaankin sitä, että Kankaanpäässä kuten muuallakin Pohjois-Satakunnassa ollaan perin kehnoja kehumaan itseään päinvastoin kuin esimerkiksi Pohjanmaalla.

6.2.2 LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tutkimuksessa haluttiin saada selville valtuutettujen käsitykset kotikunnastaan yritys ympäristönä kokonaisuutena toisaalta olemassa olevien yritysten, toisaalta uusien, aloittavien yritysten kannalta.

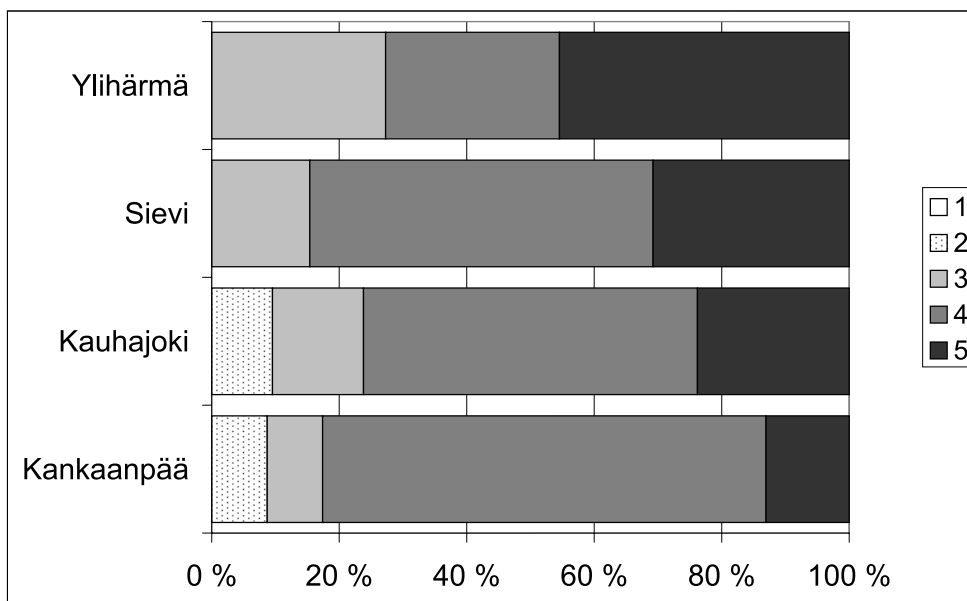
Kaikissa kunnissa ollaan sitä mieltä, että kotikunta tarjoaa olemassa oleville yrityksille suotuisan toimintaympäristön (kuvio 8). Sievissä ja Ylihärmässä yritysten toimintaympäristö koetaan kuitenkin selvästi paremmaksi kuin Kankaanpäässä ja Kauhajoella. Tämä pitää ilmeisesti todellisuudessaakin paikkansa, koska yritystoiminnan menestymisessä on havaittavissa samansuuntaisia eroja. On

Kuvio 8: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme tarjoaa olemassaoleville yrityksille suotuisan toimintaympäristön” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

myös aivan ymmärrettävää, että arvioissa yritys ympäristön suotuisuudesta on hajontaa, koska erilaisilla yrityksillä on erilaiset sijaintivaatimukset. Arvio riippuu siten siitä, miltä kannalta yritys ympäristöä tarkastelee. Kiinnostavaa on, että ylihärmäläisten vastauksissa on vain vähän hajontaa. Se ilmentää omalta osaltaan sitä, että yritystoiminta suuntautuu pääosin samalle toimialalle, joka on ol-

Kuvio 9: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme tarjoaa uusille, aloittaville yrityksille suotuisan toimintaympäristön” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

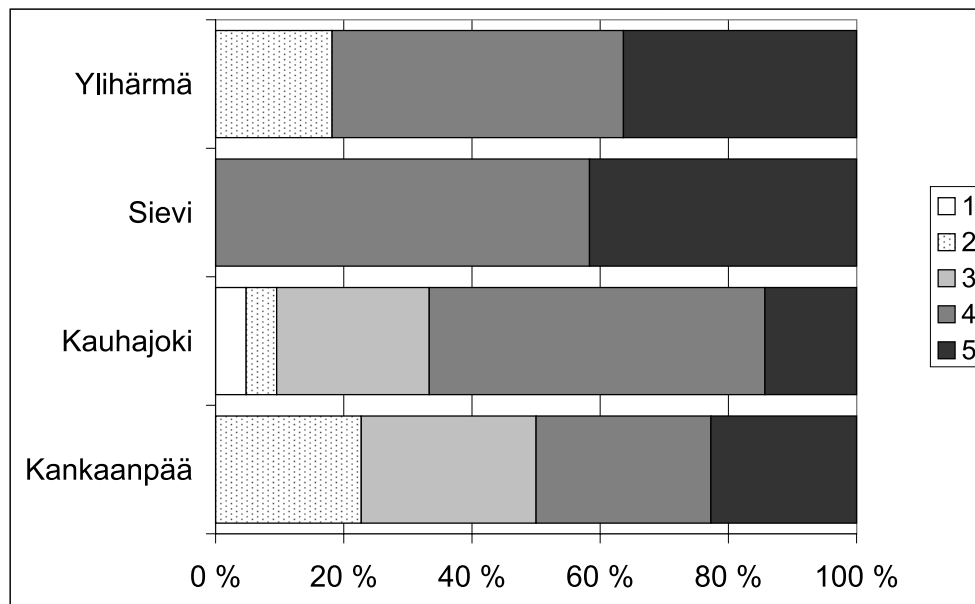

lut osaltaan luomassa suotuisaa toimintaympäristöä kuntaan. Erityisesti yritysverkostojen ja monenlaisen osaamisen olemassaolo koetaan paikallislehden mukaan Ylihärmässä suureksi ansioksi.

Vastaajien mielestä uusille yrityksille pystytään tarjoamaan huomattavasti vähemmän suotuisa toimintaympäristö kuin jo toimiville yrityksille (kuvio 9). Erityisesti näin oli Ylihärmässä ja myös Sievissä, koska olemassa olevat menestyvät ja suuret yritykset ovat jo pitkään muokanneet toimintaympäristöään omien vaatimustensa mukaisiksi. Kuntien on vaikea tarjota hyvää toimintaympäristöä monentyyppisille yrityksille, joita uudet yritykset usein ovat.

Kuvioissa 10–13 esitellään vastauksia väittämiin, jotka koskevat kunnallista päätöksentekoa. Valtuutetut ovat näköalapaikalla seuraamassa sitä, mutta edustavat kuitenkin tavallisia kuntalaisia.

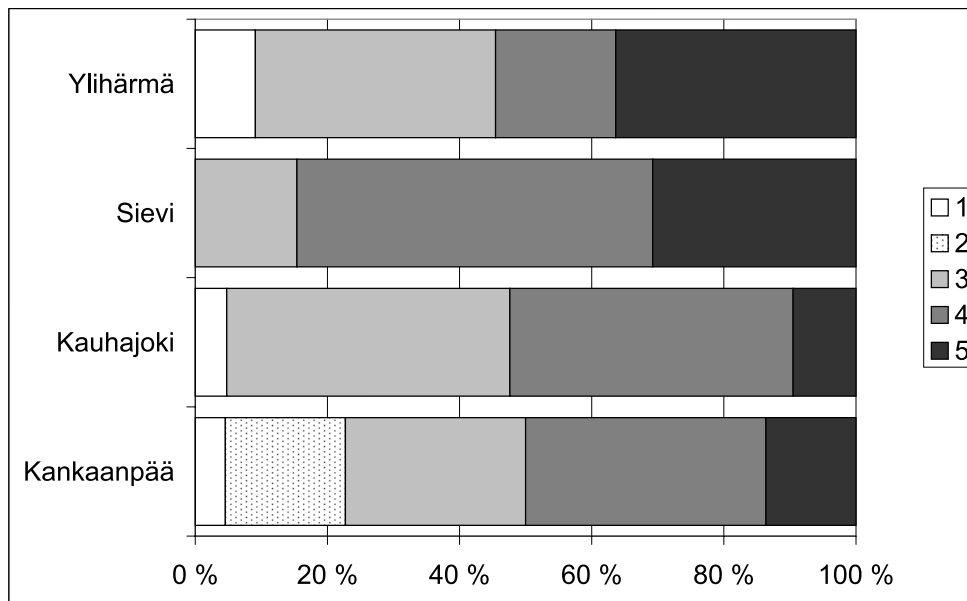
Kuvio 10: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme asioita hoidetaan yksimielisyyden hengessä” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Sievissä yksimielisyys on valtuutettujen mielestä suurin ja vastausten välinen hajonta pienin (kuvio 10). Paikallisesti puhutaankin yhdestä Sievi-puolueesta, vaikka ennen vaaleja puolueita esiintyy monia. Yksimielisyys henkii myös paikallislehden sivuilta. Silti vuoden 2001 lopulla esitettiin parissa mielipidekirjoituksessa kritiikkiä, joka koski vuokra-asuntotuotantoa ja kunnanvaltuuston työtapojen uudistamista. Myös Ylihärmässä yksimielisyys on suurta, ja Härmät-lehdessä korostetaan monesti kunnassa vallitsevaa hyvää yhteisymmärrystä. Kriittisiä kirjoituksia ei lehdessä ole ollut juuri ollenkaan. Silti kaksi vastaajaa oli yksimielisyydestä selvästi eri mieltä eikä katsonut asioita hoidettavan yksimielisyyden hengessä. He jäivät kuitenkin vähemmistöksi. On tietenkin selvää, että demokratiassa kaikki eivät voi saada mielipiteitään läpi.

Kauhajoella ja Kankaanpäässä oli vastausten mukaan yksimielisyyttä paljon vähemmän kuin Sievissä ja Ylihärmässä. Myös hajonta oli erittäin suuri. On ilmeisesti havaittavissa valtaapitävä ryhmä ja oppositio, jotka eivät välttämättä jakaudu puoluekartan mukaisesti. Molempien kaupunkien paikallislehdissä käydään keskustelua yhteisistä asioista ja myös kritiikkiä kaupungin asioiden hoitoa kohtaan esitetään. Keskustelu sinänsä on hyvä asia, ja tällaisissa suurissa kunnissa ja monipuolisissa kunnissa erilaisia mielipiteitä on runsaasti.

Kuvio 11: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme luottamushenkilöt ja viranhaltijat tuntevat luottamusta toisiaan kohtaan” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

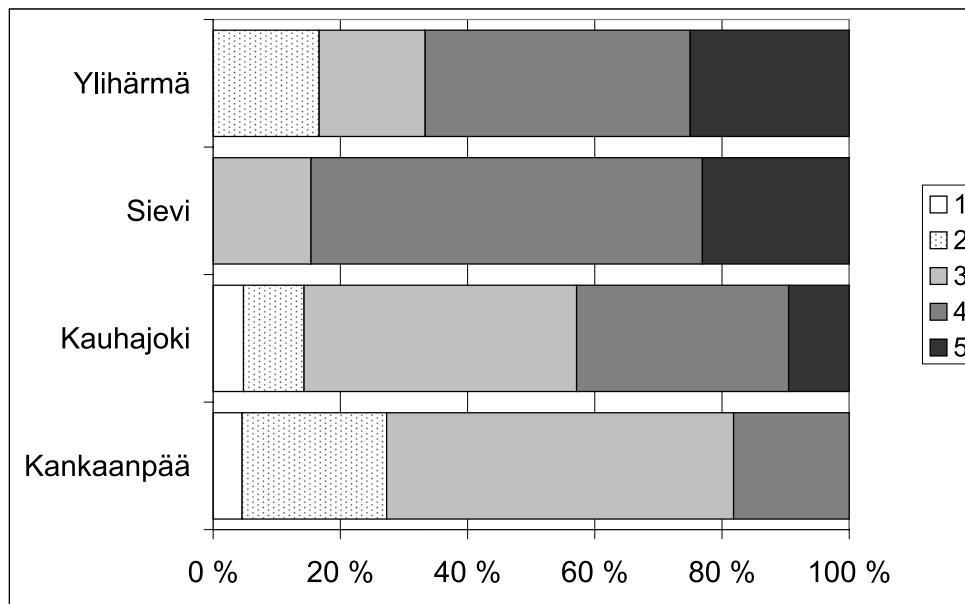

Kunnan menestymisen kannalta on tärkeää, että luottamushenkilöt ja viranhaltijat tuntevat luottamusta toisiaan kohtaan (kuvio 11). Se helpottaa asioiden joustavaa hoitoa. Vastaukset ovat samansuuntaiset kuin kuviossa 10. Erona on vain se, että asioiden hoidon yksimielisyyttä pidetään hiukan suurempana ja mielipiteiden hajonta on siinä pienempi kuin käsityksissä luottamuksesta kunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välillä. Ilmeisesti luottamuksen saavuttaminen on vaikeampaa kuin yksimielisyyden. Luottamus perustuu pitkäaikaiseen kokemukseen viranhaltijoista yhteisesti sovittujen asioiden hoitamisessa.

Kuviossa 12 esitelty kunnan johtoa kohtaan tunnettua luottamusta koskevat vastaukset ovat muuten samansuuntaisia kuin kuviossa 11, mutta luottamus kunnan johtoa kohtaan on Kankaanpäässä selvästi vähäisempi kuin viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välinen luottamus. Luottamus kunnan johtoa kohtaan heijastelee ilmeisesti välillisesti kunnan menestystä. Kankaanpään talous on suuremmissa vaikeuksissa kuin muiden tutkimuskuntien.

Luottamusta koskevien väittämien tarkoittamia asioita (kuviot 11 ja 12) ei juuri käsitellä suoraan paikallislehtien sivuilla. Luottamusasiat ovat hyvin moni-

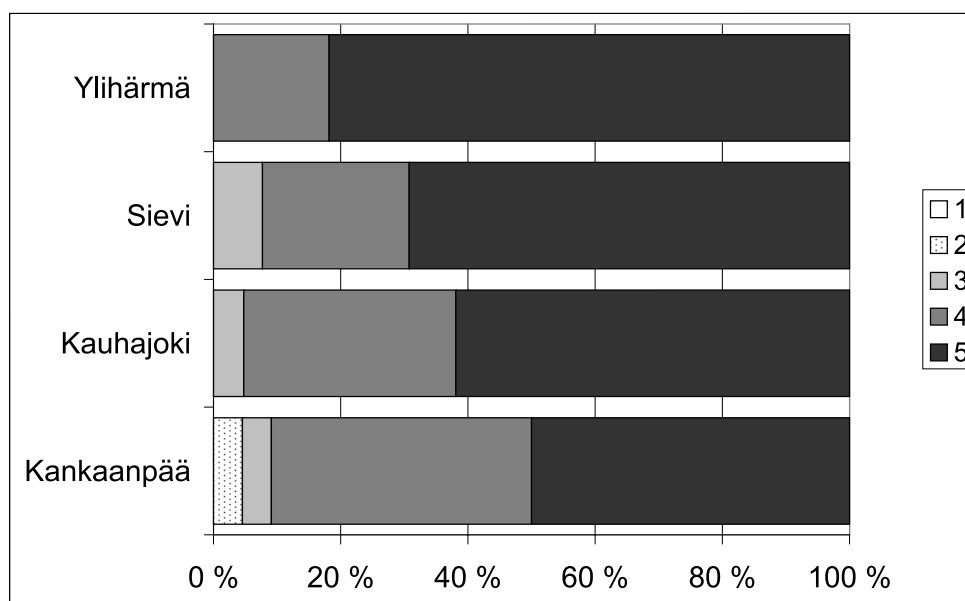
Kuvio 12: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kunnassamme/kaupungissamme on laaja luottamus kunnan johtoa kohtaan” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

mutkaisia eivätkä tule niin hyvin esille lehdistössä kuin asioiden hoidon yksimielisyys (kuvio 10). Kuitenkin jos vakavia luottamusongelmia olisi, niistä kerrottaisiin tai ne tulisivat esiin mielipidekirjoituksina. Niin ollen luottamushenkilöiden ja kunnan johdon välinen luottamus ja yleinen luottamus kunnan johtoa kohtaan ovat kaikissa kunnissa varsin hyvällä tolalla.

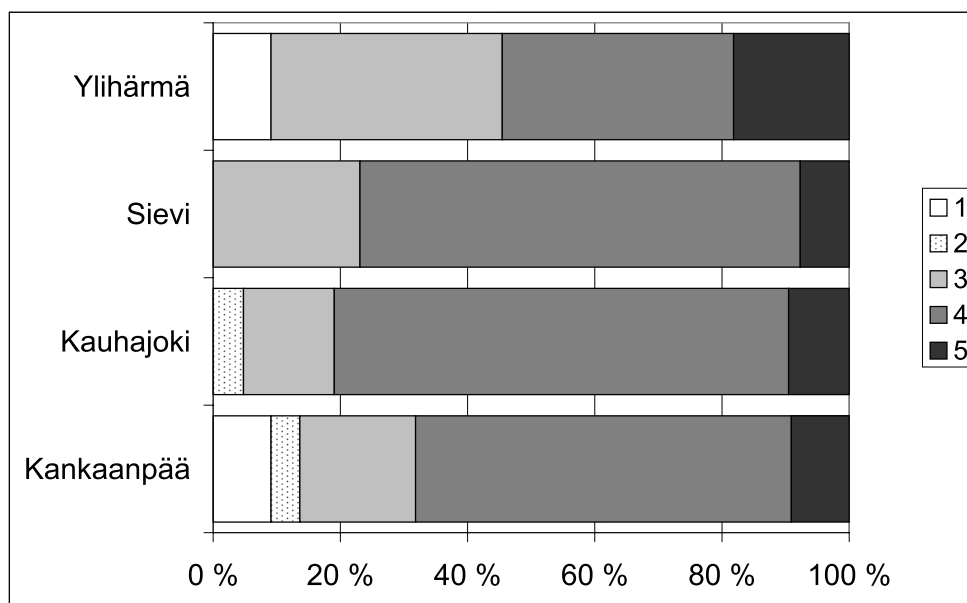
Kuvioissa 13–17 käsitellään kunnan kehittämistä ja elinkeinopolitiikkaa koskevia väittämiä.

Kuvio 13: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme johdolla on myönteinen asenne yrittäjyyteen” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Kunnan johdon asenne yrittäjyyteen on erittäin tärkeä yritystoiminnan kehitykselle. Ylihärmässä kunnan johdon asenne on valtuutettujen mielestä myönteisin (kuvio 13). Valtuutetut ovat vastauksissaan hyvin yksimielisiä. Sama tulee esille myös Härmät-lehdessä. Muun muassa yrittäjien ja kunnan yhteispalaverista on kerrottu näyttävästi. Myös Kauhajoella ja Sievissä kunnan johdon asenne arvioitiin hyvin myönteiseksi, mikä tulee esille myös paikallislehtien sisällöissä. Kankaanpäässäkin johdon asenne arvioitiin myönteiseksi, vaikkakin hiukan vähemmän kuin edellisissä kunnissa. Myönteisyys ei tullut paikallislehdessäkään niin selvästi esille kuin muissa tutkimuskunnissa.

Kuvio 14: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme johdolla on oikeansuuntainen näkemys kunnan tulevasta kehityksestä ja kehittämisestä” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

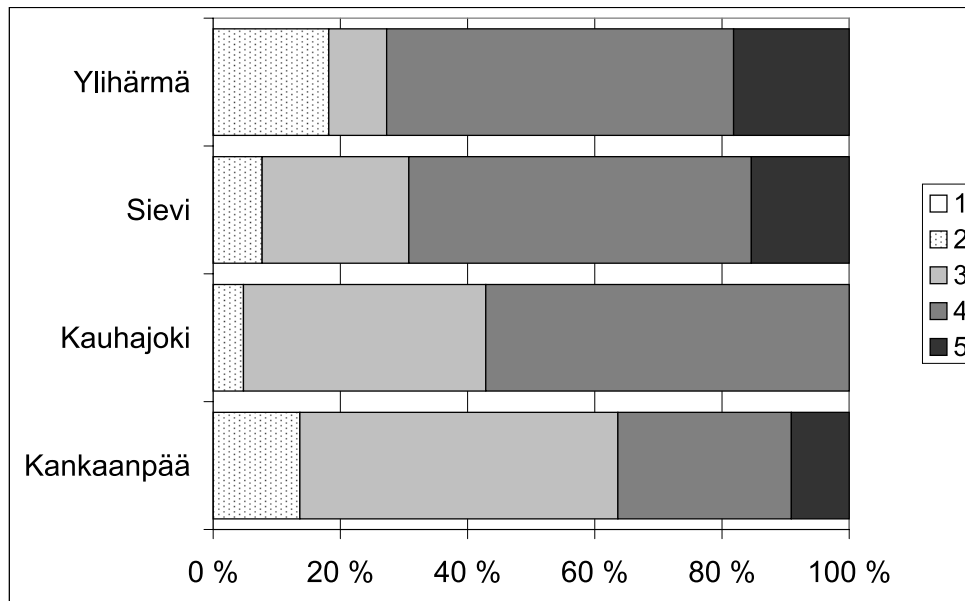

Vastausten perusteella Kauhajoen ja Sievin johdolla on oikeansuuntaisin näkemys kunnan tulevasta kehityksestä ja kehittämisestä (kuvio 14). Sievin johtoa kohtaan tunnettiin myös laajinta luottamusta. Sen sijaan Kauhajoen johtoa kohtaan tunnettu luottamus ei ollut kovin laajaa (kuvio 12). Tämä ristiriita selittyy kaupunginjohtajan lyhyellä virkakaudella. Luottamus syvenee vasta ajan myötä. Kankaanpään ja Ylihärmän johdolla ei nähdä olevan niin oikeansuuntaista näkemystä kuin Kauhajoen ja Sievin johdolla. Ylihärmässä tunnettiin kyllä laajaa luottamusta johtoa kohtaan, mutta ilmeisesti kunnanjohtajan jääminen pian eläkkeelle oli omiaan virittämään kritiikkiäkin hänen näkemyksiään kohtaan.

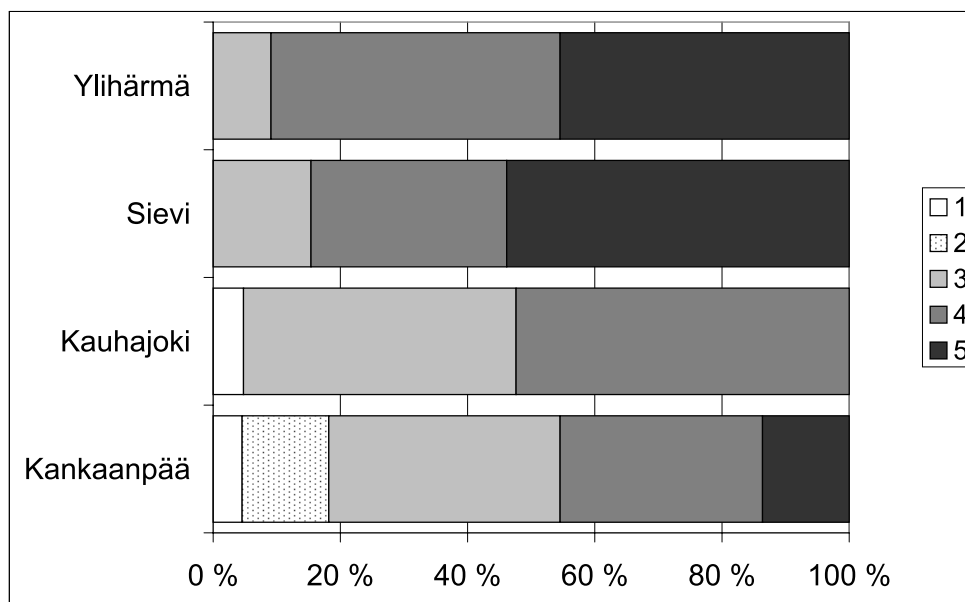
Kunnan elinkeinopolitiikkaa ja kehittämistoimenpiteitä koskevat väittämät on syytä analysoida yhdellä kerralla, koska ne kuuluvat niin läheisesti yhteen (kuviot 15 ja 16).

Kuten odottaa sopiikin, Sievin ja Ylihärmän kehittämistoimien tuloksellisuus katsotaan kokonaisuutena selvästi paremmaksi kuin muiden tutkimuskuntien, ja vastauksissa on hajontaa varsin vähän. Myös elinkeinopolitiikan moni-

Kuvio 15: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme elinkeino-politiikka on monipuolista, uudistuskykyistä ja joustavaa” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

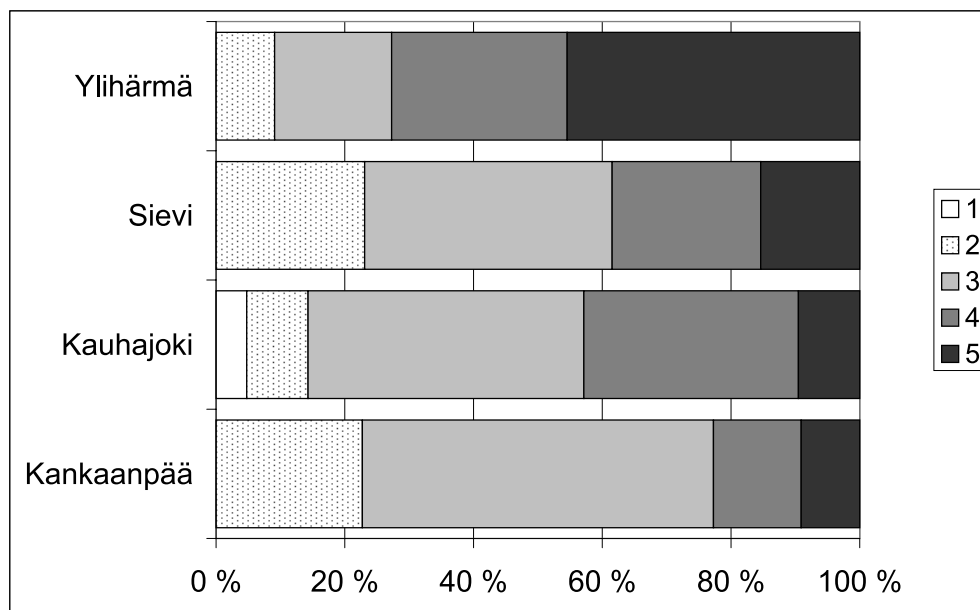
Kuvio 16: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme kehittämistoimenpiteet ovat viime vuosikymmenenä olleet perusteltuja ja tuloksellisia” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

puolisuus, uudistuskykyisyys ja joustavuus nähdään paremmiksi kuin muissa tutkimuskunnissa, mutta ero ei ole niin suuri kuin kehittämistoimenpiteitä arvioitaessa. Eriäviäkin mielipiteitä on varsin monia, mutta niitä ei juuri tule esille paikallislehtien palstoilla. Vaikka Kauhajoella ja Kankaanpäässä elinkeinopoliitiikka ja kehittämistoimenpiteet arvioidaan heikommiksi kuin muissa tutkimus-

kunnissa, ne saavat kuitenkin varsin myönteisiä arvioita. Suuri osa valtuutetuista on ymmärtänyt ilmeisesti oikein hyvin, että Kauhajoella ja Kankaanpäässä on harjoitettu hyvää elinkeinopolitiikkaa ja toteutettu tuloksellisia kehittämistoimenpiteitä, vaikka tulokset eivät monista syistä olekaan aivan yhtä hyviä kuin 1970- ja 1980-luvuilla. Kauhajoen Kunnallislehdessä on esitelty kunnallista elinkeinopolitiikkaa ja kehittämistoimenpiteitä hyvin laajasti ja annettu sille myös tunnustusta. Myös Kankaanpään Seudussa samat asiat ovat olleet esillä vaikka vähemmän kuin Kauhajoella.

Kuvio 17: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Yrittäjät osallistuvat merkittävästi kunnalliseen päätöksentekoon” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

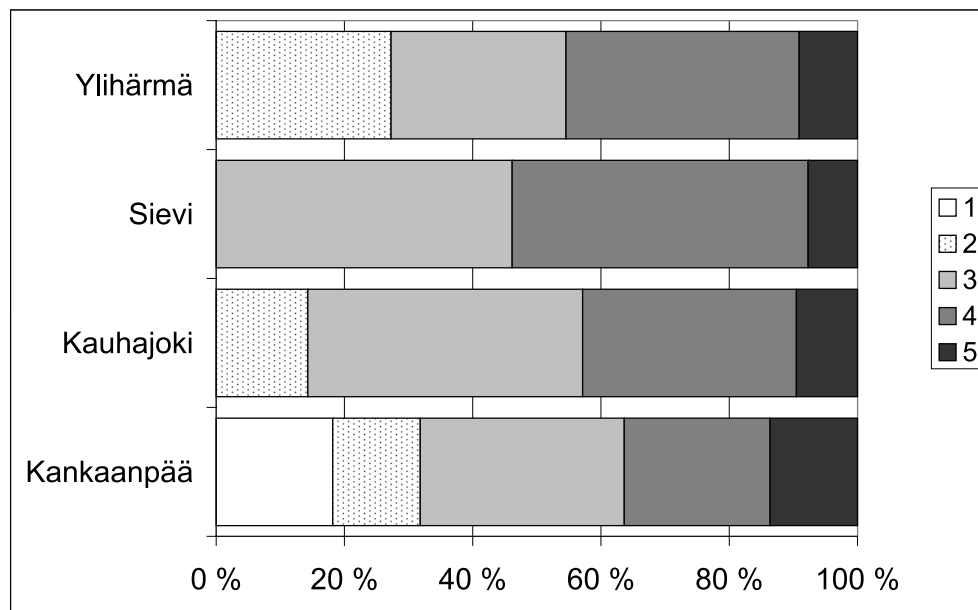

Ylihärmän valtuutettujen mielestä yrittäjät osallistuvat merkittävästi kunnalliseen päätöksentekoon, vaikka eri mieltä oleviakin on (kuvio 17). Jo Maa-seudun Kone Oy:n perustaja Ville Isosaari toimi kunnanvaltuustossa ja kunnanhallituksessa, ja myös nykyinen kunnanhallituksen puheenjohtaja on yrittäjä. Muissa tutkimuskunnissa osallistuminen koetaan vähemmän merkittäväksi kuin Ylihärmässä.

Seudullinen ja maakunnallinen yhteistyö kunnan kehittämisessä on tärkeätä, koska kehittämisprojektit käsittävät monesti kokonaisen seutukunnan tai maakunnan alueen ja koska seutukunnilla ja maakunnilla on tärkeä rooli alueellisessa kehittämisessä. Yhteistyötä analysoidaan kuvioissa 18 ja 19 esitettyjen väitteiden perusteella.

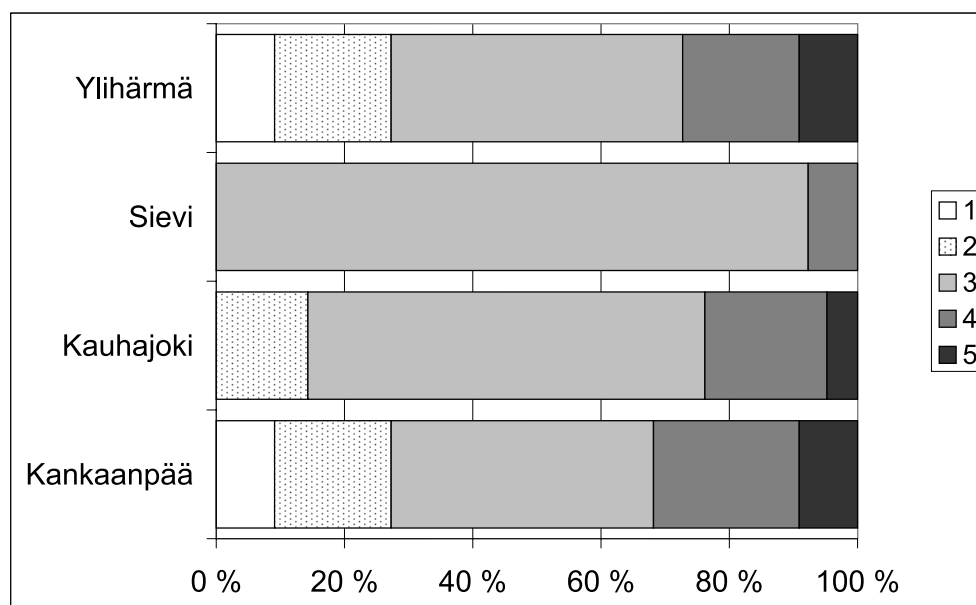
Sieviissä sekä myös Kauhajoella ja Ylihärmässä seutukunnallinen yhteistyö on valtuutettujen mielestä tuottanut varsin hyviä tuloksia (kuvio 18). Tämä tulee esille myös paikallislehdissä, joissa laajasti ja myönteisesti esitellään seutukunnallisia hankkeita. Sieviissä seutukunnallinen yhteistyö tunnetaan ilmeisesti hyvin, koska kunnanjohtaja toimii seutukuntahallituksen puheenjohtajana. Kan-

Kuvio 18: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Yhteistyö seutukunnan kuntien kanssa on tuottanut hyviä tuloksia” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

kaanpäässä seutukunnallisesta yhteistyöstä on sen sijaan hyvinkin vaihtelevia kokemuksia. Ilmeisesti seutukunnallinen yhteistyö mielletään siellä eri tavoin. Pohjoissatakuntalaisia organisaatioita on paikkakunnalla runsaasti ja ne toimivat menestyksellisesti, mutta niitä ei ilmeisesti mielletä aina seutukunnalliseksi yhteistyöksi. Myös esimerkiksi Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry toimii vilkkaasti ja on saanut aikaan kymmeniä kehittämishankkeita.

Kuvio 19: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Maakunnan liiton toiminta on ollut myönteistä kuntamme/kaupunkimme kannalta” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

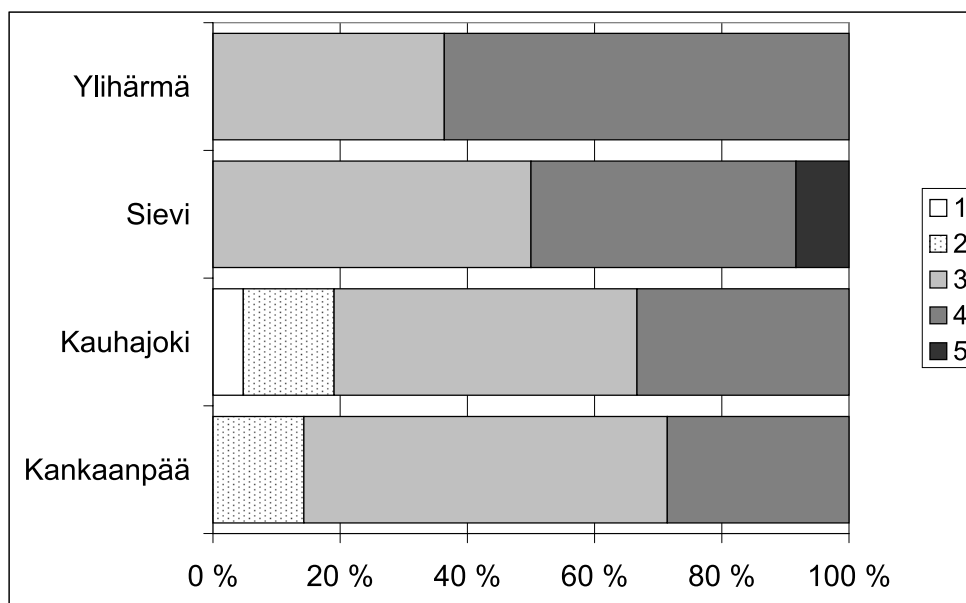

Maakunnan liittojen toiminta on valtuutettujen mielestä ollut vaikutuksiltaan epäselvää, eli aina ei oikein osattu vastata, onko se myönteistä vai ei (kuvio 19). Esimerkiksi Sievissä ja Kauhajoella vastaukset painottuvat keskimmaiseen vaihtoehtoon, jolloin niiden voi tulkita olevan ei-osaa-sanoa-tyyppiä. Muissa kunnissa vastaukset hajoavat tasaisesti keskiarvon ympärille. Maakunnallinen kehittäminen on myös paikallislehdissä selvästi vähemmän esillä kuin seutukunnallinen. Ilmeisesti maakunnan liittojen työtä tunnetaan tutkimuskunnissa heikosti. Maakunnan liittojen projektit toteutetaan usein seutukunnallisesti tai muiden organisaatioiden vetäminä, jolloin maakunnan liittojen rooli jää hämäräksi. Maakunnan liitot ovat nykyisessä roolissaan myös varsin uusia, ja niiden tunkeutuminen yleiseen tietoisuuteen vie aikaa.

6.2.3 KULTTUURINEN YRITYSYMPÄRISTÖ

Idearikkaus ja luovuus ovat ensiarvoisen tärkeitä menestymisen tekijöitä yritystoiminnassa ja yleensäkin ihmisten elämässä. Niiden mittaaminen on kuitenkin vaikeata. Tässä tutkimuksessa asiaa tutkitaan kysymällä valtuutettujen mielipiteitä asiasta (kuvio 20).

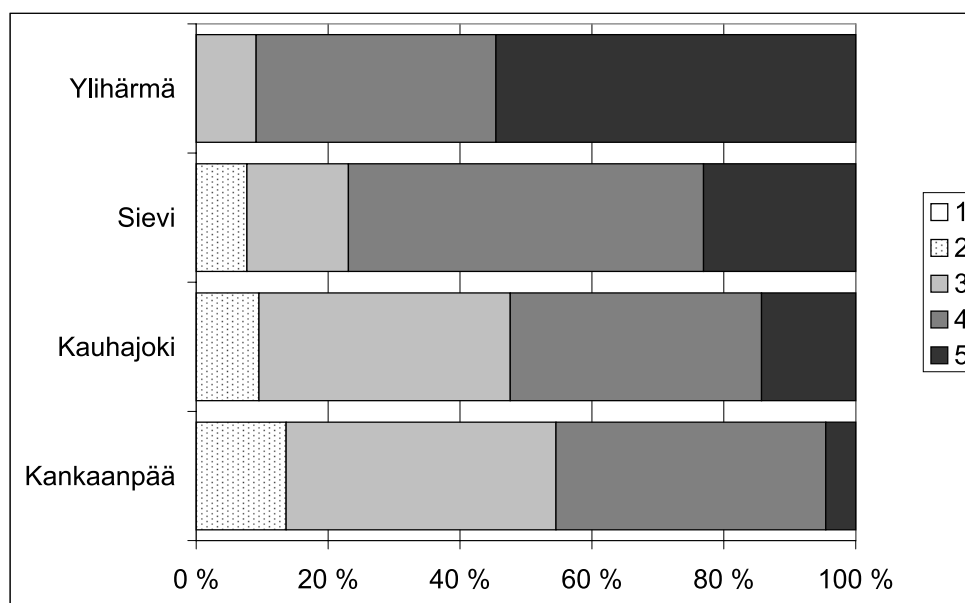
Kuvio 20: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kunnassamme/kaupungissamme on paljon idearikkautta ja luovuutta” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Sievissä ja Ylihärmässä on vastaajien mielestä huomattavasti enemmän idearikkautta ja luovuutta kuin Kankaanpäässä ja Kauhajoella. Tämä tulee esiin erityisesti yritystoiminnan menestymisessä. Ylihärmän ja Sievin kärkiyrityksissä on harjoitettu erityisen idearikasta ja luovaa toimintaa, kuten luvuissa 5.4–5.5 on tullut esille. Paikallislehtien sisällössä ei eroja ole ollut juuri havaittavissa.

Alueen menestyminen perustuu suuresti asukkaiden yrittäjyyteen. Tutkijat erottavat erikseen maatalous-, palkkatyö- ja yrittäjyyskulttuurin, ja vain viimeksi mainittu saa aikaan yrittäjyyttä (Havusela 1996 ja 1999). Maatalous- ja palkkatyökulttuurin omaksuneet ovat tottuneet saamaan toimeentulonsa maataloudesta tai palkkatyöstä. Kulttuuriset tekijät vaihtelevat suuresti maan eri osissa. Koska tutkimuskohteet sijaitsevat Länsi-Suomessa, jossa perinteisesti yrittäjyys on korkeammalla tasolla kuin Itä-Suomessa, on oletettavaa, että erot eivät ole kovin suuria.

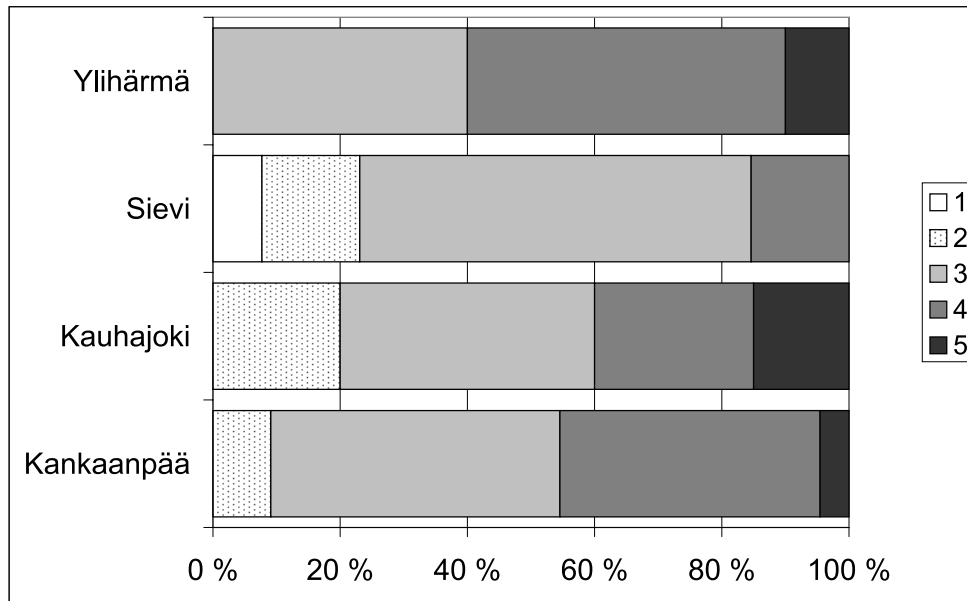
Kuvio 21: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme asukkailla on voimakas halu yrittäjyyteen” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Halu yrittäjyyteen on valtuutettujen mielestä selvästi suurin Ylihärmässä (kuvio 21). Näin asianlaita ilmeisesti onkin. Siellä yrittäjyys lähti voimakkaasti liikkeelle jo 1950-luvulla. Ylihärmäläiset huomasivat silloin, että yrittäminen kannattaa ja yrittämisen voi aloittaa vaikkapa rupeamalla tekemään samanlaisia tuotteita kuin jo aiemmin aloittanut yrittäjä. Vaikka yrittämisen lähtökynnyks on sittemmin kohonnut, yrittäjyys on säilynyt varteenotettavana elämänurana ja toimeentulon lähteenä. Myös Sievissä halu yrittäjyyteen on vastaajien mukaan suurempi kuin Kauhajoella ja Kankaanpäässä. Sievin omasta kunnasta lähteneet menestyneet yritykset ovat valaneet uskoa yrittämiseen, mutta silti yrittäminen on harvinaisempaa kuin Ylihärmässä. Sievissä on kolme suurta yritystä, joten palkkatyö on yleisempää kuin Ylihärmässä.

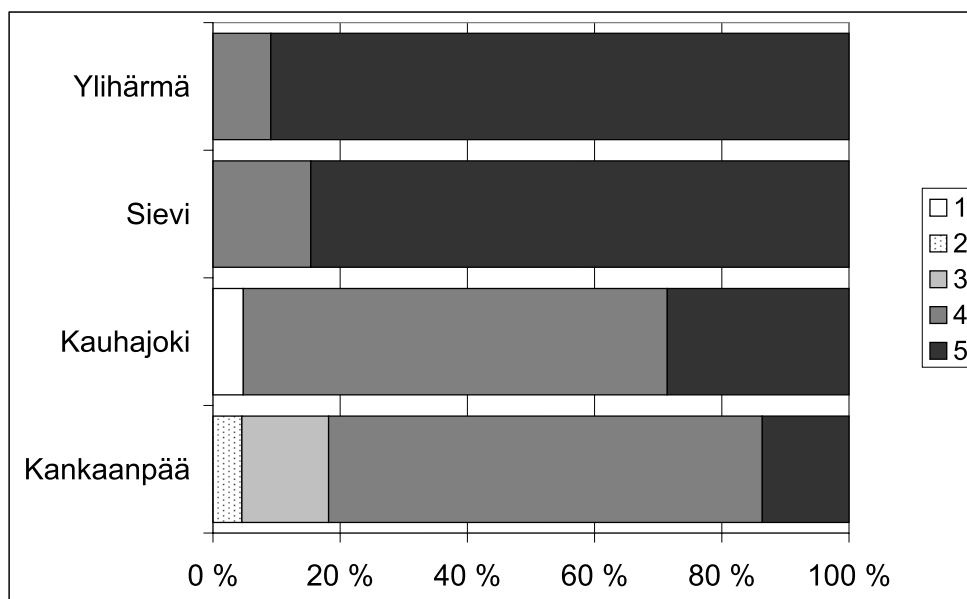
Kankaanpäässä ja Kauhajoella halu yrittäjyyteen on arvion mukaan selvästi pienempi kuin muissa tutkimuskunnissa. Vaikka kunnissa on useita erittäin hyvin menestyneitä yrityksiä, yritystoiminta ei ole menestynyt niin hyvin kuin muissa tutkimuskunnissa. Voimakkaalla teollistamiskaudella 1960- ja 1970-luvuilla pystyttiin Kankaanpäässä ja Kauhajoella saamaan paikkakunnalle suuria teollisuusyksiköitä, jolloin asukkaat osaltaan tottuivat palkkatyöhön.

Kuvio 22: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme opiskelijoita kannustetaan oppilaitoksissa yrittäjyyteen” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Valtuutettujen mielestä opiskelijoita kannustetaan oppilaitoksissa yrittäjyyteen eniten Ylihärmässä, mutta myös Kauhajoella ja Kankaanpäässä kannustusta on varsin paljon (kuvio 22). Sen sijaan Sievissä kannustusta on paljon vähemmän. Ylihärmässä on vireillä jopa erityisen yrittäjyyslukion perustaminen, mutta asia ei ole edennyt toivotussa aikataulussa. Myös peruskoulussa, esimerkiksi Yliluoman koulussa, annetaan paikallislehden mukaan yrittäjyyskasvatusta. Muiden tutkimuskuntien paikallislehdissä ei yrittäjyyteen kannustus oppilaitoksissa tule esille.

Kuvio 23: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kunnassamme/kaupungissamme on yrittämiselle hyviä esikuvia” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

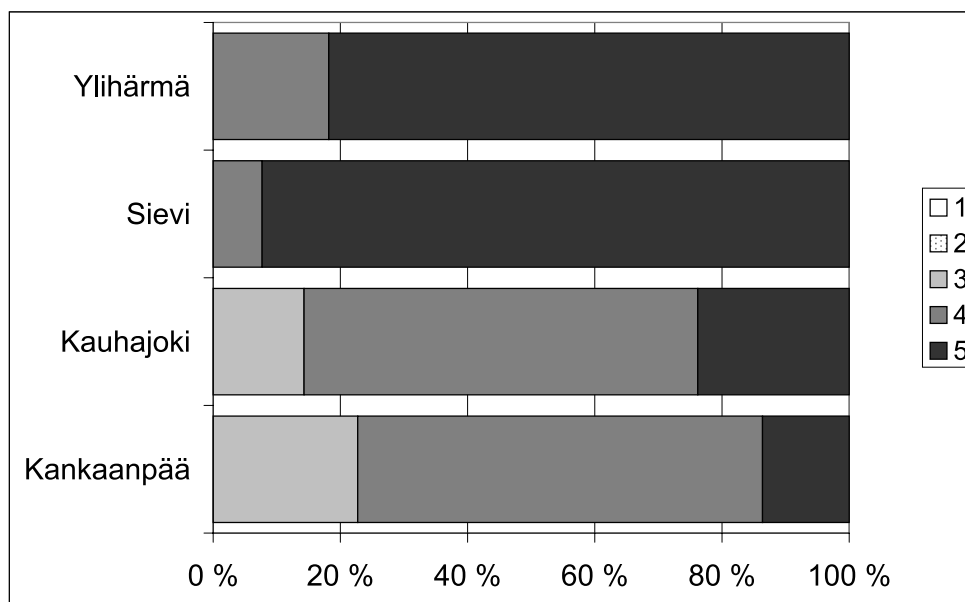

Yrittäjäksi ryhtyminen edellyttää hyviä esikuvia lähiympäristöstä. Ei riitä, että voi lukea menestyneistä yrittäjistä, vaan on omin silmin ja korvin tunnistettava heidän olevan yksi meistä ja koettava, että heidän laisekseen jokainen paikkakuntalainen voi halutessaan ja hyvällä onnella tulla.

Ylihärmässä ja Sievissä on vastausten perusteella eniten hyviä esikuvia yrittämiselle (kuvio 23). Tämä ei ole mikään ihme, sillä Sievin Takaset, Ojalat ja Jokiset sekä Ylihärmän Isosaaret, Takalat, Hautaset ja Mäki-Haapojaat ovat maankuuluja yrittäjäsukuja, joiden juuret ovat paikkakunnalla ja joiden yritykset ovat myös menestyneet erinomaisesti. Myös Kauhajoella ja Kankaanpäässä hyviä esikuvia yrittämiselle on, mutta maankuuluja yrittäjäsukuja ei paikkakunnilla ole.

Kunnan tärkein menestystekijä ovat menestyvät yritykset. Menestystä täytyy silloin tavoitella tosissaan. Yrittäjä ei saa tyytyä takaamaan vain omansa ja oman perheensä toimeentulon.

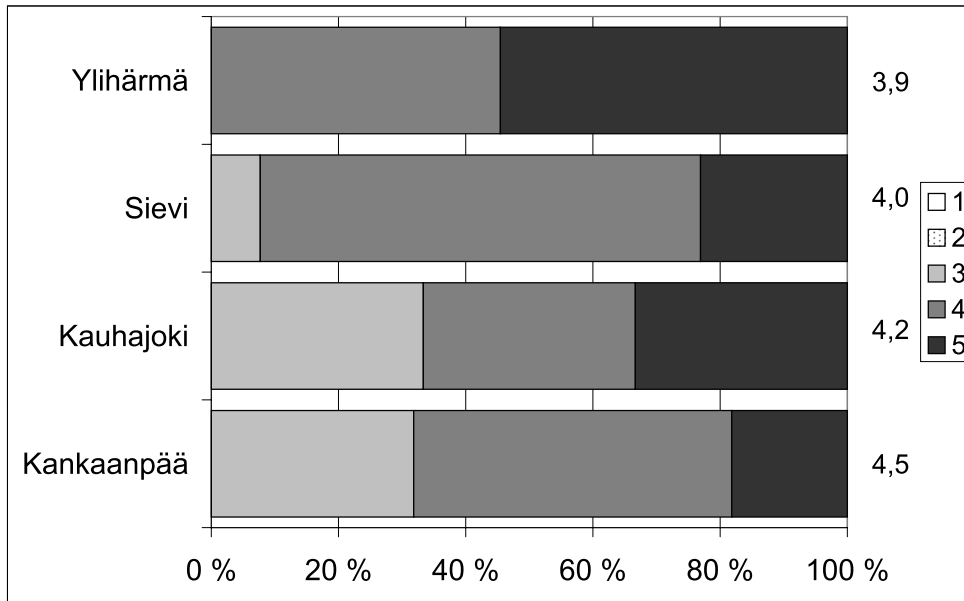
Kuvio 24: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kuntamme/kaupunkimme yrityksillä on voimakas halu menestyä” (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

Yritysten halu menestyä noudattaa valtuutettujen mielestä miltei täysin edellistä jakautumaa, toisin sanoen ne molemmat ovat saman asian kaksi eri puolta (kuviot 23 ja 24). Yritysten ja yrittäjien menestyminen luo myös hyviä esikuvia yrittämiselle. Oikeastaan ainut ero on se, että Sievissä yrityksillä on hiukan voimakkaampi halu menestyä kuin Ylihärmässä, mikä viimeaikaisen kehityksen perusteella pitänee paikkansa todellisuudessaakin. Sen sijaan yrittämisen esikuvia löytyy Ylihärmästä useampia kuin Sievistä ja jo monessa sukupolvessa.

Maaseudun yritysten menestymisen tärkein perusta on useiden tutkimusten mukaan korkean työmoraalin ja erinomaisen asenteen omaava työvoima (Hautamäki 2000). Tätä testattiin kuviossa 25 esitettävän väitteen avulla.

Kuvio 25: Vastausten jakautuminen (%) väittämään ”Kunnassamme/kaupungissamme on työmoraaliltaan ja asenteiltaan erinomaisia työntekijöitä (1 = täysin eri mieltä → 5 = täysin samaa mieltä).

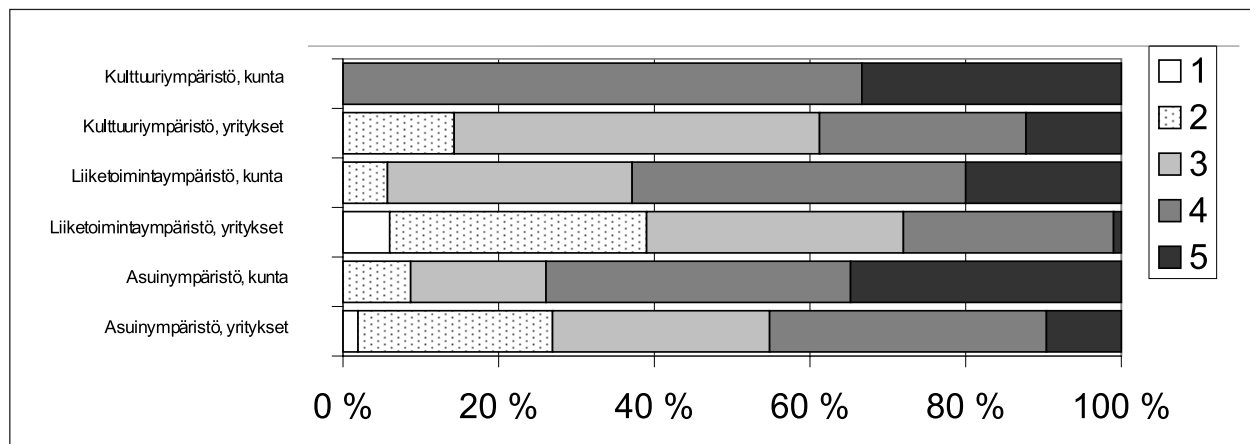
Kaikissa tutkimuskunnissa työntekijät ovat valtuutettujen vastausten perusteella valtaosin työmoraaliltaan ja asenteiltaan erinomaisia työntekijöitä (kuvio 25). Parhaimmiksi arvioidaan Ylihärmän työntekijät. Paikallislehtien sisältö on täysin samansuuntainen näiden tulosten kanssa. Härmät-lehdessä esitellään tavvan takaa paikkakunnan asukkaiden erinomaisia kädentaitoja, kunnasta löytyvää monenlaista osaamista ja ammattitaitoa sekä asukkaiden, myös nuorten, ahkeruutta. Sisältöä kuvaa terävimmän otsikko ”Moniosaaaja Eino Mäkelä tekee metallista ja puusta mitä tahtoo”. Sievinkin paikallislehdessä tulevat hyvin esille sieviläisten hyvät kädentaidot ja ahkeruus. Lehden mukaan jo peruskoulussa opitaan selkeät perusarvot ja elämisen perussäännöt. Sieviläinen ahkeruus tulee erinomaisesti esille erään emännän arvioinnissa edesmenneestä miehestään: ”Oli kai liiankin ahne työtä tekemään, Takanen kun sattui olemaan.” Myös Kankaanpäässä tulevat monissa yhteyksissä esille asukkaiden erinomaiset kädentaidot ja monitaitoisuus, ahkeruus ja kekseliäisyys. Kunnassa on järjestetty myös kilpailu seudun kädentaitajille, yrittäjille ja keksijöille. Myös Kauhajoella erityisesti kädentaidot tulevat paikallislehdessä esille useissa yhteyksissä.

6.3 Yrittäjien ja kunnan johdon käsitykset kunnista asuin-, liiketoiminta- ja yrityskulttuurisena ympäristönä

Luvussa 6.2 eriteltiin tutkimuskuntien asuin- ja yritys ympäristöjä valtuutetuille suunnatun kyselyaineiston perusteella. Tässä luvussa niitä eritellään tutkimuskuntien johdolle ja tutkimuskunnissa toimiville menestyville yrityksille suunnatun kyselyn perusteella (ks. Hautamäki 2000). Kunnan johdolle ja yrittäjille suun-

nattu kysely olivat kumpikin täysin samansisältöisiä. Luotettavuuden varmistamiseksi on pidetty periaatteena sitä, että vastauksia tulee saada vähintään kolmelta yritykseltä. Tästä syystä yksi tutkimuskunta jätettiin analyysistä pois ja aineisto esitetään vain kolmesta kunnasta. Koska aineisto on näin pieni, ei kerrota yksittäisten kuntien tuloksia eikä sitä, mitkä kunnat ovat aineistossa mukana.

Kuvio 26: Asuin ympäristön ja eri yritysympäristöjen edullisuus yritysten ja kunnan johdon mielestä. Vastausvaihtoehdot (%) 1 = erittäin huono → 5 = erittäin hyvä.

Ympäristöjen kokonaisarviota ei kysytty vaan ympäristötyyppejä arvioitiin monien osatekijöiden avulla, jolloin esimerkiksi asuin ympäristön laatua mitattiin muidenkin tekijöiden kuin varsinaisen asumisen kannalta, esimerkiksi palvelujen, vapaa-ajan vieton, perheenjäsenten työnsaantimahdollisuuksien ja kulttuuritarjonnan perusteella. Hajontaa syntyi näin enemmän, koska osatekijät vaihtelevat enemmän kuin kokonaisarvio, jossa korostuisivat ennen kaikkea maaseutuasumisen hyvät puolet rauhallisuus, turvallisuus ja luonnonläheisyys.

Arvioinnissa tuli esille maaseudun vahvuus kulttuurisena erityisympäristönä ja asuin ympäristönä (kuvio 26). Sen sijaan maaseudun heikkoudet liiketoimintaympäristönä, esimerkiksi syrjäisyys markkinoilta ja pitkät etäisyydet, korostuvat.

Yritykset arvioivat sijaintikuntansa ympäristötyypit kauttaaltaan selvästi heikommiksi kuin kunnan johto, vaikka kyseessä olivat menestyneet yritykset, joiden olisi luullut pitävän ainakin liiketoimintaympäristöään erittäin hyvänä. Ilmeisesti yritysjohtajat ovat kiinnittäneet huomiota paikkakunnan heikkoihin puoliin enemmän kuin kunnan johto, kun taas kunnan johto saattaa nähdä korostuneemmin paikkakunnan vahvuudet. Kunnan johdon olisikin pidettävä yllä yhteyksiä yrittäjiin entistä tehokkaammin, jotta yrittäjien mielipiteet saataisiin entistä paremmin selville.

6.4 Tutkimuskuntien vertailu

Monissa suhteissa kaikki kunnat ovat samassa asemassa. Niissä on maaseutumaisen asumisen hyvät puolet – rauhallisuus, turvallisuus ja luonnonläheisyys –

mutta myös tietyt haitat, muun muassa nuorisolle tärkeän city-kulttuurin ja suurille keskuksille tyypillisten korkeatasoisten palveluiden puute. Logistisesti kaikki tutkimuskunnat ovat suurin piirtein samassa asemassa. Maantieyhteydet ovat hyvät ja muukin liikennesijainti on suunnilleen yhtäläinen. Yhteistä tutkimuskunnille on myös se, että niistä mikään ei ole vanha emäpitäjä, vaan ne ovat olleet vielä pitkään 1800-luvulla kappeliseurakuntia.

Kokoerot ovat suuret. Asukkaita on Kauhajoella ja Kankaanpäässä paljon enemmän kuin Sievissä ja Ylihärmässä. Kokoeroja tasoittaa se, että viimeksi mainittujen ympäristössä on tiheä asutus; 30 kilometrin säteellä olevissa kunnissa asuu lähes 40 000 asukasta, kun taas Kauhajoella ja Kankaanpäässä vastaava asukasmäärä on selvästi pienempi.

Kunnallistaloudessa on ongelmia kaikissa tutkimuskunnissa, osin samoista syistä, kuten erikoissairaanhoidon menojen nopean lisääntymisen takia, osin kunkin tutkimuskunnan omista syistä. Sievissä ja Ylihärmässä ongelmat johtuvat suurista investoinneista yritystoimintaan ja asuntotuotantoon, Kankaanpäässä ja Kauhajoella perimmiltään laman aiheuttamasta suuresta työttömyydestä.

Sievin ja Ylihärman vahvuutena ovat kannattavasti kasvava yritystoiminta, vahva yrittäjähenki, kunnan elinkeinopolitiikan ja kehittämistoimenpiteiden tuloksellisuus, suotuista yritys ympäristö, hyvät esikuvat yrittämiselle, työntekijöiden korkea työmoraali ja työpaikkaomavaraisuus sekä vähäinen työttömyys. Näiden ansiosta myös molempien kuntien imagoa pidetään erinomaisena. Oppilaitoksissa kannustetaan Ylihärmässä yrittäjyyteen, ja siellä myös yrittäjät osallistuvat merkittävästi kunnallishallintoon.

Sievin ja Ylihärman kunnallisia asioita hoidetaan suuren yksimielisyyden hengessä. Yksimielisyys korostuu erityisesti Sievissä, jossa vaalien jälkeen puhutaan vain yhdestä Sievi-valtuustopuolueesta.

Kauhajoen ja Kankaanpään asuin ympäristö tarjoaa monipuoliset palvelut sekä koulutus-, kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet. Myös kaupalliset palvelut ovat korkeatasoiset. Maaseutupaikkakunniksi ne ovat kaupungistuneet jo varsin pitkälle, etenkin Kankaanpää. Keskustaa j amissa on lähes 10 000 asukasta ja ”säpinää” nuorisollekin, esimerkiksi lukuisat oppilaitokset, monipuoliset ravintolat ja tanssipaidat, Kauhajoella Samba-karnevaalit ja Kankaanpäässä Taiteiden yö. Asuinalueet ovat monipuolisia ja hyvin suunniteltuja. Molemmat kunnat ovat saaneet SAFA-palkinnon.

Kauhajoen ja Kankaanpään mielikuva (= imago) muualla Suomessa koetaan selvästi huonommaksi kuin Sievin ja Ylihärman. Tämä johtuu siitä, että jälkimmäiset kunnat tunnetaan nimenomaan hyvistä asioista. Kauhajoki on Sievin ja Ylihärman tapaan kunnallisvaltuutettujen mielestä eteenpäin menevä ja edistytvä mutta ei Kankaanpää, jossa on viime aikoina ollut paljon konkursseja sekä ongelmia julkisissa palveluissa ja kunnallistaloudessa.

Tasapainoisin kehitys kokonaisuutena on 1990-luvun alun laman jälkeen ollut Sievissä, jonka kehitys näyttää kaikkien muuttujien perusteella parhaalta. Väkiluku ja teolliset työpaikat ovat lisääntyneet ja väestörakenne on tasapainoinen. Paikkakunnalle suuntautuu nettomuuttoa, työpaikkaomavaraisuus on korkea ja työttömyys vähäistä. Kunnallistaloudessa on kuitenkin ongelmia nopean kasvun aiheuttaman investointitarpeen takia, mutta se on hallinnassa, jos kehi-

tys jatkuu samanlaisena kuin viime aikoina. Seuraavaksi paras kehitys on ollut Ylihärmässä, jossa työpaikat ovat jatkuvasti lisääntyneet, työpaikkaomavaraisuus on korkea ja työttömyys on vähäistä. Sen sijaan väestökehitys on laskeva. Eri-tyisesti väestön ikärakenne on heikko, heikoin kaikista tutkimuskunnista. Myös kunnallistaloudessa on ongelmia samoista syistä kuin Sievissä. (Liite, kuvat 1–11.)

Kauhajoen ja Kankaanpään pahin ongelma on suuri työttömyys, joka juontaa juurensa lamasta, joka iski pahimmin juuri suuren ja keskisuuren teollisuuden leimaamiin maaseutukeskuksiin. Molempien kuntien väkiluku on sen takia ollut vähenemässä ja väestörakenne on epäedullisempi kuin Sievissä. Laman jälkeen työpaikkojen määrä on kasvanut suurin piirtein yhtä nopeasti kummassakin kaupungissa ja työttömien määrä pienentynyt. Kauhajoella työttömyys on vähentynyt nopeammin kuin Kankaanpäässä, mutta kriisikin oli Kauhajoella syvempi. Eriyisen nopeasti työttömyys on Kauhajoella vähentynyt vuosina 2001–02, jolloin kaupunki on panostanut voimakkaasti elinkeinopolitiikkaan. Panostus on ajoitettu ja suunnattu oikein. Kankaanpäässä työpaikkaomavaraisuus on laman jälkeen kasvanut, ja se on pitänyt työttömyysasteen korkeampana kuin työpaikkojen määrän kasvu olisi edellyttänyt. Kankaanpään taloudellinen tilanne on selvästi huonompi kuin Kauhajoen, koska Kauhajoen taloutta on hoidettu 1990-luvun loppuun asti tarkan markan politiikalla. Kankaanpäässä sen sijaan otettiin 1990-luvun laman aikana tietoinen riski ottamalla velkaa suuriin rakennusinvestointeihin, joilla pyrittiin torjumaan lamaa. (Liite, kuvat 1–11.)

7 Alueiden menestyminen ja siihen vaikuttavat tekijät

7.1 Mitä alueiden menestyminen tarkoittaa?

Maaseutualueiden menestystä on tässä tutkimuksessa mitattu ensi sijassa yritystoiminnan mutta myös asukasluvun kehityksen perusteella. Yleensä menestyvillä alueilla väkiluku ja työpaikkojen määrä kasvavat ja kunnallistalous on kunnossa. Väkiluvun ja työpaikkojen kehityksen tulee olla tasapainossa. Jos toinen kasvaa tai vähenee liian nopeasti, syntyy epätasapainoa. Jos työpaikkoja on liian vähän, esiintyy työttömyyttä, jos taas väestöä on liian vähän, esiintyy työvoimapulaa. Näiden välistä epätasapainoa tasoittaa tosin alueiden välinen työmatkaliikenne, joka on laajenemassa seudulliseksi. Asukasluvun kehitys riippuu luonnollisesta väenlisäyksestä ja nettomuutosta. Työttömyyttä syntyy erityisesti silloin, kun yritykset vähentävät työpaikkojaan tai lopettavat tuotantonsa paikkakunnalla kokonaan.

Myös kunnallistalouden täytyy menestyvillä alueilla olla tasapainossa. Asukasluvun ja työpaikkojen lisääntyessä verotulot kasvavat, mutta ne aiheuttavat myös investointi- ja käyttötalousmenoja. Työpaikkojen luomiseksi ja vuokra-asuntojen rakentamiseksi tehtyjen investointien on pitkällä aikavälillä saatava aikaan verotulojen lisäystä. Kunnallistalous joutuu myös vaikeuksiin, jos tehdään virheinvestointeja tai jos verotuloja kertyy liian vähän esimerkiksi työttömyyden takia.

Kunnat eivät koskaan voi saavuttaa jatkuvaa menestyksen tilaa, niin kuin ei myöskään negatiivinen kehitys välttämättä aina jatku. Kunta on ikään kuin matkalla, jonka kuluessa avautuu jatkuvasti uusia mahdollisuuksia mutta myös uhkia ja ongelmia. Mahdollisuudet on käytettävä hyväksi, uhkat vältettävä ja ongelmat ratkaistava. Toisilla kunnilla mahdollisuudet menestykseen ovat kuitenkin paremmat kuin toisilla. Mitä monipuolisemmat edellytykset ovat, sitä paremmat menestymisen mahdollisuudet kunnalla yleensä on. Niinpä suuret, mo-

nipuoliset ja osaamisintensiiviset keskuksot vievät kehitystä eteenpäin. Niissäkin saattaa olla laskukausia, mutta ne ovat useimmiten lyhytaikaisia. Mitä pienemmästä ja maaseutuvaltaisemmasta kunnasta on kyse, sitä vähemmän sillä on yleensä menestymisen mahdollisuuksia ja sitä enemmän se on riippuvainen suurista keskuksista.

Pitkällä aikavälillä kehitys on aaltomaista. Se tarvitsee käynnistäjiä ja uusia sysäyksiä, jotka saavat aikaan kehittämishäätteen ja jotka ovat erilaisia eri aikoina. Häätteet saattavat tulla kunnan sisältä tai ulkoapäin uusien mahdollisuuksien, kriisien tai uhkien muodossa. Kunnan on helpompi reagoida johonkin käsillä olevaan kriisiin tai uhkaan kuin ruveta aktiivisesti kehittämään kuntaa ilman pakottavaa syytä. Häätteet täytyy konkretisoida kehittämiskeinoiksi ja kehittämiskeinot todellisiksi tuloksiksi. Osa niistä ei sisällä juuri ollenkaan taloudellisia riskejä, kuten esimerkiksi jonkin valtion laitoksen hankkiminen kuntaan. Riskinä saattaa olla kuitenkin naapurikuntien kateus, mikäli laitoksen hankkimisessa on käytetty niitä kohtaan epäreiluja keinoja. Tämä saattaa myöhemmin häitata kuntien välistä yhteistyötä. Toiset keinot taas ovat hyvinkin riskialttiita, kuten uuden yrityksen tukeminen ja suuret investoinnit asuntotuotantoon.

Tietyn kehitysvaiheen aikaansaaman aallon taituttua alue saattaa suistua taantumahan, mikäli aallon kantamiseen uskotaan liian kauan. Esimerkkejä tällaisesta ovat Pori ja Kotka, jotka menestyivät tehdasteollisuuden ansiosta vielä pitkään 1970-luvulla. Menestys saattaa jatkuessaan myös turruttaa, mikä tuottaa kriisin. Kriisistä taas voi versoa uuden menestyksen siemen. Alueen on menestyäkseen jatkuvasti tavoiteltava aina uusia menestyspolkuja ja nähtävä ne jo ennakolta. Menestyksen eteen on alinomaa tehtävä kovaa työtä. Aina ei sekään auta, kuten esimerkiksi 1990-luvun suuren laman aikana, vaan kriisiin ja sen aiheuttamaan taantumahan on sopeuduttava ja on aloitettava menestyksen tavoittelu taas uudestaan. Menestys vaatii myös hyvää onnea, onnekkaita sattumia, onnenkantamoisia ja huonolta onnelta välttymisiä. Toisessa kunnassa saattaa esimerkiksi olla valtaosin laajenevia teollisuusaloja, toisessa taas supistuvia.

Jotkin maaseutukunnat ovat saattaneet menestyä erinomaisesti pitkiäkin aikoja, erityisesti hyvinvointivaltion rakentamisaikakautena 1960- ja 1970-luvulla, jolloin kunnallisia palveluja laajennettiin ja valtion tukimuodot tehostuivat. Kunnat olivat niihin aikoihin erällä tavalla valtion etäyksiköitä, joita valtio ohjasi kiinteästi. Kuitenkin kunnat pystyivät myös itse vaikuttamaan monella tavalla kehitykseensä. Kunnat käyttivät hyväksi vireillä olleita uudistuksia ja keksivät myös kokonaan uusia ideoita. Kunnat esimerkiksi vankistivat asemaansa seutukuntansa keskuksena ja loivat paljon uusia julkisia palvelutyöpaikkoja. Niiden määrä oli kuitenkin sidoksissa väestöpohjaan, joka maaseutukeskuksissa jäi pieneksi suurempiin keskuksiin, maakuntakeskuksiin ja ennen kaikkea Helsinkiin, maan pääkaupunkiin verrattuna. Nykyisin palvelut ovat keskittymässä. Niinpä suuret keskuksot ja erityisesti pääkaupunkiseutu ovat viime vuosina menestyneet hyvin. Laman jälkeisellä nousukaudella ovat lisääntyneet myös korkean teknologian työpaikat, jotka yleensä hakeutuvat korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten läheisyyteen.

Vaikka maaseutukunnan aineelliset edellytykset olisivat kuinka hyvät, menestys ei lähde liikkeelle pelkästään niiden avulla, koska suurikaan maaseutu-

keskus ei pysty nousemaan niiden suhteen samalle tasolle suurten kaupunkikeskusten kanssa. Hyvät aineelliset edellytykset eivät aina ole edes välttämättömiä, koska kulttuuriset tekijät ovat tärkeämpiä.

Maaseudun menestyminen edellyttää työpaikkojen lisääntymistä, mikä on tällä hetkellä ensi sijassa teollisuuden varassa, koska palvelut sekä maa- ja metsätalouden työpaikat vähenevät. Maaseutukuntien väkiluku ja työpaikkojen määrä yleensä vähenevät, koska teollisuus on laajentunut tuntuvasti vain muutamilla maaseutualueilla.

Miksi sitten tutkimuskunnat ovat kehittyneet niinkin eri tavalla, vaikka kaikissa niissä on useita menestyneitä yrityksiä? Selitystä haetaan ulkoisista ja sisäisistä kehitystekijöistä, jotka voivat olla alue- tai yritysکوhtaisia.

7.2 Menestykseen vaikuttavat ulkoiset kehitystekijät

Menestykseen vaikuttavat ulkoiset kehitystekijät ovat samat kaikissa kunnissa, mutta ne vaikuttavat niissä eri tavalla, koska yritysten toimialarakenne ja kunnan olosuhteet ovat erilaiset. Kunnan kehitystä voidaan täysin ymmärtää vasta, kun tämä otetaan huomioon.

Taulukko 4: Ulkoiset kehitystekijät 1960-luvulta lähtien.

A. Hyvinvointivaltion luominen – jatkuvan kasvun aika, 1960–1980-luvut
Julkisen sektorin laajeneminen
Yksityisten palvelujen laajeneminen tulotason nousun ja rahatalouteen siirtymisen takia
Teollisuuden kasvu aluetukien ja infrastruktuurin rakentamisen myötä
Maa- ja metsätalousväestön kiihtyvä väheneminen
B. Suuri lama 1991–1993
Teollisten työpaikkojen raju väheneminen, erityisesti suuren ja keskisuuren teollisuuden sivutoimipaikoissa maaseudulla
Yksityisten palvelujen väheneminen
Maa- ja metsätalouden kiihtyvä rationalisointi
Julkisten palvelujen karsiminen
Julkisen talouden velkaantuminen
C. Laman jälkeinen kasvu 1994–2002
Globalisaatio, kansainvälisen kilpailun koveneminen muun muassa EU:hun liittymisen myötä
Teollisuuden rakennemuutos, elektroniikkateollisuuden nopea laajeneminen ja automaation kiihtyminen 1990-luvun loppupuolella
Elektroniikkateollisuuden kriisi 2000-luvulla
Uusien palvelujen esiinmarssi (teknologiakeskukset, yritys- ja koulutuspalvelut)
Maa- ja metsätalouden kiihtyvä rationalisointi, maatalouskoneteollisuuden kasvu
Julkisten palvelujen keskittäminen ja karsiminen

Hyvinvointivaltion rakentaminen ja sen myötä julkisten palvelujen laajeneminen yhdessä yksityisten palveluiden lisääntymisen kanssa avasivat suuria mahdollisuuksia Kankaanpään ja Kauhajoen tapaisten maaseutukeskusten kehittymiselle 1960- ja 1970-luvuilla (taulukko 4). Sen sijaan Sievissä ja Ylihärmässä julkisten palvelujen lisäys oli huomattavasti vähäisempää väestöpohjan pienenemisen takia. Myös teollisuuden edellytykset paranivat sitä mukaa kuin tarpeellista infrastruktuuria ruvettiin rakentamaan ja ammattikoulutusta tehostettiin. Nämä tekijät myötävaikuttivat Kankaanpään ja Kauhajoen teollisuuden nopeaan laajenemiseen samaan aikaan kun yrityksille myönnettiin kehitysaluetukia. Kuitenkin maa- ja metsätalouden työpaikat vähenivät rationalisoinnin ja kannattamattomuuden takia. Tämän vaikutukset olivat suurimmat maatalousvaltaisimissa kunnissa Kauhajoella ja Sievissä ja pienimmät Kankaanpäässä.

Huomattavin ulkoinen kehitystekijä on ollut 1990-luvun alun suuri lama. Erityisesti teolliset työpaikat vähenivät rajusti. Lama iski maaseudulla ennen kaikkea sinne, missä oli eniten suuren tai keskisuuren teollisuuden sivutoimipaikkoja eli tutkimuskunnista Kauhajoella ja Kankaanpäässä. Lama sai aikaan myös valtion talouden velkaantumisen ja sitä tietä julkisten palvelujen karsimisen. Lisääntynyt työttömyys ja kansalaisten tulojen heikkeneminen aiheuttivat myös yksityisten palvelujen vähenemistä. Samaan aikaan maa- ja metsätalouden työpaikat vähenivät edelleen.

Laman jälkeisen kasvun myötä on tapahtunut suuri rakennemuutos, jonka keskeisenä veturina on ollut teollisuus, erityisesti vientiteollisuus. Laajenevia teollisuudenaloja ovat olleet erityisesti elektroniikkateollisuus mutta myös kone- ja laitteeteollisuus, erityisesti maatalouskoneteollisuus. Sievin ja Ylihärman edellytykset näiden alojen teollisuudelle ovat olleet niin hyvät, että kummassakin kunnassa on syntynyt toimialakeskittymä. Tämä on saanut aikaan koko kunnan työpaikkojen lisäystä. Elektroniikkateollisuus on kuitenkin joutunut vaikeuksiin vuodesta 2001 alkaen. Metalliteollisuuden keskusliiton tekemän kyselyn mukaan alalta hävisi vuonna 2001 Suomessa lähes 5 000 työpaikkaa (Metalliteollisuuden keskusliitto 2002). Kriisillä saattaa olla suoranaisia vaikutuksia Sievissä, jossa suunniteltiin alkuvuonna 2002 tuotannon siirtämistä Flextronicsin tehtaisiin muille paikkakunnille. Syyskuussa 2002 johtaja Peter Baumgartner kuitenkin ilmoitti, että Ojala-Yhtymän tehtaita ei enää karsita. Hänen mukaansa tehtaat ovat pieniä mutta tehokkaita (Sinervä 2002). Lehtitietojen mukaan tosin Scanfil Oy saattaa vähentää syksyllä 2002 henkilökuntaansa, mutta tiedot olivat vielä lokakuun alussa epämääräisiä.

Myös Kauhajoelle syntynyt materiaalinkäsittelyalan keskittymä ja Kankaanpään metalliteollisuuskeskittymä ovat laman jälkeen laajentuneet huomattavasti. Kuitenkaan työpaikat kokonaisuutena eivät ole lisääntyneet lamaa edeltäneelle tasolle, koska rakennemuutoksessa on ollut myös häviäjiä eli supistuvia teollisuudenaloja. Teollisuuden aiemmat valta-alat, Kankaanpäässä kenkä- ja tekstiiliteollisuus ja Kauhajoella huonekaluteollisuus, ovat joutuneet kovan kansainvälisen kilpailun kohteeksi. Kauhajoelta hävisivät laman aikana kokonaan tekstiiliteollisuus ja sähkötekniinen teollisuus.

Julkisia palveluita on edelleen karsittu. Ne ja yksityiset palvelut ovat keskittyneet yhä kiihtyvästi suuriin keskuksiin. Uudet palvelut (teknologiakeskuk-

set, yrityspalvelut) ovat myös keskittyneet. Tämä on vaikuttanut epäedullisesti kaikkiin tutkimuskuntiin. Maa- ja metsätalouden rationalisointi on kiihtynyt. Tämä on vaikuttanut työpaikkoja vähentävästi suhteellisesti eniten maatalousvaltaisimpaan Sieviin, mutta sen maatalous on säilynyt erittäin elinvoimaisena.

7.3 Alueiden sisäiset kehitystekijät

Alueiden sisäiset kehitystekijät ovat ratkaisevia yritystoiminnan menestymiselle. Ne voivat olla alue- ja yrityskohtaisia. Nämä tekijät kuitenkin kutoutuvat tiiviisti yhteen. Asiaa tarkastellaan teollisuuden kannalta, koska sen vaikutus tutkimuskuntien viimeaikaiseen kehitykseen on ollut suurin.

7.3.1 ALUEKOHTAISET TEKIJÄT

Teollisen yritystoiminnan menestymiseen eniten vaikuttavat aluetekijät eivät suinkaan ole perinteisiä yhdyskuntarakennetekijöitä kuten paikkakunnan koko, teollinen infrastruktuuri mukaan luettuna toimitilat, palvelutaso ja työvoiman määrä, vaan kulttuuriset yritys ympäristötekijät ovat erittäin tärkeitä ja muodostavat yhdessä asuin ympäristön ja kunnan johtamistavan kanssa erittäin hienosyisen ja monimutkaisen kehitysvoiman. Tähän liittyvät tiiviisti vielä yrityskohtaiset tekijät.

Yhdyskuntarakenne- sekä liiketoiminta- ja asuin ympäristötekijöiden on oltava riittävän hyviä tarjotakseen yritystoiminnalle hyvät toimintaedellytykset ja sen työvoimalle viihtyisän asuin ympäristön, mutta ne eivät pysty sinänsä saamaan aikaan yritystoiminnan kannattavaa kasvua. Olemassa olevat toimialakeskittymät pystyvät kyllä yhdessä kunnan toimenpiteiden kanssa luomaan itselleen edullisen liiketoimintaympäristön esimerkiksi yritysverkostojen ansiosta, vaikka aineelliset edellytykset eivät olisi kovin hyvät.

Vaikka asuin ympäristö ei liity välittömästi yritystoimintaan, se on tärkeä työvoiman kannalta. Mikäli asuin ympäristöä eri pidetä hyvänä, sijaintipaikkakunnalle ei muuteta vaan käydään työssä kauempana. Kun yritystyöpaikat lisääntyvät hyvän yritys ympäristön ansiosta, myös väkiluku yleensä kasvaa. Mikäli kunnan väkiluku ei kasva, vaikka työpaikkoja olisi runsaasti, syy on silloin yleensä asuin ympäristössä. Tällainen tilanne on Ylihärmässä, jonka työpaikkaomavaraisuus on noin 130 %. Muuttaminen paikkakunnalle ei siten riipu yksinomaan siitä, onko kunnassa saatavissa työtä yhdelle perheenjäsenelle, vaan monista muista tekijöistä, esimerkiksi harrastusmahdollisuuksista, palveluista, asunto- ja työpaikkatarjonnan yksipuolisuudesta tai viihtyisyydestä. Asuinalue saattaa olla myös viihtyisä siellä ennestään asuville mutta ei ole vetovoimainen uusille asukkaille. Suuri osa ihmisistä haluaa asua riittävän kokoisella paikkakunnalla, jossa on monipuolinen työpaikkarakenne, palvelut ja city-kulttuuria. Ylihärmän läheisiä suuria maaseutukeskuksia ovat Lapua, Kauhava ja vähän kauempana Seinäjoki. Työntekijät saattavat kulkea pitkiäkin työmatkoja toisesta usein saman seutukunnan kunnasta, jossa perhe asuu.

Tutkimustulosten mukaan tärkeimmät aluekohtaiset menestystekijät liittyvät yrityskulttuurisiin tekijöihin, joita ovat seuraavat:

1. Alue koetaan eteenpäin meneväksi ja edistyväksi. Syntyy jatkuvasti uusia yrityksiä, ei tapahdu konkurssseja eikä lomautuksia eikä paikkakunnalta muuteta pois. Yrittäjillä on ryhmänä edullinen käsitys alueesta. Menestys tuottaa lisää menestystä.
2. Paikkakunnalla on aitoa omanarvontuntoa, tervettä itsetuntoa, vahvaa yhteisöllisyyttä ja voimakasta talkoohenkeä. Alueidentiteetti on vahva. Tämä vahvistaa luottamusta omiin voimiin. Alueella halutaan tehdä työtä oman yhdyskunnan hyväksi. Tämä saa aikaan keskinäistä yhteistyötä, luottamusta ja yksituumaisuutta alueen hallinnossa ja kehittämispolitiikassa.
3. Yrittäjyys ja yritteliäisyys ovat tunkeutuneet syvälle ja laajalle koko alueeseen ja alueyhteisöön (= kunta ja seutukunta), väestöön, kunnan viranhaltijajohtoon, luottamushenkilöihin, paikallislehdistöön ja kouluihin. Tämä näkyy yrittäjien ja kunnan välisenä hyvänä ja luontevana yhteistyönä. Yrittäjyyttä myös arvostetaan, ja koko ilmapiiri suosii yrittäjyyttä. Yrittäjät osallistuvat myös kunnan hallintoon.
4. Yrittäjyydelle on esikuvia. Nähdään, että aivan tavallinen alueen asukas voi menestyä yrittäjänä. Alueella on vanhoja yrittäjyysperinteitä.
5. Alueella on työmoraaliltaan korkeatasoista työvoimaa, jolla on usein myös kristillinen perusvire. Käden taidot ovat korkealla tasolla, moniosaaminen on yleistä. Työntekijät samaistuvat paikallisiin yrittäjiin, jotka ovat ”oman kylän poikia”. Aukkailla on vain vähän vaihtoehtoisia työnsaantimahdollisuuksia, ja esimerkiksi julkisen sektorin työpaikkoja on niukasti. Kristillinen perusvire tulee näkyviin esimerkiksi Ylihärmässä ja Sievissä. Yleensä vanhoillislestadiolaisia pidetään ahkerina ja luotettavina työntekijöinä. Pääsihteeri Voitto Savelan mielestä lestadiolaisuus näkyy myös yrittäjän korkeassa moraalissa (Hulko 2000).

Sievi ja Ylihärä täyttävät kaikki kulttuuriset aluekohtaiset kriteerit yrittäjyyskulttuurinsa, kuntansa menestymisen ja vahvan alueidentiteettinsä ansiosta. Sen sijaan Kankaanpää ja Kauhajoki eivät täytä kriteerejä niin hyvin, koska palkkatyökulttuuri on yleisempää. Myöskään alueidentiteetti ei ole niin vahva kuin edellisillä.

Kunnan johtamiseen liittyvät tekijät

1. Kunnan johto sitoutuu vahvasti ja pitkäjänteisesti kunnan kehittämiseen. Sitoutuminen on parhaimmillaan, kun kunnanjohtaja toimii Seppo Niemelän (2000) esiin nostamana ”tulisieluna” kuntansa kehittäjänä. Tällainen oli ennen kaikkea Ennu Virtanen Kankaanpäässä 1960–80-luvuilla. Myös Kauhajoella peräkkäiset kunnanjohtajat 1960–90-luvuilla, Mauno Kangasniemi ja Jouko Virtanen, sitoutuivat syvästi ja pitkäjänteisesti kunnan kehittämiseen, mutta he toimivat enimmäkseen taustavaikuttajina ja luottamushenkilöt olivat etualalla.

2. Kuntaa kehitetään yksimielisyyden vallitessa, kuten Sievissä ja Ylihärmässä on tehty. Yksimielisyyteen pääsemisessä ja pitkäjänteisyyden ylläpitämisessä ovat tehneet arvokasta työtä esimerkiksi kunnanjohtaja Mauno Hirvelä Ylihärmässä ja kunnanvaltuuston puheenjohtaja Veikko Kalliokoski Sievissä.
3. Kunnassa luodaan hyvät edellytykset yritystoiminnalle ja toimitaan hyvässä yhteistyössä yritysten kanssa. Kunnan johto (viranhaltijat ja luottamushenkilöt) tuntee yritysten tarpeet ja tekee oikeansuuntaisia kehittämistoimia kunnassa. Kunnan johdon on pystyttävä arvioimaan oman kuntansa yritys ympäristöä samansuuntaisesti kuin yritykset. Näin ei välttämättä aina ole, vaan kunnan johto saattaa yliarvioida yritys ympäristön. Tärkeätä on oman kunnan ohella kehittää koko seutukuntaa, koska seutukunnallisuus on lisääntymässä muun muassa palvelujen tarjonnassa ja työssäkäynnissä. Seututasolla toimiminen lisää kehittämishankkeiden voimaa ja osaaminen lisääntyy. Uusien työpaikkojen saaminen seutukunnalle on kannattavaa kaikille seutukunnan kunnille.
4. Kunnassa on selkeä strategia kunnan kehittämiseksi. Strategian täytyy olla joustavaa ja nopeasti reagoivaa. Myös riskit on pidettävä hallinnassa. Tuloksia ei saada aikaan ryntäilyllä projektista toiseen ilman selkeää ja loogista strategiaa, joka sopii kunnan omiin olosuhteisiin eikä ole kopioitu muualta (Nils-son 1999). Tässä onkin onnistuttu kaikissa tutkimuskunnissa. Sievissä ja Ylihärmässä on luotu edellytyksiä yritysten laajenemiselle ja asumiselle, Kankaanpäässä ja Kauhajoella on pyritty työpaikkojen lisäämiseen ja laman jälkeisen suuren työttömyyden vähentämiseen.

Kauhajoella on valittu strategiaksi ennen kaikkea yritystoiminnan henkisten edellytysten edistäminen, esimerkiksi Kauhajoen imagon ja osaamistason kohottaminen. Tärkeää on olemassa olevien yritysten toiminnan ja kasvun tukeminen. Keihäänkärkihankkeita ovat materiaalinkäsittely-, huonekalu- ja elintarvikealan toimialakeskitymien kehittämishankkeet. Keinoina ei käytetä paljonkaan taloudellisia houkuttimia. Tärkeänä pidetään seutukunnallista yhteistyötä. Suupohjan kuntayhtymä onkin toteuttanut lukuisia kehittämisprojekteja. Suuria toiveita kiinnitetään aluekeskushankkeeseen, verkostopilottiin ja sen toteuttamiseen.

Kankaanpäässä kiinnitetään suurta huomiota olemassa olevien yritysten tukemiseen erityisesti tuotekehitys- ja tutkimustoiminnassa. Yrittäjien kanssa harjoitetaan aktiivista yhteistyötä. Kehitetään muun muassa tekstiiliteollisuutta (älyvaateprojekti), kenkäteollisuutta ja matkailua. Myönnetään myös suoria tukia yrityksille. Seutukunnallista kehittämistä on harjoitettu paljon; on perustettu esimerkiksi Pohjois-Satakunnan Kehittämisyhdistys ja Pohjois-Satakuntasäätiö. Kehitteillä on myös seudullinen yritys palveluyhtiö.

Ylihärmässä harjoitetaan aktiivista maa-, toimitila-, tontti- ja asuntopolitiikkaa; maanhankinta- ja kaavoitusasiat ovat jatkuvasti esillä kunnallishallinnossa. Luodaan myös henkisiä edellytyksiä yritystoiminnalle ja edistetään olemassa olevien yritysten toimintaa. Lisäksi toteutetaan lapsi- ja perhepoliittista ohjelmaa, jonka tarkoituksena on houkutella erityisesti lapsiperheitä muuttamaan paikkakunnalle. Seutukunnassa on useita kehittämisprojekteja.

Sievissä elinkeinopolitiikka on konkreettisia tekoja, ei projektisuunnitelmia. Päämääränä on edellytysten luominen yritystoiminnalle ja asumiselle. Tätä varten hankitaan ja kaavoitetaan tonttimaata asumisen ja yritystoiminnan tarpeisiin sekä tuetaan asuntotuotantoa. Seutukunnallista kehittämistä on varsin paljon, mutta maakunnallinen kehittäminen jää vähälle.

Tutkimuskunnissa ei ole korostettu yritysten houkuttelemista muuttamaan kun-

taan. Kuitenkin monissa kunnissa niin tehdään. Esimerkiksi Äänekoskella etsitään korvaavaa tuotantoa uuden teknologian alalta elinkaarensa alussa olevilta aloilta. Etsitään kasvuhakuisia yrityksiä pääkaupunkiseudulta ja houkutellaan niitä siirtymään paikkakunnalle. Yrityksille tarjotaan räätälöityjä toimitiloja, laadukasta työvoimaa, täsmäkoulutusta ja turvallisuutta. (Katajamäki 2002.)

Kunnat tukevat yleisesti yritystoimintaa muun muassa rakentamalla halleja ja myöntämällä tukea uusista työpaikoista. Kuntien suorat tukitoimet saattavat pitää sisällään suuria vaaroja. Aamulehden 27.3.2002 mukaan Huittisten Lihapojat Oy:n konkurssi aiheutti pääosan Huittisten kaupungin 811 000 euron eli 4,8 miljoonan markan alijäämästä vuonna 2001 kaupungille langenneina takaus- ym. vastuina. Silti Huittinen pystyi pitämään vuosikatteensa kohtuullisella tasolla, vaikkei talous olekaan tasapainossa. Vajaan 1,52 miljoonan euron vuosikate kattaa 87,5 % poistoista.

7.3.2 YRITYSKOHTAISET TEKIJÄT

Vaikka yrityskulttuuriin ja kunnan johtamiseen liittyvillä aluekohtaisilla tekijöillä on suuri merkitys, yrityskohtaiset tekijät ovat sittenkin ratkaisevia yritystoiminnan menestymisessä. Tutkimustulosten mukaan seuraavat tekijät ovat tärkeimpiä:

1. Alueella on sisäsyntyistä kannattavasti kasvavaa yritystoimintaa, joka on paikallisessa omistuksessa. Paikkakunnalla on monia yrittäjäsukuja useassa sukupolvessa – veljeksiä, isä ja pojat sekä aviopari ja lapset – jotka ovat sitoutuneet vahvasti yrityksensä menestymiseen. Tällaista teollisuutta on etenkin Sievissä ja Ylihärmässä. Omistuspohjan muuttuminen saattaa haitata yrityksen menestymistä, koska työntekijät ovat samaistuneet voimakkaasti omistajajohdajiin ja heidän yritykseensä ja halunneet tehdä työtä yrityksen hyväksi aivan kuten oman yrityksensä eteen. Yrittäjäjohtaja tuntee enemmän vastuuta työntekijöistään kuin ulkopuolinen omistaja, jota ohjaavat liiketaloudellinen ajattelu ja mahdollisimman suureen tuottoon tähtääminen. Onkin pelättävissä, että maaseudun tähänastinen vahvuus, yrittäjäjohtajuus, vähenee ja omistus siirtyy yhä enemmän ulkopuolisten käsiin. Tosin myös ulkopuolinen omistaja voi kehittää voimakkaasti sivutoimipaikkaansa kuten esimerkiksi Hollming Oy Kankaanpään Konepajaa ja Espe Oy Scanwoven Oy:tä Kankaanpäässä.

Mikäli yritykset siirtyvät ulkopuoliseen omistukseen, ne voidaan nopeasti lakkauttaa ja työntekijöitä lomauttaa tai tuotantoa vähentää. Varsinkin monikansalliset kasvottomat yritykset järjestävät ja organisoivat tuotantaan uudelleen ennalta arvaamattomasti ja nopealiikkeisesti. Aiemmin esimerkiksi Ojala-Yhtymän työntekijät pystyivät ennakoimaan yrityksen toimintaa ja selvittämään asiat henkilökohtaisesti omistajajohtajaveljesten kanssa, mutta yrityksen siirryttyä Flextronicsin omistukseen ei tiedetä, missä päätökset tehdään ja kuka ottaa viime kädessä vastuun. Myynnin yhteydessä henkilökunnalle korostettiin, että he pääsevät isoon taloon ja sitä tietä varmistetaan työpaikkojen säilyminen. Kuitenkin tuotanto on lopetettu Oulun tehtaalla, ja Sievissäkin suunniteltiin keväällä 2002 tuotannon osittaista alasajoa. (Mainio 2002.)

Ääriesimerkki löytyy Äänekoskelta, jossa elektroniikkateollisuus kasvoi nopeasti vuosina 1974–98. Aluksi paikkakunnalla aloitti valtion omistama Televa, joka myöhemmin tuli Nokia Oy:n omistukseen Telenokia nimisenä ja työllisti parhaimmillaan lä-

hes 500 henkeä. Nokia toi Äänekoskelle vuonna 1983 myös Mobiran matkapuhelin-tuotannon, joka kuitenkin siirrettiin Saloon vuonna 1991 ja työttömäksi jäi 240 henkeä. Äänekosken työttömyysprosentti oli tuolloin 30. Kaupunki käynnisti korvaavat työpaikat -projektin, jonka ansiosta käynnistettiin paikallisjohtoisia alan yhtiöitä, Enviset, Powernet ja Aplicom. Työpaikkojen määrä kohosikin kahdessa vuodessa lähes entisen suuruiseksi eli 400:aan. Nousu oli mahdollista, koska kaupungilla oli tarjota asianmukaiset toimitilat ja osaavia työntekijöitä tehokkaan ammattikoulutuksen ansiosta. Kasvu kiihtyi edelleen, ja vuonna 1998 elektroniikkateollisuus työllisti 922 henkeä. Kaupungin piti rakentaa Nokialle uudet lähes 5 000 neliömetrin tuotekehitystilat, joihin olisi tullut 360 uutta työntekijää. Samana vuonna Nokia ilmoitti siirtävänsä tuotekehityksen Jyväskylään ja paikkakunnalta poistui 240 työpaikkaa. Tuotantonsa Nokia ulkoisti seuraavina vuosina Envisetille ja sieviläiselle Scanfilille. Enviset siirtyi ensin ruotsalaisen Essexin ja sitten yhdysvaltalaisen Sanminan omistukseen. Tuotantoa aluksi supistettiin, ja vihdoin vuonna 2002 Sanmina ilmoitti siirtävänsä kaiken Keski-Suomen tuotantonsa Jyväskylän maalaiskuntaan Tikkakoskelle. Myös Scanfil irtisanoi 20 henkeä vuonna 2001. Äänekoskella toimivat yhä Powernet, Aplicom ja Scanfil, jotka työllistävät yhteensä 220 henkeä. Neljässä vuodessa elektroniikkateollisuus menetti 700 työpaikkaa. Menetys johtuu siitä, että alan tuotanto keskittyy yhä suurempiin yksikköihin, jotka hakeutuvat lähelle osaamisen lähteitä. (Katajamäki 2002.)

2. Teollisuusyritykset ovat aikojen kuluessa luoneet itselleen riittävän hyvän toimintaympäristön, vaikka ulkoiset olosuhteet olisivat heikommat kuin muualla. Esimerkiksi Ylihärman yrittäjät ovat toimineet kunnan kehittäjänä ja paikanneet toimintaympäristön puutteita, esimerkiksi saaneet aikaan oppikoulun ja kuljetuksia varten rautatien ja perustaneet Yrittäjäatalon ja Vientikillan sekä yhteistyössä ”ostaneet” osaamista ulkopuolelta.
3. Alueella on saman toimialan yrityksiä, jotka muodostavat ns. maantieteellisesti tiiviin toimialakeskittymän, johon kasautuu paljon alan osaamista. Sen yritykset toimivat parhaimmillaan yhteistyössä yhteistyöverkostoina, joiden avulla ne saavat synergiaetuja. Hiljaisen tiedon välittyminen vaatii Juha Koskiaisien mukaan fyysistä läheisyyttä (Taavitsainen 2002). Yhteistyölle on edullista, että yrittäjissä on ns. sosiaalisia innovaattoreita, jotka pitävät yritysverkoston toiminnassa ja tuottavat uusia ideoita. Tällainen innovaattori on ollut esimerkiksi Väinö Kaustinen Ylihärmässä. Hän oli keskeisessä asemassa rautatien rakentamisessa ja Vientikillan perustamisessa. Yrittäjät tuntevat itsensä pikemminkin kollegoiksi kuin kilpailijoiksi. Yrittäjät tapaavat usein toisiaan, vaihtavat kokemuksia, antavat toisilleen neuvoja ja osallistuvat aktiivisesti yhdistystoimintaan. Yhteistyö edellyttää luottamusta, joka syntyy vasta pitkän ajan kuluessa. Sille ovat myös eduksi maantieteellinen läheisyys ja sitoutuminen ryhmän toimintaan. (Koski 2002, 184–185.)

Toimialakeskittymä voi laajeta seudulliseksi, jolloin se on riittävän voimakas kuten Ylihärmässä ja Härmanmaassa sekä Sievissä ja Keski-Pohjanmaalla. Menestyäkseen todella hyvin tällaiset verkostot tarvitsevat veturiyrityksen omalla alueellaan ja vetoapua alueen ulkopuolelta. Yhteistoimintaa syntyy harvoin ensimmäisen sukupolven yritysten välillä, mutta esimerkiksi jo toisen sukupolven yrittäjät Ylihärmässä ovat havainneet yhteistyön paremmaksi kuin yritysten välisen kilpailun samoja tuotteita valmistamalla. Ne ovat erikoistuneet omiin vahvuuksiinsa ja myyneet rönsynsä toiselle ylihärmäläiselle, juuri

asianomaiselle alalle erikoistuneelle yritykselle. Kun sitten yritysten vahvuudet pannaan yhteen, syntyy toimivia ja laajoja tuotejärjestelmiä, jotka kattavat esimerkiksi koko maidontuotannon alkaen rehuntuotannosta ja ruokinta-automaateista ja päätyen lypsyrobotteihin.

Toimialakeskittymät voivat olla kiistattomien veturiyritysten (Scanfil Oyj ja Ojala-Yhtymä) vetämiä kuten Keski-Pohjanmaan elektroniikkateollisuudessa tai muodostua varsin tasaveroisista ja keskenään tiiviissä tuotannollisessa yhteydessä olevista yrityksistä kuten Ylihärman maatalouskoneteollisuudessa.

Kolmantena tyyppinä on Kauhajoen materiaalinkäsittelyalan teollisuus, jossa suurten yritysten välistä yhteistoimintaa on varsin vähän eikä selvää veturiyritystä ole olemassa. Yhteistoimintaa syntyy kuitenkin laajan alihankintaverkoston kautta.

Pitkälle verkottunut toimialakeskittymä, kuten esimerkiksi Ylihärman maatalouskonekeskittymä, tuo mukana oleville yrityksille merkittäviä etuja. Tuotteiden yksikkökohtaiset kustannukset laskevat erikoistumisen ja tuottavuuden kasvun myötä. Keskittymä pystyy myös ottamaan vastaan suurempia tilauksia kuin yksittäinen yritys, ja toimituskyky venyy isojenkin haasteiden edessä. Erikoistuminen antaa mahdollisuuden laatu- ja osaamistason nostamiseen sekä vaatii yritykseltä vähemmän investointeja kuin pitkää jalostusketjua tekevältä (Sivula 2002).

Mikäli menestyneitä yrityksiä on eri aloilta eikä niillä ole selviä synergiaetuja, kehitys on epäedullisempaa kuin toimialakeskittymillä. Kauhajoella on olemassa menestyvä materiaalinkäsittelyn toimialakeskittymä, mutta se on suhteellisen pieni koko kuntaan verrattuna. Siltä puuttuu myös vahva veturiyritys. Kauhajoki kuuluu myös huonekalualan toimialakeskittymään, mutta sen kasvu on ollut vähäistä. Kankaanpään metalliteollisuus on kehittynyt myös toimialakeskittymäksi, mutta sekin on kooltaan pieni kunnan kokoon verrattuna. KMT-Tekniikka toimii paikallisena veturiyrityksenä. Muut merkittävät metallialan yritykset ovat suurteollisuuden erillisiä toimipaikkoja, eikä niiden paikallinen sidos ole niin vahva kuin paikallisesti omistettujen yritysten. Sisäinen synergia on puutteellinen, koska yritykset edustavat liian erilaisia aloja. Kankaanpäälaisten yritysten verkottuminen on omalla seudulla yleensäkin vähäistä. Yhteistyökumppanit haetaan mieluummin muualta. (Turunen 2002.)

4. Yritystoiminta on suuntautunut kasvaville aloille, joilla Suomessa on ollut hyvät edellytykset ja joilla on saatavissa vetoapua ulkopuolelta. Tällaisia ovat viime aikoina olleet erityisesti elektroniikka ja elektromekaniikka, jotka ovat suosineet tuotannon ulkoistamista, hajauttamista sopimusvalmistajille. Erityisesti Keski-Pohjanmaan elektromekaniikkateollisuus on hyötynyt Nokia Oyj:n kasvusta ja sijainnista lähellä Oulua, jossa on paljon alan kärkiyrityksiä. Myös Härmanmaan maatalouskoneteollisuus on saanut vetoapua EU:hun liittymisen aiheuttamasta kysynnän kasvusta. Veturiyritys Maaseudun Kone Oy on kasvanut erityisesti Valtran imussa. Sen sijaan monet toimialakeskittymät ovat kutistuneet, kuten Kankaanpään kenkäteollisuus ja tekstiiliteollisuus.
5. Yritykset ovat pystyneet jatkuvasti uudistumaan ja vastaamaan ulkopuolisiin haasteisiin, esimerkiksi elektroniikkateollisuuden alalla Nokian edellyttämään kovaan kasvuvauhtiin mutta myös sen hidastumiseen. Tämä vaatii yritysjohtajilta jatkuvaa oppimista ja rivakkuutta tarttua avautuviin mahdollisuuksiin

mutta myös taitoa nähdä ennalta mahdolliset karikot, nopeaa ja joustavaa päätöksentekoa, hyvää riskinhallintakykyä sekä kykyä joustavien, ketterien ja kustannustehokkaiden verkostojen muodostamiseen.

6. Yritykset kokevat sitoutuvansa sijaintipaikkakuntansa kehitykseen. Tämä tulee esille erityisesti Ylihärmässä. Esimerkiksi Skaala Ikkunat Oy:n toimitusjohtaja Markku Hautanen pukee asian sanoiksi: ”Olemme syntyneet tänne ja toimimme alueen kehittämiseksi. Ei täällä ole mitään perusheikkoutta, mikä pakottaisi miettimään muuttoa.” Myös muilla paikkakunnilla yritykset ovat monella tavalla osallistuneet paikkakunnan kehittämiseen eivätkä suinkaan vain anoneet kunnalta tukea, niin kuin yleisesti luullaan.

8 Johtopäätökset

”Menestystä ei voi matkia.”
Toimitusjohtaja Pentti Surakka
New Steel Oy

Kuntien kehityksen muuttuva luonne

Vielä 1960- ja 1970-luvuilla kunnat pystyivät ohjaamaan kehitystä hyvinkin pitkälle hankkimalla kuntaan julkisia palveluita, rakentamalla tarvittavaa infrastruktuuria ja houkuttelemalla teollisuusyrityksiä muuttamaan kuntaan. Nykyinen kehitys on yleensä yritys vetoista ja sisäsyntyistä, yritysten itsensä aikaansaamaa, ja kunnallishallinnon tehtävänä on lähinnä järjestää edellytykset yritystoiminnalle. Kuitenkin vielä nykyisinkin kunnat pystyvät vaikuttamaan monella tavalla kehitykseensä. Käsillä oleva tutkimus on osoittanut, että jotkin maaseutukunnat ovat pystyneet menestymään erinomaisesti ja että menestys on viime vuosina ollut ensi sijassa teollisen yritystoiminnan ansiota. Erityisen menestyneitä ovat olleet niin sanotut alueelliset klusterit, toimialakeskittymät, joita on kaikissa neljässä tutkimuskunnassa. Ne muodostuvat lähellä toisiaan sijaitsevista saman alan yrityksistä. Toimialakeskittymään kuuluvat yritykset ovat verkottuneet hyvin pitkälle ja toimivat keskenään hyvässä yhteistyössä. Tuloksellisimpia ovat ne toimialakeskittymät, joissa on voimakas veturiyritys, joissa yritysten välinen yhteistyö on hyvää ja jotka saavat vetoapua joltakin suurelta kasvuyritykseltä. Voimakkaimmat toimialakeskittymät sijaitsevat Sievissä ja Ylihärmässä. Toimialakeskittymien ja verkottumisen avulla maaseudun pienetkin teollisuusyritykset pystyvät kilpailemaan suurien yritysten kanssa ja vastaamaan niihin haasteisiin, joita esimerkiksi Nokia Oyj asettaa sopimusvalmistajilleen.

Aineelliset tekijät, kuten keskustajaaman suuri koko, ovat merkitykseltään vähäisempiä kuin kulttuurinen yritys ympäristö. Kulttuurinen toimintaympäristö luo vahvan perustan sisäsyntyiselle yritystoiminnan kehitykselle, mutta kehitys edellyttää myös ulkoisia tekijöitä, vetoapua ulkopuolelta ja laajenevien toimialojen olemassaoloa. Näin syntyy laajenevia kehityspolkuja. Suurimmat kehityserot tutkimuskuntien välillä ovatkin syntyneet laajenevien ja supistuvien kehityspolkujen esiintymisestä. Sievin menestyminen johtuu ensi sijassa elektro-

mekaniikan voimakkaasta kasvusta, veturiyityksinä Scanfil Oy ja Ojala-Yhtymä. Ylihärnä puolestaan on hyötynyt maatalouskoneteollisuuden laajenemisesta EU:hun liittymisen jälkeen. Molemmat ovat saaneet vetoapua ulkopuolelta. Sievin veturiyitykset ovat kasvaneet Nokia Oyj:n sopimusvalmistajina. Ylihärmäläisille yrityksille vetoapua on antanut Valtra Oy. Ylihärmässä ja Sievissä supistuvia teollisuudenaloja ei ole juuri ollut. Molemmissa kunnissa on onnistuttu synnyttämään modernia teknologiaa ja merkittävä alan keskittymä. Työvoiman laatu on erinomainen, ja perheyritystausta on luonut mahdollisuuden nopeaan päätöksentekoon. (Lantto 2000.)

Kankaanpään ja Kauhajoen edullinen väestö- ja työpaikkakehitys ennen suurta lamaa perustui ensi sijassa julkisten palvelujen laajenemiseen sekä muualta tulleeseen yritystoimintaan. Kun lama sitten tuli, suuret konsernit lopettivat paikakunnalla olevia tuotantoyksiköitään, eikä uusia yrityksiä ole syntynyt tarpeeksi korvaamaan lamanaikaista työpaikkakatoa.

Kauhajoella on ollut laman jälkeen vain yksi merkittävä laajeneva teollisuudenala, materiaalinkäsittely. Sähkötekkinen ja tekstiilialan teollisuus olivat lama-aikana hävinneet kokonaan, eivätkä ne sen jälkeenkään ole lähteneet uudestaan kasvuun. Työllisyys on kuitenkin parantunut nopeasti 2000-luvulla, mutta työttömyys on vieläkin maan keskiarvon yläpuolella. Kankaanpäässä puolestaan metalliteollisuus on 1990-luvun alun laman jälkeen ollut kasvussa, mutta supistuvia kehityspolkuja puolestaan on ollut ennen kaikkea tekstiiliteollisuudessa ja kenkäteollisuudessa.

Työpaikkojen lisääntyminen ei aina saa aikaan edullista väestökehitystä. Vain Sievissä sekä väestö- että työpaikkakehitys on ollut laman jälkeen positiivista. Kuitenkin kunnallistaloudessa on ongelmia suurien investointien takia, jotka tuottavat tuloja vasta pitkän ajan kuluessa. Ylihärmän väestökehitys sen sijaan on viime vuosina ollut aleneva, vaikka työpaikkaomavaraisuus on noin 130 % ja työpaikkojen määrä on lisääntynyt. Myös kunnallistaloudessa on ongelmia yritystoimintaan ja asumiseen tehtyjen investointien takia. Ylihärmäläisen teollisuuden menestymisestä on hyötyä koko seutukunnalle, jonka asukkaille se tarjoaa työmahdollisuuksia. Niinpä koko Härmänmaan työttömyys on vähäistä.

Sievin ja Ylihärmän teollisuuden menestys ei jatkossa ole varmaa. Kankaanpää ja Kauhajokikin menestyivät aiemmin erinomaisesti, mutta laman aikana kehitystyön tulokset menetettiin. Sievin ja Ylihärmän teollisuus on varsin yksipuolista, ja kasvu on tapahtunut pääasiassa yhden toimialan ja veturiyitysten imussa. Mikäli imu heikkenee, myös paikallinen yritystoiminta kärsii ja aiheuttaa ongelmia kunnallistaloudelle, joka on haavoittuvainen, koska velkataakka on suuri. Yritykset ovat kunnanjohtaja Matti Johanssonin mukaan mukana globaalissa taloudessa, ja jos ne eivät pysy kilpailukykyisenä, heilahdukset voivat olla suuria (Ahosniemi 2001). Mikäli yritystoiminta joutuisi suuriin vaikeuksiin, kunnan tekemien investointien tuotto vähenisi. Kuitenkaan Nokia Oyj:n tuotannon supistuminen ei ole ainakaan vielä vaikeuttanut vakavasti Sievin teollisuuden menestystä, vaikka tuotannonjärjestelyjä ja omistajanvaihdoksia on tapahtunut. Veturiyitys Scanfil Oyj menestyy hyvin, ja Wecanin kanssa tapahtuneen fuusion yhteydessä tuotantoa suunnitellaan siirrettäväksi Ylivieskasta Sieviin. Scanfil Oy on Talouselämän 13/2002 mukaan ylittänyt tuloksillaan vuonna 2001 sel-

västi sopimusvalmistajien globaalin Top-9:n. Sen sijaan Ojala-Yhtymän Sievin tehtaan toimintaan on suunniteltu supistuksia, mutta syksyllä 2002 tehtaiden tuotanto näytti pysyvän ennallaan (Sinervä 2002).

On huomattava, että pienen kunnan työpaikkojen määrä on helpompi saada kasvamaan nopeasti kuin suurten kuntien, koska siihen riittää vain muutama menestyvä yritys. Investoinnit yritystoimintaan ja asumiseen aiheuttavat kuitenkin suurta räsitusta kunnallistaloudelle, koska voimavarat ovat pienet. Raimo Havuselan mukaan yrittäjäksi ryhtyminen on usein suhteellisesti yleisempää pienessä kunnassa kuin suuressa, jossa on tarjolla paljon palkkatyötä ja koulutusmahdollisuuksia. Pienessä kunnassa asuva henkilö kokee ja tuntee asuinpaikkansa arvot, tavat ja yrityskulttuurin. Hän saattaa olla niin kiintynyt kotipaikkaansa, ettei hän halua muuttaa sieltä pois, vaikka havaitsee, ettei pienessä kotikunnassa eikä sen läheisyydessä ole tarjolla kiinnostavaa palkkatyötä. Hän ei halua mennä myöskään koulutukseen kotikunnan ulkopuolelle. Toimeentuloa tai sen lisäksi on hankittava yrittäjyyden kautta, jota paikkakunnalla arvostetaan. Liikeidea haetaan yleensä toimialalta, jolla henkilöllä on omaa osaamista ja jolla yritys voi paikkakunnalla kannattavasti toimia. (Havusela 1996, 167–168.)

Teollistaminen maaseudun mahdollisuutena

On ilmeistä, että maaseudun säilyminen elävänä voidaan turvata vain yritystoiminnan ja nimenomaan teollisuuden avulla, koska vain teollisuus pystyy luomaan niin paljon uusia työpaikkoja, että maaseudulla asuisi riittävä määrä ihmisiä. Maa- ja metsätalous sekä julkiset ja yksityiset palvelut työllistävät tulevaisuudessa yhä vähemmän. Myöskään matkailu ei joitakin turistikeskuksia lukuun ottamatta tuota mainittavasti uusia työpaikkoja maaseudulle.

Maaseudulla on hyvät mahdollisuudet teollisuuden laajentumiseen. Maaseudulla on tälläkin hetkellä monia menestyviä teollisuusyrityksiä ja toimialakeskittymiä, jotka ovat kasvaneet nopeasti ja kannattavasti. Osa niistä on koko maan yritysten välisissä vertailuissa sijoittunut kärkiyritysten joukkoon. Suurimmat yritykset, Sievin Scanfil Oyj ja Kauhavan Lillbacka Oy, ovat liikevaihdoltaan yli 150 000 euroa, ja henkilökuntaa on yli 1 000 henkeä. Ne toimivat myös yritysverkostonsa veturiyrityksenä ja työllistävät sitä kautta välillisesti satoja työntekijöitä. Muun muassa konepaja-, muovi- sekä sähkömekaniikka- ja elektronikkateollisuudella on hyvät edellytykset maaseudulla.

Keskeinen kysymys on, voidaanko menestystä edistää eli luoda uutta yritystoimintaa ja kiihdyttää yritysten laajenemista vai onko menestys sisäsyntyistä, yritysvetoista, jolloin julkisen vallan toiminta jää passiiviseksi, lähinnä vain edellytysten luomiseksi yritysten perustamiselle ja toiminnalle. Vaikeus on siinä, että menestys perustuu useimmiten sellaisiin tekijöihin, joihin ei voida suoraan vaikuttaa juuri ollenkaan. Uusia yrityksiä ei voi pihtisynnyttää, yrityksiä ei voi käskä tai komentaa laajenemaan sen kummemmin kuin ihmisiä pakottaa yrittäjyyteen. Esimerkiksi yhdyskuntarakenne, liiketoimintaympäristö ja kulttuurinen yritys ympäristö ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa, eikä niitä voida muuttaa kovin nopeasti. On myös varsin sattumanvaraista, millainen toimialarakenne olemassa olevalla yrityskannalla on ja onko paikkakunnalle syntynyt voi-

maakkaita yrittäjäsukuja, jotka toimivat esikuvina paikkakunnalla. Toiset toimialat ovat laajenevia ja toiset supistuvia, toiset saavat vetoapua ulkopuolelta, toiset eivät. Useimpiin tekijöihin voidaan kuitenkin vaikuttaa ainakin välillisin keinoin.

Valtiovalta ei pyri edistämään nimenomaan jonkin yksittäisen paikkakunnan tai maaseudun teollisuuden menestystä, vaan tuet jaetaan ilman paikkakuntakohtaisia kiintiöitä. Näin ollen kunkin paikkakunnan ja yrityksen on kilpailtava niistä. Alueiden kehittämistä koskeva uusi lakiesityskin lähtee kilpailukykyisistä alueista. Lähtökohtana ei silloin ole tasapainoinen aluekehitys, vaan kilpailukykyisten alueiden kautta halutaan tasoittaa alueiden kehityseroja koko maassa. Tällainen kilpailutilanne ei ole hyvä lähtökohta maaseudulle, sillä kaupunkikunnat tarjoavat paremmat mahdollisuudet yritystoiminnan kehittymiseen varsinkin, kun myös kaupunkikunnat ovat aktivoituneet elinkeinopolitiikassaan ja perustaneet muun muassa teknologiakeskuksia ja yrityspuistoja.

Eri ministeriöiden ja etujärjestöjen yhteistyönä laaditussa maaseutuohjelmassa (2000) ja valtioneuvoston tekemässä periaatepäätöksessä maaseutupoliittisiksi linjauksiksi (2001) teollisuus on jäänyt taustalle. Esitetään vain yksittäisiä ehdotuksia luonnonvarojen ja elintarvikkeiden jalostuksen sekä matkailun ja pienyritysten kehittämiseksi. Se johtunee siitä, että kauppa- ja teollisuusministeriö on halunnut pitää teollisuuden edistämisen tiukasti omassa ministeriössään eikä liittää sitä maaseutupoliittikkaan. Teollisuuden edistäminen olisi kuitenkin otettava maaseutupoliittikan selkeäksi painopisteeksi, jos maaseutu halutaan pitää elävänä.

Maaseudun teollisuuden kehittäminen on jäänyt suurelta osin kunnallishallinnon vastuulle. Aiemmin kunnat ovat pystyneet vaikuttamaan aika paljon yritystoiminnan kehitykseen. Ne ovat esimerkiksi luoneet yritystoiminnalle aineellisia edellytyksiä, joista vielä 1970-luvullakin oli pulaa maaseudulla. Kunnat ovat rakentaneet yritystoiminnalle välttämätöntä infrastruktuuria, harjoittaneet maapolitiikkaa ja kaavoittaneet alueita teollisuuden ja asumisen tarpeisiin. Yleisimpiä yrityksiin suoraan kohdistuvia tukimuotoja ovat olleet teollisuushallien rakentaminen sekä takauksien ja lainojen myöntäminen yrityksille. Nämä keinot olivat tehokkaita siihen aikaan, kun oli olemassa monia yrityksiä, joita voitiin ”monistaa”, jotka voivat sijaita missä paikassa hyvänsä ja jotka halusivat tukien avulla minimoida investointikustannuksensa. Voidaan kuitenkin väittää, että aineellinen toimintaympäristö ei enää ole ratkaiseva menestystekijä vaan välttämätön edellytys, joka toteutuu ja voidaan toteuttaa lähes jokaisessa kunnassa. Ei esimerkiksi kannata kaavoittaa teollisuustontteja tai rakentaa teollisuustilaa reilusti kysyntää enemmän. Kysyntä ei luo tässä tapauksessa tarjontaa.

Tärkeitä yritystoiminnan aineettomia edellytyksiä ovat työvoiman koulutuksen järjestäminen sekä liikenneyhteyksien ja yrityspalvelujen parantaminen. Nekään eivät suoraan saa aikaan uutta yritystoimintaa, vaan ovat vain sen edellytyksiä. Kunnan johdon olisi siksi entistä enemmän kiinnitettävä huomiota nykyisen yritystoiminnan kehittämiseen ja yrittäjyyteen vaikuttaviin tekijöihin. Kuntalaisia voidaan innostaa kuntatasolla yrittäjyyteen monella tavalla. Kunnan johdon olisi arvostettava yrittäjyyttä ja toimittava hyvässä yhteistyössä yrittäjien kanssa. Mikäli kunnassa ei ole elinkeinoasiamiestä tai vastaavaa, olisi nimettävä joku, joka ottaa vastuun yritystoiminnan ja kunnan välisistä suhteista. Yrittä-

juyskasvatusta voidaan antaa jo peruskoulusta alkaen kuten esimerkiksi Ala- ja Ylihärmässä. Koulutuksen yhteydessä olisi nostettava esille hyviä esikuvia, joita löytyy lähes jokaiselta paikkakunnalta. Nyt asia voi edetä nopeastikin, sillä opetusministeriö on perustanut hankkeen, jonka tarkoituksena on edistää myönteistä yrityskulttuuria ja asenneilmapiiriä. Tähän toivotaan mukaan laajaa joukkoa alan toimijoita. Hyvänä alkuna voidaan pitää sitä, että ”osallistuva kansalainen ja yrittäjyys” on pakollisena aihekokonaisuutena lukuvuoden 2002–03 opetussuunnitelmissa.

Uusien yritysten synnyttämiseksi olisi löydettävä potentiaalisia yrittäjiä omalta paikkakunnalta, ei vain yritettävä houkutella yrityksiä muuttamaan muualta. Olisi järjestettävä tarpeen mukaan yksilökohtaisesti räätälöityjä yrittäjäkursseja, jotka olisivat riittävän pitkäaikaisia yrityksen alusta ”kuolemanlaakson” yli ja jotka sisältäisivät yleisen opetuksen ohella henkilökohtaista pätevää ohjausta. Kurseille hakeutuu kuitenkin vain osa yrittäjiksi haluavista, vain aktiivisimmat. Muiden löytämiseksi olisi luotava eräänlainen kykyjenetsijäverkko, joka aktiivisesti värväisi osallistujia yrittäjäkursseille ja innostaisi potentiaalisia yrittäjiä perustamaan yrityksen. Olisi kannustettava yrittäjiä ns. sosiaalisiin innovaatioihin, joita syntyy silloin, kun yrittäjien sosiaaliset suhteet ovat tiiviit, kun he kohtaavat usein toisensa ja vaihtavat ajatuksia keskenään.

Yrittäjyydessä on tärkeitä hyvä itsetunto. Kunnan olisikin pystyttävä luomaan myönteistä imagoa ja erottauduttava muista kunnista. Olisi panostettava kunnan vahvuuksiin ja markkinoitava kuntaa niiden avulla. Hyvin tärkeitä on myös hyvän asuinympäristön luominen, koska se vaikuttaa ihmisten viihtyvyyteen, vaikkakaan ei suoraan yrittäjyyteen. Mikäli asuinympäristöä ei koeta hyväksi, työntekijät saattavat kulkea työssä naapurikunnista käsin.

Kuntien elinkeinopolitiikan tehostamisessa on viime aikoina menty osin liiankin pitkälle. Yritykset saattavat kilpailuttaa kuntia hankkiakseen itselleen mahdollisimman paljon etua. Tällöin kunnat saattavat ottaa suuria riskejä, vaikka yrittäjäriski ei kuulu niille. Esimerkiksi Kunnallisjohtajien yhdistyksen puheenjohtaja Aimo Suikkanen arvioi kuntien lähteneen yritysten kalastamisessa epäterveelle tielle ja aggressiivisten keinojen lisääntyneen (Leino 2002).

Yksinomaan oman kunnan toimenpiteet eivät ole riittäviä, vaan kehittämistyötä on tehtävä myös seutukunnan ja maakunnan tasolla, jotka ovat keskeisessä asemassa nykyisessä aluekehityksessä. Maakunnan liitot ovat kuntainliittoja ja niin ollen kuntien päätösvallan alaisia. Myös seutukunnallinen kehittäminen on kuntien päätettävissä. Kuntien tulisikin ottaa aktiivinen rooli aluekehityksessä eikä keskittyä vain oman kunnan kehittämiseen. Erityisesti seutukuntien kehittämistä kokonaisuutena tulisi edistää. Seutukunnan keskuskunnilla on tärkeä rooli seutukuntansa kehityksen veturina ja aloitteiden tekijänä hankkeissa, mutta unohtaa ei saisi myöskään seudun muita kuntia. Esimerkiksi työssäkäyntiä, palvelutasoa ja koulutusta tulisi tarkastella seudullisesti eikä vain kuntakohtaisesti. Myös elinkeinoja tulisi edistää seudullisesti, koska seutukunnan muiden kuntien työllisyyden paraneminen parantaa myös oman kunnan työllisyyttä.

Ongelmana on seutukuntien jäsentymättömyys, koska ne eivät maaseudulla useinkaan muodosta kovin yhtenäistä työssäkäyntialuetta. Erityisen huonossa

asemassa ovat sellaiset syrjässä sijaitsevat seutukunnat, joissa on useita keskenään kilpailevia keskuksia. Seutukuntien ja yksittäisten kuntien välillä on Hannu Katajamäen (2001) mielestä usein jännitteitä. Kunnat saattavat pelätä asioiden liukuvan valvontansa ulkopuolelle ja joidenkin kuntien hyötyvän yhteistyöstä enemmän kuin muut kunnat. Seudullinen yhteistyö tuottaa tuloksia vasta viiveellä, ja kunnat ovat tottuneet odottamaan välittömiä tuloksia.

Maakunnan liitot ovat heikosti profiloituneet muilla seutukunnilla kuin maakuntakeskuksen seutukunnassa. Ainakaan tutkimuskuntien valtuutettujen mielestä maakunnan liittojen toimintaa ei ole juuri nähty myönteisenä oman kunnan kannalta. Suurimmat puutteet ovat näkemysten erilaisuus maakuntakeskusten ja seutukuntakeskusten välillä sekä maakunnan kehittämisorganisaatioiden hajanaisuus. Näkemysten erilaisuutta vähentäisivät Kauhajoen kaupunginjohtajan Jorma Rasinmäen mielestä maakunnan kunnallisjohtajien neuvottelukokoukset, joista Keski-Suomessa on saatu hyviä kokemuksia.

Maakuntatasolla toimivat TE-keskukset ovat hyvin tärkeitä maaseudun yritystoiminnan kannalta. Ne ovat ratkaisevassa asemassa yritysten rahoitustukien myöntämisessä mutta tärkeitä myös koko liiketoiminnan kehittämisessä. TE-keskuksen toimintaperiaatteet ovat sinänsä hyvät, mutta käytännössä on vielä monia puutteita. Keskukset ovat kaikkialla samantyyppisiä eivätkä siten pysty vastaamaan kunkin maakunnan erityisiin haasteisiin. Olisi hyvä, jos käytännössä päästäisiin tilanteeseen, jota Varsinais-Suomen TE-keskuksen johtaja Antti Koho (2002) kuvaa seuraavasti: ”TE-keskus on mutkaton yhteistyökumppani, jolta yritykset saavat tarvitsemansa avun helposti ja nopeasti – ja yhdeltä luukulta. Keskus on mahdollistaja, keskustelukumppani, rahoittaja, henkilöstön kouluttaja, teknologia-asiantuntija, liiketoiminnan kehittäjä, kansainvälistäjä ja suunnannäyttäjä.”

Valtiovallan olisi ryhdyttävä tukemaan maaseudun yritystoimintaa aiempaa tarmokkaammin. Lähes kaikki valtakunnan tason päättäjät näyttävät nykyisin suhtautuvan myönteisesti maaseutuun ja pitävän tärkeänä maaseudun elävänä säilymistä, mutta käytännössä tehdään toisin. Voidaankin väittää, että todelliset teot ovat ristiriidassa myönteisen suhtautumisen kanssa. Keskuksia on kehitetty pitkäjänteisesti muun muassa osaamiskeskus- ja aluekeskusohjelmilla, mutta maaseudun kehittäminen erityisesti syrjäseuduilla on jäänyt ponnettomaksi. Maaseutupolitiikan valmistelu on jätetty viranhaltijoiden vastuulle. On luotettu liian paljon siihen, että muutamat vahvat keskukset pystyvät levittämään vaikutustaan kaikkialle maaseudulle.

Nykyinen maaseutupolitiikka ja aluekehitystyö näyttävät sivusta katsoen lupauksia antavilta ja uskoa luovilta. Onkin hyvä, että ideoiden annetaan aluekehittämisessä syntyä alhaalta lähtien, josta käsin myös toteutus tapahtuu. Toimintaryhmät toimivat ja tuhansittain hankkeita on käynnissä. Hankkeet ovat kuitenkin yleensä pieniä ja niiden pitkän aikavälin työllisyysvaikutukset vähäisiä. Työpaikkojen väheneminen jatkuu maaseudulla nopeana.

Pitkäjänteinen ylhäältä alaspäin suuntautuva kehittäminen on unohdettu nykyisessä maaseutupolitiikassa ja on luotettu vain alhaalta ylöspäin suuntautuvaan kehitysvaimaan. Tällöin keskushallinto ei käytännössä ota vastuuta aluekehityksestä vaan jättää sen maakuntien, alueviranomaisten ja kuntien harteille.

Kansallisia tukia on korvattu EU-rahoilla. Keskushallinto soveltaa samanlaista toimintamallia kaikkialla maassa. Tarvittaisiin nimenomaan maaseudun olosuhteisiin soveltuva toimintatapaa, joka ottaisi huomioon myös maaseudun sisäiset eroavuudet.

Maaseudun teollisuuden tukeminen olisi otettava maaseutupolitiikan painopisteeksi. Keskiöön tulisi ottaa maaseutuyrittäminen, jonka lähtökohtina ovat olemassa olevat voimavarat ja osaaminen. Nyt yrittäjäyys on jäänyt taka-alalle, eräällä tavalla itsestään selväksi asiaksi, vaikka siitä on puute ja vaikka sitä voitaisiin edistää. Yrittäjäyttä olisikin voimakkaasti edistettävä valtakunnallisella tasolla. Iisalmelaisyrittäjä Johanna Ehnqvist ja professori Vesa Routamaa ovat aivan oikealla asialla arvostellessaan Suomessa vallitsevaa palkansaajakulttuuria ja suurteollisuuteen orientoitumista sekä yrittäjäyden kehittämisen puutteellisuutta. Yrittämisen kynnykset ovat heidän mielestään liian korkeat. Myös heidän ideansa koko Suomen kattavista yrittäjäyysasiamiehistä on kannatettava. (Haapavaara 2002.)

Myös tukipolitiikkaa olisi uudistettava. Nyt tuen saamiseksi edellytetään pitkälle kehiteltyä ideaa, joista erityisesti maaseudulla on puute. Tuen painopiste olisi siirrettävä aineellisista investoinneista ideoiden etsimiseen ja kehittelyyn sekä edelleen tuotekehittelyyn, markkinointiin ja yritysten välisen verkottumisen edistämiseen, kaiken kaikkiaan henkisten voimavarojen lisäämiseen ja aineettoman toimintaympäristön parantamiseen. Hyvin suurta huomiota olisi kiinnitettävä olemassa olevien yritysten, erityisesti toimialakeskittymien, yritysverkostojen ja niiden veturiyritysten edistämiseen ja olisi autettava niitä laajenemaan. Sitra on yliasiamies Aatto Prihtin (2002) mukaan löytänyt kehityskelpoisia verkostoja eri puolilta Suomea kaikkiaan 162. Niitä on myös maaseudulla. Sitra etsii ja valitsee lupaavia yritysverkostoja, joille se tarjoaa mahdollisuuden kasvaa ja kansainvälistyä myöntämällä rahoitusta ja antamalla käyttöön omaa osaamistaan. Tämä ei yksin riitä, vaan tukemisessa tarvitaan laajaa yhteistyötä yritysten ja kuntien sekä seutukuntien, maakunnan ja valtakunnan tasolla toimivien organisaatioiden välillä.

On havaittu, että yritysverkostoja ja toimialakeskittymiä on syntynyt tai syntymässä tutkimuskunnissa luontaisesti ja että niiden yritykset ovat menestyneet ja samalla saattaneet saada koko kunnan suotuisan kehityksen tielle. Veturiyrityksien vastuulla ovat tuotekehitys, markkinointi ja toiminnan koordinointi. Ne ovat usein myös itse jonkin suuren yrityksen kuten esimerkiksi Nokia Oyj:n sopimusvalmistajia. (Niemelä 2002.) Toimialakeskittymät ulottuvat usein useiden kuntien alueelle.

Maaseudun kehittämiseksi pitäisi perustaa valtakunnan tasolla suuri kansallinen hanke, jossa olisi käytettävä hyväksi kaikkien ministeriöiden ja muiden toimijoiden voimavaroja ja jolla pitäisi olla korkean tason poliittinen tuki. Tällaisia kansallisia hankkeita esittää perustettavaksi Sitran yliasiamies Aatto Prihti (Riihonen 2002). Painopiste pitäisi asettaa maaseutuelinkeinojen kehittämiseen. Olisi aloitettava maaseutuelinkeinojen, erityisesti teollisuuden, monipuolinen ja pitkäjänteinen kehittämisprojekti, jossa kartoitettaisiin maaseudun nykyinen yritystoiminta, yritysverkostot ja toimialakeskittymät sekä laajenemismahdollisuuksia omaavat uudet elinkeinot ja kehittämisideat. Täytyisi myös laatia

elävästä maaseudusta ja erityisesti sen elinkeinoista vankka visio, joka näyttäisi suuntaa maaseudun kehittämisessä. Olisi otettava oppia menestyvistä alueista, yrityksistä, toimialakeskittymistä ja yrittäjistä aidon benchmarking-periaatteen mukaisesti. Tämän jälkeen olisi valittava yrittäjyys ja laajenemismahdollisuuksia omaavat elinkeinot, toimialakeskittymät ja yritysverkostot erityisen kehittämisen kohteeksi, painopistealoiksi, joista laadittaisiin kehittämisohjelmat, teknologiaohjelmat, kehittämisstrategiat ja projektisuunnitelmat. Projektit olisi annettava maakuntien, kuntien, alueviranomaisten ja veturiyritysten toteutettaviksi omiin olosuhteisiinsa sovellettuina tarpeeksi pitkäaikaisina ja riittävästi resursoituina.

Olisi edistettävä yritysten, niiden tukiorganisaatioiden ja julkisen vallan yhteistyötä, jollaista on Philip Cooken mukaan tehty menestyksellisesti muun muassa Saksan Baden-Württembergissä ja Italian Emilia-Romagnassa (Lausti 1992). Olisi edistettävä osaamisen leviämistä maaseudulle ja tuettava osaamiskeskusten syntymistä perustamalla sinne teknologiakeskusten etäpisteitä ja itsenäisiä teknologiakeskuksia, jos ne tukeutuvat olemassa olevaan voimakkaaseen toimialakeskittymään. Tällaisia toimialakeskittymiä on maaseudulla runsaasti (Koski 2002). Aluekeskusohjelmaa olisi laajennettava koskemaan myös varsinaisen maaseudun seutukuntakeskuksia. Työvoiman koulutusta tulisi kehittää niin, että se vastaisi paremmin yritysten tarpeita. Nyt yhteistyötä yritysten kanssa on liian vähän. Liian pitkät koulutusputket eivät ole riittävän joustavia yritysten tarpeisiin. Oppisopimuskoulutuksen yleistymisen on askel oikeaan suuntaan.

Maaseudun tulevaisuus näyttää tällä hetkellä epävarmalta. Yritetään kyllä kovasti, mutta suuri johtoajatus tuntuu puuttuvan. Valtakunnan tasolla maaseutu on jätetty kehittymään oman onnensa nojassa. Painopisteeksi sopisi maaseudun teollistaminen, jota menestyksellisesti harjoitettiin 1960- ja 1970-luvuilla. Se on nyt paljon vaikeampaa kuin silloin mutta kuitenkin mahdollista, kuten Ylihärman ja Sievin esimerkit osoittavat. Aineellinen toimintaympäristö ei niissä ole kovin hyvä, mutta sen puutteet korvaa erinomainen kulttuurinen toimintaympäristö. Avainasemassa maaseudun teollistamisessa onkin kulttuurisen toimintaympäristön kehittäminen yrittäjyyttä suosivaksi. Vaikka koko maaseutua ei pysyttyä teollistamaan, voidaan saada syntymään uusia Ylihärman ja Sievin tapaisia

Lähteet

Tieteelliset lähteet

- Amin, Ash & Nigel Thrift (1995): Territoriality in the global political economy. *Nordisk samhällsgeografisk tidskrift* 20, 3–16.
- Andersson, Åke & Ulf Strömquist (1988): *K-Samhällets Framtid*. Prisma, Stockholm.
- Aydalot, Philippe (1988): Technological trajectories and regional innovation in Europe. Teoksessa P. Aydalot & D. Keeble (eds.): *High Technology Industry and Innovative Environments, the European Experience*, 1–21. Routledge, London.
- Aydalot, Philippe & David Keeble (1988): High technology industry and innovative environments in Europe; an overview. Teoksessa P. Aydalot & D. Keeble (eds.): *High Technology Industry and Innovative Environments, the European Experience*, 1–21. Routledge, London.
- Camagni, R. (1995): The Concept of Innovative Milieu and its Relevance for Public Policies in European Lagging Regions. *Papers in Regional Science* Vol. 74, Number 4, 317–340.
- Davidsson, Per (1993): *Kultur och entreprenörskap*. 160. NUTEK, Stockholm.
- Dubini, P. (1989): The influence of motivations and environment on business start-ups. Some hints for public policies. *Journal of Business Venturing* 4: 11–26.
- Goddard, John (1997): Conclusions. Regional competitiveness and skills, 177–183. Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris.
- Grotz, Reinhold & Boris Braun (1997): Territorial or trans-territorial networking: spatial aspects of technology-oriented co-operation within the Kerman Mechanical engineering industry. *Regional Studies* 31: 6, 545–558.
- Hautamäki, Lauri (1988): Uudet toimeentulomahdollisuudet maaseudulla. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Tutkimuksia Sarja B 46/1988.
- Hautamäki, Lauri (2000): Maaseudun menestyjät. Yritykset kehityksen veturina. Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 23.
- Hautamäki, Lauri & Harri Jaskari (1987): Pohjois-Satakunnan kehittämisen lähtökohdat. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Tutkimuksia Sarja B 45/1987.
- Havusela, Raimo (1996): Ympäristön rakenne ja yrittäjyys Oulun ja Vaasan lääneissä. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia 209.
- Havusela, Raimo (1999): Kulttuuri – yrittäjyyden kehto. *Acta Wasaensia* No 66. Liiketaloustiede 25. Johtaminen ja organisaatiot.

- Helin, Heikki (1999): Uudet tunnusluvut ja kuntien talouden vertailu. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 1/99.
- Isolähteenmäki, Timo (2002): Tavoitteena osaamiskeskittymä – toimijoiden näkemyksiä Pohjois-Satakunnan seutukunnassa. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Aluetiede. Huhtikuu 2002.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö ja TE-keskukset (2002): Tietoliikennevälineiden valmistuksen ja sitä palvelevan teollisuuden toimialakatsaus.
- Kautonen, Mika (1991): Yritysten aineettoman toimintaympäristön kehittäminen. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Tutkimuksia Sarja B 59/1991.
- Kautonen, Mika & Mari Tiainen (2000): Regiimit, innovaatioverkostot ja alueet. Vertaileva tutkimus Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Työelämän tutkimuskeskus. Työraportteja 59/2000.
- Keeble, David (1988): High-technology industry and local environments in the United Kingdom. Teoksessa P. Aydalot & D. Keeble (eds.): High Technology Industry and Innovative Environments, the European Experience, 1–21. Routledge, London .
- Keeble, David (1997): Small firma, innovation and regional development in Britain in the 1990s. *Regional Studies* 31: 3, 281–293.
- Kettunen, Pertti (1998): Elinkeinopolitiikan taito. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 30.
- Koski, Riitta (2002): Pohjalaisen yrittäjyyden synty, leviäminen ja alueellinen eriytyminen. *Acta Wasaensia* No 101. Aluetiede 7.
- Laukkanen, Mauri (1999): Yrittäjyyden ja uuden liiketoiminnan jäljillä. Kuopion yliopiston selvityksiä E Yhteiskuntatieteet 8. Kuopio.
- Lindbom, Maria (1994): Kunnat ja eurooppalainen aluekehitys. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 3.
- Littunen, Hannu (1991): Uusien yritysten menestyminen ja hyvä toimintaympäristö. Keski-Suomen Taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 109. Jyväskylä.
- Luther, V. & M. Wall (1989): Entrepreneurial Community: A Strategic Leadership Approach to Community Survival. Heartland Center for Leadership Development.
- Maaseutuohjelma (2000). Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka. Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004. Maaseudun yhteistyöryhmä (YTR). Helsinki 2001.
- Malecki, E. J. (1994): Entrepreneurship in Regional and Local Development. *International Regional Science Review*. Vol. 16, Numbers 1–2, 119–153.
- Malmberg, Anders & Peter Maskell (1997): Towards an explanation of regional specialisation and industry agglomeration. *NordREFO* 1997: 3, 14–42.
- Meklin, Pentti (1999): Kunnan taloudellinen tulos ja sen mittarit. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 1/99.
- Männistö, Jarmo (2002): Voluntaristinen alueellinen innovaatiojärjestelmä. Tapaustutkimus Oulun alueen ict-klustereista. *Acta Universitatis Lapponiensis* 46. Rovaniemi.
- Niemelä, Seppo (2000): Tulisielu – Verkostoajan aluekehittäjä. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 39.
- Niittykangas, Hannu (toim.) (1999): Yrittäjyys ja maaseutu. Kuopion yliopiston selvityksiä E Yhteiskuntatieteet 9. Kuopio.
- Niittykangas, Hannu, Esa Storhammar & Hannu Tervo (1994): Yrittäjyys ja yritysten synty paikallisissa toimintaympäristöissä. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen Taloudellinen tutkimuskeskus, Julkaisuja 132.
- Niittykangas, Hannu & Hannu Tervo (1995): Integraatio, alueellinen kehitys ja aluepolitiikka. *Hallinnon tutkimus* 14(4): 323–334.
- Niittykangas, Hannu & Hannu Tervo (1996): Yrittäjyys ja paikallinen toimintaympäristö. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja* 45(2): 184–202.
- Nilsson, Evert (1999): Blomstrande näringsliv. Krafter och motkrafter bakom förändringar i europeiska och amerikanska regioner. Kungliga Ingenjörvetenskapsakademien.

- Nupponen, Pekka (1986): Kuntien elinkeinopolitiikka ja yhteiskunnan kehitys. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos. Tutkimuksia Sarja B 40/1986.
- Oinas, Päivi & Seija Virkkala (1997): Learning, competitiveness and development. Nord-REFO 1997: 3, 263–277.
- Okko, Paavo (2000): Kasvava talous keskittyy. Kauppalehti 16.3.2000.
- Palomäki, Mauri (1983): Etelä-Pohjanmaan talouselämän tausta ja nykytila. Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston julkaisusarja 8/1983.
- Piirto, Heidi (2001): Yritysten syntyyn ja kehitykseen vaikuttaneet tekijät High Tech -toimialalla. Case Kauhajoen materiaalinkäsittelyteollisuus. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- Porter, Michael E. (1990): Competitive Advantage of Nations.
- Ranta, Raimo (1980): Talouselämä, asutus ja väestö Etelä-Pohjanmaalla 1809–1917.
- Ritsilä, Jari (1997a): Maaseutualueet ja kaupungit innovatiivisina miljöinä – tilastopohjainen analyysi. Jyväskylän yliopisto. Keski-Suomen Taloudellinen tutkimuskeskus. Julkaisu nro 141.
- Ritsilä, Jari (1997b): Alueelliset erot yritysten toimintaympäristöissä. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 3:1997, 260–270.
- Ruismäki, Liisa (1987): Kauhajoen historia.
- Saxenian, Annalee (1994): Regional Advantage, Culture and competition in Silicon Valley and Route 128. Harvard university press. London.
- Scott, Allen (1988): New industrial spaces. Pion Ltd London.
- Sotarauta, Markku & Reija Linnamaa (1997): Kaupunkiseudun elinkeinopolitiikka ja prosessien laatu. Tampereen yliopisto, Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos, Sarja A, 19.
- Storper, Michael (1995): The resurgence of regional economies, ten years later: the region as a nexus of untraded interdependencies. European urban and regional studies 2, 191–221.
- Sweeney, Gerald P. (1991): Technical Culture and the local dimension of entrepreneurial vitality. Entrepreneurship & Regional Development 3, 363–378.
- Tammilehto, Mika (1999): Osaamisen spatiaalinen diffuusio ja ammatilliset koulutusorganisaatiot Kemi–Tornio-alueella. Publicationes Instituti Geographici Universitatis Helsingiensis C 11.
- Teollisuuden ja työnantajien keskusliitto (2002): Osaamistarveluotain. Helsinki.
- Turunen, Erja (2002): Kankaanpään yritysten yhteistyö- ja verkottumishalukkuus. Julkaisematon opinnäyte, SAMK:n Liiketalouden ja Kuvataiteen Kankaanpään yksikkö.
- Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004. Helsinki. 2001.
- Virrankoski, Pentti (1963): Myyntiä varten harjoitettu kotiteollisuus Suomessa autonomian ajan alkupuolella. Helsinki.
- Viskari, Pekka & Leila Heikkilä (toim.) (1998): Yrittämisen juhlaa, vuodet 1989–98. Yrittäjäin Fennia.
- Yli-Jokipii, Pentti (1967): Die Kleinindustrie in einigen Gemeinden Sud-Ostbottniens (Finnland). Fennia 96 N:o 1.
- Ylikangas Heikki (1989): Ylihärman historia. Vaasa.

Laajat lehtiartikkelit

- Ahosniemi, Arno (2001): Menestys tuo menestystä. Helsingin Sanomat 19.8.2001.
- Alatalo, Aulis (2002a): Reima irtisanoo 40–60. Kankaanpään Seutu 15.4.2002.
- Alatalo, Aulis (2002b): Tilintarkastajat jyrkkinä. Kankaanpään Seutu 27.5.2002.
- Alatalo, Aulis (2002c): Konepaja kasvaa ryhmässä. Kankaanpään Seutu 24.6.2002.

- Asikainen, Kari (2002): Toiminnan nopeus on vaatevalmistajan elinehto. Aamulehti 25.9.2002.
- Ayres, Katja (1999): Liimattu koivuvaneri taipui hampurilaiseksi. Anturi, Tampereen teknillinen korkeakoulu.
- Haapavaara, Heikki (2002): Iisalmen julistus. Optio 7.2.2002.
- Hallikainen, Raija (2002): Kallis älyvaate ei käy kaupaksi. Tekniikka & Talous 4.4.2002.
- Hautanen, Markku (2001): Artikkelissa: Skaalan lisätiloihin poiki aivan uusi moderni tehdas. Härmät-lehti 4.4.2001.
- Heinonen, Timo (2002): Nokia panee alihankkijat lujille. Tietoviikko 23.5.2002.
- Hentula, Jouni (1999): Ylihärmän ihmeidentekijät. Taloussanomat 5.3.1999.
- Hirvikorpi, Helinä (2000): Kaappi seisoo vankalla pohjalla. Talouselämä 29/2000.
- Hulkko, Kustaa (2000): Ahkerat lestadiolaiset. Optio 21.9.2000.
- Iiskonmäki, Jukka (2001): Jurvalaisten barokki pysyi ja barokki kesti lamavuosinakin. Kauppalehti Extra 5.3.2001.
- Kalliokoski, Veikko (2002): Kati Rahkosen artikkeli: 60-vuotias Veikko Kalliokoski. Ne pärjäävät jotka yrittävät. Sieviläinen 2.5.2002.
- Kallionpää, Katri (2002): Näistä suomalainen tykkää säässä kuin säässä. Helsingin Sanomat 29.1.2002.
- Kamppinen, Asko (2001): Härmät-lehti 13.6.2001.
- Karppinen, Antero (2001): Metalli nuortuu ja kaunistuu. Kankaanpään Seutu 2.4.2001.
- Karppinen, Antero (2002): Kankaanpää päätyi pakkaselle. Kankaanpään Seutu 11.4.2002.
- Karvonen, Erkki (2002): Tampere menestyy imagokisassa. Aamulehti 30.5.2002.
- Katajamäki, Hannu (2001): Ministeriöt saatava yhdessä kehittämään maaseutua. Helsingin Sanomat 27.8.2001.
- Katajamäki, Matilda (2002): Äänekoski kompastui vanhentuviin teknologioihin. Kauppalehti 18.3.2002.
- Kauhanen, Pekka (1999a): Maalaistuote Vataja kehitti allergiamakkaran. Kauppalehti 27.11.1999.
- Kauhanen, Pekka (1999b): Pienenkin yrityksen on päästävä jatkuvaan tuotekehitykseen. Kauppalehti 17.12.1999.
- Koho, Antti (2002): Kauppalehti 28.5.2002 (ilmoitus).
- Korhonen, Heikki (1999): Nivalan yritykset uskovat tekniikkaan ja alihankintaan. Kauppalehti 5.7.1999.
- Kuusinen, Jere (1999a): Scanfil kasvaa nuukana ja nopeana. Tekniikka & Talous 28.1.1999.
- Kuusinen, Jere (1999b): Ruotsin sotilaat antavat potkua Sievin Jalkineelle. Tekniikka & Talous 14.1.1999.
- Laatikainen, Tuula (2002): Tyhjä tehdassalit huutavat lisätilauksia. Tekniikka & Talous 28.3.2002.
- Lantto, Jouko (2000): Sievin ihme – erilaisen kehityksen tarina. Yrittäjä 2000.
- Lausti, Tapani (1992): Kiristynä kilpailu ajaa yritykset yhteistyöhön. Tekniikka & Talous 27.2.1992.
- Leino, Raili (2002): Kunnat ottavat yhtiöriskejä yritysten houkuttelussa. Tekniikka & Talous 20.12.2001.
- Lilius, Anna-Liisa (1999a): Oulu-ilmiö laajenee etelään. Talouselämä 41/1999.
- Lilius, Anna-Liisa (1999b): Juokse perässä jos pystyt. Talouselämä 41/1999.
- Lilius, Anna-Liisa (2001): Ojalat lähtevät Flextronicsista. Talouselämä 36/2001.
- Lilius, Anna-Liisa (2002a): Elektroniikkapiiri käy puolustukseen. Talouselämä 2/2002.
- Lilius, Anna-Liisa (2002b): Näillä lakeuksilla ei uhota. Talouselämä 20/2002.
- Lilius, Anna-Liisa (2002c): Tietoliikennelama syö pohjoisen työpaikkoja. Talouselämä 27/2002.
- Lounema, Risto (2001): Paikalliset Nokiat kultaakin kalliimpia. Pellervo, heinäkuu 2001.
- Mainio, Tapio (2001a): Ilmainen päivähoito uusin täky poismuuton ehkäisyssä. Helsingin Sanomat 5.5.2001.

- Mainio, Tapio (2001b): Elektroniikkayhtiö ostaa osakkeilla Ojala-Yhtymän. Helsingin Sanomat 9.5.2001.
- Mainio, Tapio (2001c): Flextronics Oy sulkee Oulun tehtaansa. Helsingin Sanomat 29.9.2001.
- Mainio, Tapio (2002): Sievin kuntaa heilutetaan Chicagosta. Helsingin Sanomat 3.1.2002.
- Miettinen, Anssi, Sami Rainisto ja Jarmo Raivio: Nokia jakaa kasvun ja kivun. Helsingin Sanomat 1.8.1999.
- Mikkonen, Antti (2002): Nokian renkilässä jako kahteen. Talouselämä 13/2002.
- Moring, Kirsikka (2002): Poro pelastaa Siperian taloutta. Helsingin Sanomat 2.4.2002.
- Mäkinen, Tapani: Rautaa eväsnä – ylihärmäläinen on tottunut menestymään yhteistyössä muiden kanssa. Optio 25.3.1999.
- Männistö, Teuvo (2002): Katri Kallionpään (2002) mukaan: Näistä suomalainen tykkää säässä kuin säässä. Helsingin Sanomat 29.1.2002.
- Niemelä, Seppo (2002): Menestyvä yritysverkosto. Verkostorakentajan ABC. Edita.
- Nieminen, Petri (1999a): Etelä-Pohjanmaa pursuaa pieniä huippuyrityksiä. Kauppalehti 19.10.1999.
- Nieminen, Petri (1999b): Keskukset piristyvät, maaseutu rapistuu. Kauppalehti 19.11.1999.
- Nikula, Paula (1999): Nokian ja ABB:n vauhti tuntuu myös Kaustisella. Kauppalehti 3.8.1999.
- Ojala, Mikko (2001): Kankaanpään kevätpomppu. 10.5.2001.
- Paananen, Jalo (2002): Virpi Hukkasen artikkelin mukaan: Alihankkijoista tuli päämies-tensä kumppaneita. Kauppalehti 7.5.2002.
- Paananen, Sini (2000): Uskottavuus vaatii leveät hartiat ja Kasvuvauhti turva- ja ammatti-jalkineista. Kauppalehti 18.8.2000. Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton julkaisu.
- Pajari, Elina (2002): Flextronics varoitti tuloksensa putoavan. Helsingin Sanomat 5.6.2002.
- Peltola, Jari (2002): Scanfil kyökin kautta pörssiin. Kauppalehti Saldo 15.3.2002.
- Pelttari, Satu (1997): Autotallista pääsee suurten sakkiin. Talouselämä 21/1997.
- Pesola, Ritva (1999): Valmis tuote antoi Elektronille lentävän lähdön. Kauppalehti 27.8.1999.
- Pesola, Ritva (2000): Metalli menestyy Etelä-Pohjanmaalla. Kauhajoen Kaluste Team Ky. Kauppalehti 15.12.2000.
- Poisalo, Tiina (1999): Elinkeinopolitiikka kankaanpääläisittäin. Yrittäjien kanssa tekemisissä, mutta luovasti. Puukaaria Pirkkahalliin. Kauppalehti Extra 5.3.1999.
- Prihti, Aatto (2002): Risto Riihosen artikkelissa Suomen kaksi tietä. Optio 5.9.2002.
- Rahkonen, Kati (2002a): Celermec kasvaa vauhdilla. Sieviläinen 10.1.2002.
- Rahkonen, Kati (2002b): Kasvu tapahtuu tulevaisuudessa siellä, missä ovat osaajat. Sieviläinen 13.6.2002.
- Rainisto, Sami (2000): Ruokateollisuus elättää laitevalmistajan. Talouselämä 41/2000.
- Riihonen, Risto (1999): Lisäarvoverkosto toteuttaa asiakkaan kaikki toivomukset. Kauppalehti 22.10.1999.
- Riihonen, Risto (2002): Suomen kaksi tietä. Optio 5.9.2002.
- Ritvos, Pekka & Vesa Veikkola (1998): Yrittämisen juhlaa, vuodet 1968–88. Yrittäjiin Fennia.
- Salmela, Marja (1997): Sievissä rakennetaan valtavasti asuntoja. Helsingin Sanomat 31.12.1997.
- Salo, Irmeli (2001): Voi vaateriepua. Talouselämä 23/2001.
- Sinerjoki, Juha (1999): Enemmän lisätilaa ullakolle vintti-litalla. Viihtyisä koti 3/99.
- Sinervä, Ilkka (1999): Pohjoisen elektroniikkayhtiöt rynnistävät Kehä kolmoselle. Kauppalehti 30.3.1999.
- Sinervä, Ilkka (2002): Flextronics aikoo pitää kiinni Suomen tehtaistaan. Kauppalehti 1.10.2002.
- Sivula, Kari (2002): Verkosto tuo mittavat hyödyt. Matilda Katajamäen artikkelissa: Italian Friuli on tuolien suurvalta. Kauppalehti 21.10.2002.

Sutinen, Teija (2000): Ylivieskalainen Wecan kaavailee listautumista. Helsingin Sanomat 8.4.2000.
 Suuriniemi, Matti (2001): Syksyllä älyvaatteen saa jo kaupasta. Tekniikka & Talous 14.6.2001.
 Sääntti, Hanna (1998): Kasvu versoo yhteistyöstä ja Klaseja kaikilla mausteilla. Talouselämä 40/1998.
 Taavitsainen, Hannu (2002): Valtio jättää kaupunkiseudut yksin selviytymään kilpailussa. Kuntalehti 15/2002.
 Tiainen, Olli-Pekka (2002): Nokian rengit uskovat nousuun. Tietoviikko 11.4.2002.

Suppeat lehti uutiset ja vastaavat

Härmät-lehti 8.8.2001: Verkottuminen arkipäivää ylihärmäläisyrietyksissä.
 Härmät-lehti 3.10.2001: Vesa Kattelus etsii vastausta kysymykseen: millähän tuon tekis!
 Härmät-lehti 3.10.2001: Ei koneiden määrä ratkaise, vaan se, mitä niillä saa aikaan.
 Härmät-lehti 12.6.2002. Rautatie – katoavaa ylihärmäläishistoriaa.
 Kankaanpään Seutu 11.10.2001: Tuotannon keskeytys uhkaa.
 Kankaanpään Seutu 20.5.2002: Rautaruukilta lähti miljoonas tonni.
 Kankaanpään Seutu 13.6.2002: Kankaanpää etsii tasapainomallia.
 Kauhajoen Kunnallislehti 29.1.1999
 Kauhajoen Kunnallislehti 18.4.2001: Elintarvikelaboratorion ja tuotekehitysyksikön rakennustyöhön syksyllä.
 Kauhajoen Kunnallislehti 18.4.2001: Logistia kiteyttää uutta osaamista. Logistian tulevaisuus haasteita täysi.
 Kauhajoen Kunnallislehti 23.5.2001: Suurten odotusten talo avattiin juhlallisesti.
 Kauhajoen Kunnallislehti 12.9.2001: Serres Oy:n laatu järjestelmä huippukunnossa.
 Kauhajoen Kunnallislehti 19.9.2001: Erikoistuminen tuottaa tulosta.
 Kauhajoen Kunnallislehti 5.10.2001: Pellavansiementen vastaanottotilat valmistumassa.
 Kauhajoen Kunnallislehti 3.5.2002: Pinomaticin halli käyttöön heinäkuussa.
 Kauppalehti 24.10.2000, 11.10.1999, 19.10.1999, 29.10.1999, 5.11.1999, 15.11.1999
 Radio Suomen ohjelma klo 19.25–19.55, 25.5.2002. Merkillisiä menestystarinoita pohjoisesta. Sievin ihme, miksei Vetelin.
 Sieviläinen 29.3.2001: Scanfil ja Botnia Electro fuusioituvat.
 Sieviläinen 28.4.2001, 7.6.2001, 14.6.2001, 19.7.2001, 4.10.2001, 18.4.2002, 16.5.2002
 Tekniikka & Talous 14.1.1999
 Tekniikka & Talous 23.5.2002: Huonekaluteollisuus kärsii hajanaisuudesta.

Yleistajuiset tietokirjat

Iso Tietosanakirja 1930-luvulta
 Maaseudun Kone Oy:n historiikki
 Otavan suuri tietosanakirja 1960-luvulta
 Reikälevy Oy:n historiikki
 Suomenmaa-teokset 1920-luvulta ja 1970-luvulta
 Uusi Tietosanakirja 1960-luvulta

Tilastot ja vastaavat

Altika. Alueellinen tietokanta. Tilastokeskus.

Tutkimuskuntien kunnalliskertomukset vuosilta 1998–2000

Kuntien ja yritysten www-sivut

Balance Consulting Oy (1999): Laskelmat liiateollisuuden kannattavuudesta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö ja TE-keskukset (2002): Tietoliikennevälineiden valmistuksen ja sitä palvelevan elektroniikkateollisuuden toimialakatsaus.

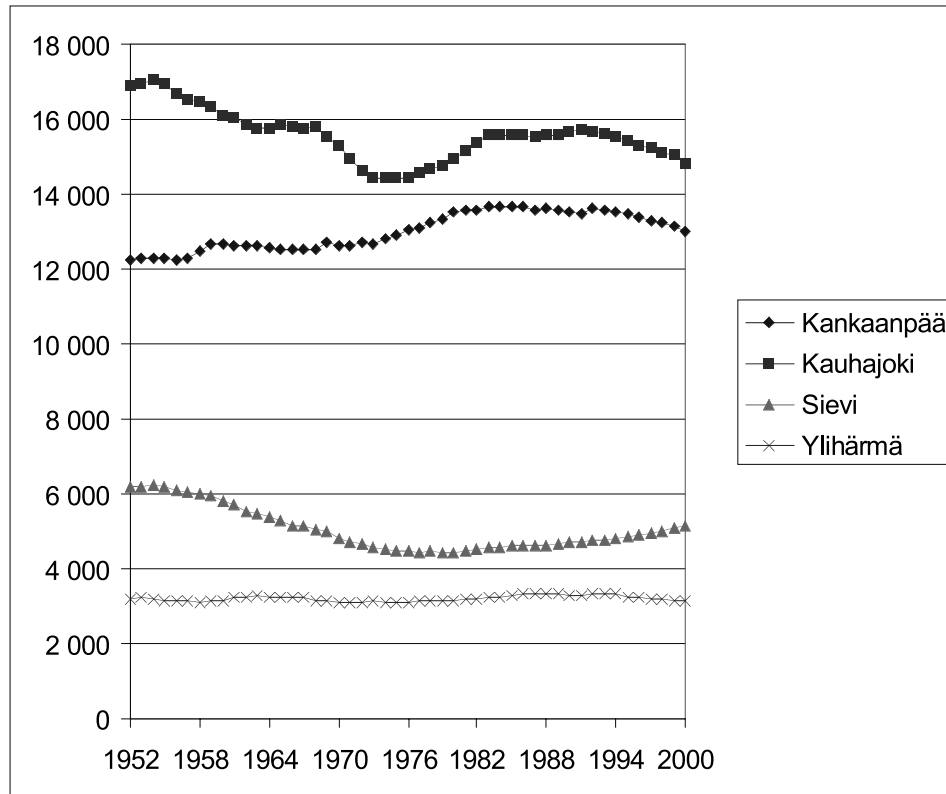
Metalliteollisuuden keskusliitto (2002): Yrityskysely, toukokuu 2002.

Suomen Kuntaliitto: Tunnuslukuja kuntien taloudellisesta tilanteesta.

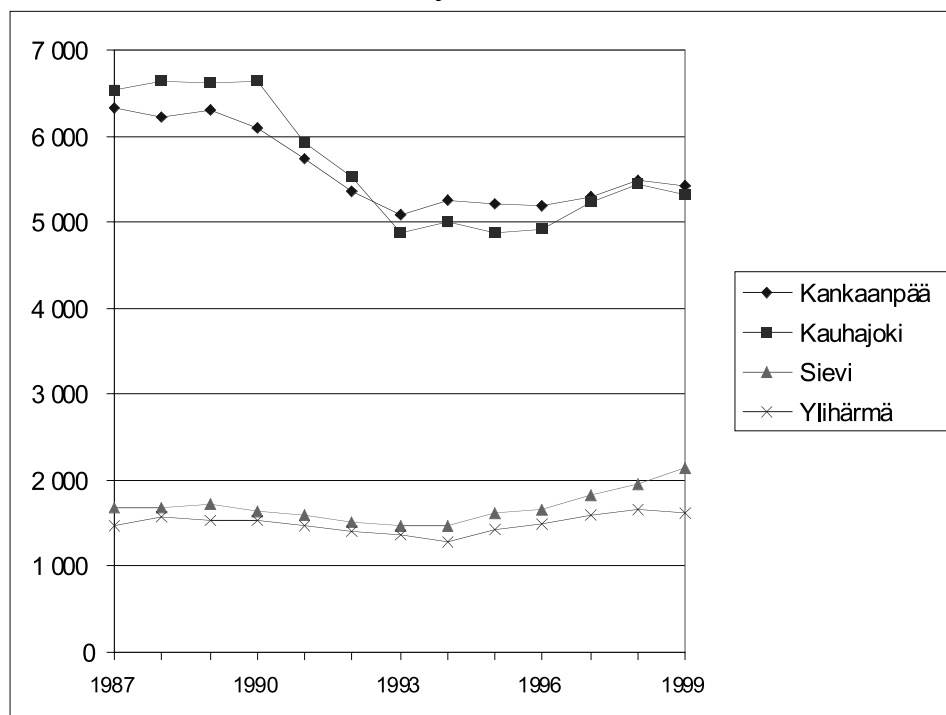
Tilastokeskus (2002): Työpaikkojen määrän kehitys eri alueilla vuosina 1993–2002.

Liite: Tutkimuskuntien kehitys väestöllisten ja elinkeinollisten tunnuslukujen valossa

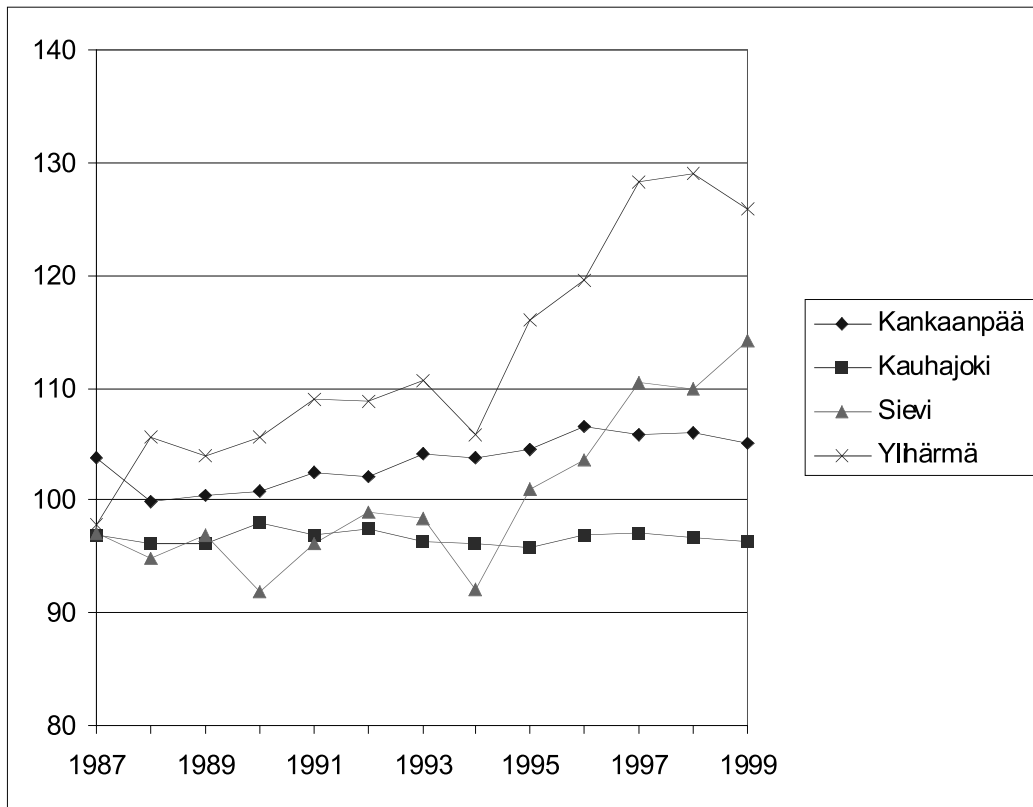
Kuvio 1: Väkiluku vuosina 1952–2000. Lähde: Tilastokeskus, Altika ja Tilastokeskuksen tilastolliset vuosikirjat.

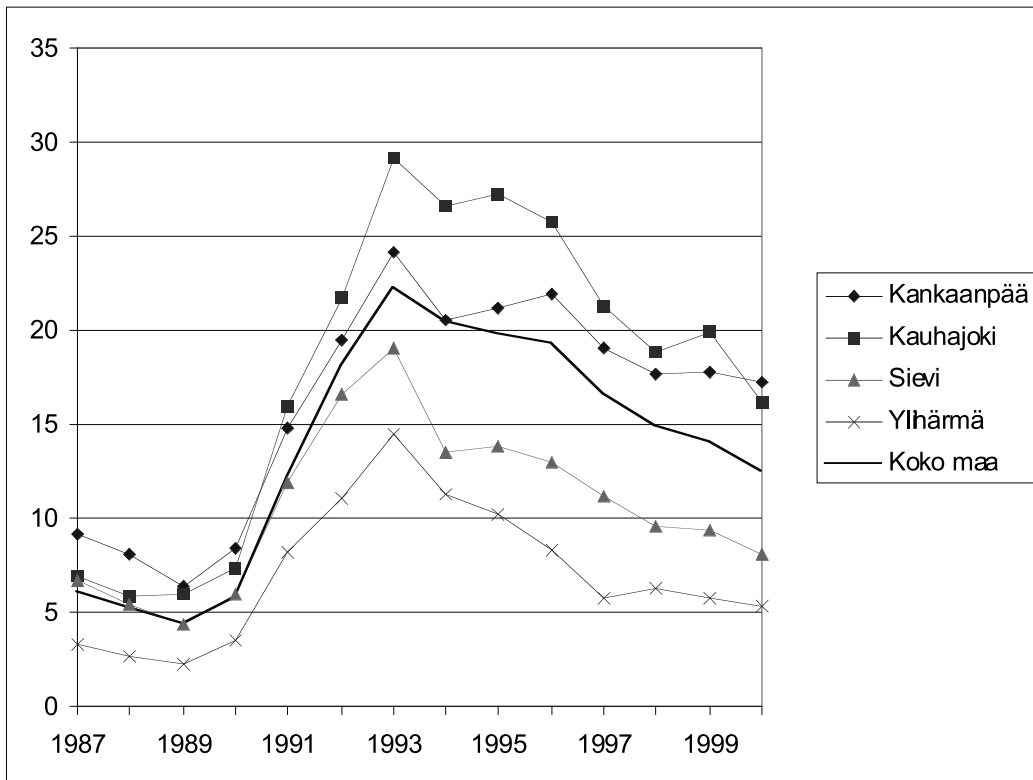
Kuvio 2: Työpaikat (alueella työssä käyvät) vuosina 1987–1999. Lähde: Tilastokeskus, työsäkäyntitilasto.

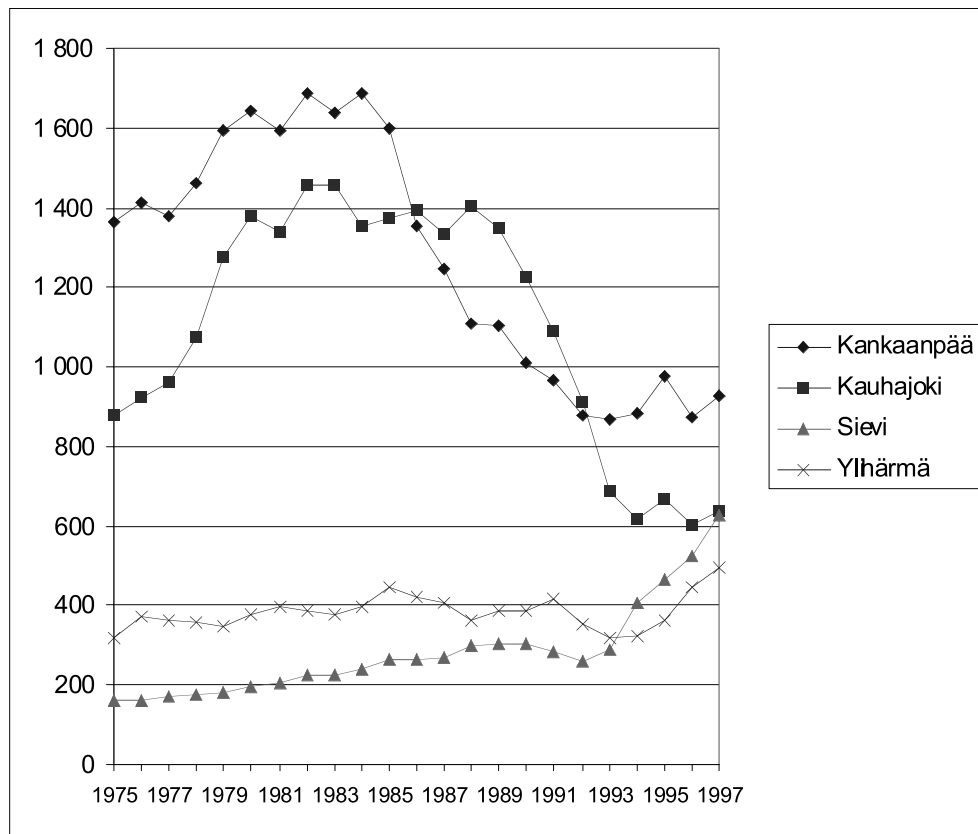
Kuvio 3: Työpaikkaomavaraisuus vuosina 1987–1999, alueella työssä käyvien prosenttiosuus alueen työvoimasta. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

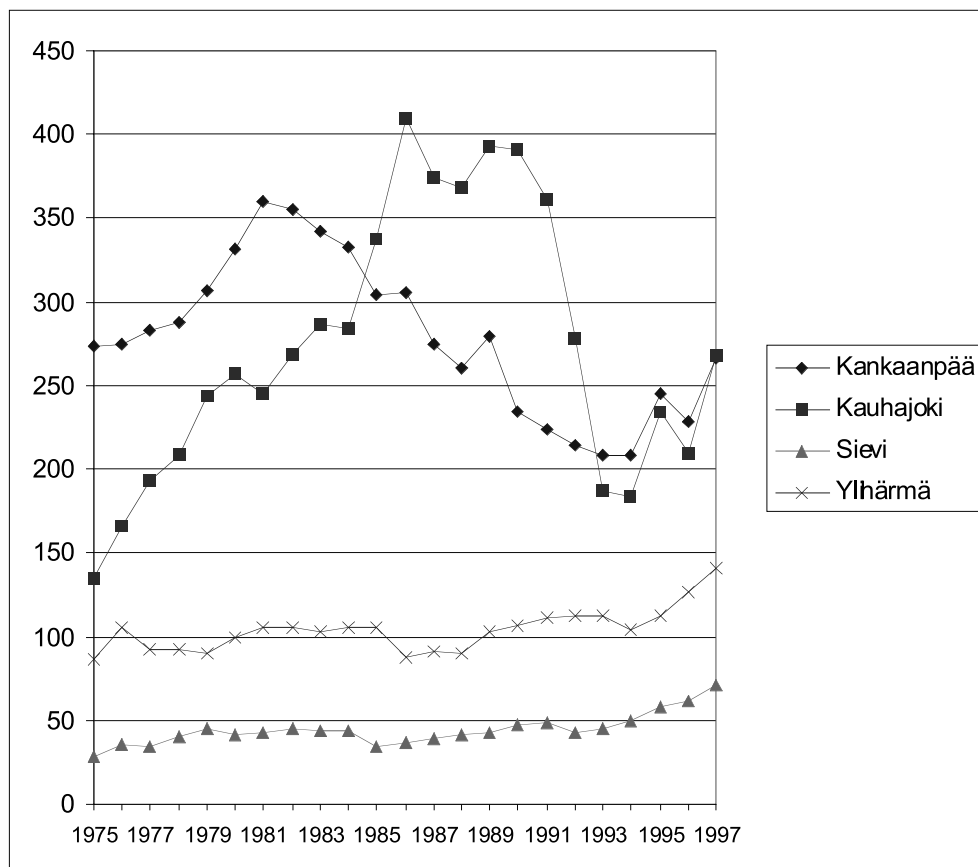
Kuvio 4: Työttömien prosenttiosuus työvoimasta vuosina 1987–2000. Lähde: Tilastokeskus, StatFin-tilastopalvelu.

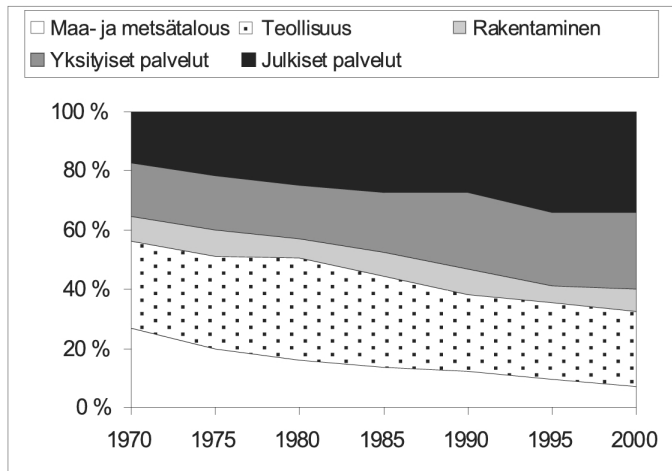
Kuvio 5: Teollisuuden työntekijät vuosina 1975–1997. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

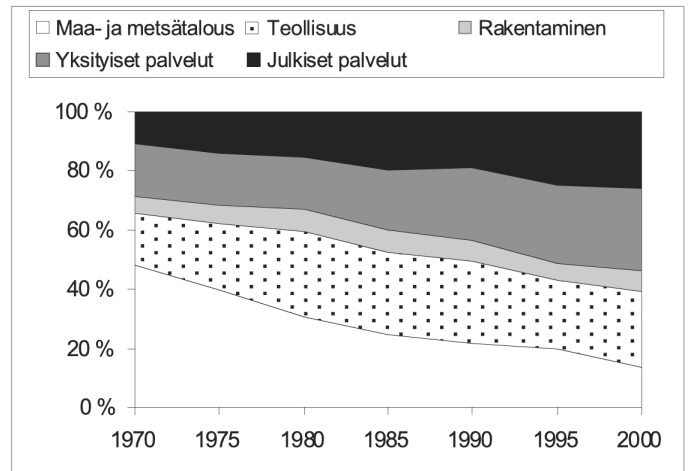
Kuvio 6: Teollisuuden toimihenkilöt vuosina 1975–1997. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

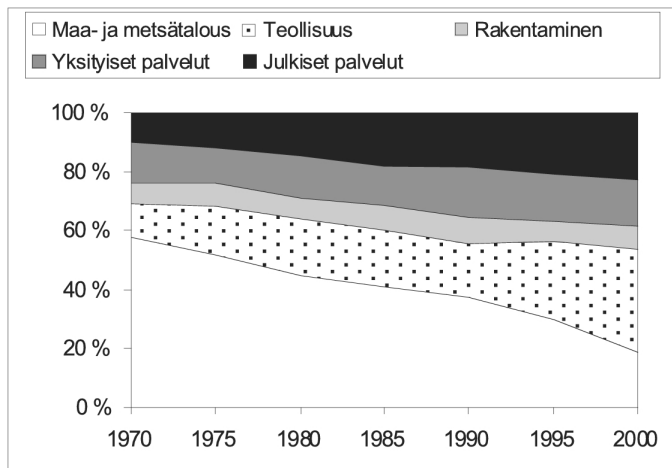
Kuvio 7: Elinkeinorakenteet (alueella asuva työllinen työvoima) vuosina 1970–2000. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

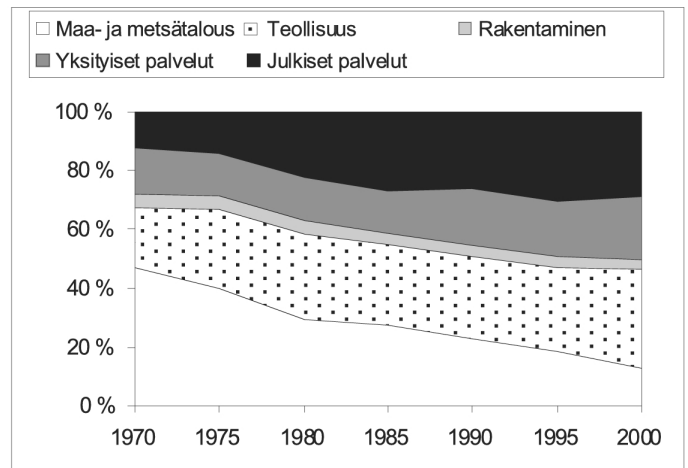
Kankaanpää

Kauhajoki

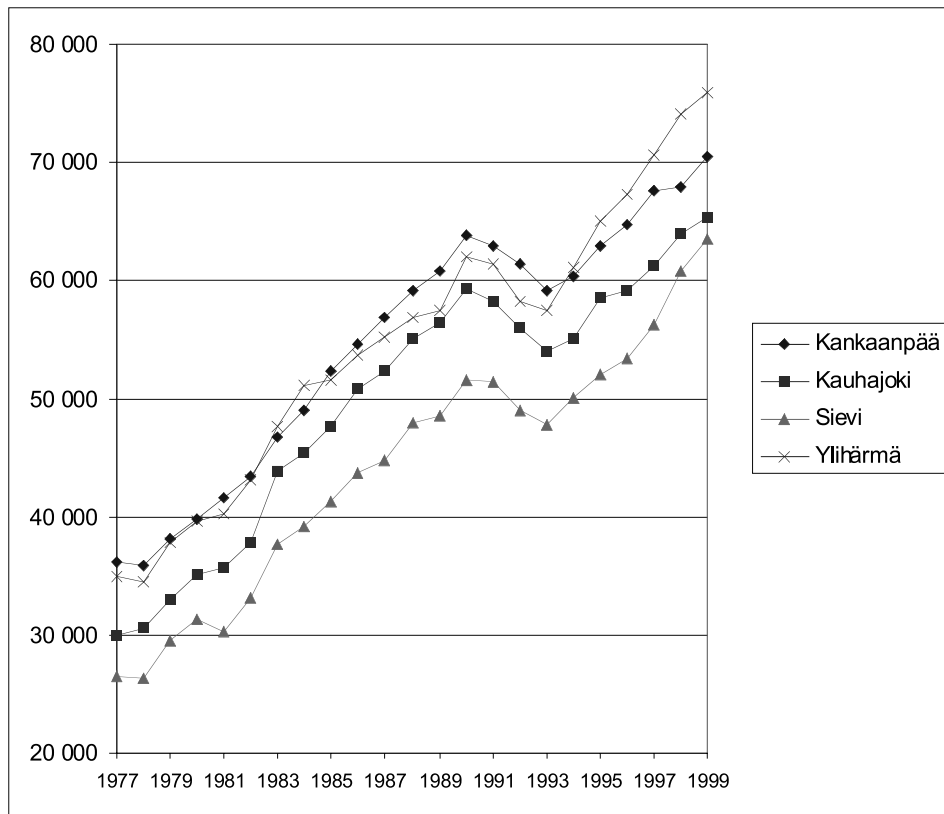

Sievi

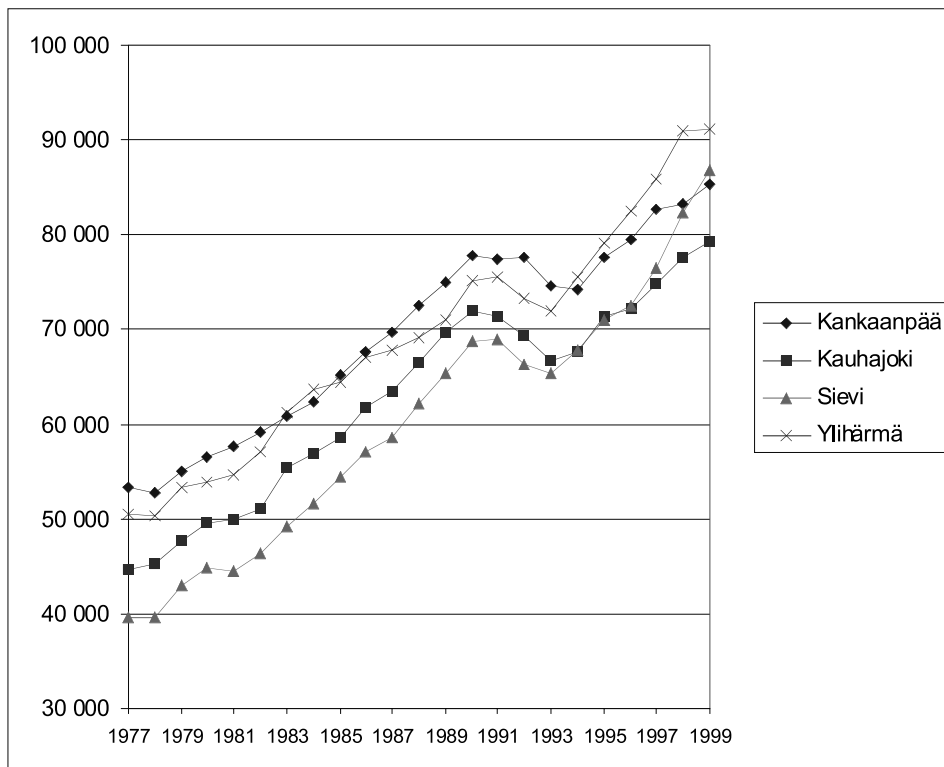

Ylihärmä

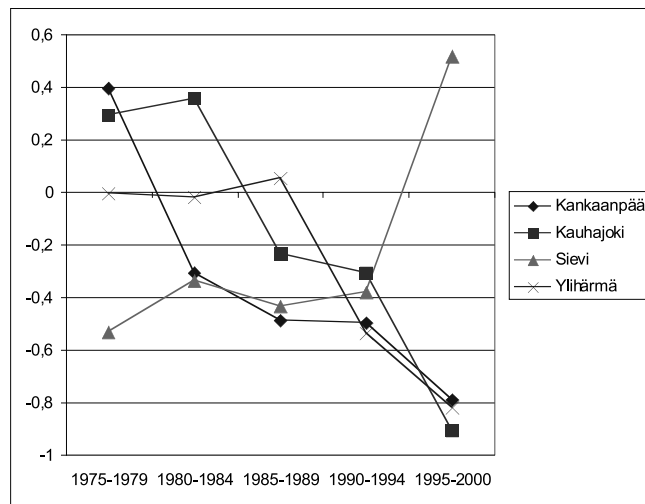
Kuvio 8: Valtionveronalaiset tulot asukasta kohti vuosina 1977–1999. Deflatoitu vuoden 1999 hintoihin elinkustannusindeksin mukaan. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

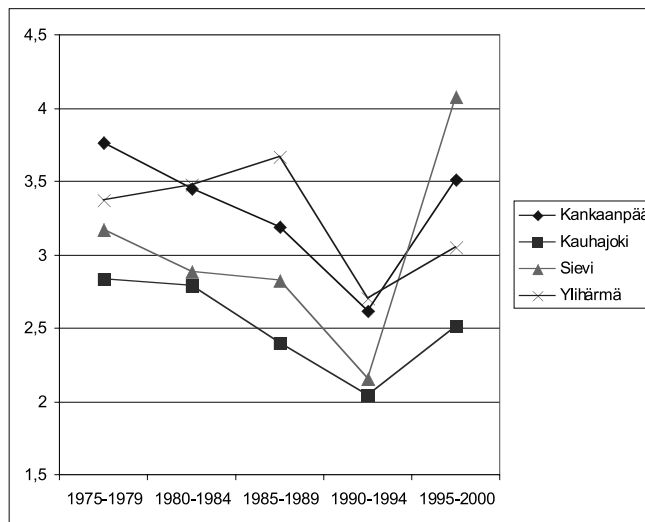
Kuvio 9: Valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohti vuosina 1977–1999. Deflatoitu vuoden 1999 hintoihin elinkustannusindeksin mukaan. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

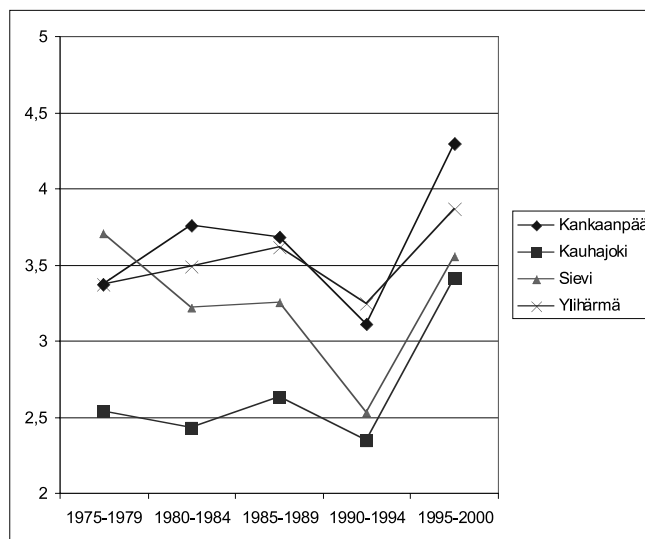
Kuvio 10: Muuttoliikkeen kehitys vuosina 1975–2000. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

Muuttotase, prosenttiosuus väestöstä.

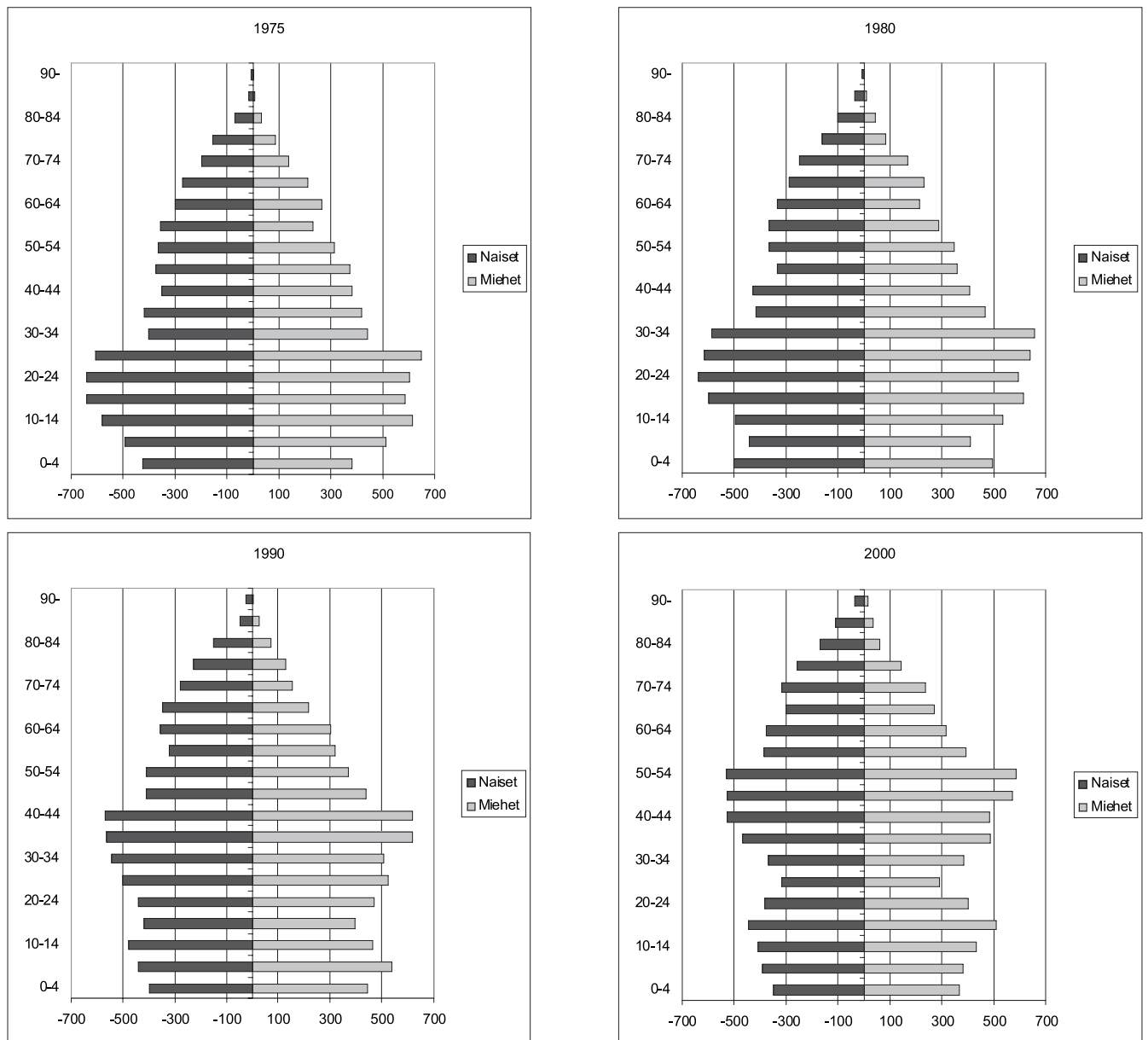

Tulomuuttajien prosenttiosuus väestöstä.

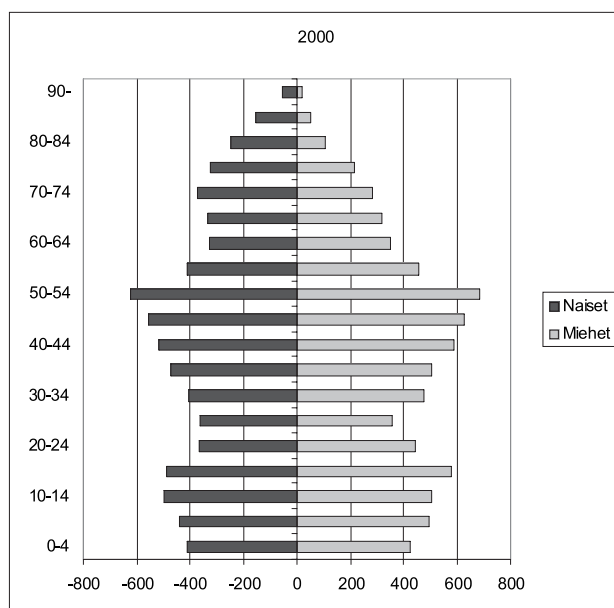
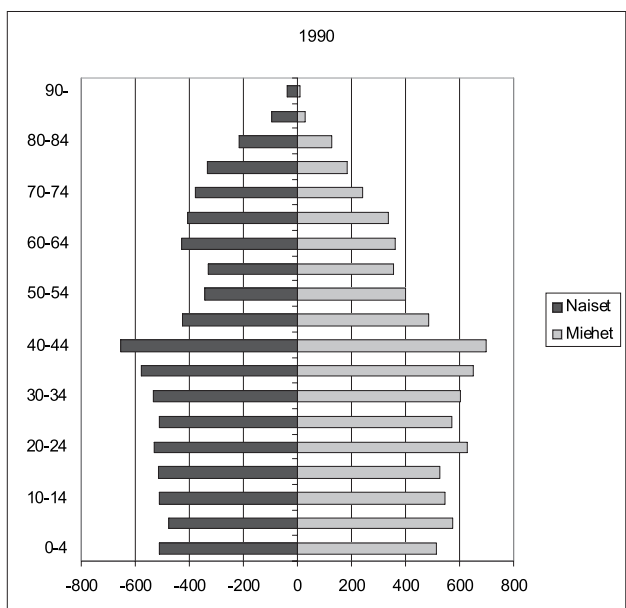
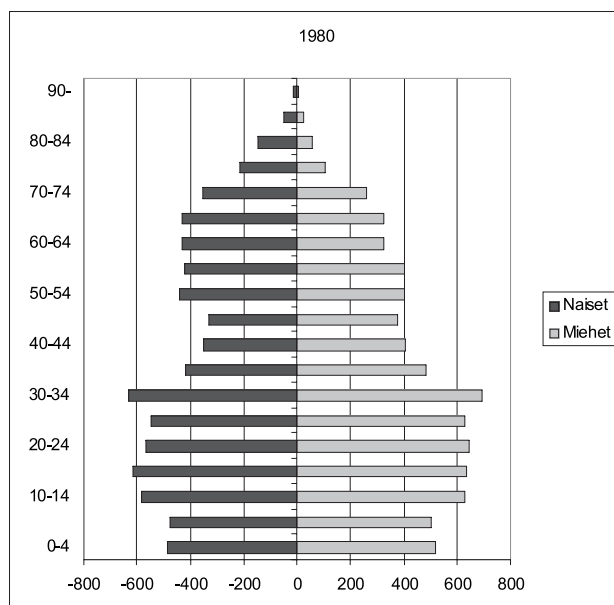
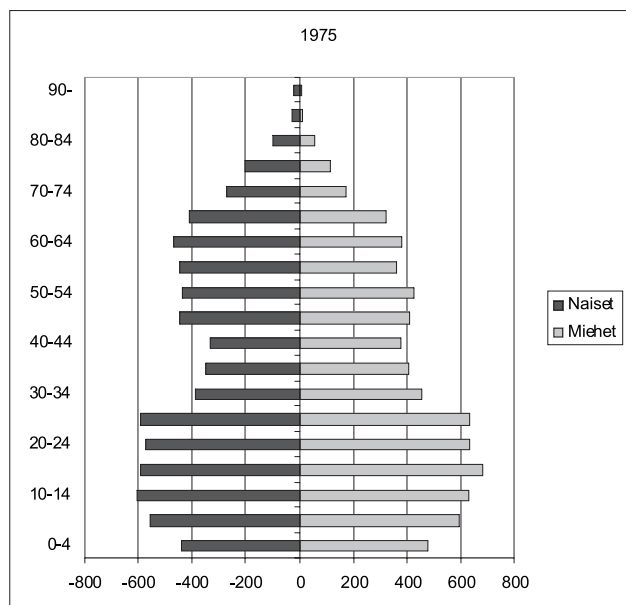

Lähtömuuttajien prosenttiosuus väestöstä.

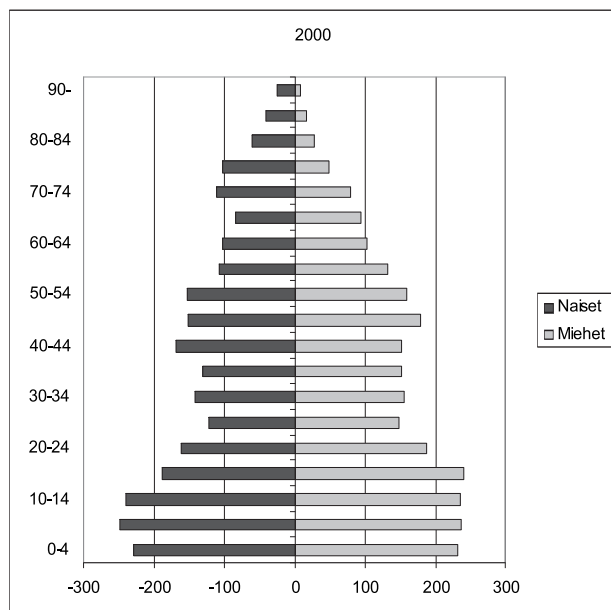
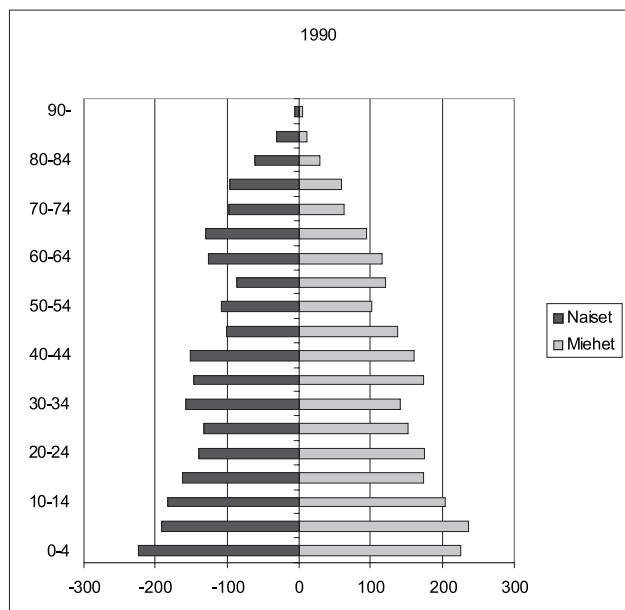
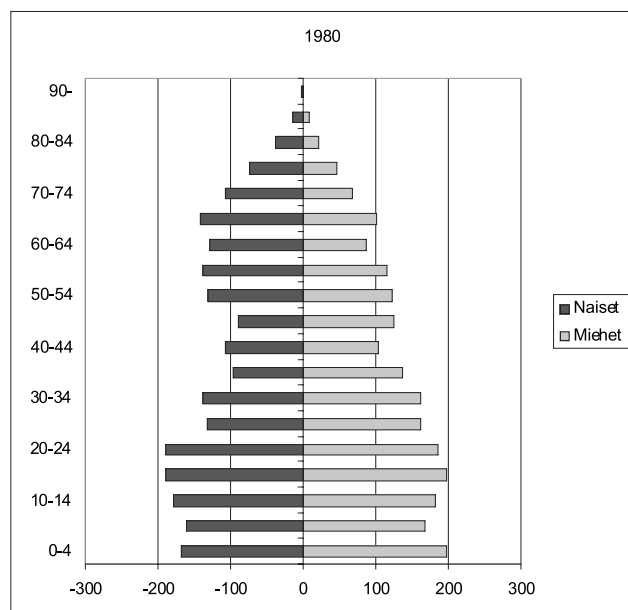
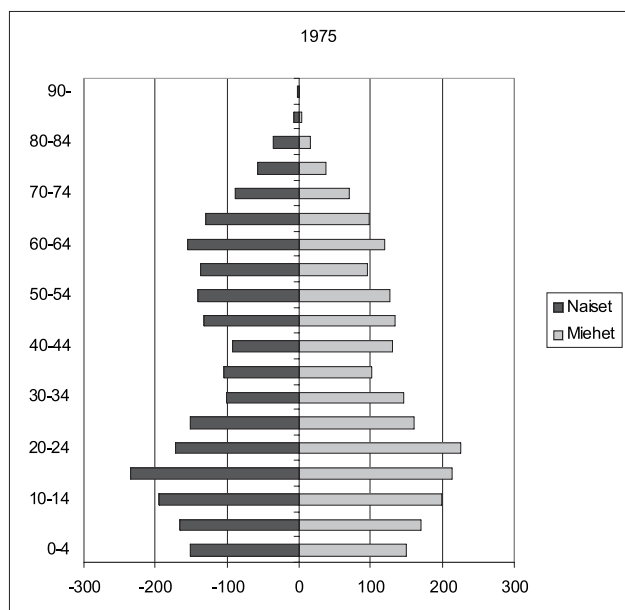
Kuvio 11: Väestön ikä- ja sukupuolijakaumat vuosina 1975, 1980, 1990 ja 2000. Ikä pystyakselilla, vaaka-akselilla miesten ja naisten lukumäärä. Lähde: Tilastokeskus, Altika.

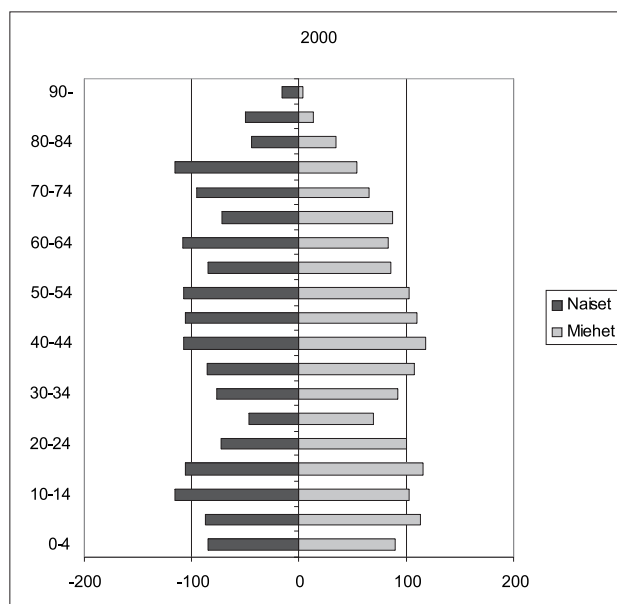
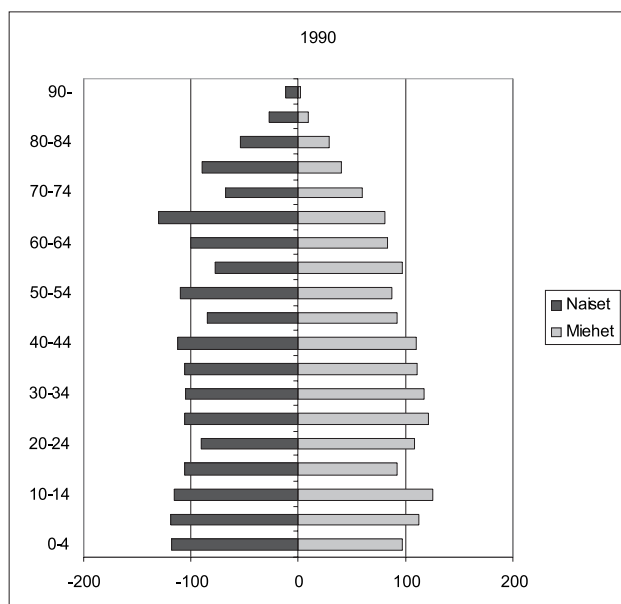
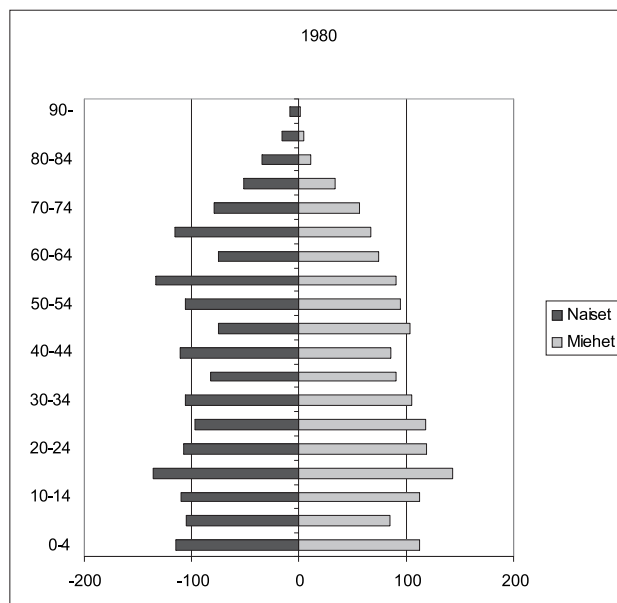
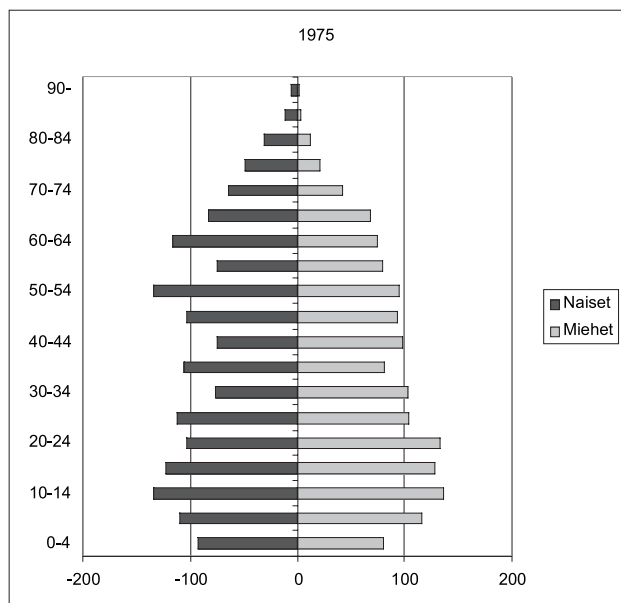
Kankaanpää

Kauhajoki

Sievi

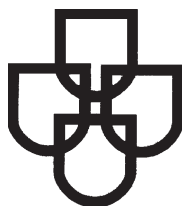
Ylihärmä

*Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisujen sarjassa
ovat ilmestyneet*

- 1 Pirjo Mäkinen
KUNTARAKENNESELVITYS (1992)
- 2 HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TULEVAISUUS
Kolme näkökulmaa (1992)
- 3 Maria Lindbom
KUNNAT JA EUROOPPALAINEN ALUEKEHITYS (1994)
- 4 Jukka Jääskeläinen
KUNTA, KÄYTTÄJÄ, MARKKINAVOIMA
Kunnallisen monopolin ohjaus ja johtaminen (1994)
- 5 Torsti Kivistö
KEHITYKSEN MEGATRENDIT JA KUNTIEN TULEVAISUUS
Kohti ihmisläheistä kansalaisyhteiskuntaa (1995)
- 6 Kari Ilmonen–Jouni Kaipainen–Timo Tohmo
KUNTA JA MUSIIKKIJUHLAT (1995)
- 7 Juhani Laurinkari–Pauli Niemelä–Olli Pusa–Sakari Kainulainen
KUNTA VALINTATILANTEESSA
Kuka tuottaa ja rahoittaa palvelut? (1995)
- 8 Pirjo Mäkinen
KUNNALLISEN ITSEHALLINNON JÄLJILLÄ (1995)
- 9 Arvo Myllymäki–Asko Uoti
LEIKKAUKSET KUNTIEN UHKANA
Vaikeutuuko peruspalvelujen järjestäminen? (1995)
- 10 Heikki Helin–Markku Hyypiä–Markku Lankinen
ERILAISET KUNNAT
Kustannuserojen taustat (1996)
- 11 Juhani Laurinkari–Tuula Laukkanen–Antti Miettinen–Olli Pusa
VAIHTOEHDOKSI OSUUSKUNTA
– yhteisö kunnan palvelutuotannossa (1997)
- 12 Jari Hyvärinen–Paavo Okko
EMU – ALUEELLISET VAIKUTUKSET JA KUNTATALOUS (1997)
- 13 Arvo Myllymäki–Juha Salomaa–Virpi Poikkeus
MUUTTUMATON – MUUTTUVA KANSANELÄKELAITOS (1997)

- 14 Petri Böckerman
ALUEET TYÖTTÖMYYDEN KURIMUKSESSA (1998)
- 15 Heikki Helin–Seppo Laakso–Markku Lankinen–Ilkka Susiluoto
MUUTTOLIIKE JA KUNNAT (1998)
- 16 Kari Neilimo
STRATEGIAPROSESSIN KEHITTÄMINEN MAAKUNTATASOLLA
– case Pirkanmaa (1998)
- 17 Hannu Pirkola
RAKENNERAHASTOT
– ohjelmien valmistelu, täytäntöönpano ja valvonta (1998)
- 18 Marja-Liisa Nyholm–Heikki Suominen
PALVELUVERKOSSA YÖTÄPÄIVÄÄ (1999)
- 19 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
YKSITYISTÄMINEN VESIHUOLLOSSA? (1999)
- 20 Salme Näsi–Juha Keurulainen
KUNNAN KIRJANPITOUUDISTUS (1999)
- 21 Heikki Heikkilä–Risto Kunelius
JULKISUUSKOE
Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille (2000)
- 22 Marjaana Kopperi
VASTUU HYVINVOINNISTA (2000)
- 23 Lauri Hautamäki
MAASEUDUN MENESTYJÄT
Yritykset kehityksen vetureina (2000)
- 24 Paavo Okko–Asko Miettälä–Elias Oikarinen
MUUTTOLIIKE PAKOTTAA RAKENNEMUUTOKSEEN (2000)
- 25 Olavi Borg
TIEDON VAJE KUNNISSA (2000)
- 26 Max Arhippainen–Perttu Pyykkönen
KIINTEISTÖVERO KUNNALLISTALOUESSA (2000)
- 27 Petri Böckerman
TYÖPAIKKOJEN SYNTYMINEN
JA HÄVIÄMINEN MAAKUNNISSA (2001)
- 28 Aimo Ryynänen
KUNTAYHTEISÖN JOHTAMINEN (2001)

- 29 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
LUOTTAMUSHENKILÖ JA VALTA
Edustuksellisen kunnallisdemokratian mahdollisuudet (2001)
- 30 Terho Pursiainen
KUNTAETIIKKA
Kunnallisen arvokeskustelun kritiikkiä (2001)
- 31 Timo Tohmo–Jari Ritsilä–Tuomo Nenonen–Mika Haapanen
JARRUA MUUTTOLIIKKEELLE (2001)
- 32 Arvo Myllymäki–Eija Tetri
RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS KANSALAISPALVELUJEN
RAHOITTAJANA (2001)
- 33 Anu Pekki–Tuula Tamminen
LAPSEN EHDOILLA (2002)
- 34 Lauri Hautamäki
TEOLLISTUVA MAASEUTU
– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana (2002)

Kunnallisalan kehittämissäätiö KAKS rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on näin tukea kuntien itsehallintoa ja parantaa niiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakoluultonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan teki-jätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitus-tuotoilla.

Osoite	Kasarmikatu 23 A 15 00130 Helsinki
Puhelin	(09) 6226 570
Telekopio	(09) 6226 5710
Asiamies	Lasse Ristikartano, (09) 6226 5720
Tutkimusasiames	Veli Pelkonen, (09) 6226 5740
Taloudenhoitaja	Anja Kirves, (09) 6226 5750

Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!

